

**Hekim Bereket'in Hülāşatu't-Tıbb (25b-56a) Eseri
-İnceleme, Metin, Dizin-**

Gizem Doğru

Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Araştırma Enstitüsüne Türk Dili ve
Edebiyatı dalında Yüksek Lisans Tezi olarak
sunulmuştur.

Doğu Akdeniz Üniversitesi
Temmuz 2015
Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü onayı

Prof. Dr. Serhan Çiftçioğlu
L.E.Ö.A. Enstitüsü Müdür Vekili

Bu tezin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarım.

Yrd. Doç. Dr. Gülseren Tor
Türk Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanı

Bu tezi okuyup değerlendirdiğimizi, tezin nitelik bakımından Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarız.

Yrd. Doç. Dr. Emel Gözlü
Tez Danışmanı

Değerlendirme Komitesi

1. Doç. Dr. Gürkan Gümüşatam

2. Yrd. Doç. Dr. Emel Gözlü

3. Yrd. Doç. Dr. Gülseren Tor

ABSTRACT

Besides the literal works in Anatolia, books on medicine, history, astronomy, philosophy and Islam were also commenced to be written in Turkish as of the 14th Century. Both the copyrighted and also translated books on medicine draw attentions at present and serve as a source for researchers in various fields. This study handles the copy of “Hulâsatu’t- Tıbb”, one of the first copyrighted books on medicine written in Turkish by Hekim Bereket in the 14th Century, which is registered in the library of Paris Bibliotheque Nationale under pressmark 171. An Examination-Text-Index study was carried on the 30-leaf section of the book between leafs 25b-56a to provide source for the Old Anatolian Turkish period, Turkish language and History of Medicine.

Key words: Hekim Bereket, Old Anatolian Turkish, History of Medicine, Turkish Language.

ÖZ

XIV. yüzyıldan itibaren Anadolu'da edebî eserlerin yanı sıra Türkçe olarak tıp, tarih, astronomi, felsefe ve İslâm dini ile ilgili eserler yazılmaya başlanmıştır. Gerek telif gerekse çeviri olarak yazılan tıp eserleri, günümüzde ilgi çekmekte ve farklı alanlarda çalışan birçok araştırmacıya kaynak niteliği taşımaktadırlar. Bu çalışmada, Hekim Bereket tarafından XIV. yüzyılda yazılmış, Anadolu'da telif edilen ilk Türkçe tıp eserlerinden biri olan Hulâsatu't-Tıbb'ın Paris Bibliothéque Nationale kütüphanesinde 171 numarada kayıtlı olan nüshası ele alınmıştır. Eserin 25b-56a varakları arasındaki 30 varaklık bölüm üzerinde İnceleme-Metin-Dizin çalışması yapılmış, Eski Anadolu Türkçesi dönemi, Türk dili ve tıp tarihi alanlarına kaynak sağlanması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hekim Bereket, Eski Anadolu Türkçesi, Tıp Tarihi, Türk Dili.

TEŞEKKÜR

Aldığım her kararda sonsuz desteğiyle yanımda olan aileme, umutsuzluğa kapıldığım her an bana yeni kapılar açan Emre Korzay'a, metnin yazılış aőamasında yardımcı olan Mehtap Karpuz'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmayı bana öneren, her aőamada sabırla yol gösteren ve üniversite hayatım boyunca kendisinden çok şeyler öğrendiğim danışman hocam Yrd. Dr. Emel Kaya Gözlü'ye sonsuz teşekkürlerimi özellikle dile getirmek istiyorum.

ÖN SÖZ

Anadolu'da bilim dilinin Arapça, edebiyat dilinin Farsça olduğu dönemde birçok tıp eserinin Türkçe yazılmış olması dikkat çekici bir husustur. Esas olarak bilinen şudur ki, tıp bilimi insanı doğrudan ilgilendiren önemli bir bilim dalıdır.

Bilim dilinin Arapça olduğu dönemde daha çok insana doğru bilgiyle ve anladıkları dille ulaşabilme, faydalı olabilme amacıyla yazılmış olan Türkçe tıp eserleri, XIV. yüzyıldan başlayarak tıp dilinin büyük oranda Türkçeleşmesine olanak sağlamıştır.

Bu çalışmada, Hekim Bereket tarafından XIV. yüzyıl başlarında Eski Anadolu Türkçesiyle yazılmış, İlk telif Türkçe tıp eserlerinden biri olan Hulâsatu't-Tıbb'ın Paris Bibliotheque Nationale'de 171 numarada kayıtlı bulunan nüshanın 25b-56a varakları arasında İnceleme-Metin-Dizin çalışması yapılmıştır. Belirtilen varaklarda çalışılmasının sebebi, Konya nüshasının ilk 25 varağının Aydın Demir tarafından yüksek lisans tezi olarak çalışılmış olmasıdır.

Tezin amacı, Hulâsatu't-Tıbb adlı eseri gerek içinde barındırdığı Eski Anadolu Türkçesine ait tıbbî terminoloji, gerekse gramatikal yapısı bakımından irdeleyerek bilim dünyasına kazandırmak; bu yolla tıp tarihi ve Türk dili gibi alanlarda çalışan araştırmacılara yardımcı olabilecek bir kaynak ortaya koymaktır.

Çalışmamızın *Giriş* bölümünde, Eski Anadolu Türkçesi döneminde değinildikten sonra Anadolu sahasında yazılmış tıp kitapları üzerinde durulmuş ve dönemin tıp anlayışıyla ilgili bilgi verilmiştir. Sonraki bölümde eserin müellifi Hekim Bereket, eserleri ve çalışmamızın konusunu oluşturan Hulâsatu't-Tıbb'ın nüshaları hakkında açıklamalar bulunmaktadır.

İmlâ Özellikleri bölümünde eserdeki Arapça, Farsça ve Yunanca sözcüklerin yazılışı, ünlülerin ve ünsüzlerin yazılışı, kelimelere gelen eklerin yazılışı ayrıntılı şekilde gösterilmiştir.

Metin bölümünde eser, çeviri yazı alfabesiyle Latin harflerine aktarılmış, metni kurarken nelere dikkat edildiği *Metni Kurarken Uyulan Esaslar* bölümünde açıklanmıştır.

Çalışmanın *Dizin* bölümünde metinde geçen bütün kelimelerin anlamları verilmiş ve aldıkları eklere göre gramatikal dizin şeklinde sıralanmıştır. Dizin sırası *Metni Kurarken Uyulan Esaslar* bölümünde açıklanmıştır.

Sonuç bölümünde ise eserin imlâ özellikleri, sözvarlığı, Türk dili ve tıp tarihi açısından önemi belirtilmiştir.

Aileme

İÇİNDEKİLER

ABSTRACT	iii
ÖZ	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖN SÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xi
GİRİŞ	1
1.1 Dönemin Tıp Anlayışı	5
2 HEKİM BEREKET VE ESERLERİ	8
2.1 Hekim Bereket Kimdir?	8
2.2 Tuhfe-i Mübârizî	8
2.3 Tabiatnâme	9
2.4 Hulâsatu't-Tıbb ve Nüshaları	9
2.4.1 Konya İzzet Koyunoğlu Kütüphanesi Nüshası	9
2.4.2 Paris Bibliothéque Nationale Nüshası	10
3 METNİ KURARKEN UYULAN ESASLAR	11
4 İMLÂ ÖZELLİKLERİ	15
4.1 Ünlülerin Yazılışı	15
4.2 Ünsüzlerin Yazılışı	21
4.3 Yabancı Sözcüklerin Yazılışı	25
4.4 İyelik Eklerinin Yazılışı	26
4.5 Çokluk Ekinin Yazılışı	27
4.6 Aitlik Ekinin Yazılışı	28

4.7 Bildirme Ekinin Yazılışı.....	28
4.8 Soru Ekinin Yazılışı	29
4.9 Hâl Eklerinin Yazılışı.....	29
4.10 Şahıs Eklerinin Yazılışı	32
4.11 Zaman Eklerinin Yazılışı.....	33
4.12 Sıfat Fiil Eklerinin Yazılışı.....	52
4.13 Zarf Fiil Eklerinin Yazılışı	53
4.14 Edatlar	54
4.15 Bağlaçlar.....	55
5 METİN.....	56
6 DİZİN.....	121
7 SONUÇ	369
KAYNAKÇA.....	371
Ek 1: Tıpkı Basım	379

KISALTMALAR

- A : Arapça
AB : Ara başlık
bkz. : Bakınız
C. : Cilt
F : Farsça
krş. : Karşılaştırınız
S. : Sayı
s. : Sayfa
vb. : Ve benzeri
YB : Yan başlık
Yun. : Yunanca

Bölüm 1

GİRİŞ

XIII. ve XV. yüzyıllar arasında Anadolu'da Oğuzcaya dayalı olarak kurulup gelişen yazı diline Eski Anadolu Türkçesi denmektedir.

1071 Malazgirt Savaşından sonra Anadolu bölgesi hızla Türkleşmeye başlamıştır. XI.-XIII. yüzyıllar arasında, Selçuklu Devleti'nin kuruluşundan sonra da devam eden sürekli göçler, Anadolu bölgesini bir Türk yurdu hâline getirmiş bulunuyordu. Ancak, bugün bilim dilinde Türkiye Türkçesi diye adlandırdığımız dilimizin Anadolu'da müstakil bir yazı dili hâlinde kurulup gelişmesi kolay olmamıştır. Anadolu Selçukluları'nda İslâm kültürü, ilim ve fikir hayatı ile edebî faaliyetler büyük gelişme göstermiştir. Bütün bu gelişmelere rağmen, Anadolu'da Türkçenin yazı dili durumuna geçebilmesi için gerekli olan şartlar henüz tamamlanabilmiş değildi. Bu yüzden ki, Anadolu'da yeni yazı dillerinin oluşması ancak XIII. yüzyılda kendini gösterebilmiştir (Korkmaz 1995: 432).

Karamanoğlu Mehmet Bey'in 1277'de Konya'yı aldıktan sonra çıkardığı fermanla divan işlerinde ve resmî yazışmalarda Türkçenin kullanılmasını emretmesi, bu dilin Anadolu'da yazı dili hâline gelebilmek için epey mücadele geçirdiğini gösteren kanıtlardan birisidir. Anadolu Selçuklu devletinin 1308 yılında yıkılmasından sonra güçlenen feodal beyliklerde gelişen milliyetçilik akımı da Türkçe'nin yazı dili haline gelmesinde rol oynamıştır (Uzel 1992: 1).

Candaroğulları, Karamanoğulları, Aydınogulları, Osmanogulları gibi beyliklerin başında bulunan boy beyleri Farsça ve Arapçaya yabancıydılar. Fakat

onlar da bir devletin, sanatkâr ve edebiyatçıları himaye etmesi gerektiğini biliyorlardı. Bu yüzden Türkçe yazan bilgin şair ve edipleri teşvik ettiler. İşte bu şartlar yeni bir yazı dilinin meydana gelmesine yol açmıştır (Ercilasun 2012: 432).

XIV. yüzyıldan itibaren Anadolu'da edebiyat eserlerinin yanında, Türkçe olarak, tıp, tarih, astronomi, İslâm dini ve felsefesiyle ilgili eserler yazılmaya başlanmıştır. Bu yüzyılda, özellikle tıp bilimi gelişme göstermiş; Türkler, beraberlerinde geldikleri yerin, yani Orta Asya tıbbının birikimlerini de getirmekle birlikte, Anadolu'da Arap, Fars ve Yunan tıbbını da öğrenerek, yeni bir Türk hekimliği oluşturmaya başlamışlardır (Kaya 2008: 10-11).

Anadolu sahasında yazılmış olan Türkçe tıp eserleri ve bunların yazarları şunlardır:

Bugünkü bilgilerimize göre, Anadolu'da yazılmış olan ilk Türkçe tıp eseri, Hekim Bereket tarafından XIII. yüzyılda kaleme alınan Tuhfe-i Mübarizî adlı eserdir. Hekim Bereket'in yazdığı ve Konya Koyunoğlu Kütüphanesinde Tuhfe-i Mübarizî ile aynı cilt içerisinde bulunan Hulâsatu't-Tıbb ile Hekim Bereket'e ait olup olmadığı bilinmeyen, manzum olarak yazılmış Tabiatname adlı eserleri hakkında bir sonraki bölümde detaylı açıklama verilmiştir.

Müfredât-ı İbn-i Baytar Tercümesi, Aydınogullarından Umur Bey'in emriyle kaleme alınmış, müellifi bilinmeyen, güzel ve sade Türkçesi bakımından dikkati çeken bir kitaptır. Eser, Ortaçağ'ın en büyük botanikçi ve eczacısı olan İbni Baytar'ın Arapça eserinin Aydınoglu Umur Bey adına yapılmış bir çevirisidir.

İshak bin Murad tarafından (792H/ 1387M) kaleme alınan Edviye-i Müfrede adlı eser tarihi kesin olarak bilinen ilk Türkçe telif kitap olma özelliğini taşır. Eser, 1390 yılında Gerede yöresinde yazılmıştır.

Timurtaş oğlu Umur Bey'in isteği üzerine yapılan Kâmilü's-Sınâ'a Tercümesi, Ali bin Abbas bin el-Mecusî tarafından yazılmış olan Kâmilü's-Sınâ'atü't-Tıbbiye (yahut Kitâbü'l-Melikî) adlı eserin bazı bölümlerinin Türkçe'ye tercümesidir.

Emir Süleyman'ın buyruğu ile şair ve Hekim Ahmedî (Taceddin İbrahim bin Hızır) (öl. 1413) tarafından aruz vezniyle ve mesnevi tarzında yazılmış olan Tervihü'l-Ervâh adlı eser iki cilt olup, birinci cildinde daha çok tıbbın teorisi ve eczacılıkla ilgili bilgiler verilmekte, ikinci cildinde yukarıdan aşağıya bütün hastalıklar ve tedaviler anlatılmaktadır.

XIV. yüzyılın en tanınmış hekimi, Hacı Paşa'dır (öl. 820H/ 1417M). Tıp alanında yazdığı eserlerinin en önemlilerini Arapça olarak yazmıştır. Türkçe eserleri, Arapça yazmış olduğu kitaplarından kendisinin yaptığı özetlemelerdir. Müntahab-ı Şifâ adlı eseri, 1381 yılında Aydınoğlu İsa Bey adına Arapça kaleme aldığı Şifâ'ül-Eskâm ve Devâü'l-Âlâm adlı eserinin Türkçeye tercümesidir. Onun diğer eseri Teshîl ise uzun ve öğrenilmesi güç olan Müntahab-ı Şifâ'nın bazı teorik ve zor kısımları çıkarılarak 1408 yılında yapılmış özetidir.

1420'lerde Ahi Çelebi bin Şerîf tarafından Timurtaş oğlu Umur Bey adına yazılan önemli tıp eserlerinden biri de Yâdigâr-ı İbni Şerîf adlı eserdir. İbni Şerîf, yaşadığı dönemde pek çok yerde tabip bulunmadığından, tabip olmayanların da anlayacağı ve faydalanacağı tıp kitaplarına ihtiyaç olduğunu; bu sebeple kendisinin "sağlığı korumak ve hastalıkları def etmek" amacı ile barış zamanlarında olduğu kadar, savaş zamanlarında da faydalanılacak olan bu tıp kitabını hazırladığını söyler.

Muhammed bin Mahmud Şirvânî'nin Menteşeoğulları'ndan İlyas Bey (1402-1421) adına Arapça yazdığı, ancak Bey'in isteği üzerine Türkçe'ye çevirdiği İlyasiyye adlı eseri önemlidir. Bunun yanında Çelebi Mehmed'e (1413-1421) ithaf

ettiği Sultaniyye ve göz hastalıklarını anlattığı Mürşid (1438) adlı eserleri vardır. Özellikle Mürşid, Osmanlı tıbbında göz hastalıklarına ait en hacimli eser olarak karşımıza çıkar.

XV. yüzyılda yazıldığı düşünülen Kemaliyye adlı eserin müellifi belli değildir. Kütahya Germiyan beylerinden Yakup bin Devlet Han (1388-1390) adına yazılmış Bahnâme-i Padişâhî adlı eserin aslı, Nâsır-ı Tûsî'ye atfen Farsça olarak yazılmış; eserin beğenilmemesi dolayısıyla sonradan Musa bin Mesut tarafından Farsça aslından Sultan II. Murat (1402-1428) için Tıbb-ı Şahî Tercemesi adıyla tekrar Türkçeye çevrilmiştir.

Abdulvahhab Mardânî tarafından Çelebi Sultan Mehmet (1413-1421) adına 1420 yılında Kitâbu'l-Müntehâb fi't-Tıbb yazılmıştır.

Sinoplu Mümin bin Mukbil tarafından Candaroğlu İsfendiyar Bey (1392-1440) adına yazılan Miftahu'n-Nûr Hazâ'inü's-Surûr adlı eser de sade ve güzel Türkçesiyle dikkati çekmektedir. Eser anatomi, hijyen ve göz hastalıklarından bahseder. Yine Mümin bin Mukbil tarafından 1437'de yazılıp, II. Murad'a ithaf edilen Zahir-i Muradiyye adlı eser, Zeyneddin bin İsmail Cürçânî'nin Zahir-i Harzemşahî'sinin Türkçeye çevrilmiş şeklidir.

Hekim Hayreddin'in Hulâsatu't-Tıbb adlı eseri, Candaroğulları'ndan İsfendiyar Beyzade Kasım Bey adına yazılmış toplama bir eserdir. Eserin yazılış tarihi tam bilinmemekle birlikte, XV. yüzyılın başlarında yazıldığı tahmin edilmektedir. Hekim Hayreddin, herkesin faydalanabilmesi için bu eseri Türkçe olarak kaleme aldığını, Esbâb ve Alâmet, Zübde fi't-Tıbb, Zahir-i Harzemşahî, ve El- Mansub ve'l-Merfu adlı dört kitaptan faydalanarak yazdığını belirtir. Bilinen en eski nüshası Konya Koyunoğlu Kütüphanesi 12030 numarada kayıtlıdır. Aynı cilt içerisinde 12031 numarada, yine Hekim Hayreddin tarafından yazılmış, Hulasatu't-

Tıbb'da kullanılan ilaçların nasıl hazırlanacağını anlatan Kitâb-ı Akrebâdîn adlı bir eser daha vardır.

II. Murat'ın vezirlerinden Timurtaşpaşazade Gazi Umur Bey adına Ahmed-i Dâî tarafından yazılan Tıbb-ı Nebevî adlı eser, Ebu Nuaym Hafız İsfahanî'nin Kitâbü'ş-Şifâ fi Ahâdisü'l-Mustafa adlı eserinin Türkçe'ye tercümesidir.

Hekim Beşir Çelebi tarafından Karamanoğlu İbrahim Bey (1424-1463) için Mecmu'atü'l-Fevâ'id adlı eser yazılmıştır. Bu, otuz bölümlük, iç hastalıklarından bahseden bir eserdir. Son bölümünde alfabetik olarak ilaçlar verilmiştir.

Fatih Sultan Mehmet'in hocalarından Akşemseddin (1390-1459) tarafından yazılan Mâ'idetül-Hayât, ruhânî tıbbâ ait bir eser olup, bazı kaynaklarda adı Mâddetü'l-Hayât olarak geçer.

1460 yılında, Eşref bin Muhammed tarafından yazılan Hazâ'inü's-Sa'âdat, daha çok koruyucu hekimlikle ilgili bilgiler verir.

Son olarak, Şerefeddin Sabuncuoğlu tarafından 1465 yılında Cerrâhiyetü'l-Haniyye adlı eser yazılmıştır.¹

1.1 Dönemin Tıp Anlayışı

Eski Yunan'da hastalık nedenlerinin açıklanmasında kullanılan temel teori 'Humoral Patoloji' idi. Eski Yunan'dan İslâm bilim dünyasına ve oradan da Batı dünyasına geçen bu inanişâ göre, insan "Makrokozmos" denilen evrende bir "Mikrokozmos" yani evrenin bir yansıması idi. Tıp gibi biyolojik bir bilimde de bu düşüncenin izlerini görmek mümkündür.

Buna göre, yeryüzü evrenin ortasında hareketsiz durmakta ve bunu sıra ile yedi gezegen kuşatmakta idi ki bunlardan yeryüzüne en yakın olan Ay'dır. Ay ile yeryüzü arasında sıra ile:

---

¹ Bu bölüm, Emel Kaya Gözülü'nün Muyıddin Mehî'nin (Nazmü't-Teshil) Adlı Eseri (İnceleme-Metin-Dizin), Selçuk Üniversitesi, Yayınlanmamış doktora tezinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

- Ateş
- Hava
- Su
- Toprak

tabakaları vardı. Makrokozmostaki bu dört unsura karşılık insanda da dört humor (Ahlat-ı Erbaa) bulunurdu. Bu dört “hılt”:

- Kan (Dem) - Blood,
- Balgam (Muhat) - Phlegm,
- Kara safra (Sevda) - Black bile,
- Sarı safra (Safra) -Yellow bile idi.

İnsanda yenilen içilen gıdalar bu dört ana maddeye dönüşürdü. Yine bu inanca göre ilkbahar kanı; yaz safrayı; sonbahar sevdayı; kış ise balgamı harekete geçirirdi. Sağlık bu dört unsur arasında bir dengenin bulunmasıyla mümkündü. Hastalıklar ise bunlar arasındaki dengenin çeşitli şekillerde bozulmasının sonucuydu.

Mizaçlar bu unsurların o insandaki oranına bağlıydı. Böylece insanlar “*Demevî*” -“Sanguine” ; “*Safravî*”- “Choleric” ; “*Sevdavî*”- “Melancholic” ve “*Balgamî*”- “Phlegmatic” tiplere ayrılmış oluyordu.

Humoral patolojiyi esas alan tedavide bilhassa boşaltıcı metoda çok yer verilmiştir. Bu amaçla:

Kan alınır (Fasd)

Hacamat yapılır, sülük vurulur

Lâvman (Hukne) yapılır.

Kusturucu ilaçlar verilir.

İdrar söktürücü ilaçlar verilir.

Bunun yanında,

Dağlama

Vantuz çekme

suretiyle hastalık zararsız bölgelere aktarılırdı. Eski tıpta kullanılan ilaçlar da:

Sıcak-Soğuk (Hâr ve Bârid),

Yaş-Kuru (Râtib-Yâbis),

olarak sınıflandırılmıştı. Bu niteliklerden yalnız birine sahip olan ilaçlara *basit*

ilaçlar (edviye-i müfrede) Birden çoğuna sahip olanına *birleşik ilaçlar (edviye-i*

mürekkebe) denirdi (Uzel 1992: 3-6).

Bölüm 2

HEKİM BEREKET VE ESERLERİ

2.1 Hekim Bereket Kimdir?

Hekim Bereket'in hayatı hakkında fazla bilgiye sahip olmamakla birlikte, Şehabettin Tekindağ, Hekim Bereket'in Harezmlî olduğu ihtimalini ileri sürer (Tekindağ 1971: 134). Şehsuvaroğlu ve Koman'a göre Aydınolu Mehmet Bey zamanında yaşamış Türk hekimidir (Şehsuvaroğlu 1984: 27).

Hekim Bereket'e ait Tuhfe-i Mübārizî ve Hulāsatu't-Tıbb adlı iki eser bulunmaktadır. Bu iki eser ile aynı cilt içerisinde bulunan, Hekim Bereket'e ait olup olmadığı bilinmeyen Tabiatnāme adlı esere de çalışmamızda yer verilmiştir.

2.2 Tuhfe-i Mübārizî

Bu günkü bilgilerimize göre; Anadolu'da yazılmış olan ilk Türkçe tıp eseri; Hekim Bereket tarafından kaleme alınan Tuhfe-i Mübārizî'dir. İbni Sinā'nın Kanun'u esas alınarak yazılmış olan bu eser, ilk olarak Lübābü'n- Nūḥab adıyla Arapça olarak yazılmış, daha sonra kendisi tarafından Farsçaya ve Türkçeye çevrilmiştir. Eserin yazılış ve istinsah ediliş tarihleri bilinmemektedir. Yazıldığı dönemi aydınlatabilecek tek kayıt, ön sözünde bulunan, adına kitap ithaf edilmiş olan kişinin unvanı, Ḥudāvendigār Melikü'l-ümerā Mübārizü'd-dīn'dir. Ancak bu unvanın kime ait olduğu anlaşılamamaktadır. Tuhfe-i Mübārizî'nin bilinen iki nüshası vardır. Nüshalardan biri Konya İzzet Koyunoğlu Kütüphanesinde, diğeri ise

Paris Bibliotheque Nationale’de bulunmaktadır. Her iki nüsha da 60 varak olup sülüse yakın bir nesih hattıyla yazılmıştır (Doğuer 2013: 13-16).

2.3 Tabiatnâme

XIV. yüzyılda Farsça’dan Türkçeye çevrilen Tabiatnâme, uygulamalı bir tıp kitabıdır. Manzum olan eser mesnevi tarzında ve aruzun ‘Fâilün Fâilâtün Fâilün’ kalıbıyla yazılmıştır. Tabiatnâme’de yazar, her bir yiyecek için bir başlık koymuş ve o yiyeceğin özelliğini, yararını, zararını belirttikten sonra, zararının nasıl giderileceğini anlatmıştır. Her yiyecek için en az iki beyit, en çok altı beyit kullanılmıştır. Tabiatnâme’nin bilinen üç nüshası vardır. Bunlar; İstanbul Üniversitesi Nüshası, Konya İzzet Koyunoğlu Kütüphanesi Nüshası, Paris Bibliotheque Nationale Nüshası’dır. Konya ve Paris nüshalarında eser, Tuhfe-i Mübârizî ve Hulâsatu’t-Tıbb ile aynı cilt içerisinde bulunduğundan Hekim Bereket’e ait olduğu düşünülmektedir. Ancak Yakup Karasoy’a göre, ‘Tutmacı’ adı veya mahlası olan kişi tarafından yazılmıştır (Karasoy 2009: 17-23).

2.4 Hulâsatu’t-Tıbb ve Nüshaları

Hekim Bereket tarafından yazılan eserin, yazılış tarihi tam olarak bilinmemektedir. Ancak XIII. yüzyıl sonlarında XIV. yüzyıl başlarında yazıldığı düşünülmektedir.

2.4.1 Konya İzzet Koyunoğlu Kütüphanesi Nüshası

Hulâsatu’t-Tıbb’ın bilinen iki nüshası vardır. Bunlardan biri Konya İzzet Koyunoğlu Kütüphanesi’nde 12049 numarada kayıtlıdır. Bu nüsha Tuhfe-i Mübârizî ve Tabiatnâme adlı eserlerle aynı cilt içerisinde yer alır. Yazmanın ebatları 330x200mm, yazı alanı 215x125mm’dir. Yazma toplam 203 yapraktır. Yazmanın 4a-61a sayfaları arasında Tuhfe-i Mübârizî, 61b-189b sayfaları arasında Hulâsatu’t-Tıbb, 190a-198a sayfaları arasında Tabiatnâme bulunmaktadır (Karasoy 2009: 23).

2.4.2 Paris Bibliotheque Nationale Nüshası

Hulâsatu't Tıbb'ın diğerk nüshası, Paris Bibliotheque Nationale nüshasıdır. Eser Bibliotheque Nationale'de Manustrures Turk/ Ancient Fonts bölümünde 171 numarada kayıtlıdır. Bu nüshada da Tuhfe-i Mübârizî ve Tabiatnâme ile aynı cilt içinde bulunmaktadır. Ebatları 260x180mm olan yazmanın tamamı 193 yapaktır. Tuhfe-i Mübârizî 1b-61a, Hulâsatu't-Tıbb 61b-185b, Tabiatnâme ise 186a-193b yaprakları arasındadır.

Nüshanın imlâsı dikkate alındığında eserin XVI. yüzyılda istinsah edilmiş olabileceğini tahmin ediyoruz.

Metnin tamamı 129 varak olup, nesih yazıyla yazılmıştır. Eser 12 satırlı mensur bir eserdir. Yazarın 'cedvel' adını verdiği 27 bölümden oluşmaktadır. Eser harekesiz olmakla beraber harekelenmiş sözcükler de bulunmaktadır.

Eser şematik bir düzenleme ile hazırlanmıştır. Konularına göre her sayfada dört şema vardır. Her şemada üç satır yer almaktadır. Birinci şemada hastalığın sebebi ve belirtileri, ikinci, üçüncü ve dördüncü şemalar ise hastalığın türleri ve tedavi biçimlerini içermektedir. Şemaların yan tarafında iki ayrı sütun bulunmaktadır. Birinci sütunda hastalığın adı ve içeriği ile ilgili bir ana başlık verilmekte, ikinci sütunda konunun ara başlıkları yer almaktadır. Her konu dört ara başlıkla açıklanmıştır.

Bölüm 3

METNİ KURARKEN UYULAN ESASLAR

1. Metinde sayfanın sol üst köşesinde yer alan 25b, 26a, 27b... gibi numaralar varak numarasını, yukardan aşağıya doğru sıralanmış rakamlar (1,2,3,4...) ise satır numarasını göstermektedir.
2. Eserde her cetvelde iki sütun bulunmaktadır. Bu sütunlara yan başlık (YB) ve arabaşlık (AB) adını verdik. Yazar, yan başlık (YB) diye adlandırdığımız sütunda hangi hastalık hakkında bilgi vereceğini açıklamaktadır. Ara başlık (AB) adını verdiğimiz sütunda ise hastalığın nedeni, belirti ve tedavi yöntemlerine ilişkin başlıklar bulunmaktadır. Her ara başlık 4 bölümden (1.AB, 2.AB, 3.AB, 4.AB) oluşup, her üç satırda bir açıklaması yapılmıştır.
3. Metnimizde cetvel başlığının bulunduğu yerlerde (27b, 37b, 41b, 46b, 53b) metin 13 satırlı okunmuştur.
4. Metinde anlamını bulamadığımız kelimeler (.....) şeklinde gösterilmiştir.
5. Metindeki yabancı sözcükler yazıldığı gibi okunmuş ve o şekilde Dizin'e eklenmiştir. Sözcüklerin yazım farklılıkları “Arapça, Farsça ve Yunanca Kelimelerin Yazılışı” bölümünde gösterilmiştir.
6. Metinde anlam bütünlüğünü sağlamak amacıyla 26b/3.AB'ta bulunan “tedbiri” kelimesini 2.AB'a (*sovuğ domağı tedbiri*), 4.AB'ta bulunan tedbiri kelimesini de 3.AB'a aldık (*issi domağı tedbiri*).
7. Eserde “sıcak” anlamına gelen “issi” kelimesinin hem ince sıralı “issilik” (اسٲلٲك) 45a/3) hem de kalın sıralı “ıssıcak” (اسٲك 37a/8) şeklinde yazıldığı görülmektedir. Bu

tür kullanımlarda kelimeye gelen eklerin ünsüzleri esas alınarak, metinde kullanıldığı şekilde verilmiştir. Ayrıca “gâlib” kelimesine gelen “-lık” eki kalın ünsüz taşıdığı için “gâliblik” (غالبليق 28b/YB) şeklinde okunmuştur.

8. Metinde erik/erük, kır/-kuru, görün-/görün-, damzur-/tamzur- gibi fonetik farklılıklar gösteren sözcükler Dizin’de ayrı maddelerde gösterilmiştir. Ayrıca sovuğ/şovuğ, su/şu, sığır/şığır gibi sözcüklerdeki “s/ş” farklılığına metinde sadık kalınmış, ancak Dizin’de en çok kullanılan şekliyle madde başı olarak alınmıştır.

9. Metinde müelliften kaynaklanan bazı imlâ hataları bulunmaktadır. Bunlar;

a. Kelimeye gelen ekin kalınlık veya incelik durumuna göre ortaya çıkan yazım hataları metinde ve dizinde olduğu gibi yazılmıştır. Örnek olarak; dürtmek درتمق (38a/3.AB), göziğa كوزيغه (44a/3), çıkarmek چقرمك (50b/3.AB) vb. kelimeler bulunmaktadır. Ayrıca 56a/12’de bulunan ayruk kelimesi ايروك şeklinde yazılmıştır.

b. Eksik veya fazla ses kullanımıyla oluşan, ya da yanlış yazıldığını düşündüğümüz sözcükleri anlam bütünlüğünü göz önünde tutarak okuduk ve metinde dipnot olarak verdik. Üzerinde düzeltme yapılan sözcüklerin son halini Dizin’e ekledik. Örnek olarak; çokdan چوقدانن (30b/1), başlarınıñ بغليرنك (38b/YB), süzdire سوريره (38b/7), öksüre اگسره (53b/11), diline دليه (48a/9) vb.

10. Metinde 29a’da bulunan derkenarı dipnotta belirttik ve Dizin’e eklemedik.

11. Dizin, Kutadgu Bilig İndeks (Arat 1979) sırası esas alınarak hazırlanmıştır.

Kullandığımız dizi sırası aşağıdaki gibidir:

İsim

A. Yalın teklik haller

Yalın + edatlar

Bildirme

Yalın + yardımcı fiiller

Arapça / Farsça Tamlamalar

İsim Tamlamaları

Sıfat Tamlamaları

İlgi hâli

Yükleme hâli

Yaklaşma hâli

Bulunma hâli

Ayrılma hâli

Vasıta hâli

Eşitlik hâli

Yön gösterme hâli

B. İyelik şekilleri (kendi içinde yukarıdaki sıraya göre)

C. Çokluk şekilleri (kendi içinde yukarıdaki sıraya göre)

Fiil

Fiil kök ve gövdesi

A. Olumlu fiil çekimi

Emir

Görülen geçmiş zaman

Öğrenilen geçmiş zaman

Geniş zaman

Gelecek zaman

Şimdiki zaman

İstek

Şart

Gereklilik

Birleşik kipler

Zarf-fiiller

Sıfat-fiiller

Fiil isimleri

B. Olumsuz fiil çekimi (kendi içinde yukarıdaki sıraya göre)

Bölüm 4

İMLÂ ÖZELLİKLERİ

4.1 Ünlülerin Yazılışı

“a” Ünlüsünün Yazılışı

Metnimizde “a” ünlüsünün şu şekillerde yazıldığını tespit ettik.

Kelime Başında: (أ, آ, إ)

aç	آچ	(43a/3),	ağız	اغز	(52a/1),
alın	آلین	(31b/7),	aşşı	آصّی	(49b/9),
açla	اچله	(31a/8),	açla	آچله	(38a/3),
aķ	آق	(28a/11),	aķ	اق	(47b/1),
armaқdan	آرمقدن	(25b/2),	acı	اجی	(43b/12),
az	آز	(25b/2),	az	از	(25b/2),
aşı	آشى	(38a/11),	aşı	اشى	(38a/10).

Kelime Ortasında: (ا)

ayak	ايق	(25b/YB),	ayran	ايران	(37b/8),
baş	باش	(41b/3),	yavlaq	يولق	(37b/5),
bal	بال	(50a/10),	bakırdan	بقردن	(38a/7),
dudaq	دداق	(46b/YB),	dudaq	ددق	(46b/13),
kaçan	قچن	(42a/1),	çapak	چپق	(28a/3).

Kelime Sonunda: (ه, و)

kafa	قافا	(33a/12),	yaña	يكا	(40a/6),
yufqa	يوفقه	(34a/4),	boya	بويا	(56a/7),
qara	قرا	(47b/2),	qara	قره	(47b/3.AB),

“e” Ünlüsünün Yazılışı

Metnimizde “e” ünlüsünün şu şekillerde yazıldığını tespit ettik.

Kelime Başında: (ا, ا)

ekşi	اكشى	(48b/7),	el	ال	(25b/YB),
elma	المه	(27b/10),	eyrek	أيرك	(42a/7),
eñse	اكسه	(30a/7),	eski	اسكى	(31a/3),

eyü   ابو   (36a/12),   emcek   امجک   (41a/2).

Kelime Ortasında:

bellü   بللو   (54b/3),   benek   بنک   (29b/3),
geç   کچ   (51b/2),   nesne   نسنه   (51a/7),
beş   بش   (44b/10),   eñege   اڭکه   (43a/11),
gerek   کرک   (30a/4),   demür   دمور   (45a/11).

Kelime Sonunda: (ا, ه, ة)

çönge   چُونگه   (35a/2),   nice   نهجه   (43b/4.AB),
bile   بله   (29a/6),   gice   کجا   (26a/4),
gice   کيجه   (30b/5),   böyle   بويله   (38b/12),
deve   دَوَة   (39b/10),   dünle   دونله   (32a/4).

“ı” ve “i” Ünlülerinin Yazılışı

Metnimizde “ı” ve “i” ünlülerinin şu şekillerde yazıldığını tespit ettik.

Kelime Başımda: (اى, اى, اى)

ılıcak	الیچق	(44b/5),	ılıdup	الیذب	(45b/6),
ısıdup	اسذب	(42a/11),	ıssıcağ	اسجق	(37a/8),
içi	اجى	(47b/10),	içi	ایجى	(40a/7),
ıslada	اصلده	(50b/9),	ıssi	اسسى	(34b/5),
ıder	ایدر	(29a/YB),	ısıtması	استماسى	(42a/3),

Kelime Ortasında: (ى, ى)

erik	ارک	(29b/8),	erik	اریک	(41b/9),
şırf	صیرف	(41b/10),	bir	بر	(31b/11),
kızıl	قزل	(49b/3),	sıçan	سجان	(32b/9),
çirkin	چرکین	(39b/YB),	siñir	سینیر	(48b/2),
bilinür	بلینور	(45b/3),	kalıñ	قالک	(32b/3).

Kelime Sonunda: (ى)

iki	اکى	(48b/10),	kiçi	کیجى	(31b/10),
kişi	کشى	(35b/1),	katı	قتى	(30b/12),
kızı	قوزى	(48a/8),	altı	التى	(32b/10).

“o” ve “ö” Ünlülerinin Yazılışı

Metnimizde “o” ve “ö” ünlülerinin kelime başında ve ilk hecede şu şekillerde yazıldığını tespit ettik.

Kelime Başında: (ا, او)

od	اود	(38a/9),	oğlağ	اغلق	(28b/4),
oğlağ	اوغلق	(27b/5),	ödi	ادي	(43a/6),
öñinde	اوكنده	(36b/2),	ol	اول	(29a/1),
öksüre	اكسره	(53b/11),	on	اون	(28b/10).

İlk Hecede: (و, ؤ)

koruğ	قروق	(38a/11),	soğa	سقه	(46a/11),
göz	كوز	(33b/1),	đoyu	قيو	(38a/10),
gögüz	كوكوز	(40b/1),	söbücedür	سبوجدر	(35a/3),
boğaz	بغاز	(54a/8),	boğaz	بوغز	(55a/YB),
çöngelür	چنكلور	(51a/3),	çok	چوق	(30b/11).

“u” ve “ü” Ünlülerinin Yazılışı

Metnimizde “u” ve “ü” ünlülerinin şu şekillerde yazıldığını tespit ettik.

Kelime Başımda: (ا, او)

ura	اره	(27b/12),	ura	اوره	(32a/9),
uyku	اويقو	(42b/2),	üzüm	اوزم	(29b/8),
ütülmüş	اتلمش	(38a/9),	uyuz	اویز	(36b/1),
üzre	ازره	(38a/9),	ucı	اوجی	(41a/3).

Kelime Ortasında: (و, وُ)

buçuk	بچق	(25b/9),	büyük	بیوک	(31b/3),
eksük	اکسک	(28b/3),	tıyar	طویر	(52a/2),
dudağ	دداق	(46b/13),	dudağ	دودق	(46b/1),
burun	برون	(37b/12),	düğün	دوکون	(39a/8),
süci	سجی	(31a/4),	süci	سُجی	(35b/12).

Kelime Sonunda: (و)

karşu	قارشو	(44a/2),	kuru	قرو	(53a/9),
dürlü	درلو	(31b/3),	yağu	یقو	(27b/11),
bellü	بللو	(54b/3),	girü	کیرو	(36a/8),
tolu	طلو	(30b/4),	dütsü	دوتسو	(50a/7).

4.2 Ünsüzlerin Yazılışı

“b” ve “p” Ünsüzlerinin Yazılışı

Metinde “b” ünsüzü bir örnek dışında düzenli olarak (ب) ile yazılmıştır. “p” ise genellikle (پ) ile yazılmakla beraber, (ب) şeklinde yazımı da yaygındır.

kabarcuğının	قېرچغنىك	(35a/YB),	benek	بنك	(37a/2),
arpa	ارپه	(52b/6),	köpügi	كېكى	(39a/10),
kirpük	كربك	(34b/7),	kirpük	كربك	(34b/2),
yaprağı	يابراغى	(28a/5),	boyun	بيون	(25b/5),
kapak	قپاق	(39b/8),	kapak	قپق	(42b/12),
depesi	دپه سي	(33b/1),	devrilüp	دورلوب	(34b/YB),
eyleyüp	ايليوب	(44b/6),	bilüc	بلوج	(29a/5).

“c” ve “ç” Ünsüzlerinin Yazılışı

Metinde “c” ve “ç” ünsüzlerinin yazılışı aşağıdaki örneklerde verilmiştir. “ç” ünsüzü hem (چ) hem de (ج) şeklinde yazılmıştır.

çiçeği	چيچكى	(50b/10),	çok	چوق	(53a/2),
içine	اچنه	(31b/12),	geçer	كجر	(26b/2),
serçe	سرچه	(25b/7),	sıçan	سجان	(32b/9),

genç	کنج	(51b/2),	çevre	جوره	(46a/11),
üç	اوج	(34b/7),	niçe	نیچه	(41a/YB).

“t” Ünsüzünün Yazılışı

Metnimizde “t” ünsüzü hem (ت), hem de (ط) şeklinde gösterilmiştir.

şamar	طمر	(41b/3),	tavuk	تاوق	(30a/6),
şurna	طورنا	(39b/10),	katı	قتی	(43a/3),
dürte	درته	(35a/6),	et	ات	(54a/3),
şuz	طوز	(56a/7),	tuz	توز	(40a/4).

Metinde (ط) ünsüzünün yerine (د) ünsüzünün kullanıldığı örnekler de vardır:

şatlu	طتلو	(44b/10),	datlu	دتلو	(51a/8),
şamzura	طمزوره	(42a/11),	damzura	دامزوره	(36a/5),
şañla	طكل ا	(38b/4),	dañla	دكله	(32a/6),
şolulıgından	طلولغندن	(42b/YB),	dolulıgından	دلولغندن	(53a/2),
domağu	دماغو	(26b/3.AB),	şomağu	طوماعو	(26b/YB),
duz-ıla	دوزیله	(53a/4),	tuz	توز	(40a/4).

“k” ve “g” Ünsüzlerinin Yazılışı

Metnimizde ince ünlülü sözcüklerde “k” ve “g” ünsüzleri için (ك), birkaç örnekte (ġ) kullanılmıştır.

girü	کيرو	(36a/8),	çekirdegi	چکردکی	(52a/12),
gerek	کرک	(27b/7),	gice	کیجه	(30b/5),
keklik	ککلیک	(25b/8),	köpügi	کپکی	(39a/10),
eski	اسکی	(31a/3),	geyik	کیک	(51b/10),
delüğine	دلوڭنیه	(46a/11),	gözügür	کزوگور	(39a/3).

“k” ve “g” Ünsüzlerinin Yazılışı

Metnimizde kalın ünlülü sözcüklerde ve –mak, lık gibieklerde “k” ünsüzü için (ق), “g” ünsüzü için de (غ) kullanılmıştır.

ağartmak	اڭارتمق	(51a/2.AB),	ağız	اڭز	(47b/10),
aķ	اق	(47b/1),	bağlamak	بڭلمق	(37b/12),
ķabak	قبق	(27a/7),	ķankısı	قنقسى	(50b/9),
oğlak	اوڭلق	(48a/8),	sağırılık	سڭیرلق	(43b/4).

“ñ” Ünsüzünün Yazılışı

Metnimizde “ñ” ünsüzü genellikle (ك) ile; birkaç örnekte (ڭ) ile yazılmıştır.

giñ	كيك	(33b/1),	eñek	اكك	(47a/4),
aydıñlık	ايدكلى	(36a/5),	geñiz	كڭز	(39a/9),
dañla	دكله	(32a/6),	öñiyle	اوڭيله	(39a/6),
bañ	باک	(41b/13),	bañ	باڭ	(43a/8).

“s” ve “ş” Ünsüzlerinin Yazılışı

Metinde ince ünlülü sözcüklerde (س) kullanılırken, kalın ünlülü sözcüklerde (س) ve (ص) karışık olarak kullanılmıştır.

sülük	سلک	(53b/3),	semiz	سمز	(43a/5),
sağ	ساغ	(51a/4),	şırf	صرف	(44b/10),
şovuk	صوق	(46a/3),	sovuk	سوق	(46a/3),
issi	اسى	(34b/5),	süd	سود	(29a/9),
saru	سرو	(54a/4),	şaru	صارو	(50b/8).

4.3 Yabancı Sözcüklerin Yazılışı

Arapça, Farsça ve Yunanca kelimelerin imlâsında birtakım farklılıklar görülmektedir. Bu farklılıkların sözcüğün çok iyi bilinmiyor olması veya kelimeyi Türkçenin özelliklerine uydurma çabasından kaynaklandığı düşünülebilir.

a. Arapça ve Farsça Kelimelerin İmlâsı

bādām	بادام	(41b/7),	bādem	بادم	(27a/5),
banbuğıla	بانبوغله	(32a/4),	panbuk	پنبق	(29a/12),
bez	بز	(50a/12),	bīz	بیز	(26b/4),
direm	درم	(26a/11),	dirhem	درهم	(44b/10),
hablar	حبلر	(27b/10),	habb	حب	(37a/4),
haşhāş	خشخاش	(27a/4),	haşhāş	خشخاش	(27a/7),
ıtrıfıl	اطريفيل	(28b/9),	ıtrıfıl	اطريفيل	(53a/7),
tırıfıl	طريفيل	(36a/11),	kākayā	قاقيا	(52a/8),
ķōķayā	قواقيا	(43b/11),	ķōķayā	قواقيا	(36b/7),
ķuvvatlandurmak	قوتلندورمق	(43a/4),	ķuvvet	قوت	(26a/3.AB),
ma ^c de	معدده	(36b/2),	mideden	مددن	(36a/4.AB),
nūsādurı	نوسادري	(48b/10),	nūşādur	نوشادر	(32b/11),
rufādan	روفادن	(30b/6),	rufūdan	رفودن	(33a/6),

sikencübīn	سكنجيين	(37a/5),	sikengübin	سكنكبين	(47b/5),
sirkengübīn	سرکنکبين	(47b/5),	şāb	شاب	(47b/10),
şeb	ثب	(35a/12),	süker	سكر	(29a/10),
şekkeri	شكرى	(47b/6),	şeker	شكر	(31a/9).

b. Yunanca Kelimelerin İmlası

isfānāḥ	اسفناخ	(33a/4),	isfanāḥ	اسفناخ	(28a/5),
salār	سال ار	(53a/YB),	salyār	سليار	(26a/3).

4.4 İyelik Eklerinin Yazılışı

İncelediğimiz varaklar arasında teklik I. ve II. şahıs iyelik eki örneği bulunmamaktadır.

Teklik III. Şahıs İyelik Eki: -i, -i, -sı, -si (ي, ي, سي, سى)

ağz-ı	اغزي	(53a/9),	iç-i	ايچى	(40a/7),
nüşa-sı	نسخي	(30a/11),	şuy-ı	صوي	(48b/8),
kafa-sı	قافاسى	(33a/12),	öd-i	ادي	(43a/6),
yağ-ı	ياغى	(42b/9),	ka mu-sı	قاموسى	(32b/4),
kirpüg-i	كربكى	(29a/3),	kanad-I	قانادي	(33b/6),

erişte-si ارشته سي (30a/6), irilig-i ارلكي (30b/11),

Metinde bir kelimedede ek yığılması görülmüştür.

birisi برسى (31a/2).

Çokluk I. Şahıs İyelik Eki: -müz (مز)

didüğü-müz ديدوكمز (35a/2).

Çokluk II. Şahıs İyelik Eki: Metnimizde örneği yoktur.

Çokluk III. Şahıs İyelik Eki: -leri (لرى)

renc-leri-n رنجلرين (46b/1).

4.5 Çokluk Ekinin Yazılışı

Metinde çokluk eki (لر) şeklinde yazılmıştır.

öd-ler اودلر (36b/8), diş-ler دشلر (51b/5),

ot-lar اوتلر (29a/4.AB), yağ-lar يغلر (36a/7),

kirpük-ler كركپكلر (34b/10), tamar-lar طمرلر (31b/2),

göz-ler كوزلر (27b/3), başçuğaz-lar باشجوغلر (38b/1).

4.6 Aitlik Ekinin Yazılışı

Metnimizde –ki aitlik ekinin ünlü uyumuna uygun olarak –ğı/-gi (کی,غی) şeklinde kullanıldığı görülür.

altında-ğı	التنداغی	(38a/5),	öñinde-gi	اوکنده کی (41a/2),
şoñra-ğı	صکراغی	(28b/12),	ţarafında-ğı	طرفنداغی (29a/7),
içinde-gi	اجنده کی	(32a/8).		

4.7 Bildirme Ekinin Yazılışı

İncelediğimiz varaklar arasında teklik I. ve II. şahıs bildirme eki örneği bulunmamaktadır.

Teklik III. Şahıs Bildirme Eki:-dur, -dür (در, دور)

ağrı-dur	اغردر	(29a/1),	eski-dür	اسکیدر (32a/2),
gerek-dür	کرکردر	(31a/6),	aklığ-ı-dur	اقلغیدر (49a/2),
eyü-dür	ایودر	(43a/10),	ķandan-dur	قاندندور (47b/3),
sovuķ-dur	سوقدر	(26b/1),	neden-dür	ندندور (36a/YB),
sızmaķ-dur	سیزمقدور	(49a/3),	mümkin-dür	ممکیندور (42a/3).

4.8 Soru Ekinin Yazılışı

İncelediğimiz varaklar arasında soru eki örneği bulunmamaktadır.

4.9 Hâl Eklerinin Yazılışı

a. İlgi Hâli Eki: -uñ, -üñ, -nuñ, -nüñ (ون, ک, نک)

baş-uñ	باشوک	(47a/1),	biri-nüñ	برینک	(38a/8),
diş-üñ	دیشک	(50b/3),	dudağ-uñ	ددغک	(46b/5),
tarafı-nuñ	طرفنک	(27b/8),	eli-nüñ	النک	(33a/7),
sebel-üñ	سبلوک	(32b/4.AB),	ķabarcuđı-nuñ	ķپرچغنک	(35a/YB).

b. Yükleme Hâli Eki: -ı, -i, -n (ن, ي, ى)

Yükleme hâli eki -ı, -i Eski Anadolu Türkçesinin özelliklerine uygun olarak düz-dar şeklinde kullanılmıştır. Ancak iyelik III. tekil şahıs eklerinden sonra gelen yükleme hâli eki -n'dir

ağrısı-n	اغر سین	(50b/6),	bal-ı	بالى	(47b/4),
bez-i	بزی	(42b/11),	başı-n-ı	باشینى	(36a/9),
üsti-n-i	اوستینى	(31b/2),	yağ-ı	یاغى	(45b/8),
a-n-ı	انى	(50b/4),	ödi-n	اودین	(42b/10),
emzüg-i	امزوکى	(38a/7),	ķamusı-n	ķامسین	(25b/11).

c. Yaklaşma Hâli Eki: -a, -e (ه, ا)

açmağ-a	آچمغا	(36b/12),	boğaz-a	بغازه	(53b/11),
depesin-e	دېسنه	(37b/7),	etin-e	ئته	(51b/6),
kılmın-a	قلینا	(39a/8),	göz-e	کوزه	(36b/9),
kıum-a	قومه	(25b/11),	iş-e	ایشه	(52b/9).

d. Bulunma Hâli Eki: -da, -de (هـ)

ağız-da	اغزده	(47b/YB),	dil-de	دلده	(48a/10),
eski-de	اسکیده	(32a/11),	uyku-da	اویقده	(53a/3),
gögüz-de	کوکوزده	(40b/1),	an-da	انده	(41a/3),
altın-da	آلتنده	(49a/8),	kirpük-de	کریکده	(30a/YB).

e. Ayrılma Hâli Eki: -dan, -den, -dın (دن, دین)

açlık-dan	اچلقدن	(43a/1),	benek-den	بنکدن	(37a/3),
balık-dan	بالقدن	(36b/6),	dütün-den	دوتندن	(30b/4),
tıamak-dan	طمقدن	(52a/1),	yaña-dan	یکادن	(31b/10).

Eski Anadolu Türkçesi döneminin belirgin özelliklerinden olan -din ayrılma hâli eki, incelediğimiz varaklar arasında yalnızca bir örnekte görülmektedir.

eñse-din اڪسدین (40a/6).

f. Vasıta Hâli Eki: -la, -le, -ıla, -ile (له, یله)

arpa-y-la	ارپایله	(51b/9),	bişmesi-y-le	بشمسیله	(29a/8),
bunuñ-ıla	بنوکیله	(28b/9),	erüg-ile	اروکیله	(33a/4),
südi-y-le	سودیله	(29b/10),	güç-le	کوجلله	(55a/3),
anuñ-ıla	انوکیله	(40b/11),	anuñ-la	انوکلله	(47b/8),

Not: bile ve birle edatları da vasıta hali ekinin işlevini vermektedir.

ğargara bile غرغره بله (40b/4.AB), ikisinüñ bile اڪسن بله (46a/4.AB).

mıl birle میل برله (34a/12), ħardal birle خردل برله (48b/5).

g. Eşitlik Hâli Eki: -ca, -ce, -çe (چه, چه)

kadarın-ca	قدرنجه	(39b/12),	ardın-ca	اردنجه	(32b/7),
ni-ce	نجه	(43b/4.AB)	niçe	نچه	(41a/YB),
şoñın-ca	صوکنجه	(30a/2),	sulu-ca	سلوجه	(36a/7),
ķuru-ca	قروجه	(38b/1).			

h. Yön Gösterme Eki: -ra, -re, -aru, -erü (ره, ارو)

iç-erü	ايچارو	(34b/10),	şoñ-ra	صكره	(25b/2),
yok-aru	يقارو	(25b/YB),	üz-re	ازره	(38a/9).

4.10 Şahıs Eklerinin Yazılışı

a. İyelik Kaynaklı Şahıs Eklerinin Yazılışı

Teklik I. Şahıs Eki: -m (م)

didü-m	ديدم	(34b/6).
--------	------	----------

Teklik II. Şahıs Eki: Metnimizde örneği yoktur.

Teklik III. Şahıs Eki: -sa, -se (سه)

çeyne-se	چينسه	(52a/1),	uyan-sa	اوينسه	(35b/1).
----------	-------	----------	---------	--------	----------

Çokluk I. Şahıs Eki: -k, -k (ك, ق)

ayıtdü-k	ايتدوق	(39b/2),	itdü-k	ايتدوك	(34b/2),
didü-g-idi (<di-dük i-di)	ديدوكیدی	(31b/5),			
itdü-g-idi (it-dük I-di)	اندكدي	(34a/6).			

Çokluk II. Şahıs Eki: Metnimizde örneği yoktur.

Çokluk III. Şahıs Eki: -lar (لر)

qatar-lar-sa قترلرسه (28a/12).

b. Zamir Kaynaklı Şahıs Ekleri

Metnimizde zamir kaynaklı kişi eklerinden yalnızca çokluk III. şahıs ekine örnek bulunmaktadır.

Çokluk III. Şahıs Eki: -lar, -ler (لر)

aça-lar	اچالر	(53b/3),	bilür-ler	بلورلر	(45b/2),
döge-ler	چقارالر	(32b/12),	çıqara-lar	چقارالر	(33b/9),
dilese-ler	دلسلر	(50b/7),	dir-ler	ديرلر	(25b/10).

c. Emir Ekleri: Emir çekiminde kullanılan ekler, *Zaman Eklerinin Yazılışı* bölümünde gösterilmiştir.

4.11 Zaman Eklerinin Yazılışı

a. Görülen Geçmiş Zaman Eki: -di, -du, -dü (د, دو, دي)

Görülen geçmiş zaman eki III. teklik ve çokluk şahıslar hariç yuvarlak ünlülüdür.

di-dü-m	ديدم	(34b/6),	ayıt-du-ğ	ايتدوق	(39b/2),
it-dü-k	ايتدوك	(34b/2),	it-dü-g-idi	ايتدكي	(34a/6),
di-dü-g-idi	ديدوكدي	(31b/5).			

b. Öğrenilen Geçmiş Zaman Eki: -miş, -miş (مش, مِش)

bit-miş-dür	بتمشدر	(41a/3),	çık-mış-dur	چقمشدر	(42a/2),
ol-mış-dur	اولمشدر	(27a/3),	yapış-mış-dur	بيشمدر	(46b/6).

c. Geniş Zaman Eki: -ar, -er, -ur, -ür, -r (ار, ر, ور)

ağ-ar	آغار	(50b/2),	duy-ar	دويار	(41a/4),
eyle-r	ايلر	(35a/2),	ağrı-r	اغرير	(51a/10),
akıd-ur	اقيدور	(34b/3),	gel-ür	كلور	(37b/4),
düş-er	دوشر	(32b/YB),	belür-ür	بلورر	(25b/3).

Olumsuz Geniş Zaman Eki: -maz, -mez (مز, مز)

yara-maz	يراماز	(36b/12),	ol-maz	اولمز	(28a/3),
----------	--------	-----------	--------	-------	----------

tu-y-maz طويمز (41a/7), gerek-mez كركمز (37b/5),

dur-maz-sa درمزه (34a/9), gözük-mez-se كزوكمزه (53b/4).

d. Şimdiki Zaman Eki: İncelediğimiz varaklar arasında şimdiki zaman eki örneği bulunmamaktadır.

e. Gelecek Zaman Eki: -ısar (سر)

ol-ısar اولسر (53b/4).

f. İstek Çekimi: -a, -e (ه, ا)

İncelediğimiz varaklar arasında istek çekiminin I. ve II. şahıs örnekleri bulunmamaktadır.

aç-a آچا (36a/9), bırağ-a براغه (39b/7),

bişür-e بشوره (32a/8), ez-e ازه (36a/7),

şar-a صرا (46a/10), ek-e اكه (48a/9),

dur-a دورا (51b/9), dur-a دوره (51b/12).

g. Emir Çekimi: Metinde yalnızca teklik II. şahısta örnek bulunmaktadır.

karışdur ! قرشدور (50b/4).

h. Şart Çekimi: -sa, -se (سه, سا)

ağrı-sa	اؒرسه	(42a/1),	bit-se	بئسه	(39a/1),
görünür-se	كرونورسا	(53b/3),	ķamaş-sa	قمشسه	(51a/7),
çekil-se	چكلسه	(25b/YB),	bağlan-sa	بؒلنسه	(36b/10).

i. Gereklilik Çekimi: -maķ -mek gerek, -sa -se gerek (مق مک کرک,سه کرک)

aç-maķ gerek	اچمق کرک	(36b/12),
eyle-mek gerek	ایلمک کرک	(37a/4),
yudma-sa gerek	یودمسه	(54b/7).

j. İktidârî Fiil Çekimi: -ama (ما)

Metnimizde yalnızca olumsuz hali bulunmaktadır.

aç-ama-z (aç-a u-maz)	آچماز	(35b/2).
-----------------------	-------	----------

4.12. YAPIM EKLERİNİN YAZILIŞI

a. İsimden İsim Yapan Ekler

-an (ان) eki:

oğ(u)l-an	اؒلان	(35b/3).
-----------	-------	----------

-ca (جه) eki:

yatı-ca-dur   يَتِيَجَة   (49b/10).

-ez (ز) eki:

geñ-ez   كَكْز   (51b/3.AB).

-n (ن) eki:

boy-u-n   بَوِين   (55b/3),   çirk-i-n   چَرَكِين   (39b/YB),

qar-ı-n   قَرِين   (38a/9).

-ıl, -il (یل) eki:

kız-ıl   قَزِيل   (30a/2),   yeş-il   يَشِيل   (39a/4.AB).

-ağ, -ek (ق, ك) eki:

kab-ağ   قَبِق   (40a/8),   oğ(u)l-ağ   اَغْلُق   (28b/4),

eñ-ek   اَكْكَ   (49b/4),   beñ-ek   بَنَك   (29b/3),

siñ-ek   سَكْكَ   (53b/2).

-la, -le (له, لا) eki:

dañ-la دكله (32a/6), dñn-le دونله (28b/5),

tañ-la طكلا (38b/4), aç-la اجله (31a/8).

-ca, -ça (جه) eki:

kızıl-ca قزلجه (29b/3), ak-ça اقجه (34b/9),

sır-ça سرجه (51a/4).

-lu, -lü (لو) eki:

koçu-lu ققلو (40b/4), lüle-lü لول الو (43b/8),

tat-lu طتلو (25b/5), renc-lü-ye رنجلويه (25b/7),

yıyılı-lu بیلو (43a/6), yağ-lu یاغلو (27a/5),

emzük-lü امزوکلو (39b/8), şu-lu صلو (27a/6),

dür-lü درلو (31b/3), aşşı-lu اصللو (44a/4AB).

-ra (ره) eki:

şoñ-ra صكره (25b/2).

-lıq, -lik, -lıg, -lig (لق, لغ, لك) eki:

görmek-lig-in كورمكلين (31b/3), ip-lik ايلك (48b/2),

kısa-lığ-ından	قسالغندن	(48b/6),	ķuru-lıķ	قرلق	(46b/2),
büyük-lig-i	بيوكلكى	(48b/YB),	sağır-lıķ	سغیرلق	(43b/4),
yiyni-lik	يینلیک	(45a/3),	aķ-lıķ	اقلق	(32b/4),
issi-lik	استلک	(42a/3).			

-cük, çuğ (جک, چوغ) eki:

agaç-çuğ-a	اڭاچ چوغه	(44a/9),	ince-cük	انججک	(31a/1).
------------	-----------	----------	----------	-------	----------

-raķ, -rek (رق, رک) eki:

büyük-rek	بيوکرک	(37a/3),	az-raķ	ازرق	(35b/12),
tīz-rek	تیزرک	(33a/2),	ey(i)-rek	أیرک	(42a/7),
giñ-rek	ککرک	(33b/8).			

-aru, -erü (ارو) eki:

yok-aru	يقارو	(50b/2),	iç-erü	ايچارو	(34b/10).
---------	-------	----------	--------	--------	-----------

-çuğaz (چوغز) eki:

baş-çugaz-lar باشچو غزلىر (38b/1).

-cağ, -cek (جق, چق, جک) eki:

tīz-cek تيز جک (46a/5), ılı-cağ اليجق (25b/5),
ıssı-cağ اسجق (37a/8), yumru-cağ يمروجق (41a/4),
tañla-cağ طکلچق (44a/7).

-suz, -süz, -siz (سوز, سوز, سوز) eki:

dil-süz دلسوز (43b/1), iriñ-süz اپركسوز (38b/2),
қаp-suz قابسوز (28a/6), çürük-süz چركسوز (38b/2),
dāne-siz دانسىز (47a/11).

-(ş)ar, -er (ش, ر) eki:

altı-şar التشر (26a/11), bir-er برر (50b/12),
buçug-ar بجوغر (51a/5), on-ar اونر (40b/10),
üç-er اوچر (26a/10).

-dan (دان) eki:

çok-dan چوقداندىن (30b/1).

-k, -ğ (ك, غ) eki:

eksü-k اكسك (28a/3), il-k-inde الكنده (28a/11).

-z (ز) eki:

geñ-i-z كئيز (39a/9).

-(I)r (ير) eki:

sağ-ır-uñ سغىروك (43b/1).

-uq, -ük (ق, ك) eki:

sıv-uq سىوق (43a/5).

-düz (دوز) eki:

gün-düz كندوز (42b/5).

-leyin (لَيْن) eki:

iki-leyin اِكْلَيْن (34b/12).

-diñ (دِي) eki:

ay-diñ-lık اَيْدِيكْلِيك (31a/11).

b. İsimden Fiil Yapan Ekler

-ar (ار, ر) eki:

ağ-ar-t-mağ اِغَارْتِمَق (51a/2.AB), kab-ar-cuğ قَابِرْچُق (32b/2),

yaş-ar-inca يَشْرِنَجَه (51a/12).

-kır, -ğır eki:

aқsırtmaқ (< ās+kır-) اقسرتق (39b/6),

öksüre (<*ö:s ‘yansıma’ + kır) اگسرة (53b/11),

ça-ğır-maқdan (< çā [r] ‘yansıma’ + kır) چاغرمقدن (35b/3).

-la, -le (ل) eki:

bağ-la-ya بغليا (33a/12), baş-la-r باشلر (38b/12),

düğün-le-ye دوگونلييه (49b/11), ot-la-yalar اوتل ايلر (39a/6),

iş-le-yeler اشليلير (30b/4.AB), ey-le-nmiş اينلمش (39a/6).

-(ı)k, -(ü)k (ق, وک) eki:

baş-ı-k-dur-a باشقيدوره (39a/9), göz-ük-ür کزوگور (39a/3).

-al (ل)eki:

boş-al-mağdan بوشلمقدن (43a/YB).

-a, -e eki:

dil-e-se-ler دلسلر (50b/7), yal-a-da يَلْدَه (32b/9).

-la, -le (لن) eki:

kuvvat-la-n-durmağ قوتلندورمق (43a/4), küf-le-n-mek کوفلنمکدن (52a/3).

-sa eki:

şu-sa-lmağı صولمغى (54b/2).

Fiilden Fiil Yapan Ekler

-t- (ت) eki:

aķ-ı-t-ur	اقيدور	(34b/3),	ay-ı-t-duk	ايتدوق	(39b/2),
berki-d-ür	بركدر	(52a/7),	ısla-d-a	اصلده	(50b/9),
ķayna-d-a	قينه	(39b/7),	ķuru-d-alar	قروالر	(28a/12),
yala-d-a	يلده	(32b/9).			

-l- (ل) eki:

ört-ü-l-mekdür	اورتولمكدر	(31a/2),	soy-u-l-miş	سيولمش	(33b/4),
yar-ı-l-miş	يارليش	(46b/5),	ķoy-u-l-miş	قيولمش	(38b/11),
ķat-ı-l-miş	قتلمش	(30a/9),	kes-i-l-mese	كسلمسه	(44b/4).

-n- (ن) eki:

alı-n-miş	النمش	(39a/10),	bağla-n-maķ	بغلنمق	(40a/YB),
-----------	-------	-----------	-------------	--------	-----------

bil-i-n-ür بلىنور (45b/3), dola-n-mış ئولنمش (29a/12),
eyle-n-miş ايلنمش (39a/6), gör-i-n-ür كورينور (36b/2).

-ur-, -ür- (ور) eki:

bat-ur-a باتور (36a/9), biş-ür-e بشوره (32a/8),
düş-ür-e دشوره (53b/12), iç-ür-eler اجوره لر (37b/7),
bit-ür-mek-dür بتورمكدور (51b/YB),
deg-ür-meyeler دكورميلر (51b/6),
toğ-ur-mağdan طغورمقدن (35b/3).

-ş- (ش) eki:

ķar-ı-ş-ur يشورقر (50b/3), sarma-ş-ur سرمشور (34b/9),
ķama-ş-ur قمشور (51a/3).

-dur-, -dür- (دور) eki:

bil-dür-ür بلدورور (39b/YB), dol-dur-a دولدورا (50b/4),
dön-dür-e دوندوره (30a/10), göyün-dür-e كيوندوره (50b/12),
ķız-dur-a قيزدوره (49b/12), yan-dur-a ياندوره (46a/12).

-a- (ا) eki:

dol-a-ya دولايه (44a/9), yar-a-maz يراماز (36b/12).

-ar-, -er- (ار, ر) eki:

çık-ar-ur چقارور (35a/3), gid-er-ür كدرر (29a/10),

kız-ar-mağdur قزرمقدر (26b/3), kōp-ar-alar قپارهلر (34b/11).

-z- (ز) eki:

düt-ü-z-e دتوزه (50a/9), tam(ı)-z-u-r-a طمزوره (40a/6).

-y- (ی) eki:

ko-y-a قيا (33a/11).

-ma-, -me- (م) olumsuzluk eki:

kesil-me-se كسلمه (44b/4), duy-ma-duğı دويمدوغي (39/1),

şığ-ma-ya صيغيا (48b/7), yi-me-mek ييمک (42b/4),

bit-me-ye بتميا (51b/7), yud-ma-sa يودمسه (54b/7),

aç-ma-ya اجميا (35b/12), bil-me-se بلمه (40a/YB).

d. Fiilden İsim Yapan Ekler

-ici, -ucı, -üci (بجى, وچى) eki:

aqsırd-ucı	اقتردوچى	(35a/5),	biş-ici	بيشيجى	(29a/3),
bitür-üci	بتورچى	(26a/5),	eyle-y-ici	ايليجى	(42a/5),
gör-üci	كوروچى	(35a/1),	sür-üci	سوروجى	(31a/8).

-uq-, -ük- (ق,وق,وك) eki:

aç-uq-lıgın	آچوقلغین	(51a/2),	art-uq	ارتوق	(39b/1),
del-ük-i	دلوكى	(38a/9),	ay(ı)r-uq	ايروق	(41a/6),
don-uq	دونوق	(39b/3),	buç-uq	بچق	(25b/9).

-a, -e (ا,ه) eki:

çev(i)r-e-sin	جوره سين	(46a/11),	ķıs-a-lıgından	قسالغندن	(48b/6).
il-e	يله	(29b/12).			

-ı- eki:

yar-ı-sınca یارسنجه (47a/12).

-u (و) eki:

tol-u طلو (30b/4), yak-u یقو (33b/6).

-k (ق, ک) eki:

büyü-k بیوک (31b/3), çürü-k-süz چرکسوز (38b/2),

yo-k یوقدر (32b/), sovu-k سوق (37b/8),

yumuşa-k یوشق (28b/11).

-ğ- (غ) eki:

ba-ğ-laya بغلیا (33a/12), ba-ğ-lanmak بغلنمق (40a/YB).

-l- (ل) eki:

düke-l-i دکلی (52a/11).

-n (ن) eki:

boğ-u-n بغون (46a/10), tüt-ü-n-i تتونی (40a/9),

düg-ü-n دوگون (39a/8), büt-ü-n بتون (51b/12).

-aḳ (ق) eki:

ṭomal-aḳ طُمَلَق (28a/2).

-ḡu, -ḳu (غو, قو) eki:

bıç-ḳu بچقو (39a/9), daḡla-ḡu دغلغو (49b/10),

uy-ḳu اويقو (42b/2).

-az (از) eki:

boḡ-az بغاز (54a/1).

-t (ت) eki:

yogur-t-dan يغرندن (30a/4).

-an (ان) eki:

ay(1)r-an ايران (37b/8).

-cek (چک) eki:

em-cek   امجک   (41a/2).

-z (ز) eki:

yav-u-z   پاوز   (41a/7).

-gen (کن) eki:

işit-gen   اشیتکن   (44a/10).

-du, -dü (دو) eki:

şıkın-du-sı   صیقندوسی   (42a/11),

sın-du-yla   سندویله   (31b/11).

-cuḡ (چق) eki:

ḡabar-cuḡ   قبرچق   (32b/2).

-kan (قان) eki:

yapış-kan يابشقان (34b/9).

-miş (میش) eki:

yi-miş يیش (34b/9).

-ma, -me (م, مه, مه) eki:

ısıt-ma استمه (26b/10),

kavur-ma قورمه (36b/4),

biş-me-siyle بشمسیله (29a/8),

çıkar-ma-sı چقرمسی (53b/YB),

sokül-da-ma-sı سقولدامسی (50a/3),

duıl-ma-sı دوتلمسی (55a/1).

-mağ, -mek (مق, مک) eki:

aç-mağ اچمق (36b/12),

dik-mek دكمك (34b/12).

biş-ür-mek بشورمك (42a/4.AB),

kes-mek كسمك (34a/8),

iç-mek اچمك (31a/4),

kus-mağ-dan قسماقند (25b/1),

arıt-mağ ارتمق (41a/8),

dağla-mağ داغلامق (49b/4.AB).

4.12 Sıfat Fiil Eklerinin Yazılışı

-mış, -miş (مش) eki:

alın-mış	النمش	(39a/10),	biş-miş	بشمش	(32a/12),
dögil-miş	دوكلمش	(29a/11),	elen-miş	النمش	(34a/11),
göyün-miş	كيونمش	(51b/10),	dolan-mış	دولنمش	(29a/12),

-duk, -dük (دوڭ, دوک, دک) eki:

bat-duğ-muñ	باتدو غنک	(34b/YB),	degme-dük	دکمدک	(56a/8),
şiş-düg-i	شيشدوکی	(49a/YB),	ķamaŝ-dug-ın	قمشدو غین	(51a/9),
gici-düg-i	کجیدوکی	(43b/YB),	çögel-düg-in	چنکلدوکن	(51a/YB).

-ası, -esi (اسی, سی) eki:

bit-esi	بتسی	(51b/8),	damzur-ası	دمزوراسی	(38a/2.AB),
ek-esi	اکة سی	(28a/4.AB),	ķoy-ası	قویسی	(29b/4),
vir-esi	ویرسی	(40a/4.AB).			

-an, -en (ن) eki:

aķ-an	اقن	(53a/2.AB),	bit-en	بتن	(35b/7),
-------	-----	-------------	--------	-----	----------

çık-an   چقن   (38a/7),   dur-an   دورن   (37b/12),
kal-an   قلن   (56a/5).

4.13 Zarf Fiil Eklerinin Yazılışı

-ıcağ, -icek, -acağ (چق, اچق, جک) eki:

bak-ıcağ   بقچق   (39a/3),   çıkar-acağ   چقراچق   (38a/7),
devir-icek   دویرجک   (30b/12),   yi-y-icek   ییجک   (52b/3).

-madın, -medin (مدن, مدن, مادین) eki:

çık-madın   چقمدن   (53b/8),   derle-medin   درلمدن   (36a/8),
ur-madın   اورمدن   (54b/8),   yu-madın   یمادین   (35b/7).

-u (و) eki:

kaşı-y-u-dura   قاشیو دورا   (51b/9),   sakla-y-u   سقلیو   (51b/6).

-ınca, -ince (نچه, نجه) eki:

çatla-y-ınca   چاتلانجه   (49b/12),   dol-ınca   دولنجه   (45b/11),

in-ince	اننجه	(46a/12),	gid-ince	كندجه	(48b/12),
ol-inca	اولنجه	(45a/10).			

-up, -üp (ب, وب) eki:

aç-up	اچب	(55a/8),	devril-üp	دورلوب	(34b/YB),
dök-üp	دوكوب	(42a/9),	dut-up	دوتوب	(45b/9),
kat-up	قتوب	(31a/9),	kes-üp	كسوب	(34b/12).

4.14 Edatlar

gibi	كبي	(39a/9),	kadar	قدر	(47a/9),
degin	دكين	(25b/12),	öñ	اوک	(37a/3),
şoñ-inca	صوکنجه	(38b/5),	şoñra	صکره	(43b/3),
birle	برله	(28a/6),	bile	بله	(26b/10),
ile	يله	(29b/12),	evvel	اول	(26b/10).
beraber	برابر	(32b/5),	aşağa	اشغا	(46a/12),
girü	کيرو	(36b/12),	üzre	اوزره	(51a/2),
yaña	يكا	(40a/6),	yalañuz	يلكوز	(32a/6),
yokaru	يقارو	(25b/YB),	hem	هم	(36a/5),

hīç	هیچ	(43b/2),	yine	ینه	(27b/9),
ardınca	اردنجه	(32b/7),	ne... ne...	نه نه	(39b/YB).

4.15 Bağlaçlar

ammā	اما	(28b/3),	dağı	دخی	(25b/3),
dağı	داقی	(46b/3),	eger	اگر	(27b/2),
egerçi	اگرچه	(34b/8),	ki	که	(25b/3.AB),
kim	کم	(32b/YB),	pes	پس	(37b/5),
şöyle kim	شیله کم	(45b/10),	tā	تا	(39a/5),
ve	و	(25b/1.AB),	yā	یا	(29b/3),
çün	چون	(44a/2),	hāşşa	خاصه	(30a/1),
me□elā	مثلا	(53b/2),	yine	ینه	
		(27b/9),			
ötürü	اونره	(55b/3),	her	هر	(29a/9).

Bölüm 5

METİN

25 b

YB el ayak yā ayruk endam yoķaru çekilse aña teşennüc dirler anuñ dermanın bildürür

1.AB sebebi ve nişānı

1/ bu renc kuralıķdan olur anuñ nişānı oldur kim kusmaķdan

2/ yā ishalden yā gey armaķdan soñra olur az az (.....)

3/ yā daħı yaşıķdan olur anuñ nişānı balģam çoķlıģıdır bir kezden belürür

2.AB kuru teşennüc dermānın

4/ bu dürlüyi otlamaķ düşvārdur ve dermānı ılıcaķ şuya girmekdür

5/ benefşe yaģın ve tatlu bādām yaģın ılıcaķ eyleyüp boyun

6/ ve arķa oñurģalarına dürtmekdür laťf ve ter ğidālar yidürmekdür

3.AB ki balģamdan ola anuñ dermānın

7/ bu dürlünüñ dermānı fālic dermānı gibidür bu renclüye serçe

8/ eti ve keklik eti eyüdü ve necāħ ma^ccūnı ve ayāric-i fayķarā

9/ şahm-ı ħanzal ve türbüd ve ğārīķün buçuk deng maħmüdeyle eyüdü

4.AB hem balģamdan olan tedbirleri

10/ kōz yaģın ve ^caşfür toħmı yaģın ve süsen yaģın dürtmek yavlaķ

11/ eyüdü bu rencde tenüñ ķamusın ovmaķ muvāfiķdur daħı issi ķuma

12/ boģazına deģin batmaķ hem eyüdü issi kül ve tennür yavlaķ muvāfiķdur

26a

YB unutsağılık renci kim sebebi ve nişanı buhârdur ve dermânı nedür anı bildürür

1.AB sebebi ve nişanı

- 1/ bunun sebebi sovuqlık ve yâ yaşlık ğālib olmağdur yâ dağı
- 2/ dimāğ mizācına kuruluk ğālib olmağdur balğamdan
- 3/ olanuñ nişanı balğam çoğlığı ve sümük ve salyār çoğlığıdur

2.AB ğıdālar ve perhizler

- 4/ çoğ esriklikden sağınmağ gerek ve gice yimekten ve turşlardan
- 5/ ve balğam bitürici ğıdālardan sağınmağ gerek fistuğ ve finduğ
- 6/ ve kökunar bal birle yimek eyüdüdür

3.AB kuvvet tedbiri

- 7/ yaş egir ma^ccūnı kim balla perverde ola aşşılıdur
- 8/ dağı fülful ve ağ ğünlük onar direm taberzed şekeri elli
- 9/ direm bunlar kamusını yumşaq eyleyeler ğünde bir avuğ ağızına birağa

4.AB ma^ccūn tedbiri

- 10/ fülful ve zencebıl ve egir ve toplağ ve sünbül her birinden üçer dirhem
- 11/ ağ ğünlük kara hefile emleç altışar direm belādur balı dört direm
- 12/ kōz içi biş direm kamusını döge eleye köpüğü alınmış bal kıata iki direm

26b

YB tomağu ve nezle kim bu ikisi dağı bağ rencleründendir dermānların bildürür

1.AB sebebi ve niřānı

- 1/ domağuun sebebi sovuğdur ve sovuğ yildür kim bağa kayar
- 2/ yā dağı katı güneşdür kim issi bağa geçer anuğ
- 3/ niřānı burun gicimekdür ve göz kızarmağdur ve çok ağsırmakdur

2.AB sovuğ domağu tedbiri

- 4/ dārūyı kızdurup bađına bir bīzle urmađ gerek ve ĥammāma
- 5/ gide gey issi şuyı depesi üzerine dōke süciden ve etden
- 6/ yığlına günlük ve kāđız ve °ūd burnına dütüze kim ĥılt burnındağ

3.AB issi domağu tedbiri

- 7/ ĥammāma gide ılıcağ şuyı bağına kıoya ve burnına benefşe yağı damzura
- 8/ ĥıdāsı yiyim yağıyla erişte yā herire eyleye kepek kim sirkede
- 9/ ışlanmış ola (.....) burnına dütüze anuğ şuyın dōker giderür

4.AB nezle tedbiri

- 10/ eger nezleyle ısıtma bile olursa evvel kıan almağ gerek
- 11/ ĥıdā arpa şuyı ola beslenmiş benefşeyle bādem yağı birle
- 12/ yā bādām südi birle ammā datlu bādem yağı olsa gerek

27a

YB uykusuzluk kim haddeden geçe ola anuñ tedbirin ve dermānın bildürür

1.AB sebebi ve nişānı

- 1/ kaçan uykusuzluk haddeden geçse ve şayrulıĝa ulaşırsa
- 2/ anuñ sebebi eyrek issiliginden ve kurulukdan olur kim dimaĝ
- 3/ mizācına ĝālib olmuştur yā katı güneş kay[na]maĝından olur

2.AB ĝidāsı

- 4/ haşhāş ve nīlūfer şarābı muvāfiķdur ĝidāsı yaş
- 5/ kabaķ mārūl yapraĝı tatlu bādem yaĝlu helvā kim haşhāşla
- 6/ ola gey eyüdüür şulu süci daĝı dimāĝı ter eyler

3.AB yaĝlar tedbiri

- 7/ hıyār toĝmı ve kabaķ toĝmı haşhāş ve mārūl toĝmı kamasın
- 8/ dögeler yaĝın alalar burnına damzurular hem başına dürteler
- 9/ benefşe yaĝı nīlūfer yaĝı bādem ve kabaķ yaĝı kaması muvāfiķdur

4.AB yaķusı tedbiri

- 10/ bu kefāret uykusuzluĝa aşılludur kuru benefşe bir avuç kabi soyulmuş
- 11/ arpa ve kabaķ toĝmı ve kettān toĝmı ve haţmī toĝmı ve haşhāş kabi kızıl gül
- 12/ ve mārūl yapraĝı kaynadalar anuñ şuyın dem-be-dem başı üzre koyalar benefşe yaĝın dürteler

27b

1/ bu cedvel göz ağrısı dermānının bildürür

YB göz ağrısı kim kan gālib olmağından ola anuñ dermānının bildürür

1.AB sebebi ve nişānı

2/ eger göz ağrısınıñ sebebi kandan olursa nişānı oldur

3/ kim gözler gey kıızıl olur ve tōmalmıñ olur soğkulda-

4/ -mağı ve tamarları ve siñirleri çekilmegi katı olur

2.AB gıdāsı

5/ gıdāyı az eylemek gerek müzevveresi mercimek isfānāhla ve

6/ oğlağ paçasıyla olsa gerek turş ve şōr ve tīz ta^cā-

7/ -mdan saķınmağ gerek nār ve ^cunnāb yimek eyüdü

3.AB arıtmağı

8/ ağrıyan tarafınıñ kīfāl tamarından kan almak gerek iki günden soñra bir kolından

9/ yine almak gerek ve bu ḥabbı yidürmek gerek şaru helīle bir buçuk mīskāl

maḥmūde bir

10/ deng kıızıl gül bir deng alma şarābıyla ḥablar eyleyeler

4.AB yaķusı

11/ gözine yaķu eyleye ḥuzaż-ı mekkī ve aķāķıyā ve şabr birle

12/ ve za^cferān birle ve kişnīc suyu birle şāflar eyleye ura göz

13/ kapağına ve alnına yağu eyleye dağı °avrat südin gözine sağdura

28a

YB göz ağrısı kim şafrā gālib olmağından ola anuñ dermānını bildürür

1.AB sebebi ve nişānı

1/ göz ađrısınıñ sebebi şafrādan olursa anuñ nişānı

2/ oldur kim göz kıızıllığı katı olmaz gözde (.....) ve tomalak

3/ olmaz yaş ve çapağ eksük olur ammā ağrısı katı olur

2.AB ğıdāsı ve perhizi

4/ süciden ve etden ve ekşiden sağınmak gerek ğıdā tatlu

5/ erüg-ile isfanāđ ve mārül yaprağı ve yaş kabak

6/ ve kabuz bağla bādām yağı birle yiye dağı bezr-i kađunā süker cüllābı birle eyüdü

3.AB arıtmak tedbiri

7/ eger hācet olursa kīfāl tamarından kan ala ve tabī°atı

8/ yumuşada datlu erük şuyı ve mağmüde ve zerdālū hoşāvı

9/ birle ve temürhindiyle bişmiş dağı eyüdü

4.AB yağusı ve ekisi otları

10/ kızoğlan südi ve ayva toğmı şuyı ve bezr-i kađunā göz ağrısının

11/ ilkinde göze damzurmak gerek ağ anzerüt yigirmi

12/ dirhem °avrat südiyle ezeler kurudalar göze ekeler eger iki dirhem deñiz köpüği katarlarsa eyüdü

28b

YB göz ağrısı kim balgam g̃alıblıgından ola anuñ dermānın bildürür

1.AB sebebi ve nişānları

- 1/ eger göz ağrısınıñ sebebi balgamdan olursa anuñ
- 2/ nişānı çapak çokluğı ve göz yaşı çoklığı ve kapak
- 3/ bişmekdür ammā gözün kıızılığı eksük olur

2.AB gıdası ve perhizi

- 4/ rufūdān yumurda ve bilüc ve keklik kebabı ve ođlađ eti
- 5/ ve oğlağ paçası eyüdüdür ammā galız gıdālardan ve dünle
- 6/ yimek yimekden ve şu çok içmekden ve sevdā şalandan sağına

3.AB arıtmağ tedbiri

- 7/ şahm-ı hanzal bir deng maħmüde buçuk deng ayāric-i fayķarā
- 8/ türbüd birer dirhem gārīķün buçuk dirhem anīsōn
- 9/ bir deng balgamı bunun-ıla arıda kiçi iķrīfil eyüdüdür

4.AB ekese ve yaķası otları

- 10/ aķ anzerüt on dirhem za^cferān sünbül mirī
- 11/ birer dirhem ķamusın yumuşak döge gözine ķaya ķandan ağrıyan

12/ gözüñ dahı soñrağı dermānı hem budur v'allāhü'ş-şāfī

29a (Sayfa başında derkenar bulunmaktadır.)²

YB sol göz ağrısı kim oña verdinec dirler anuñ tedbirin ve dermānın beyān ider

1.AB sebebi ve nişānı

1/ ol göz ağrısın kim aña verdinec dirler bir ağrıdır kim

2/ yaşlığı çok olur ve ağrısı katı olur ve göz

3/ kirpügi birbirine yapışur kuru bişici çapağ çok olur

2.AB gıdāsı ve perhizi

4/ süciden ve ğalīz otlardan saķına gıdāsı oğlağ ve kuzı

5/ paçasın kıla kim eriyü bişmiş ola dahı bilüc etin

6/ ekşi nārdengle ve kādın tuzlığıyla bile şeker dahı bile ola

3.AB otlamak tedbiri

7/ ağrıyan tarafındağı kīfāl tamarından kan ala andan

8/ tabī^catın yumuşatmak gerek hıyārşenber bişmesiyle

9/ ve benefşe kuruşıyla her dem gözi kapağın götüre içine süd sağa

4.AB göz kapanıcağ³ otlar tedbiri

² bab demregi-çün bir miğdar hacılar kükürdini biraz kaşran-ıla alup karışdırup melhem gibi idüp andan ol demreginüñ üzerine sürüp bir bez ile bağlayı koyasın bir gün tamām tura irtesi tekrār idersenñ hōd dahı oğlan inşallahu te'ālā artuğ hergiz görmeyesin ğāyetle nā-f^eil-i zū's-selām

- 10/ bu otlar göz yapışduğın ve çapağın giderür süker aq anzerüt beraber ola
11/ dört dirhem döğülmiş deñiz köpügi bir dirhem göze koyalar her dem gözi
12/ devireler ve çapağın bir panbuq dolanmış şuyla yaş olmış mīl birle arıdalar

29b

YB ol baş bert kim göz içinde belürür anuñ tedbirin ve dermānın bildürür

1.AB sebebi ve nişānı

- 1/ göz ağrısında çok olur kim göz içinde baş bert belürür
2/ nişānı oldur kim ağrısı qatı olur gözün ağında
3/ kıızılca benek olur belürür yā qarasında aq benek olur belürür

2.AB ğıdāsı ve perhizi

- 4/ etden ve süciden ve şirinlerden saqınmaq gerek ğıdāsı
5/ bādām südiyle erişte olsa gerek yā dağı tatlü erük
6/ isfanāğıla ya dağı yaş qabağla virmek eyüdür

3.AB otlamaq tedbiri

- 7/ evvel ol yanınūn kıfāl tamarından qan almaq gerek andan soñra
8/ zerdālū ve erük ve ʿunnāb ve sibistān ve üzüm ve temürhindi ve benefşe
9/ ve nīlūfer bucuq deng maħmūde ile tabīʿatı yumuşada için süre

---

³ Metinde قبيجق şeklinde yazılmıştır.

4.AB kıoyası ot ve yaķu tedbiri

10/ uē gūne deġin aķ ŧāf ki °avrat sūdiyle ezilmiŧ ola

11/ gōze damzurular eger aġrısı sākın olmazsa boy

12/ kettān toħmı ŧuyı birle damzurular reg-bendle ŧstin baġlayalar

30a

YB kırpūkde uyuz belürse anuñ dermānı ve kefareti nedür anı beyān ider ve bildürür

1.AB sebebi ve niŧānı

1/ göz kırpūġinde uyuz ola (.....) olur ħāŧŧa göz aġrısınūn

2/ ŧoñınca ve anuñ niŧānı göz gicimek ve birez kızıl

3/ olmaķ ve iriliġi⁴ var ol iki olur eski ve uzaķ olur

2.AB ġıdāsı ve perhizi

4/ laťif tedbirler gerek sūden peynirden yoġurtdan yıġlınmaķ

5/ gerek ve ġıdāsı tedbiri rufūdan yumurda ve tavuķ

6/ yavrusı kızı oġlaķ paçası ve tavuķ eriŧtesi olmaķ gerek

3.AB otları ve tedbiri

7/ kıfāl ŧamarından kıan almaķ gerek ŧoñra ense ukurından

⁴ Metinde ايريلغى ŧeklinde yazılmıŧtır.

8/ hacāmet eylemek effīmūn bişmiş aña şahtere

9/ katılmış ola için süzmek gerek

4.AB kızıl şāf nüshası

10/ kandan ve hacāmetden şoñra gözinüñ kirpügin döndüre kızıl

11/ şāf damzura nüshası budur on dirhem göyünmiş zāc iki

12/ dirhem mürr ve za^cferān sünbül bir dirhem süciyle şāf eyleyeler işe süreler

30b

YB göz uyuzı kim eski ve kartalmış ola anuñ tedbirin ve dermānın bildürür

1.AB sebebi ve nişānı

1/ eger göz ağrısı çokdan⁵ olursa nişānı oldur kim

2/ gözinüñ kapağın deviricek yaruqlar ve irilik

3/ gözüge ve kapağı katı kalıñ ve şişmiş ola

2.AB gıdāsı ve perhizi

4/ ve tolu yimekten süciden ve tuzdan ve dütünden ve çok

5/ silmekten ve gice yimekten saşınmağ gerek hāmmāma becīd

6/ varmağ gerek rufādan yumurda ve lañif etler yimek gerek

3.AB arıtmağı ve otları tedbiri

7/ iki taraftan dağı kīfāl tamarından kan almağ gerek alın

⁵ Metinde چوقداندن şeklinde yazılmıştır.

8/ tamarından ve göz bñarı tamarından kan almak gerek dağı

9/ eftīmūn bişmiş aşşıludur ve bu dürlü göz ağrısına

4.AB evvel iş kim işleyeler

10/ göz қаpađın devireler taberzed şekeriyile yunalar şol kadar süreler

11/ ki anuñ iriligi gide kan çok aқа andan yuyalar kemmūn şuyın

12/ içine damzurular andan ol şaru otı kim ekesidür ekeler

31a

YB ol sebel kim yeñi ve yufқа ola anuñ tedbirin ve dermānı bildürür

1.AB sebebi ve nişānı

1/ sebel didügi gözün қarası incecük⁶ tamarlar-ıla

2/ ve yufқа nesneyle örtülmekdür ol iki dürlüdür birisi

3/ yeñi ve yufқадur biri eski ve қalıñdur gözi görmez eyler

2.AB ğidāsı

4/ ğalīz ta^cāmlardan saқınmaq gerek ve süci her kez içme

5/ gerekmez durrāc etin ve tavuқ etin ve rūfādan yumurda

6/ yimek eyüdür çok süciden saқınmaq gerekdür

---

⁶ Metinde انجدجک şeklinde yazılmıştır.

3.AB arıtmağı

7/ iki taraftan dağı k̄fāl tamarından kan almak gerek iç

8/ sürücü ot virmek gerek açla becīd hammāma varmak

9/ gerek kuru kişnīc dögüp şeker katup yidürmek gerek tā kim buhāri yıga

4.AB sürmesi tedbiri

10/ tenin arıtmağdan şöra gözine kızıl yā yeşil şāf

11/ ve aydınlık sürmesin koya ve bāselīkūn ve dağı

12/ şol otlar kim tūzdür kamusı aşşıludur

31b

YB ol sebel kim kalıñ ve eski ola anuñ tedbirin ve dermānın bildürür

1.AB sebebi ve nişānı

1/ ammā eski ve kalıñ sebelüñ nişānı oldur kim kaçan gözün қаpağın

2/ devirseler ol tamarlar kim gözün üstini örtmişdür

3/ büyük gözüga⁷ bu dürlü sebel gözün görmekligin yıgar

2.AB gıdāsı ve perhizi

4/ şol nesnelere sağınmaq gerek kim yufқа ve yeñi

5/ sebelde didüg-idi ve açla hammāma varmaq eyüdür

⁷ Metinde كوز غه şeklinde yazılmıştır.

6/ laṭīf etler ve laṭīf gıdālar yimek gerek ammā azrak

3.AB arıtmağı otları

7/ kīfāl ṭamarından ve alın ve göz bıñarı ṭamarından kan almak

8/ eyüdür anuñ soñınca efṭīmūn ve şaru helīle bişmişle

9/ iç sürmek gerek andan kızıl ve yeşil şāf ṭamzurmak gerekdür

4.AB evvel iş işlerin bildürür

10/ eger anlaruñ-ıla olmazsa şol kiçi çengel-ile ol sebeli yañadan

11/ götüreler bir kiçi sınduyla keseler arḳun arḳun andan kimnūn

12/ çeyneyeler bir bīz içine koyup şuyın göz içine sıkalar andan zerūr ekeler

32a

YB göz bişmeginüñ tedbirin ve dermānın beyān ider yeñisinüñ ve eskisinüñ bildürür

1.AB sebebi ve nişānı

1/ ol iki dürlüdür birisi yeñidür anuñ nişānı göz

2/ bıñarı gicimekdür ve birisi eskidür anuñ

3/ nişānı göz kızılığı ve kapaḳ şişmek ve göz gicimekdür

2.AB yiyni ve yeñisi

4/ yumurda ağın gül yağı birle uralar banbuğ-ıla dnle göz

5/ üstine koyalar dağı acı bdm dögüp avrat sdine

6/ kata göz üzerine koya dağla ĥammma vara issi Őunuñ buĥrına gzin duta

3.AB eskisi ve kalıñı tedbiri

7/ kan almağdan iĥ srmekden Őoñra mercimek kabın Őoya ve yumuşak

8/ döge datlu naruñ iĥindeki et-ile biŐre (.....) süci kata dnle

9/ gözi üzerine ura datlu (.....) burnına damzura

4.AB ikisinüñ bile dermnın bildürür

10/ yeñi ve yiyniye yalañuz kfl tamarından kan almağ gerek

11/ ve iĥ sürmek gerek eskide kflden kan ve iki inckden

12/ ĥacmet gerek andan Őoñra helle bişmiş birle iĥin süreler

32b

YB ol açlık kim göze düşer anuñ tedbirin ve dermnın nedür anı beyn ider
vallahi

1.AB sebebi ve niŐnı

1/ göze açlık düşmek eker göz ağrısı Őoñınca olur amm gözde

2/ kabarcuğ ĥıkmađdan olan ağlığa dermn yokdur ol

3/ aklık yufka olur ve kalın olur naziklerde olur ve horyadlarda olur

2.AB yufka olsa dermanı ve

4/ çün aklık yufka ola deniz köpüğü ve anzerüt ve taberzed şekeri kamusu

5/ beraber göze koyalar andan sonra kim gözünü issi şu buharına

6/ dutmuş ola dağı dil-ile ol aklığı yalayalar

3.AB kalın olsa dermanı

7/ hammama gire başın bir zaman issi şuya dutıvire ardınca

8/ bu otları eke deniz köpüğü ve büre ve anzerüt ve taberzed şekeri ve

9/ sıçan tezegi kamusu beraber ola ve her gün dille gözün yalada

4.AB anuñ ve sebelün otları

10/ yeşil şaf nüshası budur göyünmüş zâc altı dirhem jengâr üç

11/ dirhem kızıl zırnîh iki dirhem deniz köpüğü ve nüşâdur ve büre her birinden birer

12/ dirhem uşak iki dirhem uşığı sezâb şuyına ıslayalar kalan otları dögeler anuñla şaf eyleyeler

33a

YB göz ağrısı kim zahmdan yâ düşmekden ola anuñ dermanın beyân ider

1.AB sebebi ve nişanı

1/ her vakt kim göz ağrısı düşmekden ve zahmdan ola aña

2/ tizrek dermân eylemek gerek yoksa ol

3/ intiřār rencine ulaşdurur gözi görmez olur

2.AB ğıdāsı ve perhizi

4/ süciden ve etden saķınmaķ gerek müzevveresi datlu erüg-ile isfānāh

5/ yā ķabı soyulmış māř yaş ķabağ-ıla yā bādām südiyle

6/ eriřte yā rufūdan yumurda yā oğlaķ yā ķuzı paçası ola

3.AB arıtmağı otları

7/ eger māni^c yoğ-ısa iki elinüñ kīfāl tamarından ķan alalar

8/ andan řoñra iki incüğinden ve ense çuķurından

9/ hacāmet eyleye daĥı tīz otlar ve daneler-ile t̄abī^catın yumuşada

4.AB yaķular tedbiri

10/ bir pāre panbuķ ala yumurdanuñ ağın ve şarusın gül

11/ yağı birle gey ura andan anı yeñi panbuķ üzerine ķoya

12/ iki gözi üzerine bağlaya ol renc sākin olunca ķafası üzerine yata

33b

YB intiřār rencinüñ dermānın bildürür ol bayāğı ķararından büyük gerek olmaķdur

1.AB sebebi ve niřānı

1/ göz bayāğı kararından giñ olmak yā depesi üzerine

2/ düşmekden olur yā göze katı zaħm doğınmağdan olur

3/ yā dağı dimağı mizācına yaşlıķ ğālib olmağdan olur

2.AB ol kim düşmekden olur

4/ kabı soyulmuş bağla kim kurudup yumuşağ döğilmiş ola ve söğüt

5/ yaprağı şuyı birle ezilmiş ola kasnā şuyı birle yoğrulmuş

6/ ola gözi üstine yağu eyleyeler ve gögercin yavrusınuñ kanadı kanın alalar göze damzurular

3.AB ol dimāđdan olur

7/ bu renc kaçan dimāđ yaşlığından olsa anuñ nişānı

8/ oldur kim göz kapağı birez giñrek olur bayāğı kararından

9/ iki bürçek tamarın çıkaralar tağlağu demür-ile keseler

4.AB dimāđdan olan dermānı

10/ rāziyāne şuyın kim güneşde perveriş yimiş ola

11/ alalar anuñ nişfinca keçi ödin katalar birez gine sezāb

12/ şuyı birle göze damzurular fāyide kıla

34a

YB gözde dırnağ belürdüđünüñ ve göz yaşı ađmađınıñ dermānın beyān ider

1.AB sebebi ve nişānı

1/ ol dırnağ ki gözde çıkar yiyidür gözüñ görmegin yığmaz

2/ yā kalıñ olur gözün görmegin yıgar ammā gözden yaş

3/ aqmaq yā siñirler za'ifliğından olur yā ol dırnağı kesmekden olur

2.AB yufkasınıñ tedbiri

4/ eger ol dırnaq yufka olursa aña bāselīkūn

5/ sürmesi dağı şol yeşil şāf ki yoqaru zıkr

6/ itdük-idi ol dağı aña yavlaq aşşıludur

3.AB kalıñınıñ tedbiri

7/ eger ol dırnaq kalıñ olup gözün görmegin

8/ yıgarsa anı şinnāre birle götürmek ve kesmek gerek

9/ andan soñra yaş durmazsa otlar-ıla dururmaq gerek

4.AB gözde yaş aqmaq tedbiri

10/ göz yaşı qaçan yaşlıq gālib olmaqdan olursa dögilmiş ve

11/ elenmiş tütüyā on dirhem şaru helīle kabınıñ yonqası üç dirhem şabr

12/ iki dirhem dār-ı fūfūl iki dirhem kamusın yumuşaq dögeler mīl birle göze

dürteler fāyide ide

34b

YB kirpükler dökildüğünüñ devrilüp içeri batduğunuñ dermānın beyān ider

1.AB sebebi ve nişanı

- 1/ eger kirpükler döküldüğü birle kapak kızıl ve kaluñ olursa
- 2/ anuñ dermānın itdük ammā kirpük devrildüğü oldur
- 3/ kim göz içinde batar zaḥmet virür yaş aqıdur

2.AB anuñ dermānı

- 4/ eger göz kızılıllığı ve kapak bişmek yoğısa işbu sürmeyi
- 5/ hemîşe dürtünmek gerek günlük issi iki dirhem sünbül
- 6/ iki dirhem lājiverdī taş üç dirhem sürme kim didüm budur

3.AB kirpük devrilüp içerü yatduğı

- 7/ eger kirpük iki üç batmış-ısa göz içinde anı erimiş mezdeğiyle
- 8/ yā dıbķ birle yoķaru kirpüğe yavşurmak gerek dıbķ
- 9/ bir otdur kim kayısı ağacına sarmaşur aqça yimiş olur yapışķan

4.AB çok kirpükler devrildüğü

- 10/ eger kirpükler içerü çok batmış-ısa kapagı devireler göz üzerine
- 11/ ḥamīr uralar ol kılları qoparalar egerçi iknāyıla yirin dağlayalar
- 12/ eger kıllar çoğ-ısa çaresi kapagı kesüp ikileyin dikmek gerek

YB tavuk karagusunun ve göz arpasının ve göz bınarında olan kabarcuğunun
dermanın bildürür

1.AB sebebi ve nişanı

1/ tavuk karagusu şol galiz yaşlıktan olur ve görücü

2/ kuvveti çöng eyleyler ammā arpa didüğümüz arpa gibi

3/ söbücedür kim arasında çıkarur zahmet virür

2.AB tavuk karagusu dermanın

4/ evvel dimāğı arıtmak gerek ayāric habbıyla andan

5/ sonra abkāme birle garğara eyleye ve aksurducı nesnelere koğ-

6/ -laya şol bişürmek vaktında keçi bağından çıkan şuyı gözine dürte

3.AB gözde arpa olsa tedbiri

7/ evvel şayru huzağ birle yağı eyleye andan sonra issi

8/ mumla yā issi epmek içiyle yā dāhiliyün birle

9/ issi mūm anuñ üzerine urup bağlamak gerek

4.AB göz kirpüğünde olan kabarcuğ ilacı

10/ bu kabarcuğı evvel yağılayan andan bu şāfi damzura

11/ şabr günlük anzerūt hūn-ı siyāvuşān bir dirhem māzū

12/ şeb sürme buçuğar dirhem jengār bir deng dögilmiş şāf eyleye

YB göz kapağı katı olduğu yâ göz kıyrukları göyünse yâ göz tomalsa anuñ dermânın bildürür

1.AB sebebi ve nişanı

- 1/ göz kapağı katı olduğu oldur kim kaçan kişi uykudan uyansa
- 2/ gözün açamaz ve göz kıyrukları şafradan göyünür olur ve göz
- 3/ tomaldığı kısımdan yâ oğlan toğurmağdan olur yâ katı çağırmağdan olur

2.AB kapağ katığı

- 4/ hammâma çok vara benefşe yağın ve bādâm yağın başına
- 5/ dürtmek gerek yatası vaktin yumurdayı gül yağına
- 6/ katup göz üzerine vurmağ gerek kim fâyide ide

3.AB göz bıñarı göyündüğü

- 7/ bustânda biten kâsniyi yumadın döge bir reg-bend üzerine
- 8/ kıoya ve reg-bende anı çok süre ve gül yağın yüzine dürtmiş ola
- 9/ ol reg-bendi iki gözi üzerine bağlaya ve kafası üzerine yata

4.AB göz tomaldığı dermânın bildürür

- 10/ evvel kıan almağ gerek andan tîz hıqne gerek çok kafası
- 11/ üzerine yatmağ gerek ve sumāk şāfın gözine damzura
- 12/ ve katı bağlaya iki üç gün açmaya süci içmeye ve ta^cām dañı azrağ yiye

YB göz yaş olmak ve görmeği za'îf olmak nedendir anı beyân ider

1.AB sebebi ve nişanı

1/ göz yoşuluğı yaşlıktan olursa nişanı oldur kim çok yimekten ve uykudan

2/ soñra artar eger kırulıktan olursa açlıkda ve öyle vaktında artar

3/ eger ma^cdeden olursa ma^cde tolulıgından za'îf olursa açlıkda eyü olur

2.AB yaşlıktan olan dermānı

4/ gözi ve dimāğı ayāric-i faykarā habbıyla arıda ve gözine rāziyāne

5/ şuyın damzura ramk dahı hem eyüdür dahı aydıñlık

6/ sürmesin yā dahı māmīrān ve egir ve sekbīnec gözine dūrte

3.AB kırulıktan olan dermānı

7/ başına yağlar dūrte burnına benefşe yağın damzura suluca süci içe

8/ hāmmāma çok vara derlemedin girü çıka gözine bādām yağın damzura

9/ ve emcekden süd sağa başını tūru şu içine batura şu içinde gözlerin açā bağa

4.AB mideden olan dermānı

10/ evvel bala qarup ayāric-i faykarā yiye andan soñra iki üç kez

11/ kiçi tırñfil yiye ardınca mezdeğiyle kaynanmış gülbeşeker yiye

12/ issiyle dahı mezdeği ve ^cūd cevārişm yimek eyüdür isti^cmal ide

36b

YB göze şu inmek dermānın ve sebebi nedür anuñ tedbirin beyān ider

1.AB sebebi ve nişānı

1/ göze şu indüginüñ nişānı oldur kim ilkinde uyuz ve siñek

2/ gibi gözi öñinde ḥayāl görünür ol ḥayāl ma^cde buḥārından

3/ daḥı olur nişānı oldur kim iki gözine daḥı gözgürür vaqtā yiyni vaqtā kuvvetlü

2.AB ğıdāsı ve perhizi

4/ bal muvāfiḳdur daḥı abkāme ve mirī ḳayısı ve ḳavurma sa^cterle

5/ ve şu az içmek ḳamusı eyüdüür ve süciden ve süd aşlından

6/ ve şıgır etinden ve yaş balıḳdan saḳınmaḳ gerekdür

3.AB arıtmaḳ tedbiri

7/ dimāğı arıtmaḳ gerek ḳōḳayā ve ayāric-i fayḳarā ḥabbı birle

8/ ve gözine ödlər şāfın dūrte daḥı keçi ödin sezāb

9/ şuyı birle ve sekbīnec birle göze damzurmaḳ gerek şunuñ ilkinde eyüdüür

4.AB şu içmek tedbiri

10/ ḳaçan ḳapağı bağlansa ve dutılsa ol inen şu şaff-ise

11/ şöyle olur bir barmağla basıcaḳ dağıla ve tīz girü derile ol

12/ şuyı açmaḳ gerek eger girü derilmezse anı açmağa yaramaz

37a

YB kirpükler bit ve sirke ve gözde kıızıl nokta belürse dermānın bildürür

1.AB sebebi ve nişānı

1/ çok olur kim kirpüklere bit ve sirke düşer olur kim

2/ kıızıl benek düşer şol düşmekden ve zahımdan

3/ olan benekden kim bundan öñ didük idi büyükrek

2.AB bit düşdüginüñ dermānın

4/ ħabb-ı kōkaya birle ishāl eylemek gerek dağı

5/ sikencübīn ve ħardal birle ħargara eyleye andan kirpükden

6/ ol bit sirkeyi arıdalar andan turağ otı kaynanmış şuyla yuyalar

3.AB kıızıl benek düşerse

7/ evvel ħan almağ gerek ve tabī^cat yumuşağ gerek helīle bişmiş

8/ birle andan şoñra hemīşe ıssıcağ taze süd

9/ gözine sağdura yā dağı şaru zırnīh yaş kişnīci

4.AB bir dürlü dermānın

10/ şuyı birle taş üzerinde

11/ ħall eyleye ve gözine düрте

37b

1/ bu cedvel burunda olan rencler şerhin eyler

YB burun anı kim dar yerine una daı burun domurmak ki an tızliğinden ola
dermānın bildürür

1.AB sebebi ve nişānı

2/ dar yerine duran burun anı tız ısıtmalar soñına olur

3/ ol kim an tızliginden olur anuñ nişānı oldur kim

4/ az az gelür

2.AB burun anı bir dar yerine geer

5/ bu anı bağlamak gerekmez meger kim yavlağ oğ ammā pes

6/ cerrāhlaruñ şişesin anuñ arnına uralar

7/ atı atı süreler depesine sovuğ Şu oyalar ve gül Şuyın iüreler

3.AB ol kim an tızliginden olur

8/ bu renclüye ar yidüreler daı sovuğ ayran iüreler

9/ ve burnına bādrüc Şuyın damzurular yā daı birez kāfur

10/ yā māzū daı günlük ve Őabr ve hun-ı siyāvuşānı degirmen tuzına atup burnına
uralar

4.AB ğıdāsı tedbiri

11/ iki kulağın yā iki hāyasın yā iki emcegin ve iki budın

12/ bağlamak eyüdü ve tavuk beynisin yimek burun tomurmuş eyüdür

13/ bezr-i kaṭūnā lu^cābı şekerle yavlağ assiludur fāyide ider

38a

YB burun kanı kim tenūñ kan çoklığından ola anuñ dermānın bildürür

1.AB sebebi nişānı

1/ çün burun kanı tende kan çoklığından ola ol

2/ sebebden şiryān tamarı kim dimāğ altındadır

3/ açla burun tomura nişānı oldur kim kaṭı baş ağrısı soñınca belürür

2.AB damzurası nesnelere

4/ bu dürlüyi otlamak düşvār olur hāşşa kim ol dimağı

5/ altındağı tamar açılmış olursa hāliyyā dermānı oldur

6/ kim qar suyn yā eşek tezeği şuyın kim tāze ola issiyle burnına damzura

3.AB şişe dürtmak⁸ tedbiri

7/ bağırdan dört şişe eyleye gül şuyın çıkarıcağ alet gibi emzügi

8/ olmaya her birinūñ dibinde çuvāldüz sığası delük

9/ ola delügi dutla ütülmiş panbuğ anuñ içine kıoya od ura qarın ve yufka yiri üzre

kıoya

4.AB gıdāsı

10/ her nesne kim kanı kıoyu eyler aşşıludur mercimek aşı

⁸ Metinde درتمق şeklinde yazılmıştır.

11/ ve koruḡ aşı ve sumāk aşı gibi ve her ta'ām

12/ kim ḡabz ve ekşiligi vardur aşşıludur fāyide ider

38b

YB burun başlarınıñ⁹ tedbiri dermānı nedür beyān ider

1.AB sebebi ve nişānı

1/ çok olur kim burunda ḡuruca başçuḡazlar

2/ çıkar iriñsüz ve çürüksüz daḡı olur

3/ kim iriñlü baş çıkar otlamaḡa muhtaç olur

2.AB yumaklık ve merhem tedbiri

4/ her gün tañla üç dört kez issi suyla burnına

5/ şu vire anuñ soñınca bu otları ura zamḡ-ı^c Arabī

6/ daḡı gül yaḡı daḡı tavuḡ yaḡı sızırılmış ḡamusı ḡaruşdura vuru ḡoya

3.AB merhemi budur

7/ her gece gül yaḡın dūrte yā daḡı mūmı gül yaḡıyla süzdire¹⁰

8/ birez süzmiş tavuḡ yaḡın ḡata daḡı tuz gibi dōgilmiş

9/ ke□īrā aña ḡata havan içinde ḡaruşdura merhem eyleye

4.AB burun başları dermānı

10/ fitili şol tīz eyleye sirkeye bandura kim birez ḡura ol sirkeye

⁹ Metinde بعليرنك şeklinde yazılmıştır.

¹⁰ Metinde سوزيره şeklinde yazılmıştır.

11/ koyulmuş ola andan ol fitili burnına koyu iki üç

12/ kez böyle eyleye kim başlar kuruya tiz gide

39a

YB kaçan burunda bevāsır olsa anuñ tedbirin ve dermānın beyān ider

1.AB sebebi ve nişānı

1/ kaçan burun içinde artuķ ve yavuz et bitse şöyle kim

2/ nefes yirini dutsa ve burun delügiñ doldursa nişānı

3/ oldur kim burun delügi içine bakıcaķ ol kalıñ et gözügür

2.AB otlamak tedbiri

4/fitili jengār merhemine bulayalar burun içine tolduralar

5/ tā ol artuķ eti külli yiye gidere andan aķ merhem

6/ kim isfidācla eyleneş ola otlayalar kim öñiyle

3.AB el işi kim işleyeler

7/ eger ol şişmiş etüñ dibi yoğun olunursa anı yunmaķ

8/ gerek yunmağı oldur kim at kılına bir kaç düğün dügeler ol

9/ kılıñ bir ucın burnından koyalar geñiz yolında ağza çıkaralar bıçķu gibi dartalar

kim ol eti başıkdura

4.AB yeşil merhem nüşhası

10/ jengār on dirhem köpügi alınmış bal on iki dirhem birbirine

11/ kıata ĥall eyleye anzerüt-ıla dağı böyle eyleye bu merhem

12/ artuğ eti yir ve irki arıdur ve irini emer

39b

YB burun yiyi bilmesi ne¹¹ eyü ve ne çirkin anuñ tedbirin ve dermānın bildürür

1.AB sebebi ve nişānı

1/ burun yiyi duymaduğı yā burun içinde artuğ et

2/ bitmekden olur ayıtduğ yā dağı ġalīz yıl sebebinden

3/ olur nişānı oldur kim bir yanı hemīşe donuğ olur

2.AB arıtmağ ve ağsırtmağ tedbiri

4/ ayāric-i fayđarā ve kıōkıyā ĥabbı birle tabī^catın yumuşıatmağ ġerek

5/ bābūnec ve merzengūş ve sīsenber ve yavşan kıaynadup

6/ buđārına başın dutmağ ġerek ve kündeşe birle ağsırtmağ ġerek

3.AB buđār eylemek tedbiri

7/ yarpuz ve çörek otı ala sirkeye bırağa kıaynada ol

8/ çömlek ağzına emzüklü kıapağ ura anuñ emzügin burnı

---

¹¹ Metinde بلمسنة şeklinde yazılmıştır.

9/ delüğine kıoya tã kim buharı burnı içine gire

4.AB şãflar dermãnı

10/ çörek otı ve turna ödi ve kara harbak ve şahm-ı hanzal berãber deve

11/ sidüğine katup güneşe kıoya tã kim kıoyu ola andan şãflar eyleye

12/ mercimek kıadarınca hãcet vaqtında anuñ birin üç kıatre merzengüş yağı içinde eze burnına damzura

40a

YB kıaçan burun yiyi bilnese nefes yolu bağlanmak sebebiyle dermãnın bildürür

1.AB sebebi ve nişãnı

1/ burun yiyi bilmedüğü kim nefes yolu bağlanmaqdan

2/ ola anuñ nişãnı oldur kim burundan

3/ artuqluğu nesneler revãn ola hıltı ve çirki aқа

2.AB burnına tamzurası otlar

4/ çörek otın tuz gibi yumuşak dögeler zeytün yağına

5/ kıatalar buruna tamzuralar ammã ağzına şu toldura

6/ ve başın eñsedin yaña ağa andan soñra tamzura

3.AB burun içi göyindüğü dermãnı

7/ eger andan soñra burun içi kıızar ve göyinür olursa

8/ gül yağın ve kıabak yağı birle burnına şu vire ve

9/ kükürt tütünü dağı bu rence yavlaқ aşşıludur

4.AB burnına Şu viresi nesnelere

10/ burun yiye bilmemekde sirkeyle burnına su virmek eyüdüre

11/ dağı Őađm-ı ħanzal ħaynanmıŐ Şuya dağı ħara ħarbađ

12/ ħaynanmıŐ Şuyla burnına Şu virmek gerek

40b

YB ħaħan burun yiye ve hemiŐe burundan ħirk gelse anuğ dermānın bildürece

1.AB sebebi ve nişanı

1/ anūn sebebi Őol küflenmiŐ buđārlar gögüzde ħamađ içinde

2/ ħalmađdandır kim burunuğ yolıdır ol Şol

3/ bevāŐir sebebindedüce kim burun içinde olur

2.AB fitil birle otlamağı

4/ ħopalađı ħōŐ ħođulu süci içinde yumuşağ döğüp bırağa

5/ ve fitili aña bandura kim yaş ola tamām andan ħıħara

6/ burun içine soğa bir ħaħ kez böyle ide Őifā ola

3.AB dağı bir dürlü tedbiri

7/ nesrin gili ve sünbül-ühindī ve sād ve ve edħār ħaranfil

8/ ve (.....) ve māzū ħamusın yumuŐađ döge ve fitili

9/ reyḥānī süciye bandura bu otlara yumuşdura burnına soğa

4.AB ğargara bile otlamak

10/ sünbül kıaranfil onar dirhem ala yüz elli dirhem ḥōş

11/ yiyilü süci içinde kıaynada burnına anuñ-ıla şu vire

12/ ve ğargara eyleye ve bir fitil aña bandura burnına soğa

41a

YB bir niçe siñirler birle yiyi tuymak ve anuñ tedbirin ve dermānın bildürür

1.AB sebebi ve nişānı

1/ burun yiyi duymaduğınuñ sebeblerinden birisi oldur kim

2/ şol dimāğuñ öñindeki iki yumrucağ kim emcek

3/ ucı gibidür anda bitmişdür anuñ mizācı tagayyür olmağdandır

2.AB dermānı tedbiri

4/ bu iki yumrucağ birle burun yiyi duyar ve boynı

5/ siñirleri bu ikiyle var olur çün ol ikinüñ tagayyür-

6/ -lığı eskimiş ola aña ayruğ dermān yoğdur

3.AB eyü yiyi tedbiri

7/ bir nice kişiler olur kim yavuz yiyi tuyar eyüyi tuymaz eger bu renc

8/ eskimiş olmazsa ayāric ḥabları birle dimāğın arıtmak

9/ gerek ve için gey sürmek gerek hemīşe sezāb yıylamak gerek

4.AB eyü yiyi tuymak ahvāli çirkin yıyı tuymak ahvali

10/ ammā bir niceler olur kim eyü yiyileri tuyar yavuz yiyileri tuymaz

11/ eger bu renc eskimiş degilse aña dahı şimdi didüğümüz

12/ dermānı eylemek gerek ve burnına sezāb şuyı tamzurmak gerek

41b

1/ bu cedvel kulak ağrılarınıñ şerhin bildürür

YB kulak ağrısı kim kandan ola anuñ tedbiri ve dermānın bildürür

1.AB sebebi ve nişānı

2/ eger kulak ağrısınıñ sebebi kan çoklığından olursa

3/ nişānı yüz kızıl baş ve alın ağır olmağdur ve tamar

4/ tolu olmağ ve kulak soğuldamağ dahı hem kan nişānıdur

2.AB ğidāsı ve perhizi

5/ yimegi az yimek ve süciden saşınmağ gerek dahı baldan ve etden

6/ ammā ğidāsı datlu erüg-ile isfanāh olsa gerek

7/ kabı soyulmuş mercimek yaş kabağ-ıla dahı bādām eriştesi eyüdür

3.AB arıtmağ tedbiri

8/ kīfāl tamarından kan almağ ardınca tabī'atın

9/ yumuŝatmak gerek yimiŝler ŝuyıyla kim zerdālū erik

10/ ũzũm  unnāb sibistān ve temũrhindidũr kim fāyide ide

4.AB sākin eylemek tedbiri

11/ kulağına  avrat sũdin becīd sağmak gerek tā  olınca

12/ andan kulağı ũzerine yata ol sũd kulağdan  ıka gide yine  amzurup

13/ yine  ıkara bir nice def a eger ağrısı  atı olur bağ toğmin yağ i inde ıssıdalar
 amzurular

42a

YB kulağ ağrısı kim baş ve  ıban  ıkmağ sebebi birle ola anuğ dermānın bildũrũr

1.AB sebebi ve niŝānı

1/ ka an kulağ  atı ağrısı ve so uldasa niŝānı oldur kim

2/ kulağ delũgi i inde baş yā  ıban gibi nesne  ıkmıŝdur bu rencde

3/ ıssilik yavlağ olur ve mũmkindũr kim ısıtması duta ve sayıklada

2.AB gıdāsı ve perhizi

4/  a āmi az yimek gerek arpa şuyın ve şeker cũllābın yimek

5/ yā tīz yaş eyleyici şovuk nesnelere gerek datlu erũk ve hıyār

6/ ve zerdālū ve  arpũz ve ŝeftālū ve datlu nār vireler yiye

3.AB otlamağ tedbiri

7/ kīfāl  amarından eyrek  an almağ gerek ve  abī atı yimişler

8/ şuyıyla yumuşatmak gerek taze sūd kulağa çok koymak gerek

9/ anı döküp yine koymak gerek

4.AB bişürmek tedbiri

10/ tā üç gü[ne] degin taze sūd becīd kulağına koyalar dördüncü günde

11/ boy şıkındusı kettān tohmı şuyın mürr tohmı şuyın ısıdup tamzura

12/ ammā bu tohumları sūd içine ıslayup yelim gibisin ala tamzura

42b

YB kulağ güvüldüsi kim dimāğ toluluğından ola anuñ dermānın bildürür

1.AB sebebi ve nişānı

1/ kulağ güvüldüsi yā dimāğ toluluğından ola anuñ dermānın bildürür

2/ oldur kim çok yimek ve içmek ve uzun uyku şöñinca

3/ belürür yā dahı tohmalık şöñinca ve süci şöñinca belürür

2.AB ğidāsı ve perhizi

4/ ta^cām az yimek ve gice yiyesi yimemek gerek ve sarhoşlıktan

5/ ve çok uyumaktan ve gündüz uykusından ve çok yaban

6/ yürimekten kaçınmak gerek ve zahmetlü işden

3.AB otlamak tedbiri

7/ ayāric-i faykarā habbıyla dimāğın arıda ve hammāma çok vara

8/turp yağın ılıcaqla koymak hem eyüdür dağı acı bādām

9/ yağı ve zerdālū çekirdeği yağın ve akı neft tāmzura

4.AB āsān tedbiri

10/ şıgır ödin tāmzurmak eyüdür efsīntīn ve merzengūş ve yavşan

11/ bu kāmusun kāmında anuñ buhārına bir duta ol bezi yağı eyleye dağı bu

12/ kāmusuyla yarpuz ve bir nice sib kāmınadalar ol çölmek ağızına bir emzükli kapaq

uralar ve kulağın aña dutalar tā kim buhāri kulağına gire

43a

YB kulaq ağrısı kim istifrāgdan ve boşalmaqdan ola dermānın bildürür

1.AB sebebi ve nişānı

1/ açlıqdan ve dimāğ boş olmaqdan kulaq güvülder olur

2/ ol renc bu sebebden olduğınuñ nişānı

3/ oldur kim ne kadar kim aç ola güvüldemegi¹² katı olur

2.AB gıdāsı ve perhizi

4/ tenin ve dimāğın kuvvatlandırmaq¹³ gerek tīz siñer eyü gıdālarıyla

5/ ve rufūdān yumurda şekeri sıvıq pālūde ve semiz tavuq

6/ ödi hoş yiyilü mu^ctedil süci birle fāyide ider

¹² Metinde كُولْمَكِي şeklinde yazılmıştır.

¹³ Metinde قوتلندورمق şeklinde yazılmıştır.

3.AB amzurası nesnelere

7/ gl yağı kim sirkeyle aynanmış ola amzurmak yavlağ

8/ eydr y dağı iki deng oranı bağ

9/ toğmınuğ yağın ıkaralar ılıcağla ulağına amzurular

4.AB yağu tedbiri

10/ ulağ ağrısına diş ağrısına şakıka ağrısına bu yağu eydr (.....)

11/ ve eğege ve ulağa uralar bbnec iklil-melik benefşe ağ atm arpa

12/ otı aşaşa toğmı ve abı dkelin aynadalar arışdurup susam yağına atup yağu eyleyeler

43b

YB ol sağırlığ ve ulağ gicidği kim sovuğdan ola anuğ dermnın tedbirin bildrr

1.AB sebebi ve nişanı

1/ toğalıdan sağıruğ nişanı oldur kim dilsz olur ol

2/ sağırlığuğ hiç dermnı yoğdur amm sağırlığ kim sersmdan

3/ şoğra olur kuvvetli ise anuğ dağı dermnı yoğdur

2.AB sağırlığ şağları

4/ eger sağırlığ dimğa sovuğ oymağdan olursa şağm anzal

5/ oğlan aşı zervend efsntn sıkındusı buğuğar dirhem ferfiyn bir

6/ deng kuşṭ bir deng kamusun döge sığır ödiyle şāf eyleye kulağa tamzura

3.AB anı nitesi işe sürmek gerek

7/ evvel gerek ki ve yavşan ve merzengüşü çömlek içinde kaynadalar

8/ anuñ ağızına bir lülelü kapaḳ uralar pes kapağı ol lüle ağızına

9/ uralar kim buḫār kulağa gire andan ol şāfi uralar

4.AB nice işe sürmek gerek

10/ eger toğalıdan sağırılık sersām soñınca olan sağırılık

11/ olursa ayāric-i fayḳarā ve ḳōḳāyā ḥabbı birle dimāğı arıda

12/ andan acı bādām yağın ve kuşṭ yağın tamzuralar

44a

YB kaçan işitmek ve kulak ağırlığı kaçan çirkden olsa anuñ dermānın bildürür

1.AB sebebi ve nişānı

1/ eger kulak sağırılığı çirkden olursa anuñ nişānı

2/ oldur kim çün güne karşı dutup kulağın delügi

3/ içine bakalar ol çirk göziğa¹⁴ aşikâre ola

2.AB çirkin arıtmaḳ tedbiri

4/ büreyi sirkeye katalar kulağa tamzuralar andan kulağı

5/ issi şu buḫārına duta ve panbuğ-ıla kulağın arıda

---

¹⁴ Metinde كوزيغه şeklinde yazılmıştır.

6/ andan ʔamzuralar ve bu nesneleri iki üç kez ʔamzura

3.AB ʔirkin gidermeg-içün ve dağı

7/ yatası vaqtın ʔulağına ılıcağ yağ ʔamzura ʔađlacak ʔammāma

8/ vara ve ʔulağın bir issi ʔabağ üzerine duta ʔirk

9/ anuğ içine ağa andan ağaççuğa panbuk dolaya arıda

4.AB ʔamzurası aşşılı nesne

10/ bu ʔamzurası nesnedür kim ʔulağı işitgen eyler her

11/ haftada bir kez ʔulağa acı bādām yağın ʔamzura

12/ dağı māmīşā şāfın sirke içinde ʔall eyleye ʔulağa ʔamzura

44b

YB ʔaçan ʔulağdan ve iriğ ağsa anuğ tedbirin ve dermānın bildürür

1.AB sebebi ve nişānı

1/ çok olur kim ʔulağ içinde bert olur baş yā ʔıban

2/ ʔıkmış olur ol yarıldığından soñra bir zaman

3/ ʔulağdan iriğ ve ʔirk ağar ve başuğı durur

2.AB ilkinde idesi dermānı

4/ ʔaçan ʔulağdan iriğ ağsa hīç kesilmese gerek kim bal cüllābın

5/ ılıcağ eyleyüp anuğ içine ʔamzuralar andan bezden fitil

6/ eyleyüp bal cüllābına banduralar anzerūt ve şabr ve günlük dögilmişine bulayup
kulağa soğa

3.AB işleminün dermānı

7/ eger kulağ çirki uzakınursa fitil jengār merhemine

8/ bulayup kulağa koyalar yā dağı jengārı bal birle

9/ ezeler fitili aña bulayalar kulağa koyalar

4.AB āsān dermānı

10/ şol tatlu şırf süci alalar beş dirhem anuñ içinde

11/ bir dirhem günlük ezeler ılıcağ eyleyüp kulağa tamzuralar yavşan ve

12/ yarpuz ve merzengüş kamusun kaynada anuñ şuyına başın soğa bir zaman tura

45a

YB kulağ ağrısı kim sovuqlıktan ola anuñ tedbiri ve dermānın bildürür

1.AB sebebi ve nişānı

1/ bu rencin sebebi sovuğ yilden olur vaқта kim kulağa girmekden

2/ olur yā dağı galiz yiller kim sovuğ hıldan kopar

3/ anuñ nişānı yiyinlik ve issilik olmağdur

2.AB yilden olan dermānı

4/ eger sovuğdan ve sovuğ yilden olursa issi hammāma gire ve kulağı

5/ üzerine issi şu çok koya ve kavrulmuş darı kuru yağı eyleye

6/ yā issi bez ura kulağına Şol yağa tamzura kim içinde sezāb yā soğan kaynamıŐ ol

3.AB buğardan olur dermānı

7/ çün buđār sebebinden ola kulağına sezāb yağın ılıcağ tamzura yā

8/ dađı iki dirhem yāsemīn yā bābūnec yađın ola buuđ deng ođlan aŐı

9/ buuđ deng ferfiyūn ata ezilmiŐ kulađına tamzura

4.AB āsān dermānı

10/ aru zācı kaynada tā kıızıl olunca ve fitili bal cūllābına bandura

11/ ol zāca bulaya kulađına sođa yā dađı demūr bođın

12/ yumuŐađ dōđe sirkeyle mermer ūzerine eze fitili aña bulaya kulađına oya

45b

YB kulađ ađrısı kim urt dūŐmek ve cānaverler girmek sebebinden olan dermānın bildūrūr

1.AB sebebi ve niŐānı

1/ kulağa cānaver girmiş olsa anuñ niŐanın Şol

2/ hareketinden bilūrler vađt olur deprenūr vađt olur dolanur eger

3/ urt durmiŐ olursa ol dađı deprenmeginden bilinūr

2.AB cānaver girdūđinūñ dermānı

4/ kulağa Şol Şuyı tamzuralar kim anuñ içinde Şabr

5/ ezilmiş ola yā dahı efsīntīn otınuñ suyn yā

6/ şeftālū yaprağı suyn ılıdup kulağına tamzuralar

3.AB kulağa kurt düşse

7/ ol kurt kim kulağ içinde durur anı çıkarmak

8/ ılıcağ yağı çok tamzurmağ-ıla olur dahı şeftālū çekirdeği yağın tamzurmak

9/ eyüdür dahı kündüseyle aksırtmak gerek iki burnı delügin dutup

4.AB kulağıñ dürlü ağrı dermānı

10/ kebüter otınuñ suyn kulağına tamzuralar şöyle kim kulağı

11/ dolınca yā dahı şahm-ı hanzal kaynadalar ve suyn kulağa tamzuralar

12/ keçi ödin tamzurmak dahı yavlağ eyüdür

46a

YB kulağ ağrısı kim içine şu girmek sebebiyle ola anuñ dermānı bildürür

1.AB sebebi ve nişānı

1/ eger kulağ ağrısı issi su girmekden olursa anuñ

2/ nişānı oldur kim hammāma girmekden soñra

3/ belüre şovuk şudan olan şovuk şuya girmekden soñra belüre

2.AB issi şu girdügi dermānı

4/ kaçan kulağa issi şu girse ol kulağına ılıcağ

5/ tāze süd kıoya tızcek döne ol kulağı üzerine

6/ yata t̄a ol Şu s̄ude karıŐa k̄ulağdan ıŐa ağrısı s̄akin ola

3.AB Şovuk Şu girdügi derm̄anı

7/ eger k̄ulağa Şovuk Şu girmiş olsa ol k̄ulağma ılıcak Şu

8/ oldura t̄izcek d̄one ol k̄ulağı üzerine yata ta kim su

9/ küllisi d̄okile anuñ Őoñınca ıssıcağ yağ amzura iki üç katre

4.AB ikisinüñ bile derm̄anı

10/ biri boğun urađ otın ala anuñ üstine panbuk Őara t̄a ucına degin andan yađa bandura

11/ ol bođunuñ bir ucın k̄ulađ delübine soğa çevresin panbuğla toldura

12/ andan ucın yandura t̄a aşağa inince yana t̄a ıssiligin k̄ulağ uya bir aç kez böyle eyleye

46b

1/ bu cedvel ağız ve dil ve dudak renlerin bildürür

YB dudak yarılmađunuñ ve ağız ve dilde olan renlerüñ derm̄anın bildürür

1.AB sebebi ve nişanı

2/ dudak yarılmağı mizāca uruluk ğālib olmağdan-

3/ -dur yā dağı yil sebebendendür yā dağı katı Şovuk eser

4/ itmekdendür yā dağı issi sebebendendür

2.AB dudak yarılmağı tedbiri

5/ Şol yarılmağı dudadıñ üzerine yumurdanuñ Şol

6/ yufka kabın kim katı kabına yapışmışdır bu şey

7/ iş bu merhem anuñ üzerine düрте merhem budur

3.AB anuñ merhemi tedbiri

8/ tavuğ yağın sızıra beş dirhem tamām ola buçuğ

9/ dirhem mǎzū ve buçuđ dirhem isfīdāc ve buçuđ dirhem ke□īrā

10/ қамусın sürme gibi döge ve buçuğ dirhem nişāstayla merhem eyleye

4.AB āsān dermānı

11/ kepegi (.....) yedi yağlarla çerb eylemek dudak

12/ yaruğına aşşıludur yā mǎzūyı yumuşak döge

13/ bala қата dudak yaruğına düрте eger deriñse anuñ yağın düрте

47a

YB kıızıl baş ve sivülci kim ağızda çıkar anuñ çāresin ve dermānın bildürür

1.AB sebebi ve nişānı

1/ başbert kim ağızda çıkar eger ol başuñ

2/ rengi kıızıl olursa anuñ sebebi қandan ve şafrādan-

3/ -dur nişānı ağız issiligidür

2.AB arıtmağı ve gīdāsı

4/ evvel қан almağ gerek ve eñek altından hacamet

5/ eylemek gerek zerdālū ve erük ve cunnāb suyı

6/ birle için sürüp ağzına şāmī tut ve ayva ve sumāk dutmak gerek

3.AB āsān dermānı

7/ sumāk bir bahş kavrulmuş gül bir bahş kına iki

8/ bahş kāfūr erüginüñ kamosın ağzına bırağa

9/ şol kadar duta kim ağzuñ şuyın süre gidere

4.AB ekesi otlar dermānı

10/ tabāşīr nişāsta kebābe kızıl gül kavrulmuş kişnīc

11/ dānesiz sumāk kabı soyulmuş kavrulmuş mercimek

12/ tohmekān dükelin yumuşak döge dükelinüñ yarısınca şeker kıta ağzına duta hem ağzına dūrte

47b

YB kaçan ağızda aq kara baş olsa anuñ tedbiri ve dermānın bildürür

1.AB sebebi ve nişānı

1/ ağızda çıkan baş kaçan aq olsa ol balgamdan ve

2/ ve yaşlıkdandur eger kara olursa yavuzdur göyünmiş

3/ kandandur aña gey kıatı timār gerek

2.AB dil şişmek dermānı

4/ balı tuza kıata ol başlara dūrte andan soñra

5/ ağzına sirkengübîn yā mirī duta yā dahı yumuşak

6/ döğilmiş şekkeri ağzına duta yalañuz

3.AB kara baş dermānı

7/ on dirhem yumuşak döğilmiş tuz on dirhem tüz sirkeye

8/ bırağa bir müddet anı güneşe kıoya pes başı anuñla süre yā dabı

9/ zācı sirkeye bırağa anuñ üzerinde bırağa jengār kıata bal-ıla kıarışdurup dürte sakına kim boğazdan aşāğa inmeye

4.AB ağız içi yiyise dermānı

10/ kıaçan ağız içi yiyise bu dermānı eyleye zırnıh ve kirec ve şap

11/ ve māzū ve jengār kıamusı beraber döğilmiş ve elenmiş tüz sirke içinde

12/ bir hafta ışlaya ve kıurşlar eyleye birer dengi ol yinen yire dürte

48a

YB dil şişinüñ ve dil yarıgınuñ ve dilde baş belürdüginüñ dermānı bildürür

1.AB sebebi ve nişānı

1/ dil şişmek eyrek kıan sebebinden olur ve dil dahı

2/ yarılmış olur şol kıandan kim aña göyünmiş şafrā

3/ kıarışmış ola dil başları dahı bu sebebden olur

2.AB dil şişmek dermānı

4/ kīfāl tamarından kan almak gerek kulağ altından

5/ hacāmet eylemek eyüdü andan soñra şuyla sirkeyle

6/ ğargāra eylemek dañı dilin yaş şeftālūyla sürmek eyüdü

3.AB dil yarılmağ dermānı

7/ dilin ke□īrāyla çok süre ve ağzına sibistān duta

8/ ve arpa şuyın yiye kuzı oğlak paçasın ve

9/ rūfūdan yumurda eyüdü dañı bezr-i kaṭūnāyı şekerle diline¹⁵ eke

4.AB dil iri olmağ dermānı

10/ eger dilde irilik olur ve baş ve çekilmek belürse

11/ turağ otı yağı birle ğargāra eylemek gerekdür

12/ ve başına yağ çok dürtmek yavlağ aşşıludur

48b

YB dil ağırlığı ve dil büyüklüğü ve kurbāğa kim dil altında olur anuñ dermānı bildürür

1.AB sebebi ve nişānı

1/ çok olur kim sersām renci soñınca dil ağır olur

---

¹⁵ Metinde دليه şeklinde yazılmıştır.

2/ ve dil ağırlığı şol dil altındağı iplik gibi siñir

3/ kısalığından dağı olur nişanı oldur kim kırañına binmiş ola

2.AB dil ağırlığı-çün

4/ol kim sersāmdan ola sağ tuz-ıla nüşādur-ıla

5/ dilin çok süre dağı mirī ve sirke ve hardal

6/ birle ğargara eyleye ol kim siñir kısalığından ola ol siñiri kesmek gerek

3.AB dil büyüklüğü-çün

7/ çün dil büyük ola ve ağıza şıgmaya anı ekşi nār ile

8/ yā turunc ekşisiyle süre tā kim dilün şuyı dökile

9/ sirkeyle tuz-ıla sürmek dağı yavlağ eyüdür

4.AB dil kurbağası-çün

10/ nüşāduru māzūyı yumuşağ döge ol iki edviyeyle dil

11/ altındağı kurbağayı çok süre her gün böyle ide

12/ tā gidince eger yavlağ büyükse yara kurbağayı çıkara

49a

YB dişler dibi şişdüğü ve (.....) düşdiginün tedbiri ve dermānı bildürür

1.AB sebebi ve nişanı

1/ dişler dibi şişmek yā yaşlıqdan olur anuñ nişanı

2/ diş dibi aqlığıdur yā dağı kandan ve şafrādan olur

3/ anuñ nişānı diş dibinden kan sızlamakdur

2.AB diş eti sovuğdan şişse

4/ on dirhem mersin yağın ala anuñ içinde on

5/ üç dirhem mezdeği hall eyleyeler ve ağzına çok duta yā dahı

6/ meneveş ağacı yaprağın yaşken şırlıgında kaynada ve ağızda duta

3.AB eger issiden şişse

7/ kīfāl tamarından kan ala anuñ soñınca dudaklarından

8/ çār-reg açā ve eñegi altında hacāmet eyleye

9/ suyla sirkeyi karışdura ağzına su vire

4.AB (.....) düşdügi

10/ eger kan gālib olmuş olursa kızılığı ve issiligi olup

11/ kan almak gerek ve gül şuyı birle gargara eylemek gerek

12/ eger anuñ dibi ince olur kesmek ve otlamak gerek

49b

YB diş ağrısı kim issilikden ola anuñ tedbiri nedür anı bildürür

1.AB sebebi ve nişānı

1/ diş ağrısı yā diş dibi şişmegiyle olur yā şişmek-

2/ -süz olur eger kıandan ve şafrādan olursa anuñ

3/ nişānı dişler dibi kıızıl olmaıdır daıı şuyıla rāhat olmaıdır

2.AB arıtmaı tedbiri

4/ kıfālden kıan almaı eñek altından hacāmet itmek

5/ dudaklarından çār-reg açmek gerek sirkeyle

6/ sovuı şuyı ağıza duta bir gün tamām

3.AB şı virmek tedbiri

7/ evvel sovuı şuyı sirkeyle ve yaşı kışnıcı suyu birle

8/ ağıza duta bir gün andan şoñra gül yağı içinde

9/ mezdeğı eride ol yağı ağıza duta yavlaı aşı kıla

4.AB daılamak tedbiri

10/ kıaçan ağırsı kıatı olsa daıılağı demüriyle kim başı birez yatıcadur

11/ düğünle ye māsūrāyı bir beze sara ol diş üzerine kıoya andan

12/ ol demüri kızdura māsūra içinde ol diş üzerine kıoya diş çatlayınca

50a

YB eger diş ağırsı sovuılııdan olursa dermānı nedür anı bildürür

1.AB sebebi ve nişānı

- 1/ eger diş agrısı sovuğ ılıtdan olursa
- 2/ anuñ nişanı oldur kim ağzına issi sũd çok
- 3/ rāhat ve kıızılığı ve soğuldaması eksũk olur

2.AB otlamak tedbiri

- 4/ ağzına şol sirkeyi duta kim anuñ içinde řađm-ı hanzal kaynanmış
- 5/ ola yā dağı sirke içinde mersin yaprağı ve kōknar ağacı
- 6/ kabın ve iki diş sarımsak kaynada ağzına duta issi issi

3.AB dũtsũ ve buğur tedbiri

- 7/ eger agrısı çatı olursa ol dişine dũtsũ eyleye
- 8/ şol emzũklũ apađla ara bañ toğmı yaş (.....) birle dōge
- 9/ arışdura nođũd adarı bunduğlar eyleye bir bir dũtũze tā kim nāfi^c ola

4.AB āsān dermānı

- 10/ fũlfũli yumuşak dōge bal birle yoğura ol diş dibine
- 11/ dũrte yā dağı ara ıarbak yumuşak dōge bala ata ol dişine
- 12/ dũrte ve dişiyle kısa ve eñegine kızmış dārũyı bez ile bağlaya

50b

YB aan dişler yiyise ve deprenũr olsa anuñ dermānı ve tedbiri anı bildũrũr

1.AB sebebi ve nişanı

1/ diş yiyidüğünüñ sebebi şol yavuz ve tîz buhârdur kim

2/ dimâğdan aşağı iner yâ ma^cdeden yoqaru aqar dişleriñ

3/ gıdāsına qarışur dişüñ cevherin fesāda virür

2.AB yiyimiş dişüñ dermānı

4/ fülfuli döge qatrāna qarışdur anı ol dişüñ qovuğına doldura

5/ yâ dağı kebīkec ve fülful ikisin dağı döge qatrāna qarışdura

6/diş qavuğına taldura aqrısın gidere dişi pāre pāre eyleye

3.AB diş çıkarmek¹⁶ tedbiri

7/ qaçan diş tîz çıqmaq dileseler kebere kökinüñ qabın ve tüt kökinüñ qabın

8/ ve saruca aqacı ve ^cāqırqarhā ve şaru zırnıñ hanzal otınuñ köki

9/ve südlegen südi her qanqısı olursa birezin sirkeye ıslada dişine ura

4.AB diş berkitmek dermānı

10/ nār çiçeği ve gül topalaq her birisinden iki dirhem şāb bir dirhem qamusın

11/ döge dişleri dibine ura dağı geyik tekesi boynuzın döge

12/ dişleri dibine dürte ve sağı tuzı göyündüre birez cüz gülnār bucuq cüz şaru helīle

qızıl gül birer cüz

51a

¹⁶ Metinde چقرمک şeklinde yazılmıştır.

YB dişe cilā urmağ ve diş çöngeldügin ve anuñ tedbirin ve °ilācın bildürür

1.AB sebebi ve nişānı

1/ çoğ olur kim ta°ām sebebinden ve ma°de buğārından

2/ dişler üzre kir derilür açuqlıgın ve tāzeligin giderür

3/ dağı turşılar yimekten diş kamaşur ve çöngelür

2.AB açmağ ve ağartmağ tedbiri

4/ sağ tuz deñiz köpügi çinī saksı şāmī sırça ikisi dögilmiş

5/ ve yunmuş kamusı birer cüz ve yılğun māzūsı ve topalağ buçuğar

6/ cüz kamusun yumuşak dögilmiş her tañla dişine süre ammā diş etin sağına

3.AB diş çöngelse dermānı

7/ kaçan turşı ve māzūlu nesne yimekten diş kamaşsa nesne çeyneyimez

8/ olsa kabı soyulmuş datlu bādām çeyneye dağı tohmekān otın yā dağı

9/ mūm yā zerdālū yaprağı çeyneye bu kamusun diş kamaşduğın giderür

4.AB dişüñ şuyı gitdügi

10/ bir rencdür kim kaçan aña sovuğ şu degse ağrır

11/ aña süsen yağın issi issi dürtmek gerek yā dağı katı bişmiş yumurdanıñ

12/ şarusın issi issi urmağ gerek şöyle gözi yaşarınca

YB dişüñ çirkin ve jengin gidermek-çün ve diş tedbiri bitürmekdür anuñ dermānı bildürür

1.AB sebebi ve nişānı

1/ dişüñ dibi kim jenglenür ol yavuz buḥārlar sebebendendür

2/ kim ma^cdeden ḳopar daḥı ḳaçan genç oḡlanuñ dişi geç

3/ bitse oḡlan zaḥmet görür anuñ dermānı vardır

2.AB diş dibinüñ çirki-çün

4/ saḡ tuz deñiz köpüḡi (.....) (.....) ve alçu ḳamusın yumuşaḳ

5/ dögeler ve eleyeler ve dişler dibine süreler ammā diş

6/ etine degürmeyeler saḳlayu dutalar vallahu

3.AB diş geñez¹⁷ bitmegi-çün

7/ ḳaçan genç oḡlanuñ dişi düşvārlıḡla bite tīz bitmeye dermānı

8/ budur kim ol diş bitesi yir her gün sayaḡı kim sıḡıruñ

9/ ola dūrtedura ve arpayla diş yirin ḳaşıyudura

4.AB diş otları budur

10/ geyik boynuzı göyünmiş ve ṭopalaḳ ve sünbül ḳamusı beraber saḡ

11/ tuz anuñ dūrte bir niçe döginmiş elenmiş hemīşe dişine

12/ dūrtedura dāyim dişleri saḡ ve bütün ola

---

¹⁷ Metinde ككر şeklinde yazılmıştır.

52a

YB ağız yiyisi kaçan küflenmeginden olsa anuñ dermānı nedür anı bildürür

1.AB sebebi ve nişānı

1/ ağız yiyisi yā tımağdan olur nişānı oldur kim nesne çeynese

2/ ağız yiyisin tıyar yā diş dibinden kan sızmağdan olur

3/ yā ağız ve diş küflenmekden olur yā ma^cdeden olur

2.AB dimāğdan olan yiyü

4/ ayāric-i fayğarā ħabbıyla ve mezdeğiyile dimāğın arıda ve her gün

5/ sirkengübīn ve ħardal birle ħargara eyleye andan şoñra şol süciyle ħargara

6/ eyleye kim anuñ içinde ħaranfil ve sükk ve tıpala ve sünbül ħaynanmıř ola

3.AB diş dibinde olan yiyü

7/ bu nesnelere dişi berkidür ve ħanı keser ve ağız yiyisin ħōř eyler

8/ helīle balıyla emlec kızıl gül nār çiçeği ħāğayā şāb ve tabāşīr ħarğamana °āğırğarha

9/ ħamusın beraber döge ağızına duta ve dişine süre

4.AB ağız yiyisinüñ otları

10/ tāze mersīn yaprağı emlec nār ħabı tıpalağ sünbül turunc ħabı mezdeği ħaranfil

11/ cevz-i büyā şāb birer dirhem kebābe zencebīl buçuğar dirhem dükeli döğilmış ve

elenmiş

12/ çekirdeği çıkmış üzüm döğeler aña ħarıřduralar bir ħazandan reyħānī süciyle yiyer

52b

YB ağız yıyısı kim ma^cdeden ola anuñ nedür tedbirin ve dermānın bildürür

1.AB sebebi ve nişānı

1/ ağız yıyısı kim ma^cdeden ola ol yā ma^cde issiliginden olur anuñ

2/ nişānı diş şayrulığı ve diş qaralığıdur ol kim fāsıd balgamdandır

3/ anuñ nişānı oldur kim ta^cām yiyicek sākin olur

2.AB ma^cde issiliginden olan

4/ tañlacak ıslanmış zerdālū yiye yaş zerdālū yimek hem eyüdür

5/ dağı şeftālū ve hıyār ve kavun yimek açla eyüdür eger buğday

6/ yā arpa kavudın her toñla şekerle ağızına bırağur yavlağ muvāfıkdur

3.AB küflenmiş balgamdan olan

7/ bir kaçan kez ayāric-i fayharā yimek gerek ve kusmak gerek sirkengübīn

8/ ve mirī birle anuñ soñınca beslenmiş zencebīl ve kiçi

9/ ıtırıfīl işe iltmek gerekdür kerefes yimek hem eyüdür

4.AB yimek habbı

10/ turunc kabı ve sünbül ve қaranfil ve sükk ve ^cūd-ı hām her birisinden

11/ birer dirhem müşğ buçuğ deng қamusın döge datlu elma şuyıyla

12/ yā hōş yiyilü süciyle dāneler eyleyeler bir bir dāneleri hemīşe ağızına duta

53a

YB ağız suyu ve salār çok akmak ağızdan kaçan orandan geçse anuñ dermānın bildürür

1.AB sebebi ve nişānı

- 1/ ağızdan yar akmak yā ma^cde ıssiliginden ve yaşlığından olur
- 2/ anuñ nişānı oldur kim ma^cde dolulığından çok akar
- 3/ yā dahı koyu balğamdan olur anuñ nişānı oldur kim uyğuda akar

2.AB ıssilikden akan ağız şuyı

- 4/ tāze kāsñı iri duz-ile açıla yimek eyüdüür yā dahı ekşi
- 5/ turağ-ıla yā turunc turşısıyla ağızı için çok süre
- 6/ tā kim şuyı revān ola ammā gārgara ve misvāk hem eyüdüür

3.AB balğamdan olan ağız şuyı

- 7/ her gün kiçi ıtrñfil yiye ve kumağa mülāzım ola yā dahı
- 8/ her tañla ıssi şu yā dahı (.....) suyn yuda gice
- 9/ yatası vaktın mirñ kuru beksimādla yiye ağızı için nüşādurla süre

4.AB ağızdan süci yiyisin gidermek

- 10/ topalak ve kebābe ve zurunbād çeyneye dahı dişleri dibine düerte
- 11/ kim süci yiyisini ağızından gidere dahı şalgam turşısı ve soğan
- 12/ turşısı anuñ yiyisin giderür ve kişñci çeynemek dahı hem eyüdüür

53b

1/ bu cedvel boğazda olan renkleri bildürür

YB kaçan boğaza sülük yapıssa yā süñük yā loğma olursa anuñ dermānı çıkarması tedbirin ve dermānın bildürür

1.AB sebebi ve nişānı

2/ eger boğazda nesne dursa meşelā yā ta^cām ya siñek yā

3/ sülük eger görünürse ağızı açalar anı çıkaralar eger

4/ gözükmezse işbu tedbirle kim zıkr olısar çıkaralar

2.AB sülük çıkarmak tedbiri

5/ sirkeyle ħardalla çok ħargara eylemek yā dağı sirkeyle kaşnıyle

6/ ħargara eyleye ve yā dağı sirke ve tuz-ıla soğan şuyıyla yā dağı

7/ ħardalı çörek otını yumuşak döge boğazı içine ura

3.AB kan durmak tedbiri

8/ eger sülük çıkmadın soñra kan tırmaz-ısa şol şuyula

9/ ħargara eyleye kim anuñ içinde nār kabı ve nār çiçegi ve

10/ sumāk kaynanmış ola dağı ħün-ı siyāvuşān boğazı içine ura

4.AB süñük çıkarmak tedbiri

11/ eger boğaza loğma dursa üç kez katı katı ol kişi öksüre¹⁸

12/ uralar tā kim loğmayı düşüre ammā süñük dikenı yay kirişin

¹⁸ Metinde اكْتْرَه şeklinde yazılmıştır.

13/ iki kat eyleyüp anuñla çıkarmak gerek

54a

YB boğaz ağrısı kim kan galebesinden ola anuñ tedbirin ve dermānın bildürür

1.AB sebebi ve nişānı

1/ boğaz şişi kan galebesinden olduğunun nişānı oldur kim

2/ göz ve yüz kızıl olur kalan kan nişānları anda

3/ āşikāre olur ilerürek et çok yimiş olur

2.AB evveli eyleyesi tedbiri

4/ kīfālden kan ala ve tabī^catı yumuşada erük suyuyla dağı saru helīle

5/ ve maħmūde ve benefşe şarābın ve ^cunnāb birle dağı (.....) ğarğara

6/ eyleye evvel şekker sikengübini birle ve sirkeyle tüt şarābıyla keşir şuyıyla

3.AB (.....) tedbiri

7/ üç günden sonra tāze südle ğarğara eyleye kim anuñ içinde

8/ hıyārşenber ıslanmış ola eger boğaz ıar olursa

9/ bu otları uralar ammā ğıdāsı arpa şuyı ola

4.AB boğaz içine urası tedbiri

10/ yüzerlik ve turb toħmı mürr ve būre-yi ermenī ve nūşādur

11/ kamusı berāber sürme gibi dögeler boğaz içine uralar

12/ başlu başına karışdurup urmak dağı olur

54b

YB boğaz ağrısı kim şafrādan anuñ tedbirin ve dermānın bildürür

1.AB sebebi ve nişānı

- 1/ eger boğaz ağrısınıñ sebebi şafra olursa anuñ nişanı
- 2/ oldur kim ağrısı katı olur ve susuzlığı ve şusalmağı
- 3/ artuğ olur ve şafrā nişānları bellü olur

2.AB istifrāğ tedbiri

- 4/ kīfāl tamarından kan almak gerek gıdāsı arpa şuyı dağı
- 5/ datlu erük şuyı ve karpuz şuyı ve zerdālū kadın
- 6/ duzluğı şuyı virmek gerek ve yumuşak huğne hem eyüdür

3.AB boğaz açmağ tedbiri

- 7/ dükeli boğaz ağrısında şayru nesne yudmasa gerek kim
- 8/ boynına şişeler uralar dürteler neşter urmadan şöyle
- 9/ kuvvedle emeler tā kim boğaz açıla tā^cām boğazından ine

4.AB ğargaralar tedbiri

- 10/ dükeli boğaz ağrılarında suyu sirkeye katup ğargara
- 11/ eylemek eyüdür dağı kişnīc şuyı ve gül şuyı
- 12/ ve sumāk şuyı anuñ ilkinde eyüdür v'āllāhu-^calem

55a

YB kaçan boğaz ağrısı balgamdan ola tedbirin ve dermānın bildürür

1.AB sebebi ve nişānı

1/ eger boğaz ağrısı ve boğaz dutılması balgamdan olursa anuñ nişanı

2/ oldur kim ağızdan akar olur ve ağrısı daħı katı olmaz

3/ ammā m^calūmdur andan kim ta^cām güçle indürür olur

2.AB arıtmaq tedbiri

4/ bal cüllābı ve sirkengübīn birle ğarğara eyle daħı kōkayā ħabbı

5/ birle yā ħuķneyle kim aña şahm-ı ħanzal girmiş ola içi süre soñınca

6/ şuyı birle ğarğara eyleye şayrulıġuñ soñında kim tizligi geçmiş ola bal şuyı birle

ğarğara eyleye eger (.....) karlaġuķ tezegin ve nūşādur

3.AB ğarğara tedbiri

7/ sürme gibi döġüp boğaz içine urursa yavlaķ aşşı kıla

8/ yarpuzı kaynada aġzını açup anuñ buħārına duta tā kim ol

9/ buħār boğazına gide yavlaķ aşşı kıla daħı büre ve kaşni

4.AB aġız içine urası otlar

10/ ve nūşādurı yumuşek

11/ döğüp içine urmek

12/ aşşıludur

55b

YB boğaz ağrısı kim urmağdan yā boynı üzerine düşmekden olsa anuñ dermānın beyān ider

1.AB sebebi ve nişānı

1/ çoğ olur kim boğaz ağrısı boyun urmağdan yā boyun üzre

2/ düşmekden olur anuñ nişānı oldur kim düşmekden soñra

3/ ola dañı boyun oñurğasından ötürü olur

2.AB sevdādan olsa

4/ evvel kīfāl tamarından kan ala ve tabī^catın siyāh helīle

5/ bişmişle yā yumuşak huķneyle arıda ol nesneler birle kim

6/ kandan olan boğaz ağrısına didüg-idi ğargara eyleye

3.AB oñurğa aşığa düşmek ^calāmeti

7/ eger boğaz ağrısınıñ boyun oñurğaları aşığa

8/ düşmekden olursa şöyle kim vura boğazı oñurğaya kaya

9/ nişānı oldur kim göreler boyun oñurğası aşığa yetmiş ola

4.AB āsān dermānı

10/ gümüşden yā (.....) bir ālet eyleyeler (.....) gibi yā dağ

11/ (.....) gibi pes anı boğaza soğalar ol oturmuş

12/ yiri yokuşu götüreler andan keçi südin issi issi içüreler

56a

YB şol tîz baş kim ağızda ve ayruğ endâmlarda olur anuñ kefaretin ve dermânın bildürür

1.AB sebebi ve nişanı

1/ ağızda ve anuñ cüzlerinde ağızı baş olmağdan

2/ soñra yinür baş belürür olur ol yâ göyünmiş

3/ şafrâdan yâ balğamdan yâhüd göyünmiş sevdâdan olur

2.AB şafrâdan olsa

4/ (.....) ve gülnâr ve yılğun mâzûsı ve nâr kabı ve kök mâzû

5/ ve °ākırkarhâ ve yarpuz °ākırkarhâyyla yarpuz azrak kalan beraber

6/ suyla sirkeyle kaynada ağızına anuñla şu vire

3.AB tîz baş dermânı

7/ kara boya (.....) ve göyünmiş tuz nuşadur buçuğar cüz mâzû ve göyünmiş (.....)

8/ ve şu degmedik kirec birez (.....) cüz za^cferân günlük kona biraz cüz kurşlar eyleye sirke

9/ içinde eze ve ağzına duta ağzı kan olunca andan dōke

4.AB (.....) ma^ccūnı

10/ kaçıyā on dirhem kızıl zırnīh altı dirhem şaru zırnīh

11/ toköz dirhem (.....) dört dirhem su degmedik kireç sekiz dirhem şāb altı dirhem

12/ kamosın döge kırşlar eyleye ağzı yandugine¹⁹ yā ayruk²⁰ endām yandugine işe ilte

---

¹⁹ Metinde ياندوكنه şeklinde yazılmıştır.

²⁰ Metinde ايروك şeklinde yazılmıştır.

Bölüm 6

DİZİN

A - Ā - ^CA - ^CĀ

abkāme ekşi hamurdan pişirilerek sirkeye konulan ve turşu olarak kullanılan bir gıda

maddesi.

a. 36b/4.

a. birle 35a/5.

acı tadı acı olan.

a. bādām 32a/5.

a. bādām yağı 42b/8, 43b/12, 44a/11.

aç tok karşıtı; aç.

a. ol- 43a/3.

aç- 1.bir şeyi kapalı durumdan açık duruma getirmek.

a.-a 36a/9.

a.-alar 53b/3.

a.-up 55a/8.

a.-maya 35b/12.

a.-amaz 35b/2.

2.tıkalı bir şeyi bu durumdan kurtarmak.

a.-mağ (boğaz a. tedbiri) 54b/3.AB.

a.-mağ gerek 36b/12.

a.-mağa 36b/12.

3.yarmak.

a.-a 49a/8.

a.-mek gerek 49b/5.

4.parlatmak, perdahlamak.

a.-mağ ve ağartmak tedbiri 51a/2.AB.

açıl- 1.açma işine konu olmak.

a.-a 54b/9.

2.genişlemek.

a.-miş 38a/5.

açla karnı açken, aç karnına.

a. 31a/8, 31b/5, 38a/3, 52b/5, 53a/4.

açlık tokluk karşıtı, açlık.

a.-da 36a/2-3.

a.-dan 43a/1.

açıklık açıklık; parlaklık.

a.-ın (*açıklığın*) 51a/2.

ağ- yükselmek, kalkmak.

a.-ar 50b/2.

a.-a 40a/6.

ağaç ağaç.

a.-ı (*ağacı*) (köknar a. kabın) 50a/5.

(meneveş a. yaprağın) 49a/6.

a.-ına (*ağacına*) (kayısı a.) 34b/9.

ağaçcuğ küçük ağaç parçası.

a.-a (*ağaçcuğa*) 44a/9.

ağart- ağartmak, aklaştırmak, beyazlaştırmak.

a.-mağ (açmağ ve a. tedbiri) 51a/2.AB.

ağır ağır; sıkıntı veren, bunaltıcı; yavaş.

a. ol- 48b/1.

baş ve alın a. ol- 41b/3.

ağırlığ ağırlık; uyuşukluk ve halsizlik durumu.

a.-ı (*ağırlığı*) (dil a.) 48b/YB, 48b/2.

(kulağ a.)44a/YB.

a.-içün (*ağırlığı-çün*) (dil a.) 48b/2.AB.

ağız 1.yüzde, avurtlarla çene arasında bulunan, ses çıkarmaya, soluk alıp

vermeye yarayan ve besinlerin sindirilmeye başlandığı organ.

a. 46b/YB.

a. içi 47b/10.

a. içi yıyısıa dermānı 47b/4.AB.

a. içine urası otlar 55a/4.AB.

a. issiligi 47a/3.

a. suyu 53a/YB.

a. ve dil ve dudak renkleri 46b/1.

a. ve diş küflen- 52a/3.

a. yıyısı 52a/YB-1-7.

a. yıyısı kim 52b/YB, 52b/1.

a. yıyısı tıy- 52a/2.

a. yıyısınun otları 52a/4.AB.

balğamdan olan a. şuyı 53a/3.AB

issilikden ağan a. şuyı 53a/2.AB

a.-un (ağzun) şuyı 47/a9

a.-ı (ağzı) 53b/3, 56a/12.

a.-a 48b/7.

(ağza) 39a/9, 49b/6.

a.-da 47a/YB-1, 47b/YB-1, 49a/6, 56a/YB-1.

a.-dan 53a/YB-1, 55a/2.

a. süci yıyısın gider- 53a/4.AB.

a.-ı (ağzı) baş ol- 56a/1.

қан ol- 56a/9.

içi- 53a/5-9.

a.-ını (*ağzını*) 55a/8.

a.-ına (*ağzına*) 26a/9, 40a/5, 43b/8, 47a/6-8-12-12, 47b/5-6, 48a/7, 49a/9, 49b/8-9, 50a/2-4-6, 52a/9, 52b/6-12, 56a/6-9.

a.-ında (*ağzında*) 49a/5.

a.-ından (*ağzından*) 53a/11.

2.kapların veya içi boş şeylerin açık yanı.

a.-ına (*ağzına*) (çömlek a.) 39b/8.

(ol çömlek a.)42b/12.

(lüle a.) 43b/8.

ağrı ağrı, iltihabın dört klasik belirtisinden biri; dert, hastalık.

a. 45b/4.AB.

a.-dur (bir a. kim) 29a/1.

a.-sı dağı katı ol- 55a/2.

katı ol- 28a/3, 29a/2, 29b/2, 41b/13, 49b/10, 50a/7, 54b/2.

sâkin ol- 29b/11, 46a/6.

(boğaz a.) 55a/YB, 55a/1, 55b/1.

(boğaz a. kim) 54a/YB, 54b/YB, 55b/YB.

(diş a.) 49b/1,50a/YB-1.

(diş a. kim) 49b/YB.

(göz a.) 30b/1, 32b/1, 33a/1.

(göz a. dermânın) 27b/1.

(göz a. kim) 27b/YB, 28a/YB, 28b/YB, 33a/YB.

(katı baş a.) 38a/3.

(kulağ a.) 45a/YB, 46a/1.

(kulağ a. kim) 41b/YB, 42a/YB, 43a/YB, 45b/YB, 46a/YB.

(şol göz a. kim) 29a/YB.

a.-sinuñ (göz a. sebebi) 28a/1, 28b/1.

(kulağ a. sebebi) 41b/2.

a.-sın 50b/6.

(ol göz a. kim) 29a/1.

a.-sına (boğaz a.) 55b/6.

(diş a.) 43a/10.

(göz a.) 30b/9.

(kulağ a.) 43a/10.

(şakıka a. 43a/10.

a.-sında (dükeli boğaz a.) 54b/7.

(göz a.) 29b/1.

a.-larınuñ (kulağ a. şerhin) 41b/1.

a.-larından (boğaz a.) 54b/10.

ağrı- ağrımak.

a.-r 51a/10.

a.-sa 42a/1.

a.-yan gözüñ dağı 28b/11.

tarafınuñ kīfāl tamarından 27b/8.

tarafındağı kīfāl tamarından 29a/7.

aḥvāl (A) durumlar, genel durum.

a.-i (çirkin yıyı tuymak a.) 41a/4.AB.

(eyü yıyı tuymak a.) 41a/AB.

aḳ beyaz.

a. 47b/1.

a. anzerūt 28a/11, 28b/10, 29a/10.

a. benek 29b/3.

a. günlük 26a/8-11.

a. ḥaṭmī 43a/11.

a. ḳara baş 47b/YB.

a. merhem-ile 39a/5.

a. nef 42b/9.

a. ṣāf 29b/10.

a.-ın (*ağın*) (yumurdanuñ a.) 32a/4.

(yumurdanuñ a. ve şarusın)33a/10.

a.-ında (*ağında*) (gözünüñ a.) 29b/2.

aḳ- akmak.

a.-ar 44b/3, 53a/2, 55a/2.

a.-a 30b/11, 40a/3, 44a/9.

a.-sa 44b/YB, 44b/4.

a.-an 53a/2.AB.

a.-maḳ 34a/3, 53a/YB-1

(göz yaşı a. dermānın) 34a/YB.

(gözden yaş a. tedbiri) 34a/4.AB.

aķāķiyā (Yun) akasya ağacı.

a. 27b/11.

aķça beyaza yakın renkte olan.

a. yimiş 34b/9.

āķırķarhā (A) pireotu, nezle otu (*anacyclus pyrethrum*).

a. 50b/8, 52a/8, 56a/5.

a.-yla 56a/5.

aķıt- akıtmak.

a.-ur (*aķıdur*) 34b/3.

aķlık beyazlık.

a. 32b/4

ol a. 32b/3.

ol a. kim 32b/YB.

göze a. düş- 32b/1.

a.-ı (*aķlığı*) (ol a.) 32b/6.

a.-a (*aķlığa*) (gözde kabarcık çıķmaķdan olan a.) 32b/2.

a.-ıdur (*aķlıģıdur*) (diş dibi a.) 49a/2.

aķsır- burun zarlarının gıcıklanması ile solunum kaslarının birdenbire kasılması üzerine, ağız ve burundan hızlı, gürültülü soluk boşaltmak, hapşırarak.

a.-maķdur 26b/3.

aksırduacı aksırtan, aksırmasını sağlayan.

a. nesnelere 35a/5.

aķsırt- birinin aksırmasına sebep olmak, hapşirtmek.

a.-maķ gerek 39b/6, 45b/9.

(arıtmaķ ve a. tedbiri) 39b/2.AB.

al- almak.

a.-a 28a/7, 29a/7, 33a/10, 39b/7, 40b/10, 42a/12, 45a/8, 46a/10, 49a/4, 49a/7, 54a/4, 55b/4.

a.-alar 27a/8, 33b/5-11, 44b/10.

a.-maķ 31b/7, 41b/8, 49b/4.

a.-maķ gerek 26b/10, 27b/8, 29b/7, 30a/7, 30b/7, 30b/8, 31a/7, 32a/10, 35b/10, 37a/7, 42a/7, 47a/4, 48a/4, 49a/11, 54b/4.

a.-maķdan 32a/7.

alāmet (A) belirti, nişan.

a.-i (oñuręa aşaađa dūşmek a.) 55b/3.AB.

alçu alçı.

a. 51b/4.

âlet (A) âlet, aygıt.

bir a. eyle- 55b/10.

gül şuyın çıkaracak a. gibi 38a/7.

alın yüzün saçlarla kaşlar arasındaki bölümü.

a. 31b/7.

a. tamarından 30b/7.

baş ve a. ağır ol- 41b/3.

a.-ına (*alnına*) yağu eyle- 27b/13.

alın- alınmak.

a.-miş (köpüğü a. bal) 26a/12, 39a/10.

alt alt, alt taraf.

a.-ında 48b/YB, 49a/8.

a.-ındadır 38a/2.

a.-ındağı 38a/5, 48b/2-11.

a.-ından 47a/4, 48a/4, 49b/4.

altı altı, (6).

a. 32b/10, 56a/10-11.

altışar altışar, her birinden altı.

a. 26a/11.

ammā (A) ama, fakat, lâkin.

a. 26b/12, 28a/3, 28b/3-5, 31b/1-6, 32b/2, 34a/2, 34b/2, 35a/2, 37b/5, 40a/5,
41a/10, 41b/6, 42a/12, 43b/2, 51a/6, 51b/5, 53a/6, 53b/12, 54a/9, 55a/3.

anīsōn (F < Yun) anason (pimpinella anisum).

a. 28b/8.

anzerūt (F) gözotu.

a. 32b/4-8, 35a/11, 44b/6.

aç a. 28a/11, 28b/10, 29a/10.

a.-ıla dağı 39a/11.

ar- yorulmak, yorgun düşmek.

a.-mağdan 25/2.

ara ara, mesafe, iki şeyin arası.

a.-sında 35a/3.

°Arabī Araplara ait, Araplarla ilgili.

bkz. zamğ.

°a. (zamğ-ı °A. “Arap zamkı”) 38b/5.

ard arkasından.

a.-ınca 32b/7, 36a/11, 41b/8.

arıt- arıtmak, temizlemek.

a.-ur (*arıdur*) 39a/12.

a.-a (*arıda*) 28b/9, 36a/4, 42b/7, 43b/11, 44a/5-9, 52a/4, 55b/5.

a.-alar (*arıdalar*) 29a/12, 37a/6.

a.-mağ gerek 41a/8.

a.-mağ tedbiri 28a/3.AB, 28b/3.AB, 36b/3.AB, 41b/3.AB, 49b/2.AB,
55a/2.AB.

a.-mağdan 31a/10, 35a/4, 36b/7.

(a. ve aksırtmak tedbiri) 39b/2.

(çirkin a. tedbiri) 44a/2.AB.

a.-mağı 27b/3.AB, 31a/3.AB, 47a/2.AB.

otları 30b/3.AB, 31b/3.AB, 33a/3.AB.

arğa arka, sırt.

a. oñurgalarına 25b/6.

arğun yavaş.

a. a. 31b/11.

arpa 1.arpa (*hordeum*).

a. kavudın 52b/6.

a. şuyı 26b/11, 54a/9, 54b/4.

a. şuyın 42a/4, 48a/8.

bir avuç kabı soyulmuş a. 27a/11.

a.-yla 51b/9.

2.gözde çıkan arpacık.

a. 35a/2.

a. gibi 35a/2.

gözde a. ol- 35a/3.AB.

a.-sınuñ (göz a. dermânın) 35a/YB.

art- artmak, çoğalmak.

a.-ar 36a/2-2.

artuq fazla, çok.

a. ol- 54b/3.

a. et 39a/12, 39b/1.

a. ve yavuz et 39a/1.

ol a. eti 39a/5.

artuqlıq fazlalık.

a.-u (*artuqlıgu*) nesnelere 40a/3.

aru saf.

a. zâc 45a/10.

āsān (F) kolay.

a. dermānı 44b/4.AB, 45a/4.AB, 46b/4.AB, 47a/3.AB, 50a/4.AB, 55b/4.AB.

a. tedbiri 42b/4.AB.

ʿaṣfūr (A) yalancı safran, uspur (*carthamus tinctorium*).

a. tohımı yağı 25b/10.

aşl (A) asıl.

a.-ından (süd a.) 36b/5.

aşşı fayda, yarar.

yavlağ a. kıl- 49b/9, 55a/7, 55a/9.

aşşılı faydalı, yararlı.

şamzursı a. nesne 44a/4.AB.

a.-dur 26a/7, 27a/10, 30b/9, 38a/10-12, 40a/9, 46b/12, 48a/12, 55a/12.

(yavlağ a.) 34a/6, 37b/13, 48a/12.

aş yemek, yiyecek. (*krş. ta^cām, yimek, yiyim*).

a.-ı (körüğ a.) 38a/11.

(mercimek a.) 38a/10.

(sumāk a. gibi) 38a/11.

aşağa aşağı, alt.

a. 46a/12, 47b/9, 55b/3.AB, 55b/7, 55b/9.

a. in- 50b/2.

āşikāre açıkça, açık bir şekilde.

ā. ol- 44a/3, 54a/3.

at at.

a. kıllı 39a/8.

ʿavrat (A) kadın.

a. südi- 27b/13, 28a/12, 29b/10, 41b/11, 32a/5.

avuç elin alacağı miktarda olan.

bir a. 26a/9, 27a/10.

ayağ ayak.

a. 25b/YB.

ayāric (A) bir macunun genel adı.

a. ḥabbıyla 35a/4.

a. ḥabları birle 41a/8.

a.-i fayḳarā “ayaricler grubundan bir macun adı.” 25b/8, 28b/7, 36a/4-10, 36b/7, 39b/4, 42b/7, 43b/11, 52a/4, 52b/7.

aydıñlığ bir çeşit sürme.

a. sürmesi 31a/11, 36a/5.

ayıt- söylemek, demek. (*krş. di-*).

a.-duḡ 39b/2.

ayran ayran.

sovuḡ a. 37b/8.

ayruḡ başka, diġer.

a. dermān 41a/6.

a. endām 25b/YB, 56a/YB-12.

ayva ayva (*cydonia ablonga*).

a. 47a/6.

a. ʔoḡmı şuyı. 28a/10.

az az, yetersiz.

a. 36b/5, 41b/5, 42a/4, 42b/4.

a. eyle- 27b/5.

a. a. 25b/2, 37b/4.

azraḡ daha az, ok az.

a. 31b/6, 35b/12, 56a/5.

B

bābūnec (F < Yun) papatya.

b. 39b/5, 43a/11, 45a/8.

bādām (F) badem. (*amygladus communis*) (krş. *bādem*).

b. eriştesi 41b/7.

b. südiyle 29b/5, 33a/5.

b. südi birle 26b/12.

b. yağın 35b/4, 36a/8.

b. yağı birle 28a/6.

acı b. 32a/5.

acı b. yağı 42b/8, 43b/12, 44a/11.

ķabı soyulmuş datlu b. 51a/8.

ķatlu b. yağı 25b/5.

bādem (F) *bkz. bādām.*

b. ve ķabaķ yağı 27a/9.

b. yağı birle 26b/11.

datlu b. yağı 26b/12.

ķatlu b. yağlu ħelvā 27a/5.

bādrūc (F) horoz ibiđi adı verilen ķiçek.

b. şuyın 37b/9.

bağır bağır, karaciğer.

b.-ından(*bağırından*) (keçi b. ķıķan suyu) 35a/6.

bağla- 1.bağlamak.

b.-ya 33a/12, 35b/9-12, 50a/12.

b.-yalar 29b/12.

b.-mağ 37b/12.

b.-mağ gerek 35a/9.

2.engellemek.

b.-mağ gerekmez 37b/5.

bağlan- 1.tıkanmak.

b.-mağ (nefes yolu b.) 40a/YB.

b.-mağdan ol- 40a/1.

2.hareket edemez duruma gelmek.

b.-sa (kapağı b.) 36b/10.

bağş (A < bağı) parça, bölük.

iki b. 47a/2-2.

üç b. 47a/8.

bağ- bakmak, görmek, tetkik etmek.

b.-a 36a/9.

b.-alar 44a/3.

b.-ıcak 39a/3.

bakır bakır.

b.-dan 38a/7.

bakla (A) bakla (*vicid faba*).

ķabı soyulmış b. kim 33b/4.

ķabsuz b. 28a/6.

bal zellikle bal arılarının bitki ve ieklerden topladıkları bal zünden yapıp, kovanlarındaki petek gzlerine doldurdıkları, rengi beyazdan esmere kadar değişen tatlı, koyu, sıvı madde.

b. 36b/4.

b. birle 26a/6, 44b/8, 50a/10.

b. cüllābı 44b/4-6, 45a/10, 55a/4.

b. şuyı birle 55a/6.

köpügi alınmış b. 26a/12, 39a/10.

b.-ı 47b/4.

b.-a 36a/10, 46b/13, 50a/11.

b.-dan 41b/5.

b.-ıla 47b/9.

b.-la 26a/7.

b.-ı (belādır b.) 26a/11.

b.-ıyla (hefle b.) 52a/8.

balđam (A < Yun < flegma) balgam; eski tıp anlayışına göre bünyeyi meydana getiren dört ana ögeden biri. Eski tıbbā göre bünye kan, safra, sevda (kara safra) ve balgamdan olmak üzere dört ögeden oluşur. Bu ögelerin bir birine oranları mizaç özelliğini ortaya çıkarır. Dengenin bozulması durumunda çeşitli hastalıklar meydana gelir.

b. bitürici gıdalar 26a/5.

b. çoklığı 26a/3-3

b. galıblığı 28b/YB.

b.-1 28b/9.

b.-dan 25b/3.AB, 25b/4.AB, 26a/2, 28b/1, 53a/3.AB, 55a/YB, 55a/1, 56a/3,

(ol b.) 47b/1.

(koyu b.) 53a/3.

(küflenmiş b.) 52b/3.AB.

b.-dandır (fäsıd b.) 52b/2.

balık balık.

b.-dan (yaş b.) 36b/6.

bañ ban otu, Asya, Kuzey Afrika ve Avrupa'nın sıcak bölgelerinde yetişen zehirli ve otsu bir bitki. (*hyosciamus niger*).

b. tohmı 41b/13.

b. tohmınıñ yağın 43a/8.

kara b. tohmı 50a/8.

banbuğ pamuk. *bkz. panbuğ*.

b.-ıla (*banbuğıla*) 32a/4.

bandur- bandırmak, batırmak.

b.-a 38b/10, 40b/5, 40b/9, 40b/12, 45a/10, 46a/10.

b.-alar 44b/6.

barmaq parmaq.

b.-ıla (*barmaqıla*) 36b/11.

bāselīkūn göz için kullanılan bir çeşit sürme.

b. sürmesi 34a/4.

b. ve dağı 31a/11.

baş 1.kafa.

b. renkleri 26b/YB.

b. ve alın ağır ol- 41b/3.

katı b. ağrısı 38a/3.

b.-a 26b/1.

b.-ı üzre 27a/12.

b.-ın 32b/7, 39b/6, 40a/6, 44b/12.

b.-ını 36a/9.

b.-ına 26b/2-4-7, 27a/8, 35b/4, 36a/7, 48b/12.

2.bir şeyin ucu, üst kısmı.

b.-ı 49b/10.

3.yara; çıban; sivilce; iltihap.

b. 42a/2, 44b/1, 47b/1, 48a/10, 56a/1.

b. ve çıban çıkmak sebebi birle 42a/YB.

aç kara b. ol- 47/YB.

dilde b. belürdüğünün dermanı 48a/YB.

iriñlü b. 38b/3.

kara b. dermanı 47b/3.AB.

kıızıl b. ve sivülci kim 47a/YB.

şol tîz b. kim 56a/YB.

tîz b. dermānı 56a/3.AB.

yinür b. 56a/2.

b.-uñ (ol b. rengi) 47a/1.

b.-ı 47b/8.

b.-lara (ol b.) 47b/4.

b.-ları (burun b. dermānı) 38b/4.AB.

(dil b. dağı) 48a/3.

b.-larınuñ (burun b. tedbiri) 38b/YB.

baş bert yara bere.

b. 29b/1.

b. kim 47a/1.

ol b. kim 29b/YB.

başçuğaz küçük çıban.

b.-lar 38b/1.

başıkdur- yaralanmak, yaraya baş tutturmak. (*krş. başuğudur-*).

b.-a 39a/9

başuğudur- *bkz. başıkdur-*

b.-ur 44b/3.

başla- başlamak.

b.-r 38b/12.

başlu kendi başına, tek başına.

b. başına 54a/12.

bat- 1.gömülmek.

b.-mağ 25b/12.

2.saplanmak.

b.-ar 34b/3.

b.-mış-ise 34b/7-10.

b.-duğınuñ (kirpükler dökildüginüñ devrilüp içeri b. dermānın) 34b/YB.

batur- bir şeyin sıvı veya yumuşak bir maddenin içine gömülmesine yol açmak, batmasını sağlamak.

b.-a 36a/9.

bayağı önceki.

b. kararından 33b/YB, 33b/1, 33b/8.

becīd çabuk, acele, derhal.

b. 30b/5, 31a/8, 41b/11.

beksimāt (F) katı ekmek, peksimet.

b.-la (*beksimādla*) (kuru b.) 53a/9.

belādır (F) baladır ağacı, mürekkep ağacı (*semecarpus anacardium*).

b. balı 26a/11.

bellü belli, açık.

b. ol- 54b/3.

belür- belirlemek, ortaya çıkmak.

b.-ür 25b/3, 29b/YB-1-3-3, 38a/3, 42b/3-3, 56a/2.

benefşe (F) menekşe (*viola tricolor*).

b. 29a/9, 29b/8, 43b/11.

b. şarabı 54a/5.

b. yağı 25b/5, 26b/7, 27a/9,12, 35b/4, 36a/7.

b.-yle (beslenmiş b.) 26b/11.

benek herhangi bir şey üzerindeki ufak leke, nokta.

ağ b. 29b/3.

kızıl b. düş- 37a/2, 37a/3.AB.

kızılca b. ol- 37a/3.

b.-den (düşmekden ve zaımdan olan b. kim) 37a/3.

berāber (F) birlikte; eşit, eşit miktarda.

b. 29a/10, 32b/5-9, 39b/10, 47b/11, 51b/10, 52a/9, 54a/11, 56a/5.

berkit- sağlamlaştırmak.

b.-ür (*berkidür*) 52a/7.

b.-mek (diş b. dermānı) 50b/4.AB.

bert yara.

b. 44b/1.

beslen- yetiştirilmiş.

b.- miş benefşeyle 26b/11.

zencabıl 52b/8.

beş beş (5). (*krş. biş*).

b. 44b/10, 46b/8.

bevāřr (A) basurlar, anüs çevresinde genişlemiş toplardamarların meydana

getirdiği oluşumlar, basur memeleri, hemoroidler.

burunda b. ol- 39a/YB.

şol b. sebebini dür kim 40b/3.

beyān (A) açıklama, izah.

b. it- 29a/YB, 30a/YB, 32a/YB, 32b/YB, 33a/YB, 34a/YB, 34b/YB, 36a/YB,

36b/YB, 38b/YB, 39a/YB, 55b/YB.

beyni beyin.

b.-sin (*beynisin*) (tavuk b.) 37b/12.

bez bez, kumaş. (*krş. bīz*).

b. ile 50a/12.

bir b. içine 31b/12.

issi b. 45a/6.

b.-i (ol b.) 42b/11.

b.-e 49b/11.

b.-den 44b/5.

beẓr (A) tohum, tane.

b.-i *qaṭūnā* 28a/6, 28a/10, 48a/9.

b.-i *qaṭūnā lu^cābī* 37b/13.

bıçku bıçkı.

b. gibi 39a/9.

bıñar pınar.

b.-ı (göz b. gicimekdür) 32a/2.

(göz b. göyündügi) 35b/3.AB.

(göz b. tamarı) 30b/8, 31b/7.

b.-ında (göz b. olan kabarcuğının dermânın) 35a/YB.

bıraḳ- bırakmak, koymak.

b.-a (*bıraḡa*) 26a/9, 39b/7, 40b/4, 47a/8, 47b/8-9-9.

b.-ursa (*bırağursa*) 52b/6.

bil- bilmek.

b.-ürler 45b/2.

b.-mesi 39b/YB.

b.-mese 40a/YB.

b.-medügi 40a/1.

b.-memekde 40a/10.

bildür- bildirmek, açıklamak.

b.-ür 25b/YB, 26a/YB, 26b/YB, 27a/YB, 27b/YB-1, 28a/YB, 28b/YB, 29b/YB, 30a/YB, 30b/YB, 31a/YB, 31b/YB-4.AB, 32a/YB-4.AB, 33b/YB, 35a/YB, 35b/YB-4.AB, 37a/YB, 37b/YB, 38a/YB, 39b/YB, 40a/YB, 40b/YB, 41a/YB, 41b/1, 41b/YB, 42a/YB, 42b/YB, 43a/YB, 43b/YB, 44a/YB, 44b/YB, 45a/YB, 45b/YB, 46a/YB, 46b/1-YB, 47a/YB, 47b/YB, 48a/YB, 48b/YB, 49a/YB, 49b/YB, 50a/YB, 50b/YB, 51a/YB, 52a/YB, 52b/YB, 53a/YB, 53b/YB-1, 54a/YB, 54b/YB, 55a/YB, 56a/YB.

bile beraber, ile.

b. 26b/10, 29a/6-6, 32a/4.AB, 40b/4.AB, 46a/4.AB.

bilin- bilinmek.

b.-ür 45b/3.

bin- bir şey sıkışarak yanındakinin üstüne çıkmak.

b.-miş ol- 48b/3.

bilüc piliç, tavuğun küçüğü, erginleşmemiş tavuk veya horoz.

b. etin 29a/5.

b. ve keklik kebābı 28b/4.

bir bir, sayıların ilki ve bu sayıyı gösteren rakam, (1); bazı durumlarda herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösterir.

b. 26a/9, 26b/4, 29a/11-12, 27a/10, 27b/8-9-10, 28b/7, 28b/9, 29a/1, 30a/12, 31b/11-12, 32b/7, 33a/10, 34b/9, 35a/11-12, 35b/7, 36b/11, 37a/AB, 37b/2.AB, 39a/9, 39b/3, 40b/3.AB-12, 42b/11-12-12, 43b/5-6-8, 44a/8, 44b/2-11-12, 46a/10-11, 47a/7-7, 47b/8-12, 49b/1-6, 49b/8, 50a/9-9, 50b/10, 51a/10, 52a/12, 52b/12-12, 55b/10.

b.birine kat- 39a/10.

b.birine yapış- 29a/3.

b.buçuk 27b/9.

b.kaç 39a/8.

b.kaç kez 40b/6, 46a/12.

b.kaçan kez 52b/7.

b.kez 25b/3, 44a/11.

b.nice 41b/13.

b.nice kişiler 41a/7.

b.niceler 41a/10.

b.niçe 41a/YB, 51b/11.

b.-i 31a/3.

b.-inüñ (her b.) 38a/8.

b.-in 39b/12.

b.-inden (her b.) 26a/10, 32b/11.

b.-isi 31a/2, 32a/1, 32a/2, 41a/1.

b.-isinden (her b.) 50b/10, 52b/10.

birer bir sayısının üleştirme sayı sıfatı, her birine.

b. cüz 50b/12, 51a/5.

b. dirhem 28b/8, 28b/11, 32b/11, 47b/12, 52a/11, 52b/11.

birez biraz.

b. 30a/2, 33b/8, 33b/11, 37b/9, 38b/8-10, 49b/10, 50b/12, 56a/8-8.

b.-in 50b/9.

birle ile, vasıtasıyla, birlikte.

b. 26a/6, 26b/11-12, 27b/11-12-12, 28a/6-6-9, 29a/12, 29b/12, 32a/4-12, 33a/11, 33b/5-5-12, 34a/8-12, 34b/1-8, 35a/5-7-8, 36b/7-9, 37a/4-5-8-10, 39b/4-6, 40a/8, 40b/3, 41a/YB-4-8, 43a/6, 43b/11, 44b/8, 47a/6, 48a/11, 48b/6, 49a/11, 49b/7, 50a/8-10, 52a/5, 52b/8, 54a/5, 55a/4-6-6.

biş *bkz. beş.*

b. 26a/12.

biş- 1.ateşte, fırında, kaynar suda veya yağda ısı etkisiyle yenilebilir duruma gelmek.

b.-miş 28a/9, 29a/5, 30a/8, 30b/9, 31b/8.

(helîle b. birle) 32a/12, 37a/7.

(kātı b. yumurdanuñ şarusın) 51a/11.

b.-mişle 31b/8, 55b/5.

b.-mesiyle 29a/8.

2.yanmak.

b.-mek (kapaq b.) 34b/4.

b.-mekdür (kapaq b.) 28b/3.

b.-meginüñ (göz b. tedbirin ve demānın) 32a/YB.

bişür- ateşte, fırında, kaynar suda veya yağda ısı etkisiyle yenilebilir duruma gelmek.

b.-e 32a/8.

b.-mek tedbiri 42a/4.AB

(şol b. vaktında) 35a/6.

bişici yakıcı.

ķuru b. kapaq 29a/3.

bit yarım kanatlılar alt takımına giren, insan ve memeli hayvanların vücudunda asalak olarak yaşayan böcek, kehle (*pediculus*).

b. düşdüginüñ dermānın 37a/2.AB.

b. ve sirke 37a/YB.

ķirpüklere b. ve sirke düş- 37a/1.

ol b. 37a/6.

bit- ortaya çıkmak, meydana gelmek, oluşmak.

b.-e 51b/7.

b.-se 39a/1, 51b/3.

b.-en 35b/7.

b.-esi 51b/8.

b.-mişdür 41a/3.

b.-mekden 39b/2.

b.-megi 51b/3.AB.

b.-meye 51b/7.

bitür- ortaya çıkartmak, meydana getirmek.

b.-mekdür 51b/YB.

bitürüci bitimeyi, sona erdirmeyi sağlayan.

b. (balgam b. gıdalar) 26a/5.

bīz (A) bez, kumaş. (*krş. bez*).

b.-le 26b/4.

boğaz boğaz, boynun ön bölümü ve bu bölümü oluşturan organlar.

b. 54a/8, 54b/9.

b. açmak tedbiri 54b/3.AB.

b. ağrıları 54b/10.

b. ağrısı 55a/YB, 55a/1, 55b/1, 55b/6.

b. ağrısı kim 54a/YB, 54b/YB, 55b/YB.

b. ağrısının sebebi 54b/1, 55b/7.

b. dutilması 55a/1.

b. içi 54a/11, 55a/7.

b. içine urası tedbiri 54a/4.AB.

b. şişi 54a/1.

(dükeli b. ağrısı) 54b/7.

b.-a 55b/11.

loğma dur- 53b/11.

sülük yapış- 53b/YB.

b.-da 53b/2.

olan rençler 53b/1.

b.-dan 47b/9.

b.-ı 55b/8.

içi 53b/7, 53b/10.

b.-ına 55a/9.

degin 25b/12.

b.-ından 54b/9.

boğun parmak veya kamış, saz gibi bitkilerin şişkince bölümü, boğum.

bir b. 46a/10.

b.-uñ (ol b.) 46a/11.

boğ dışkı, curuf.

b.-ın (demür b.) 45a/11.

boş boş.

b. ol- 43a/1.

boşal- boşalmak.

b.-mağdan 43a/YB.

boy çemen otu, boy otu (*trigonella foenum graecum*).

b. şıkındusu 42a/11.

b. şuyı 29b/11.

boya boya.

ğara b. 56a/7.

boynuz bazı hayvanların başında bulunan, tırnağı bir maddeden, uzun, kıvrık veya çatallı korunma organı.

b.-ı (geyik b.) 51b/10.

b.-ın (geyik tekesi b.) 50b/11.

boyun gövdenin başla omuz arasında kalan bölgesi.

b. 25b/5.

b. oñurgası 55b/3, 55b/9.

b. oñurgaları 55b/7.

b. üzre 55b/1.

b.-a (*boyna*) ur- 55b/1.

b.-ı (*boynu*) siñirleri 41a/4.

üzerine 55b/YB.

b.-ına (*boynına*) 54b/8.

böyle böyle, bu şekilde.

b. eyle- 38b/12, 29a/11, 46a/12.

b. it- 40b/6, 48b/11.

bu bu.

1. işaret sıfatı.

b. 25b/1-4-7-7-11, 26b/YB, 27a/10, 27b/1, 27b/9, 29a/10, 30b/9, 31b/3, 32b/8, 33b/7, 35a/10-10, 37b/1-5-8, 38a/4, 38b/5, 39a/11, 40a/9, 40b/9, 41a/4-5-7-11, 41b/1, 42a/2-12, 42b/11-11, 43a/2-10, 44a/6-10, 45a/1, 46b/1, 47b/10, 48a/3, 51a/9, 52a/7, 53b/1, 54a/9.

2. işaret zamiri.

b.-dur 28b/12, 30a/11, 32b/9, 34b/6, 38b/3.AB, 46B/7, 51b/4.AB.

b.-dur kim 51b/8.

b.-nuñ 26a/1.

b.-nuñ-ıla 28b/9.

b.-ndan 37a/3.

b.-ñlar 26a/9.

buçuğar yarımşar, buçuğun üleştirme biçimi, her birinden buçuk.

b. cüz 51a/5, 56a/7.

b. dirhem 35a/12, 43b/5, 52a/11.

buçuk buçuk, yarım.

b. cüz 50b/12.

b. deng 25b/9, 28b/7, 29b/9, 45a/8, 45a/9, 52b/11.

b. dirhem 28b/8, 46b/8, 46b/9-9, 46b/10.

bir b. mī□kāl 27b/9.

buğday buğday, buğdaygillerin örnek bitkisi (*triticum*) ve bu bitkinin başaktan ayrılmış tanesi.

b. 52b/5.

buğār (A) 1.ısı etkisiyle sıvıların ve bazı katıların dönüştükleri gaz durumu.

b. 43b/9.

b. eylemek tedbiri 39b/3.AB.

ol b. 55a/9.

şol yavuz ve tīz b. kim 50b/1.

b.-ı 39b/9 42b/12.

b.-ına 39b/6, 42b/11, 55a/8.

(issi şu b.) 32b/5, 44a/5.

(issi şunuñ b.) 32a/6.

2.eski tıp anlayışına göre gıdaların hazmından sonra vücutta atık halde kalan ve gözeneklerden, deliklerden atılması gerekirken, atılmayıp azalarda serbest halde dolaşarak hastalıklara sebep olan yeller.

b.-dur 26a/YB.

(şol yavuz ve tīz b. kim) 50b/1.

b. sebebinden ol- 45a/7.

b.-ı 31a/9.

b.-dan 45a/3.AB.

b.-ından (ma^cde b.) 51a/1.

(ma^cde b. dağı) 36b/2.

b.-lar (ol yavuz b. sebebindendir kim) 51b/1.

(şol küflenmiş b.) 40b/1.

buğūr (F) tütsü.

dütsü ve b. tedbiri 50a/3.AB.

bula- bir nesnenin her yanını bir şeye değdirerek üstünü onunla kaplamak,
bir nesneyi başka bir maddeye batırmak.

b.-ya 45a/11, 45a/12.

b.-yalar 39a/4, 44b/9.

b.-yup 44b/6, 44b/8.

bunduğ fındık. (*krş. fınduk*).

b.-lar eyle- 50a/9.

büre (F) boraks; su, oksijen, sodyum ve bordan meydana gelen doğal bir mineral.

b. 32b/8, 32b/11, 55a/9.

b.-yi 44a/4.

b.-yi ermenī 54a/10.

burun alınla üst dudak arasında bulunan, çıkıntılı, iki delikli koklama ve solunum organı.

b. 26b/3, 37b/12, 40b/YB.

b. başları dermānı 38b/4.AB.

b. başlarının tedbiri 38b/YB.

b. delügi 39a/3-12.

b. domurmak ki 37b/YB.

b. içi 39a/1, 39a/4, 40a/7, 40b/3, 40b/6.

b. içi göyindügi dermānı 40a/3.AB.

b. içinde artuğ et bit- 39b/1.

b. kanı 37b/2.AB, 38a/1.

b. kanı kim 37b/YB, 38a/YB.

b. tomura nişānı 38a/3.

b. yıyı bil- 39b/YB.

b. yıyı bilme- 40a/YB, 40a/10.

b. yıyı bilmedügi kim 40a/1.

b. yıyı duy- 41a/4.

b. yıyı duyma- 39b/1.

b. yıyı duymadüginuñ sebeblerinden birisi 41a/1.

dar yerine duran b. kanı 37b/12.

b.uñ yolu 40b/2.

b.-a 40a/5.

b.-da 38b/1.

bevāsīr ol- 39a/YB.

olan rençler 37b/1.

b.-dan 40a/2, 40b/YB.

b.-1 (*burnı*) delügi 39b/8.

içi 39b/9.

(iki b. delügi) 45b/9.

b.-ına (*burnına*) 26b/6-7-9, 27a/8, 32a/9, 36a/7, 37b/9-10, 38a/6, 38b/11,

39b/12, 40a/8-10-12, 40b/9-11-12, 41a/12.

şu vir- 38b/4.

şu viresi nesnelər 40a/4.AB.

şamzurası otlar 40a/2.AB

b.-ından (*burnından*) 26b/6, 39a/9.

bustān bahçe.

b.-da biten kāsni 35b/7.

but vücudun kalça ile diz arasındaki bölümü.

b.-ın (*budın*) (iki b.) 37b/11.

bürçek şakak.

iki b. şamarın 33b/9.

bütün tam, sağlam, parçalanmamış.

b. ol- 51b/12.

büyük büyük.

b. 31b/3.

b. ol- 48b/7.

b. gerek 33b/YB.

b.-se (yavlağ b.) 48b/12.

büyüklik büyüklük.

b.-i (*büyükliği*) (dil b.) 48b/YB.

b.-i-çün (*büyükliği-çün*) (dil b.) 48b/3.AB.

büyükrek daha büyük.

b. 37a/3.

C

cānaver (< F cān-āver) canlı, hayvan.

c. 45b/1.

c. girdüğünün dermānı 45b/2.AB.

c.-ler 45b/YB.

cedvel (A) cetvel, liste.

bu c. 27b/1, 37b/1, 41b/1, 46b/1, 53b/1.

cerrāh (A) doktor, operatör.

c.-laruñ şişesi 37b/6.

cevāriṣīn (F) macun biçiminde hazırlanmış, hazmettirici ilaçlar.

c. 36a/12.

cevher (A < F) maya, öz.

c.-in (dişüñ c.) 50b/3.

cevz-i büyā (A) hindistan cevizi.

c. 52a/11.

cilā (A) parlatmak, parlaklık.

dişe c. ur- 51a/YB.

cüllāb (A) gül suyu.

c.-ı (bal c.) 55a/4.

(süker c. birle) 28a/6.

c.-ın (bal c.) 44b/4.

(şeker c.) 42a/4.

c.-ına (bal c.) 44b/6, 45a/10.

cüz (A) parça, bir miktar.

c. 56a/8.

birer c. 50b/12, 51a/5.

birez c. 50b/12, 56a/8.

buçuğar c. 51a/6, 56a/7.

buçuğ c. 50b/12.

c.-lerinde 56a/1.

Ç

çağır- bağırmak, haykırmak.

ç.-mağdan (katı ç. ol-) 35b/3.

çapak göz pınarında ve kirpiklerde birikerek pıhtılaşılan veya kuruyan akıntı.

ç. 28a/3.

ç. çoklığı 28b/2.

ķuru bişici ç. 29a/3.

ç.-ın (*çapağın*) 29a/10-12.

çār – reg (F) dört damar.

ç. 49a/8, 49b/5.

çāre (F) yol, yöntem; deva.

ç.-si 34b/12.

ç.-sin 47a/YB.

çatla- parçaları ayrılıp dağılmayacak biçimde yarılmak.

ç.-yınca 49b/12.

çekil- gerginleşmek; ağırlaşmak, ağırlı bir noktaya doğru yoğunlaşmak.

ç.-se 25b/YB.

ç.-mek 48a/10.

ç.-megi (tamarları ve siñirleri ç.) 27b/4.

çekirdek etli meyvelerin içinde bir veya birden çok bulunan, çoğu sert bir kabukla kaplı tohum.

ç.-i (*çekirdegi*) (dögilmiş ve elenmiş ç. çıkmış üzüm) 52a/12.

(şeftālū ç. yağı) 45b/8.

(zerdālū ç. yağı) 42b/9.

çengāl (F) çengel.

ç.-ile (kiçi ç.) 31b/10.

çerb (F) yağlı.

ç. eyle- 46b/11.

çevre çevre, etraf.

ç.-sin 46a/11.

çeyne- çiğnemek, bir şeyi ağza alıp ezmek, öğütme.

ç.-ye 51a/8, 51a/9, 53a/10.

ç.-yeler 31b/12.

ç.-se 52a/1.

ç.-mek 53a/12.

ç.-yimez 51a/7.

çıban vücutun herhangi bir yerinde oluşan, etrafı sınırlı ve çoğu, deride şişkinlik, kızartı, ağrı ve ateş ile kendini gösteren irin birikimi, apse.

ç. 44b/1.

ç. gibi nesne 42a/2.

baş ve ç. çıkmak sebebi birle 42a/YB.

çık- 1.içeriden dışarıya doğru hareket etmek.

ç.-a 41b/12, 46a/6.

2.(yağ, su) elde edilmek, sağlanmak.

ç.-an (keçi bağından ç. su) 35a/6.

3.çekirdeğini, kabuğunu ayıklamak.

ç.-miş 52a/12.

4.bir sebeple bulunulan yerden ayrılmak.

ç.-a 36a/8.

ç.-madın 53b/8.

5.bitmek, oluşmak.

ç.-mağ 50b/7.

6.vücutta kızamık, sivilce, çıban gibi kabarcıklar belirmek.

ç.-ar 34a/1, 38b/2, 38b/3, 47a/YB, 47a/1.

ç.-mağ 42a/YB.

ç.-an 47b/1.

ç.-miş 44b/2.

ç.-mişdur 42a/2.

ç.-mağdan 32b/2.

çıkār- 1. birinin veya bir şeyin çıkmasını sağlamak, çıkmasına sebep olmak.

ç.-ur 35a/3.

ç.-a 40b/5, 41b/13, 48a/12.

ç.-alar 33b/9, 39a/9, 53b/3, 53b/4.

ç.-mağ 45b/7.

(diş ç. tedbiri) 53b/2.AB.

(sünük ç. tedbiri) 53b/4.AB.

ç.-mağ gerek 53b/13.

ç.-mek (diş ç. tedbiri) 50b/3.AB.

ç.-ması 53b/YB.

2.(yağ, su) sağlamak; elde etmek.

ç.-alar 43a/9.

ç.-acağ (gül şuyın ç. alet gibi) 38a/7.

çiçek bir bitkinin üreme organlarını taşıyan çoğu güzel kokulu, renkli bölümü.

ç.-i (çiçeği) (nār ç.) 50b/10, 53b/9.

çinī (F) sırlı ve süslü, pişmiş balçıktan yapılmış olan, porselen.

ç. sağsı 51a/4.

çirk (F) kir, pislik.

ç. 40b/YB, 44a/8, 44b/3.

ol ç. 44a/3.

ç.-i 39a/12.

ç.-den 44a/YB, 44A/1.

ç.-i (hıltı ve ç. ak-) 40a/3.

(kulağ ç.) 44b/7.

ç.-i-çün (diş dibinüñ ç.) 51b/4.AB.

ç.-in 44a/3.AB.

arıtmak tedbiri 44a/2.AB.

(dişüñ ç. ve jengin) 51b/YB.

çirkin çirkin, kötü.

ç. 39b/YB.

ç. yıyı tuymak aḥvālī 41a/4.AB.

çoğ çok, pek, fazla (*krş. çok*).

ç. ol- 55b/1.

çok çok, pek, fazla (*krş. çoğ*).

ç. 26b/3, 28b/6, 29a2-3, 30b/4-11, 31a/6, 34b/4.AB-10, 35b/4-8-10, 36a/8, 37b/5, 42a/8, 42b/2-5-5-7, 45a/5, 45b/8, 48a/7-12, 48b/5-11, 49a/5, 50a/2, 53a/YB-2-5, 53b/5, 54a/3.

ç. ol- 29a/2, 29a/3, 29b/1, 37a/1, 38b/1, 44b/1, 48b/1, 51a/1.

ç.-ısa (*çoğısa*) 34b/12.

çoğdan çok eskiden kalma, uzun süredir olan.

ç. 30b/1.

çokluk çokluk, fazlalık.

ç.-1 (*çoklığı*) (balgam ç.) 26a/3.

(çapak ç.) 28b/2.

(göz yaşı ç.) 28b/2.

ç.-ıdur (*çoklığıdur*) (balgam ç.) 25b/3.

(sümük ve salyar ç.) 26a/3.

ç.-ından (*çoklığından*) (kan ç. ol-) 38a/YB, 38a/1, 41b/2.

çölmek bkz. *çömlek*.

ol ç. ağzı 42b/12.

çömlek çömlek. (*krş. çölmek*).

ç. ağzı 39b/8.

ç. içi 43b/7.

çönge zayıf, kuvvetini kaybetmiş, vazifesini yapamaz hale gelmiş,

küntleşmiş.

ç. eyle- 35a/2.

çöngel- (diş hakkında) kamaşmak, zayıflamak.

ç.-ür 51a/3.

ç.-se 51a/2.AB.

ç.-dügin (diş ç.) 51a/YB.

çörek oti çörekotu (*nigella damascena*).

ç. 39b/7, 39b/10.

ç.-n 40a/4.

ç.-nı 53b/7.

çuğur çevresine göre aşağı çökmüş.

ç.ından (eñse ç.) 30a/7, 33a/8.

çuvāldüz (F) çuvaldız.

ç. sığası delük 38a/8.

çün (F<çün) gibi; çünkü.

ç. 32b/4, 38a/1, 41a/5, 44a/2, 45a/7, 48b/7.

çürüksüz çürük olmayan.

ç. 38b/2.

D

dağıl- parçalanarak yayılmak, ufanmak.

d.-a 36b/11.

dağla- özel bir demir yardımıyla hastalıklı yere ısı uygulamak.

d.-yalar 34b/11.

d.-mağ tedbiri 49b/4.AB.

dağlağ dağlama aygıtı. (*krş. tağlağ*).

d. 49b/10.

daḥı dahi, da/de; ve. (*krş. daḳı*).

d. 25b/3-11, 26a/1-8, 26b/YB-2, 27a/6, 27b/13, 28a/6-9, 28b/12, 29a/5-6, 29b/5-6, 30b/7-8, 31a/7-11, 32a/5, 32b/6, 33a/9, 33b/3, 34a/5-6, 35b/12, 36a/5-5-6-12, 36b/3-3-4-8, 37a/4-9, 37b/YB-8-9-10, 38b/2-6-6-7-8, 39a/11, 39b/2, 40a/9-11-11, 40b/3.AB, 41a/11, 41b/4-5-7, 42b/3-8-11, 43a/8, 43b/3, 44a/3.AB-12, 44b/8, 45a/2-8-11, 45b/3-5-8-9-11-12, 46b/3-4-12, 47b/5-8, 48a/1-3-6-9, 48b/3-5-9, 49a/2-5, 49b/3, 50a/5-11, 50b/5-5-11, 51a/3-8-8-11, 51b/2, 52b/5, 53a/3-4-7-8-10-11-12, 53b/5-6-6-10, 54a/4-5-12, 54b/4-11, 55a/2-4-9, 55b/3.

dāḥiliyūn bir çeşit merhem.

d. birle 35a/8.

daḳı *bkz. daḥı*.

d. 46b/3.

damzur- *bkz. tamzur-*

d.-a 26b/7, 30a/11, 32a/9, 35a/10, 35b/11, 36a/5, 36a/7, 36a/8, 38a/6, 39b/12.

d.-alar 27a/8, 29b/11, 29b/12, 30b/12, 33b/6, 33b/12, 37b/9.

d.-ası nesnelere 38a/2.AB.

d.-mağ gerek 28a/11, 36b/9.

dāne (F) 1.tane, tohum.

d.-ler-ile 33a/9.

2.küçük hap.

d.-ler eyle- 52b/12.

d.-leri 52b/12.

dānesiz tanesi olmayan.

d. sumāk 47a/11.

dañla bkz. *tañla*.

d. 32a/6.

dar genişliği az veya yetersiz olan, ensiz, mikro.

d. 37b/YB, 37b/2.AB.

d. yerine duran burun kanı 37b/2.

dār-ı fūlfül (F-A) baş biberi, uzun biber (*piper longum*).

d. 34a/12.

darı darı, ağıdarı; halk arasında tane denilen, meyveleri için yetiştirilen veya yabani olarak bulunan gramineae familyasına bağlı, bir yıllık ve otsu bitkilere verilen genel ad (*panicum miliaceum*).

ķavrulmuş d. 45a/5.

dart- çekmek.

d.-alar 39a/9.

dārū (F) ilaç.

d.-yı 26b/4.

(kızılmış d.) 50a/12.

datlu tatlı, şeker tadında olan, acı olmayan. (*krş. tatlu*).

d. 32a/9

d. bādem yağı 26b/12.

d. erük 42a/5.

d. erügile 33a/4, 41b/5.

d. erük şuyı 28a/8, 52b/11, 54b/5.

d. nār 42a/6, 32a/8.

qabı soyulmuş d. bādām 51a/8.

dāyim (A<dā'im) sürekli, her zaman.

d. 51b/12.

def'a (A) defa, kez, kere.

d. 41b/13.

deg- değmek, dokunmak.

d.-se 51a/10.

d.-medük (şu d. kireç) 56a/8, 56a/11.

değil değil.

d.-se 41a/11.

degin degin, kadar.

d. 25b/12, 29b/10, 42a/10, 46a/10.

degirmen içinde öğütme işi yapılan yer.

d. tuzı 37b/10.

degür- değirmek, dokundurmak.

d.-meyeler 51b/6.

delük delik.

çuvâldüz sığası d. 38a/8.

d.-i (*delügi*) 38a/9.

d.-i (*delügi*) (burun d. içi) 39a/3.

(kulak d. içi) 42a/2, 44a/2.

d.-in (*delügin*) (burun d.) 39a/2, 45b/9.

d.-ine (*delüginine*) (burnı d.) 39b/9.

(kulak d.) 46a/11.

dem (F) zaman, saat, vakit.

her d. 29a/9, 29a/11.

dem-be-dem (F) vakit vakit.

d. 27a/12.

demür demir.

d. bokı 45a/11.

d.-i (ol d.) 49b/12.

d.-iyle (dağlağu d. kim)49b/10.

(tağlağu d.) 33b/9.

deng (F) dirhem in altıda biri.

bir d. 27b/10-10, 28b/7, 35a/12, 43b/6-6.

buçuğ d. 25b/9, 28b/7, 29b/9, 45a/8, 45a/9, 52b/11.

iki d. oranı 43a/8.

d.-i 47b/12.

deñiz köpüği marangozlukta da kullanılan beyaz ve hafif bir taş, lüle taşı.

d. 28a/12, 32b/4, 32b/8, 32b/11, 51a/4, 51b/4.

dögilmiş d. 29a/11.

depe tepe, başın üst bölümü.

d.-si üzeri 26b/5, 33b/1.

d.-sine 37b/7.

depre- kımıldamak, hareket etmek.

d.-ür 45b/2, 50b/YB.

d. meginden 45b/3.

deril- toplanmak, tecemmü etmek.

d.-ür 51a/2.

d.-e 36b/11.

d.-mezse 36b/12.

deriñ derin.

d.-se 46b/13.

derle- ter çıkarmak, ter dökmek.

d.-medin 36a/8.

dermān (F) ilaç, tedavi.

d. 32b/2.

d. eyle- 33a/2.

ayruķ d. 41a/6.

d.-ı (bu d. eyle-) 47b/10.

d.-ı 25b/4, 26a/YB, 34b/2.AB, 38a/5, 38b/YB, 41a/2.AB, 43b/2, 43b/3,
45a/3.AB, 46a/YB, 50a/YB, 50b/YB, 51b/3, 51b/7, 52a/YB, 53b/YB.

ve kefareti 30a/YB.

(ağız içi yıyısı d.) 47b/4.AB.

(ağrıyan gözün dahı şoñrağı d.) 28b/12.

(āsān d.) 44b/4.AB, 45a/4.AB, 46b/4.AB, 47a/3.AB, 50a/4.AB, 55b/4.AB.

(bu dürlünüñ d.) 25b/7.

(burun başları d.) 38b/4.AB.

(burun içi göyündüğü d.) 40a/3.AB.

(cānaver girdüginüñ d.) 45b/2.AB.

(didügümüz d. eyle-) 41a/12.
(dil iri olmak d.) 48a/4.AB.
(dil şişinüñ ve dil yarığınuñ ve dilde baş belürdüğünüñ d.) 48a/YB.
(dil şişmek d.) 47b/2.AB, 48a/2.AB.
(dil yarılmak d.) 48a/3.AB.
(dimāğdan olan d.) 33b/4.AB.
(diş berkitmek d.) 50b/4.AB.
(diş çögelse d.) 51a/3.AB.
(fālic d. gibi) 25b/7.
(ekesi otlar d.) 47a/4.AB.
(idesi d.) 44b/2.AB.
(ikisinüñ bile d.) 46a/4.AB.
(intişār revcinüñ d.) 33b/YB.
(issi su girdügi d.) 46a/2.AB.
(işlemesinüñ d.) 44b/3.AB.
(kara baş d.) 47b/3.AB.
(kulağın dürlü ağrı d.) 45b/4.AB.
(kırulıkdan olan d.) 36a/3.AB.
(mideden olan d.) 36a/4.AB.
(sovuğ şu girdügi d.) 46a/3.AB.
(şāflar d.) 39b/4.AB.
(tīz baş d.) 56a/3.AB.
(yaşlıkdan olan d.) 36a/2.AB.
(yilden olan d.) 45a/2.AB.
(yiyimiş dişün d.) 50b/2.AB.

d.-nın 25b/YB, 25b/3.AB, 27a/YB, 27b/1, 28a/YB, 28b/YB, 29a/YB, 29b/YB, 30b/YB, 31a/YB, 31b/YB, 32b/YB, 33a/YB, 34b/2, 35b/YB, 37a/YB, 37a/4.AB, 37b/YB, 38a/YB, 39a/YB, 39b/YB, 40a/YB, 41a/YB, 41b/YB, 42a/YB, 42b/YB, 42b/1, 43a/YB, 43b/YB, 44a/YB, 44b/YB, 45a/YB, 45b/YB, 46b/YB, 47a/YB, 47b/YB, 48b/YB, 49a/YB, 51b/YB, 52b/YB, 53a/YB, 53b/YB, 54a/YB, 54b/YB, 55a/YB, 55b/YB, 56a/YB.

(bit düřdüđinüñ d.) 37a/2.AB.

(göz ağrısınıñ d.) 27b/YB.

(göz biřmeginüñ tedbirin ve d.) 32a/YB.

(göz tomalduğı d.) 35b/4.AB.

(gözde dırnağ belürdüđinüñ ve göz yaşı akmađınıñ d.) 34a/YB.

(göze şu inmek d. ve sebebi) 36b/YB.

(ikisiniñ bile d.) 32a/4.AB.

(kirpikler döküldüđinüñ devrilüp içerü batduđınıñ d.) 34b/YB.

(kuru teşennüc d.) 25b/2.YB.

(tavuğ karağusu d.) 35a/2.AB.

(tavuğ karađusınıñ ve göz arpasınıñ ve göz bıñarında olan kabarcuđınıñ d.) 35a/YB.

d.-ların 26b/YB.

deve deve.

d. sidüği 39b/10.

devir- çevirmek, döndürmek.

d.-eler 29a/12, 30b/10, 34b/10.

d.-seler 31b/2.

d.-icek 30b/2.

devril- dönmek.

d.-üp 34b/YB, 34b/3.AB.

d.-dügi 34b/2, 34b/4.AB.

dıbķ ökseotu, ökseotugillerden, elma, armut, ıhlamur, kiraz, erik gibi ağaçların dalları üzerinde asalak olarak yaşayan üzüme benzer yemiş veren, saplarından ökse çıkarılan zararlı bir bitki (*viscum album*).

d. 34b/8.

d. birle 34b/8.

dırnaķ çıban.

gözde d. belürdüginüñ dermānın 34a/YB.

ol d. 34a/4, 34a/7.

ol d. ki 34a/1.

d.-ı (*dırnağı*) (ol d.) 34a/3.

di- demek, söylemek. (*krş. ayıt-*).

d.-düm 34b/6.

d.-düg-idi 31b/5, 37a/3, 55b/6.

d.-rler 25b/YB, 29a/YB, 29a/1.

d.-dügi 31a/1.

d.-dügümüz 35a/2, 41a/11.

dik- biçilmiş veya yırtılmış, deri, yara vb.ni iğneye geçirilmiş iplikle tutturmak.

d.-mek gerek 34b/12.

diken ince kemik, kılçık.

d.-i 53b/12.

dil ağız boşluğunda tatmaya, yutkunmaya, sesleri boğumlamaya yarayan etli, uzun, hareketli organ, tat alma organı.

d. 48a/1, 48b/1, 48b/7.

d.-de 46b/YB.

d.-ile 32b/6.

d. dağı 48a/1.

d. ağırlığı 48b/YB, 48b/2.

d. ağırlığı-çün 48b/2.AB.

d. altı 48b/YB.

d. altındaki kurbaga 48b/10.

d. başları dağı 48a/3.

d. büyüklüğü 48b/YB.

d. büyüklüğü-çün 48b/3.AB.

d. iri olmak dermanı 48a/4.AB.

d. kurbagası-çün 48b/4.AB.

d. şişinüñ dermanı 48a/YB.

d. şişmek dermanı 47b/2.AB, 48a/2.AB.

d. yarığınıñ dermanı 48a/YB.

d. yarılmaḳ dermānı 48a/3.AB.

aḡız ve d. ve dudak rencleri 44b/1.

şol d. altı 48b/2.

d.-üñ şuyı 48b/8.

d.-de 48a/10

baş belürdüḡinüñ dermānı 48a/YB.

d.-le 32b/9.

d.-in 48a/6, 48a/7, 48b/5.

d.-ine 48a/9.

dile- arzu etmek, dilemek.

d.-seler 50b/7.

dilsüz konuşma engelli, konuşamayan, ahraz.

d. ol- 43b/1.

dimāḡ (A) beyin, akıl, şuur.

d. 43a/1.

d. altında 38a/2.

d. mizācına ḡālib ol- 27a/2.

d. mizācına ḡuruluk ḡālib ol- 26a/2.

d. ṭoluluḡı 42b/YB, 42b/1.

d. yaşlıḡı 33b/7.

d.-ı 27a/6, 36a/4.

arıda 43b/11.

arıtmağ 35a/4, 36b/7.

(ol d. altındağı tamar) 38a/4.

d.-uñ (şol d. öñi) 41a/2.

d.-a 43b/4.

d.-dan ol- 33b/3.AB.

aşağa in- 50b/2.

olan dermānı 33b/4.AB.

olan yıyu 52a/2.AB.

d.-ı mizācı 33b/3.

d.-ın 43a/4.

arıda 42b/7, 52a/4.

arıtmağ 41a/8.

dip

kök.

d.-i (*dibi*) 49a/12.

(diş d. aqlığı) 49a/2.

(diş d. şişmegi) 49b/2.

(dişler d.) 49b/3.

(dişler d. şiş-) 49a/YB, 49a/1.

(dişüñ d. kim) 51b/1.

(ol şişmiş etüñ d.)39a/7.

d.-inüñ (*dibinüñ*) (diş d. çirki-çün) 51b/4.AB.

d.-ine (*dibine*) (diş d.) 50b/11, 50b/12, 51b/5, 53a/10.

(ol diş d.) 50a/10.

d.-inde (*dibinde*) (diş d. olan yıyu) 52a/3.AB.

(her birinüñ d.) 38a/8.

d.-inden (*dibinden*) (diş d.) 49a/3, 52a/2.

direm (A) (*bkz. dirhem*).

altışar d. 26a/11.

biş d. 26a/12.

dört d. 26a/11.

elli d. 26a/9.

iki d. 26a/12.

onar d. 26a/8.

dirhem (A) okkanın dört yüzde biri. (*krş. direm*).

altı d. 56a/10, 56a/11.

beş d. 44b/10, 46b/8.

bir d. 29a/11, 30a/12, 44b/11, 35a/11.

birer d. 28b/8, 28b/11, 32b/12, 52a/11, 52b/11.

buçuğar d. 35a/12, 43b/5, 52a/11.

buçuğ d. 28b/8, 46b/9-9-9, 46b/10.

dört d. 29a/11, 56a/11.

iki d. 30a/12, 32b/11, 34a/12, 34a/12, 34b/5, 34b/6, 45a/8, 50b/7, 50b/10.

on d. 28b/10, 30a/11, 34a/11, 39a/10, 47b/7-7, 49a/10, 56a/10.

onar d. 40b/10.

on iki d. 39a/10.

on üç d. 49a/5.

sekiz d. 56a/11.

toğuz d. 56a/11.

üç d. 32b/11, 34a/11, 34b/6.

üçer d. 26a/10.

yigirmi d. 28a/12-12.

yüz elli d. 40b/10.

diş 1.çene kemiklerinin üstüne dizili, ısırıp koparmaya ve çiğnemeye

yarayan sert, beyaz organlardan her biri.

d. 49b/12, 50b/7, 51a/3, 51b/3.AB.

d. ağrısı 43a/10, 49b/1, 50a/YB, 50a/1.

d. ağrısı kim 49b/YB.

d. berkitmek dermanı 50b/3.AB.

d. çıkarmek tedbiri 50b/3.AB.

d. çöngeldüğü 51a/YB.

d. çöngelse dermanı 51a/3.AB.

d. dibi 49a/3.

d. dibi aklığı 49a/2.

d. dibi şişmegi 49b/1.

d. dibinde olan yıyu 52a/3.AB.

d. dibinden kan sızmağ 52a/2.

d. dibinüñ çirki-çün.

d. eti 49a/2.AB, 51a/6, 51b/5.

d. kamaş- 51a/7, 51a/9.

d. karalığı 52b/2.

d. kovuğı 50b/6.

d. otları 51b/4.AB.
d. şayrulığı 52b/2.
d. tedbiri 51b/YB.
d. üzeri 49b/11.
d. yiri 51b/9.
ağız ve d. küflenmek 52a/3.
ol d. bitesı yir 51b/8.
ol d. dibi 50a/10.
ol d. üzeri 49b/12.
d.-üñ cevheri 50b/3.
çirkin ve jengin 51b/YB.
dibi kim 51b/1.
şuyı gitdüğü 51a/4.AB, 51a/10.
(ol d. kovuğı) 50b/4.
(yıyımış d. dermānı) 50b/2.AB.
d.-i 50b/6, 52a/7.
d.-e cilā ur- 51a/YB.
d.-i (genç ođlanuñ d.) 51b/2, 51b/7.
d.-ine 50b/9, 51a/6, 51b/11, 52a/9.
(ol d.) 50a/7, 50a/11.
d.-iyle 50a/12.
d.-ler dibi 49b/3, 51b/5.
dibi şiş- 49a/YB, 49a/1.
üzre 51a/2.
yıyısı ve deprenür ol- 50b/YB.

d.-lerüñ gıdası 50b/2.

d.-leri 50b/11, 51b/12.

dibi 50b/12, 53a/10.

2.sarımsak dilimi, karanfil vb.nde dişe benzetilen tane.

iki d. sarımsak 50a/6.

dokın- dokunmak.

d.-mağdan 33b/2.

dol- dolu duruma gelmek.

d.-ınca 45b/11.

dola- iplik, şerit, tel vb. nesnelere bir şeyin üzerine döndürmek sarmak.

d.-ya 44a/9.

dolan- 1.bir şeyin çevresine sarılmak.

d.-miş 29a/12.

2.hareket etmek

d.-ur 45b/2.

doldur- dolmasını sağlamak, dolu duruma getirmek.

d.-a 50b/4.

d.-sa 39a/2.

doluluk doluluk, dolu olma. (*krş. toluluk*).

d.indan (*dolulığından*) (ma^cde d.) 53a/2.

domağu nezle. (*krş. tomağu*).

issi d. tedbiri 26b/3.AB.

sovuğ d. tedbiri 26b/2.AB.

d.-n sebebi 26b/1.

domur- ŐiŐip kabarmak.

d.-mağ (burun d. ki) 37b/YB.

donuğ donmuŐ olan.

d. ol- 39b/3.

dög- bir Şeyi toz durumuna getirmek için ezmek.

d.-e 26a/12, 28b/11, 32a/7, 35b/7, 40b/8, 43b/6, 45a/12-12, 46b/10, 46b/12,
47a/12, 48b/10, 50a/8, 50a/10, 50a/11, 50b/4, 50b/5, 50b/11-11, 52a/9,
52b/11, 53b/7, 56a/12.

d.-eler 27a/8, 32b/12, 34a/12, 40a/4, 51b/5, 52a/12, 54a/11.

d.-üp 31a/9, 32a/5, 40b/4, 55a/7, 55a/11.

dögil- ezilmek.

d.-miş 51a/4, 51a/6, 33b/4.

deniz köpüği 29a/11.

ke□irā 38b/8.

elenmiş hemiŐe 51b/11.

Őāf eyle-

ve elenmiş çekirdeği ıkmıŐ üzüm 52a/11.

ve elenmiş tîz sirke 47b/11.

ve elenmiş tūtiyā 34a/11.

(yumuşak d. şekker) 47b/6.

(yumuşak d. tuz) 47b/7.

d.-mişine 44b/6.

dök- dökme, boşaltmak.

d.-er 26b/9.

d.-e 26b/5, 56a/9.

d.-üp 42a/9.

dökil- dökülmek, dökme işi yapılmak veya dökme işine konu olmak.

d.-e 46a/9.

d.-dügi 34b/1.

d.-düginüñ 34b/YB.

dön- kendini bir yandan bir yana çevirmek.

d.-e 46a/5, 46a/8.

döndür- döndürmek, çevirmek, altını üstüne getirmek.

d.-e 30a/10.

dört dört, (4).

d. 26a/11, 29a/11, 38a/7, 56a/11.

üç d. kez 38b/4.

dudağ ağızın, dişleri örten ve dışarıya doğru az veya çok kıvrılan üst ve alt

kenarlarından her biri.

d. yarılmağı 46b/YB, 46b/2.

d. yaruğı 46b/11, 46b/13.

d. yaruğınınuñ tedbiri 46b/2.AB.

ağız ve dil ve dudağ renkleri 46b/1.

d.-uñ (*dudağıuñ*) (şol yarılmış d. üzeri) 46b/5.

d.-larından 49a/7, 49b/5.

dur- durmak, herhangi durumda bulunmak, kalmak.

d.-ur 45b/7.

d.-sa 53b/YB, 53b/2, 53b/11.

d.-an (dar yerine d. burun kıanı) 37b/2.

d.-miş 45b/3.

d.-mağ (kıan d. tedbiri) 53b/3.AB.

d.-mazsa 34a/9.

durrāc (A) turaç kuşu.

d. eti 31a/5.

durur- durdurmak.

d.-mağ gerek 34a/9.

dut- 1.elle kavramak, tutmak.

d.-up 45b/9.

2.herhangi bir durumda bulundurmak.

d.-a 38a/9, 44a/8.

d.-alar 51b/6.

d.-up 44a/2.

3.yutmayıp, ağızda bekletmek.

d.-a 47a/9, 47a/12, 47b/5, 47b/6, 48a/7, 49a/5, 49a/6, 49b/6, 49b/8, 49b/9,
50a/4, 50a/6, 52a/9, 52b/12, 55a/8, 56a/9.

d.-mağ gerek 47a/6.

4.tıkamak.

d.-sa 39a/2.

5.yaklaştırmak.

d.-a 42b/11, 44a/5.

d.-alar 42b/12.

d.-sa 32a/6.

d.-ıvire 32b/7.

d.-miş 32b/6.

d.-mağ gerek 39b/6

6.(hastalıklar, nöbetler için) musallat olmak.

d.-a 42a/3.

dutıl- 1.bir organ veya bir şey hareket edemez durumda olmak.

d.-sa 36b/10.

2.boğazı tıkanmak.

d.-ması (boğaz d.) 55a/1.

duy- hissetmek.

d.-ar 41a/4.

d.-maduğı (burun yıyı d.) 39b/1.

d.-maduđınıñ (burun yıyı d. sebeblerinden birisi) 41a/1.

duz tuz. (*krş. tuz*).

d.-ıla 53a/4.

düg- düğümlemek.

d.-eler 39a/8.

düğün düğüm.

bir kaç d. 39a/8.

düğünle- düğümlemek.

d.-ye 49b/11.

dükeli hep, hepsi, bütün.

d. 52a/11, 54b/7, 54b/10.

d.-nüñ 47a/12.

d.-n 43a/12, 47a/12.

dünle geceleyin.

d. 28b/5, 32a/4, 32a/8.

dürlü türlü, çeşitli.

d. 31b/3.

bir d. 37a/4.AB, 40b/3.AB.

bu d. 30b/9.

ķulaķun d. aķrı dermānı 45b/4.AB.

d.-dür (iki d.) 31a/2, 32a/1.

d.-nün (bu d. dermānı) 25b/7.

d.-yi (bu d.) 25b/4, 38a/4.

dürt- sürmek, sürtmek.

d.-e 35a/6, 36a/6, 36a/7, 36b/8, 37a/11, 38b/7, 46b/7, 46b/13-13, 47a/12,
47b/4, 47b/9, 47b/12, 50a/11, 50a/12, 50b/12, 51b/9, 51b/11, 51b/12, 53a/10.

d.-eler 27a/8, 27a/12, 34a/12, 54b/8.

d.-miş 35b/8.

d.-maķ (şışe d. tedbiri) 38a/3.AB.

d.-mek 25b/10, 48a/12.

d.-mek gerek 35b/5, 51a/11.

d.-mekdür 25b/6.

dürtün- sürünmek, vücuduna koku, yağ gibi şeyler sürmek.

d.-mek gerek 34b/5.

düş- 1.yere devrilmek, yere serilmek.

d.-mekden 33a/YB, 33a/1, 33b/2, 33b/2.AB, 37a/2, 55b/YB, 55b/2-2.

2.vücudun çeşitli yerlerinde lekeler belirlemek.

d.-er 32b/YB.

(kızıl benek d.) 37a/2.

d.-erse (kızıl benek d.) 37a/3.AB.

d.-mek (göze aklık d.) 32b/1.

3.vaki olmak, bulunmak.

d.-er (kirpüklere bit ve sirke d.) 37a/1.

d.-se (kulağa kırt d.) 45b/3.AB.

d.-dügi 49a/9.

d.-düginüñ 49b/YB.

(bit d. dermānı) 37a/2.AB.

d.-mek (kırt d.) 45b/YB.

4.kaymak.

d.-mek (oñurğa aşığa d. °alāmeti) 55b/3.AB.

d.-mekden (boyun oñurğaları aşığa d.) 55b/8.

düşür- düşürmek.

d.-e 53b/12.

düşvār (F) güç, zor.

d. 38a/4.

d.-dur 25b/4.

düşvārhlık güçlük, zorluk.

d.-ıla (*düşvārhlıgıla*) 51b/7.

dütsü buhur.

d. eyle 50a/7.

d. ve buhur tedbiri 50a/3.AB.

dütün duman.

d.-den 30b/4.

dütüz- koku vermek için bir şey yakıp tütürmek.

d.-e 26b/6, 26b/9, 50a/9.

E

edviye (A) ilaçlar.

e.-yle (ol iki e.) 48b/10.

efsint̄n (Yun) pelin otu, acı yavşan.

e. 42b/10.

e. otnuñ suyu 45b/5.

e. sıkındusu 43b/5.

eft̄m̄n (Yun) bağboğan, serent (*custuca epythimum*).

e. 30a/8, 30b/9, 31b/8.

eger (F) eğer, şayet, yahut.

e. 26b/10, 27b/2, 28a/7, 28a/12, 28b/1, 29b/11, 30b/1, 31b/10, 33a/7, 34a/4, 34a/7, 34b/1, 34b/4, 34b/7, 34b/10, 34b/12, 36a/2, 36a/3, 36b/12, 39a/7, 40a/7, 41a/7, 41a/11, 41b/1, 41b/13, 43b/4, 43b/10, 44a/1, 44b/7, 45a/4, 45b/2, 46a/1, 46a/7, 46b/13, 47a/1, 47b/2, 48a/10, 48b/12, 49a/3.AB, 49a/10, 49a/12, 49b/2, 50a/YB, 50a/1, 50a/7, 52b/5, 53b/2, 53b/3-3, 53b/8, 53b/11, 54a/8, 55a/1, 55a/6, 55b/7.

egerçi eğer ki.

e. 34b/11.

egir (Yun < akoron) eğir otu, kasık otu, azakeğer, hazambel, çok yıllık, otsu ve rizomlu bir su bitkisi (*acorus calamus*).

e. 26a/10, 36a/6.

yaş e. ma^ccünü 26a/7.

ek- serpmek, saçmak.

e.-e 32b/8, 48a/9.

e.-eler 28a/12, 30b/12, 31b/12.

e.-esi otlar 28a/4.AB.

otlar dermānı 47a/4.AB.

ve yaqası otlar 28b/4.AB.

e.-esidür 30b/12.

ek□er (A) genellikle, çoğunlukla.

e.32b/1.

eksük eksik, noksan.

e. 28a/3, 28b/3, 50a/3.

ekşi sirke veya limon tadında olan, bu tadı veren şey.

e. nār 48b/7.

e. nārdeng-le 29a/6.

e. turağ-ıla 53a/4.

e.-den 28a/4.

e.-siyle (tūrunc e.) 48b/8.

ekşilik ekşilik, ekşi olma durumu.

e.-i (*ekşiligi*) 38a/12.

el kolun bilekten parmak uçlarına kadar olan, tutmaya ve iş yapmaya yarayan bölümü.

e. 25b/YB.

e. işi kim 39a/3.AB.

e.-inüñ 33a/7.

ele- elek yardımıyla ayıklamak veya incisini kabasından ayırmak, elekten geçirmek.

e.-ye 26a/12.

e.-yeler 51b/5.

elen- elemek işi yapılmak.

e.-miş (dögilmiş e. hemīře) 51b/11.

(dögilmiş ve e. ekirdegi çıkmış üzüm) 52a/11.

(dögilmiş ve e. tīz sirke) 47b/11.

(dögilmiş ve e. ttiyā) 34a/11.

elli elli, (50).

e. direm 26a/8.

elma elma.

e. şarabı 27b/10.

em- dudak, dil ve soluk yardımıyla bir şeyi içine çekmek.

e.-er 39a/12.

e.-eler 54b/9.

emcek meme.

e. ucu gibi 41a/2.

e.-den 36a/9.

e.-in (*emcegin*) (iki e.) 37b/11.

emlec (F < amlā) amlac otu (*phyllanthus emblica*).

e. 26a/11, 52a/8, 52a/10.

emzk emzik.

e.-i (*emzgi*) 38a/7.

e.-in (*emzgin*) 39b/8.

e.-l

emzkl emziği olan, emzik Şeklinde.

e. kapağ 39b/8, 42b/12.

(Şol e. kapağıla) 50a/8.

endm (F) organ.

ayruğ e. 25b/YB-56a/12.

e.-larda (ayruğ e.) 56a/YB.

enek Çene.

e. altı 47a/4, 49b/4.

e.-e (*enege*) 43a/11.

e.-i (*enegi*) altı 49a/8.

e.-ine (*enegine*) 50a/12.

ense boyun arkası, ense.

e. Őuęurı 30a/7, 33a/8.

e.-din 40a/6.

epmek ekmek.

e. 35a/8.

eri- katı cisim sıvı iĕine karıŐarak sıvı duruma geĕmek.

e.-y 29a/5.

e.-miş mezdeği 34b/7.

erik erik ağacı ve meyvesi (*prunus domestica*). (krş. erük).

e. 41b/9.

erişte (F < rişte) kesilip kurutulmuş hamur, ev makarnası.

e. 26b/8, 29b/5, 33a/6.

e.-si (bādām e.) 41b/7.

(tavuk e.) 30a/6.

erit- eritmek.

e.-e (*eride*) 49b/9.

erük erik ağacı ve meyvesi (*prunus domestica*). (krş. erik).

e. 29b/8.

e. suyuyla dağı 54a/4.

datlu e. 42a/5.

datlu e. şuyı 28a/8, 52b/11, 54b/5.

tatlu e. 29b/5.

zerdālū ve e. ʿunnāb suyu 47a/5.

e.-ile (*erügile*) (datlu e.) 33a/4, 41b/6.

(tatlu e.) 28a/5.

e.-inüñ (*erüginüñ*) (kāfūr) 47a/8.

eser tesir.

e.- 46b/3.

eski çoktan beri var olan, üzerinden çok zaman geçmiş bulunan, yeni karşıtı.

e.-dür 32a/2.

e. ve alıñ 31a/3.

e. ve alıñ sebelüñ nişanı 31b/1.

e. ve artalmış 30b/YB.

e. ve uzak 30a/3.

alıñ ve e. 31b/YB.

e.-de 32a/11.

e.-si ve alıñı tedbiri 32a/3.AB.

e.-sinüñ (yenisinüñ ve e.) 32a/YB.

eski- eski duruma gelmek, eski olmak.

e.-miş 41a/8, 41a/11, 41a/6.

esriklik sarhoşluk.

e.-den 26a/4.

eşek eşek.

e. tezegi şuyın kim 38a/6.

et 1.insan vücutunun yumuşak kısmı; hayvanlardan sağlanan, kaslardan oluşmuş besin maddesi.

e. 54a/3.

artuğ e. 39b/1.

artuğ ve yavuz e. 39a/1.

ol ęalıñ e. 39a/3.

e.-üñ (ol ŐıŐmıŐ e. dibi) 39a/7.

e.-den 26b/5, 28a/4, 29b/4, 33a/4, 41b/5.

e.-i (artuğ e.) 39a/12.

(diş e.) 49a/2.AB.

(keklik e.) 25b/8.

(oğlağ e.) 28b/4.

(ol artuğ e.) 39a/5.

(ol e.) 39a/9.

(seręe e.) 25b/8.

e.-in (bilüç e.) 29a/5.

(diş e.) 51a/6.

(durrāç e.) 31a/5.

(tavuğ e.) 31a/5.

e.-ine (diş e.) 51b/6.

e.-inden (Şığır e.) 36b/6.

e.-ler (lağıf e.) 30b/6, 31b/6.

2.meyvelerde ęekirdekle deri arasındaki bölüm.

e.-ile 32a/8.

evvel (A) ilk, birinci, ilkin, önce.

e. 26b/10, 29b/7, 30b/4.AB, 31b/4.AB, 35a/4, 35a/7, 35a/10, 35b/10, 36a/10,
37a/3.AB, 43b/7, 47a/4, 49b/7, 54a/6, 55b/4.

e.-i 54a/2.AB.

eyle- yapmak, etmek.

e.-r 27a/6, 35a/2, 38a/10, 44a/10, 52a/7.

e.-ye 27b/11, 27b/13, 33a/9, 35a/5, 35a/7, 35a/12, 37a/5, 37a/11, 38a/7, 38b/9, 38b/10, 38b/12, 39a/11, 40b/12, 42b/11, 43b/6, 44a/12, 45a/5, 46a/12, 46b/10, 47b/10, 48b/6, 49a/8, 50a/7, 50b/6, 52a/5, 52a/6, 53b/6, 53b/9, 54a/6-7, 55a/4-6-6, 55b/6, 56a/8, 56a/12.

(herīre e.) 26b/8.

e.-yeler 26a/9, 27b/10, 30a/12, 32b/12, 33b/6, 43a/12, 49a/5, 52b/12, 55b/10.

e.-yesi tedbiri 54a/2.AB.

e.-yüp 25b/5, 44b/6, 44b/11, 53b/13.

e.-mek 30a/8, 46b/11, 48a/5, 48a/6.

e.-mek gerek 27b/5, 33a/2, 37a/4, 41a/12, 47a/5, 48a/11, 49a/11, 53b/5, 54b/11.

(buḥār e. tedbiri) 39b/3.AB.

(sākin e. tedbiri) 41a/4.AB.

eyle- yapılmak, edilmek.

e.-miş 39a/6.

eyleyici yapıcı, edici.

e. (yaş e.) 42a/5.

eyrek daha iyisi, en iyisi.

e. 27a/2.

e. kan 42a/7.

e. kan sebebi 48a/1.

eyü iyi, güzel.

e. 25b/8, 25b/9, 25b/12, 26a/6, 27b/7, 28a/6, 28a/9, 28a/12, 28b/5, 28b/9, 29b/6, 31a/6, 31b/5, 31b/8, 36a/3, 36a/5, 36a/12, 36b/5, 36b/9, 37b/12-12, 39b/YB, 40a/10, 41b/7, 42b/8, 42b/10, 45b/9, 48a/5, 48a/6, 48a/9, 48b/9, 52b/4, 52b/5, 52b/9, 53a/4, 53a/6, 53a/12, 54b/6, 54b/11, 54b/12.

e.-dür 43a/10.

(gey e.) 27a/6.

(yavlağ e.) 25b/11, 43a/8, 45b/12, 48b/9.

e. gıdālar 43a/4.

e. yıyı 41a/10.

e. yıyı tedbiri 41a/3.AB.

e. yıyı tuymağ aḥvālī 41a/4.AB.

e.-yi 41a/7.

ez- sıvı içinde bastırıp karıştırarak eritmek.

e.-e 39b/12, 45a/12, 56a/9.

e.-eler 28a/12, 44b/9, 44b/11.

ezil- sıvı içinde karıştırılarak eritmek; üstüne basarak veya bir şeyin arasına sıkıştırılarak yassıtılmak.

e.-miş 29b/10, 33b/5, 45a/9, 45b/5.

F

fālic (A) vücudun yarısına inen felç, yarım inme.

f. dermānı gibi 25b/7.

fāsīd (A) kötü, fena, bozuk; bozukluğa veya hastalığa neden olan.

f. balğam 52b/2.

fāyide (A < fā'ide) fayda, yarar.

f. it- 34a/12, 35b/6, 37b/13, 38a/12, 41b/10, 43a/6.

f. kııl- 33b/12.

ferfiyūn (A) sütleğen otu ve bundan elde edilen tıbbî bir zamk (*euphorbia officinarum*).

f. 43b/5, 45a/9.

fesād (A) bozulma, bozukluk.

f.-a 50b/3.

finduķ (A < funduķ) fındık (*corylus maxima*). (krş. bunduķ).

f. 26a/5.

fistuķ (A < fustuk) fıstık (*pistacia vera*).

f. 26a/5.

fitil sargı bezi.

f. 40b/12.

f.-eyle- 44b/5.

f. birle otla- 40b/2.AB.

f.-i 38b/10, 39a/4, 40b/5, 40b/8, 44b/7, 44b/9, 45a/10, 45a/12.

burnına koy- 38b/11.

fülfül (A) kara biber (*piper*).

f. 26a/8, 26a/10, 50b/5.

f.-i 50b/2.AB, 50a/10.

G - Ğ

ğalebe (A) çokluk, üstünlük, fazlalık.

ğ.-sinden (kan ğ. ol-) 54a/YB.

ğalıblık çokluk, üstünlük.

ğ.-ından (ğalıblığından) (balgam ğ. ol-) 28b/YB.

ğālib (A) üstün gelen, çok fazla.

dimāğ mizācına ğ. ol 27a/3.

kan ğ. ol- 27b/YB, 49a/10.

ķuruluk ğ. ol- 26a/2, 46b/2.

şafra ğ ol- 28a/YB.

yaşlık ğ. ol- 26a/1, 33b/3, 34a/10.

ġalīz (A) yoġun, koyu kıvamda olan, kesif, yapışkan.

ġ. ġidālar 28b/5.

ġ. otlar 29a/4.

ġ. ta^cāmlar 31a/4.

ġ. yil sebebi 39b/2.

ġ. yiller kim 45a/2.

şol ġ. yaşlıkdan ol- 35a/1.

ġargāra (A) gargara, ilacı ağızda çalkalama; bu amaçla hazırlanan ilaç.

ġ. 53a/6.

ġ. bile otla- 40b/4.AB.

ġ. eyle- 35a/5,37a/5, 40b/12, 48a/6, 48a/11, 48b/6, 49a/11, 52a/5-5, 53b/5, 53b/6, 53b/9, 54a/5, 54a/7, 54b/10, 55a/4, 55a/6-6, 55b/6, 55b/6.

ġ. tedbiri 55a/3.AB.

ġ.-lar tedbiri 54b/4.AB.

ġārīkūn (A) katran köpüğü, çayır mantarı (*polyporus officinalis*).

ġ. 25b/9, 28b/8.

geç kararlaştırılan, beklenen veya alışılan zamandan sonra, erken karşıtı.

g. 51b/2.

- geç-** 1.bir yerden başka yere hareket etmek.
g.-er 37b/2.AB.
- 2.etkilemek, sirayet etmek.
g.-er 26b/2.
- 3.bitmek.
g.-miş 55a/6.
- 4.sınırı aşmak, dayanılmaz duruma gelmek.
g.-e (hadden g.) 27a/YB-1.
(orandan g.) 53a/YB.
- gel-** akmak, boşalmak.
g.-ür 37b/4.
g.-se 40b/YB.
- genç** çocuk, bebek.
g. oğlanuñ dişi 51b/2, 51b/7.
- geñez** kolay.
diş g. bit- 51b/3.AB.
- geñiz** ağız ve burun boşluğunun arka bölümü.
g. yolu 39a/9.
- gerek** gerek, ihtiyaç.
g. 30a/4, 32a/12, 33b/YB, 35b/10, 42a/5, 47b/3.

-mağ/-mek g. 26a/4, 26a/5, 26b/4, 26b/10, 27b/5, 27b/7, 27b/8, 27b/9-9, 28a/4, 28a/11, 29a/8, 29b/4, 29b/7, 30a/5, 30a/6, 30a/7, 30a/9, 30b/5, 30b/6-6, 30b/7, 30b/8, 31a/4, 31a/7, 31a/8, 31a/9-9, 31b/4, 31b/6, 31b/9, 32a/10, 32a/11, 33a/2, 33a/4, 34a/8, 34a/9, 34b/5, 34b/8, 34b/12, 35a/4, 35a/9, 35b/5, 35b/6, 35b/10, 35b/11, 36b/7, 36b/9, 36b/12, 37a/4, 37a/7-7, 39a/8, 39b/4, 39b/6-6, 40a/12, 41a/9-9-9, 41a/12-12-12, 41b/5, 41b/9, 41b/11, 42a/7, 42a/8-8, 42a/9, 42a/12, 42b/4, 42b/6, 43a/4, 43b/3.AB, 43b/4.AB, 45b/9, 47a/4, 47a/5, 47a/6, 48a/4, 48b/6, 49a/11-11, 49a/12, 49b/5, 51a/11, 51a/12, 52b/7-7, 53b/13, 54b/1, 54b/4, 54b/6.

-sa/se g. 26b/12, 27b/6, 29b/5, 41b/6, 44b/4, 54b/7.

g.-dür 31a/6, 31b/9, 36b/6, 48a/11, 52b/9.

g.-mez 31a/5, 37b/5.

gey çok, iyice, oldukça.

g. 25b/2, 26b/5, 27a/6, 27b/3, 33a/11, 41a/9, 47b/3.

geyik geyik.

g. boynuzu 51b/10.

g. tekesi boynuzu 50b/11.

ġidā (A) gıda, besin.

g. 26b/11.

g.-yı 27b/5.

ġ.-sı 26b/8, 27a/2.AB, 27a/4, 27b/2.AB, 28a/2.AB, 28b/2.AB, 29a/2.AB, 29a/4, 29b/2.AB, 29b/4, 30a/2.AB, 30a/5, 30b/2.AB, 31a/2.AB, 31b/2.AB,

33a/2.AB, 36b/2.AB, 38a/4.AB, 41b/2.AB, 41b/6, 42a/2.AB, 42b/2.AB,
43a/2.AB, 47a/2.AB, 54a/9, 54b/4.

tedbiri 30a/5, 37b/4.AB.

ğ.-sına 50b/3.

ğ.-lar ve perhizler 26a/2.AB.

(latîf ğ.) 31b/6.

(latîf ve ter ğ.) 25b/6.

ğ.-lardan (balğam bitürici ğ.) 26a/5.

(ğalîz ğ.) 28b/5.

ğ.-lar-ıla (eyü ğ.) 43a/4.

gibi gibi.

g. 35a/2, 36b/1, 38a/7, 38b/8, 39a/9, 40a/4, 42a/2, 46b/1048b/2, 54a/11,
55a/7, 55b/10, 55b/11.

g.-dür 25b/7, 41a/3.

g.-sin 42a/12.

gice gece.

g. 26a/4, 30b/5, 42b/4, 53a/8.

her g. 38b/7.

gici kaşınmak.

g.-dügi 43b/YB.

g.-mek 30a/2.

g.-mekdür 26b/3, 32a/2, 32a/3.

gider- uzaklaştırmak, çıkarmak, yok etmek, ortadan kaldırmak.

g.-ür 26b/9, 29a/10, 51a/2, 51a/9, 53a/12.

g.-e 39a/5, 47a/9, 50b/6, 53a/11.

g.-mek 53a/4.AB.

g.-meg-içün 44a/3.AB, 51b/YB.

giñ kolay.

g. ol- 33b/1.

gine yine.

g. 33b/11.

giñrek daha geniş.

g. ol- 33b/8.

gir- girmek.

g.-e 32b/7, 39b/9, 42b/12, 43b/9, 45a/4.

g.-se 46a/4.

g.-dügi (issi şu g. dermānı) 46a/2.AB.

(şovuk şu g. dermānı) 46a/3.AB.

g.-düginüñ (cānaver g. dermānı) 45b/2.AB.

g.-miş 45b/1, 46a/7, 55a/5.

g.-mek 45b/YB, 46a/YB.

g.-mekdür 25b/4.

g.-mekden 45a/1, 46a/1, 46a/2, 46a/3.

girü geri, tekrar, yine, bir daha.

g.- 36a/8, 36b/11, 36b/12.

git- 1.gitmek, varmak.

g.-e (*gide*) 26b/5, 26b/7, 55a/9.

2.çıkılmak.

g.-e (*gide*) 41b/12.

3.uzaklaşmak, bitmek, yok olmak, ortadan kalkmak.

g.-e (*gide*) 30b/11, 38b/12.

g.-ince (*gidince*) 48b/12.

g.-dügi 51a/4.AB, 51a/10.

gögercin güvercin.

g. yavrusunuñ kanadı kanı 33b/6.

gögüz vücudun boyunla karın arasında bulunan ve yürek, akciğer gibi organları içine alan bölümü, sine.

g.-de 40b/1.

gör- 1.göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek, tespit etmek.

g.-eler 55b/9.

g.-megi 36a/YB.

g.-megin 34a/1, 34a/2, 34a/7.

g.-mez 31a/3, 33a/3.

2.bir duruma uğramak.

g.-ür (zağmet g.) 51b/3.

görin- *bkz. görün-*

g.-ür 36b/2.

görmeklik görme hali, durumu.

g.-in (*görmekligin*) 31b/3.

görüci görme yetisi.

g. kuvveti 35a/1.

görün- görünmek. (*krş. görin-*)

g.-ürse 53b/3.

götür- **1.**götürmek, uzaklaştırmak, gidermek.

g.- eler 31b/11.

g.-mek 34a/8.

2.kaldırmak.

g.-e 29a/9.

g.-eler 55b/12.

göyin- *bkz. göyün-*

g.-ür 35b/2, 40a/7.

g.-dügi 40a/3.AB.

göyün- yanmak, hararetlenmek. (*krş. göyin-*).

g.-se 35b/YB.

g.-dügi (göz bıñarı g.) 35b/3.AB.

g.-miş geyik boynuzu 51b/10.

қан 47b/2.

şafra 48a/2, 56a/2.

sevdā 56a/3.

туз 56a/7.

zāc 30a/11, 32b/10.

göyündür- yakmak, hararetlendirmek.

g.-e 50b/12.

göz göz, görme organı.

g. 29a/4.AB, 33b/1.

g. bıñarı gici- 32a/1.

g. bıñarı göyün- 35b/3.AB.

g. içinde başbert belür- 29b/1.

g. gici- 30a/2, 32a/3.

g. қаpağı 27b/12, 30b/10, 33b/8.

g. қаpağı қатı ol- 35b/YB-1.

g. қızар- 26b/3.

- g. kirpüğünde uyuz ol- 30a/1.
- g. kıyruqları göyün- 35b/YB.
- g. kıyruqları şafradan göyünür ol- 35b/2.
- g. ve yüz kıızıl ol- 54a/2.
- g. yoş ol- 36a/YB.
- g. ağrısı 29b/1, 30a/1, 30b/1, 30b/9, 32b/1, 33a/1.
- g. ağrısı kim 27b/YB, 28a/YB, 28b/YB, 33a/YB.
- g. ağrısı dermānı 27b/1.
- g. ağrısınıñ ilki 28a/10.
- g. ağrısınıñ sebebi 27b/2, 28a/1, 28b/8.
- g. arpasınıñ dermānı 35a/YB.
- g. bıñarında olan kabarcığınuñ dermānı 35a/YB.
- g. bıñarı tamarı 30b/8, 31b/7.
- g. bişmeginüñ tedbirin ve dermānı 32a/ YB.
- g. içi 29b/YB, 31b/12, 34b/3, 34b/7.
- g. kıızıllığı 28a/2, 32a/3, 34b/4.
- g. kirpügi 29a/2.
- g. kirpüğünde olan kabarcuq ıcilacı 35a/4.AB.
- g. tımalduğı kısm 35b/2.
- g. tımalduğı dermānı 35b/4.AB.
- g. uyuzı kim 30b/YB.
- g. üsti 32a/4.
- g. üzeri 32a/4, 34b/10, 35b/6.
- g. yapışduğın ve çapağın 29a/10.
- g. yaşı 34a/10.

g. yaşı akmagınıñ dermānı 34a/YB.

g. yaşı çoklığı 28b/2.

g. yoşuluğı 36a/1.

ol g. ağrısı kim 29a/1.

şol g. ağrısı kim 29a/YB.

g.-üñ ağı 29b/2.

görmegi 34a/1, 34a/2, 34a/7.

görmekligi 31b/3.

ķapağı 31b/1.

ķarası 31a/1.

ķızıllığı 28b/3.

üsti 31b/2.

(ağrıyan g. dahı şoñrağı dermānı) 28b/12.

g.-i 29a/11, 36a/4.

görmez eyle- 31a/3.

g.-e 28a/11, 29a/11, 29b/11, 32b/YB, 32b/5, 33b/2, 33b/6, 33b/12, 34a/12,
36b/9.

aķlık düş- 32b/1.

şu indüginüñ nişānı 36b/1.

şu inmek dermānın ve sebebi 36b/YB.

g.-de 28a/2, 34a/1.

arpa ol- 35a/3.AB.

dırnaķ belürdüginüñ dermānın 34a/YB.

ķabarcık çıķmaķdan olan aķlık 32b/1.

ķızıl noķta belür- 37a/YB.

yaş akmak tedbiri 34a/4.AB.

g.-den yaş ak- 34a/2.

g.-i görmez ol- 33a/3.

kağı 29a/9.

öni 36b/2.

üsti 33b/6.

üzeri 32a/9.

yaşar- 51a/12.

(iki g. üzeri) 33a/12, 35b/9.

g.-inün kağı 30b/2.

kirpügi 30a/10.

g.-in 32a/6, 32b/935b/2.

g.-ine 27b/11, 27b/13, 28b/11, 31a/10, 35a/6, 35b/11, 36a/4, 36a/6, 36a/8,
36b/8, 37a/9, 37a/11.

(iki g. dahı) 36b/3.

g.-ler 27b/3.

g.-lerin 36a/9.

gözüür- gözükmek.

g.-ür 36b/3.

göziğ- *bkz. gözüük-*

g.-a (*göziğa*) 44a/3.

gözüük- gözükmek, görünmek. (*krş. göziük-*).

g.-ür (*gözügür*) 39a/3.

g.-e (*gözüge*) 30b/3.

ğ.-a (*gözüğa*) 31b/3.

g.-mezse 53b/4.

güç zor.

g.-le 55a/3.

gül (F) gülgillerin örnek bitkisi ve bu bitkinin katmerli, genellikle kokulu

olan çiçeği (*rosa canina*).

g. 50b/10.

g. şuyı 37b/7, 54b/11.

g. şuyı birle 49a/11.

g. şuyın çıkaracak gibi alet 38a/7.

g. yağı 35b/5, 35b/8, 38b/7, 40a/8, 49b/8.

g. yağı birle 32a/4, 33a/10.

g. yağı dağı 38b/6.

g. yağı kim 43a/7.

kavrulmuş g. 47a/7.

kıızıl g. 27a/11, 27b/10, 47a/10, 50b/12, 52a/8.

gülbeşeker (F) gülle yapılan bir tür macun.

g. 36a/11.

gülnār (F) yabani nar ağacı ve bunun çiçeği.

g. 50b/12, 56a/4.

gümüş gümüş.

g.-den 55b/10.

gün 1.güneş. (*krş. güneş*).

g.-e karşı 44a/2.

2.yeryuvarlağının kendi eksenini etrafında bir kez dönmesiyle geçen 24 saatlik süre.

bir g. 49b/6, 49b/8.

her g. 32b/9, 38b/4, 48b/11, 51b/8, 52a/4, 53a/7.

iki üç g. 35b/12.

g.-e (üç g. degin) 29b/10, 42a/10.

g.-de 26a/9.

g.-den (iki g. sonra) 27b/8.

(üç g. sonra) 54a/7.

gündüz günün sabahtan akşama kadar süren aydınlık bölümü.

g. uykusu 42b/5.

güneş güneş. (*krş. gün*).

katı g. 27a/3.

g.-dür (katı g. kim) 26b/2.

g.-e 39b/11, 47b/8.

g.-de 33b/10.

günlük günlük ağacı; kışın yapraklarını döken, çınar görünüşünde bir ağaçtır. gövdenin yaralanması ile elde edilen reçineye buhur yağı, günnük sakızı, kara günlük yağı veya sığala yağı, geri kalan kabuklara ise buhur veya yaprak buhur denir. bu ürünler tedavide ve tütsü olarak kullanılır. (*liquidambar orientalis*).

g. 26b/6, 34b/5, 35a/11, 37b/10, 44b/6, 44b/11, 56a/8.

ağ g. 26a/8.

güvülde- güvüldemek.

g.-r 43a/1.

g.-megi 43a/3.

güvüldü çınlama, uğultu, güvüldü.

g.-si (kulağ g.) 42b/1.

(kulağ g. kim) 42b/YB.

H - Ĥ - Ħ

ħab (A < ħabb) hap, hamur kıvamına getirilmiş muhtelif karışımların, küçük yuvarlak taneler halinde hazırlanmasıyla elde edilen ilaçların genel adı. (*krş. ħabb*).

ħ.-lar eyle- 27b/10.

ħ.-ları (ayāric ħ. birle) 41a/8.

ḥabb (A) hap, yuvarlak ilaç. (*krş. ḥab*).

h.-ı kōkayā birle 37a/4.

(ayāric-i fayḡarā ḡ.) 36b/7.

(ayāric-i fayḡarā ve kōkāya ḡ. birle) 39b/4, 43b/11.

(bu ḡ) 27b/9.

(kōkāyā ḡ. birle) 55a/4.

(yimek ḡ) 52b/4.AB.

ḡ.-yla (ayāric ḡ.) 35a/4.

(ayāric-i fayḡarā ḡ.) 36a/4, 42b/7, 52a/4

ḥācēt (A) ihtiyaç, lüzum, tuvalet ihtiyacı.

ḡ. ol- 28a/7.

ḡ. vaktı 39b/12.

ḥacāmet (A) vücudun herhangi bir bölgesinden şişe ya da boynuz ile toplanmış

kanı almak.

ḡ. eyle- 30a/8, 33a/9, 47a/4, 48a/5, 49a/8.

ḡ. it- 49b/4.

ḡ. gerek 32a/12.

ḡ.-den 30a/10.

ḥad (A<hadd) had, sınır, derece.

ḡ.-den geḡ- 27a/YB, 27a/1.

hafta hafta.

bir h. 47b/12.

h.-da (her h. bir) 44a/11.

hāliyyā (A) şimdiki zamanda.

h. 38a/5.

hall (A) hal, durum, vaziyet.

h. eyle- 37a/11, 39a/11, 44a/12, 49a/5.

hām (A) pişmemiş, olgunlaşmamış, çiğ.

ud-ı h. 52b/10.

hamīr (A) hamur.

h. ur- 34b/11.

hammām (A) hamam, banyo.

h.-a becīd var- 30b/5.

çok var- 35b/4, 36a/8, 42b/7.

gir- 32b/7, 45a/4, 46a/2.

git- 26b/4, 26b/7.

var- 31a/8, 31b/5, 32a/6, 44a/7.

hanzāl (A) ebucehil karpuzu; çok yıllık, sürünücü, sarı çiçekli ve otsu bir bitkidir

(*citrullus colocynthis*).

şahm-ı h. 25b/9, 28b/8, 39b/10, 40a/11, 43b/4, 45b/11, 55a/5.

şahm-ı h. otunuñ köki 50b/8.

harbağ (A) çöpleme otu.

h. 50a/11.

kara h. 39b/10.

hardal (A) hardal otu, ak hardal (*snapis alba*) ve yabani hardal (*snapis arvensis*)

olmak üzere başlıca iki türü vardır.

h. birle 48b/5, 52a/5.

sikencübin ve h. birle 37a/5.

h.-ı 53b/7.

h.-la 53b/5.

hareket (A) hareket.

şol h. 45b/2.

hāşşa (A) özellikle.

h. 30a/1.

h. kim 38a/4.

haşhāş (A) haşhaş; kapsüllerinden afyon, tohumlarından da yağı çıkarılan bir

nebat.

h. 27a/4.

h. kabı 27a/11.

h. ve mārūl toḥmī 27a/7.

h. toḥmī ve ḳabı 43a/12.

h.-la 27a/5.

ḥaṭmī (A) ebegümeceine benzeyen, andan daha büyük bir çiçek olup kök ve çiçekleri hekimlikte kullanılır (*athaea officinalis*).

h. toḥmī 27a/11.

aḳ h. 43a/11.

havan içinde bir şey dövüp ufalamaya yarayan, tahta, taş, maden veya plastikten yapılan kap.

h. 38b/9.

ḥāya (F < ḥāye) er bezi, testis.

h.-sın (iki h.) 37b/11.

ḥayāl (A) insanın kafasında tasarlayıp canlandırdığı şey.

h. gör- 36b/2.

ol h. 36b/2.

helīle (F) Doğu Hindistan'da yetişen bir bitkinin olgunlaşmadan önce toplanan ve kurutulan, müşhil olarak kullanılan taneleri, helile otu (*terminelia*). Sert ve kokusuz olan bu taneler, 1-3 cm uzunluğunda, iğ biçiminde, siyah renkliyse

kara helile; 3-5 cm uzunluğunda, erik biçiminde, sarımtrak esmer renkliyse sarı helile adıyla anılır.

h. balı 52a/8.

h. bişmiş birle 32a/12, 37a/7.

ğara h. 26a/11.

şaru h. 27b/9, 31b/8, 50b/12, 54a/4.

şaru h. abınuñ yonası 34a/11.

siyāh h. 55b/4.

helvā (A) un, yağ ve şekerle yapılan bir tatlı, helva.

tatlı bādem yağlı  27a/5.

hem (F) hem, ve daha.

h. 25b/4.AB, 25b/12, 27a/8, 28b/12, 36a/5, 41b/4, 42b/8, 47a/12, 52b/4, 52b/9, 53a/6, 53a/12, 54b/6.

hemīše (F) her zaman, daima.

h. 34b/5, 37a/8, 39b/3, 40b/YB, 41a/9, 51b/11, 52b/12.

her (F) her.

h. 29a/9, 29a/11, 32b/9, 38a/10, 38a/11, 38b/4, 38b/7, 44a/10, 48b/11, 51a/6, 51b/8, 52a/4, 52b/6, 53a/7, 53a/8.

h. birinüñ 38a/8.

h. birinden 26a/10, 32b/11.

h. birisinden 50b/10, 52b/10.

h. kankısı 50b/9.

h. kez 31a/4.

h. vaqt kim 33a/1.

herīre sūt, et ve yağ ile yapılan bir çeşit çorba.

h. eyle- 26b/8.

hīç (F) hiç.

h. 43b/2, 44b/4.

hıltı (A) karışım; eski tıp anlayışına esas teşkil eden dört unsur- dört salgı teorisine (humoral patoloji) göre, insan vücudunda var oldukları kabul edilen, besinlerin midede sindirildikten sonra dönüşmeleriyle oluşan kan, balgam, safra, sevda (kara safra) sıvılarından her biri. Humoral patoloji teorisine göre hastalıklar, bu dört hıltın kompozisyonundaki bir dengesizliğin sonucu olarak ortaya çıkarlardı. Bozulan dengenin yeniden sağlanması da tedavilerin amacını oluşturdu.

h. 26b/6.

h.-dan (sovuk h. ol-) 50a/1.

h.-ı ve çirki ak- 40a/3.

hıyār (A) hıyar, salatalık (*cucumis sativus*).

h. 42a/5, 52b/5.

h. tohmı 27a/7.

ḥıyār-şenber (A) hıyarçember, hıyarşembe, Hint hıyarı; baklagillerden, siyah renkte olan meyvelerinin içinde çekirdeklerden başka, hekimlikte kullanılan biz öz bulunan bitki (*cassia fistula*).
ḥ. 29a/8, 54a/8.

ḥōryād hoyrad, dikkatsiz olan.
ḥ. 32b/3.

ḥōş (F) hoş, iyi, güzel.
ḥ. eyle- 52a/7.
ḥ. koşulu süci 40b/4.
ḥ. yıyılı mu^ctedil süci birle 43a/6.
ḥ. yıyılı süci 40b/10, 52b/12.

ḥoşāv şekerli suda, bütün veya dilimler halinde kaynatılmış meyve, komposto.
ḥ.-ı (zerdālū ḥ. birle) 28a/8.

ḥuḵne (A) makattan ilaç veya su şırınga etme; kalın bağırsağın içinden su geçirerek yıkama lavman.
ḥ. gerek 35b/10.
yumuşak ḥ. 54b/6.
ḥ.-yle kim 55a/5.
(yumuşak ḥ.) 55b/5.

ḥūn-ı siyāvuşān (F) İbni Sina'nın hazırladığı bir tür tıbbi reçine.

ḥ. 35a/11, 37b/10, 53b/10.

ḥuzaḥ (A) topalak, kırkboğum bitkisi ve bundan elde edilen bir tür ilaç.

ḥ. birle 35a/7.

ḥ.-ı Mekkî 27b/11.

I

ılıcaḥ az ılık, ılıkça.

1. eyle- 25b/5, 44b/5, 44b/11.

1. ṭamzur- 45a/7.

1. şu 25b/4, 26b/7, 46a/7.

1. taze süd 46a/4.

1. yağ 44a/7, 45b/8.

1.-la 42b/8, 43a/9.

ılıt- ılık duruma getirmek.

1.-up (*ilidup*) 45b/6.

ısıt- sıcak duruma getirmek.

1.-up (*ısidup*) 42a/11.

ısıtma vücut ısısında meydana gelen yükselme, ateş yükselmesi, titreme, ateş ve ter nöbetleriyle kendini gösteren bir hastalık, sıtma.

1. 26b/10.

1.-sı dut 42a/3.

1.-lar (t̄iz 1.) 37b/2.

ışla- ıslatmak.

1.-ya 47b/12.

1.yalar 32b/12.

1.-yup 42a/12.

ışlan- ıslanmak.

1.-mış ol- 26b/9, 54a/8.

zerdālū 52b/4.

ışlat- ıslatmak.

1.-a (*ıslada*) 50b/9.

ışsıcak sıcak. (*krş. issi*)

1. t̄aze s̄ud 37a/8.

1. yağ 46a/9.

ışsıt- ısıtmak.

1.-alar (*ışsıdalar*) 41b/13.

ışrıfıl (A) bkz. *ışrıfıl*

kiçi 1. 28b/9, 52b/9.

ıtrıfıl (A) hazmettirici, sınırları, mideyi ve gözü kuvvetlendirici bir tür macun.

(krş. *ıtrıfıl*, *tırffıl*).

kiçi 1. 53a/7.

İ - İ

ıç 1.bir şeyin için, dış karşıtı.

i.-i (ağız i.) 47b/10.

(ağız i. yıyısıa dermānı) 47b/4.AB.

(burun i.) 40a/7.

(burun i. göyindüğü dermānı) 40a/3.AB.

(kōz i.) 26a/12.

i.-in süz- 30a/9.

(ağız i.) 53a/5, 53a/9.

i.-ine 29a/9, 30b/12, 31b/12-12, 36a/9, 38a/9, 39a/3, 39a/4, 39b/9, 40b/4, 40b/6, 42a/12, 44a/3, 44a/9, 44b/5, 46a/YB, 53b/7, 53b/10, 54a/4.AB, 54a/11, 55a/7, 55a/4.AB, 55a/11.

i.-inde 29b/YB, 29b/1, 34b/3, 34b/7, 36a/9, 38b/9, 39a/1, 39b/1, 39b/12, 40b/1, 40b/3, 40b/11, 41b/13, 42a/2, 43b/7, 44a/12, 44b/1, 44b/10, 45a/6, 45b/4, 45b/7, 47b/11, 49a/4, 49b/8, 49b/12, 50a/4, 50a/5, 52a/6, 53b/9, 54a/7, 56a/9.

i.-indegi (datlu naruñ i. et-ile) 32a/8.

i.-iyle 35a/8.

2.mide; karın; bağırsak.

i. sür- 31b/9, 32a/7, 32a/11.

i. sürücü ot 31a/7.

i.-i sür- 55a/5.

i.-in sür- 29b/9, 32a/12, 47a/6.

gey sür- 41a/9.

iç- içmek.

i.-e 36a/7.

i.-mek 31a/4, 36b/5, 36b/4.AB, 42b/2.

i.-mekden 28b/6.

i.-35b/12.

içerü içeri (gözün içi).

i. 34b/10.

kirpük devrilüp i. yatduğı 34b/3.AB.

kirpükler dökildüginüñ devrilüp i. batduğınuñ dermānın 34b/YB.

içür- içirmek.

i.-eler 37b/7, 37b/8, 55b/12.

iki iki, (2).

i. 26a/12, 27b/8, 28a/12, 30a/3, 30a/11, 30b/7, 31a/2, 31a/7, 32a/7, 32a/11, 32b/11, 33b/12, 33a/7, 33a/8-8, 33a/12, 33b/9, 34b/5, 34b/6, 34b/7, 34a/12-

12, 35b/9, 35b/12, 36a/10, 36b/3, 37b/11-11-11-11, 41a/2, 41a/4, 43a/8,
45a/8, 45b/9, 47a/7, 48b/10, 50a/6, 50b/7, 53b/13.

i. üç katre 46a/9.

i. üç kez 38b/11, 44a/6.

i.-nüñ 41a/5.

i.-yle 41a/5.

i.-si 51a/4.

(bu i. dağı) 26b/YB.

i.-sinüñ bile dermānı 32a/4.AB, 46a/4.AB.

i.-sin 50b/5.

ikileyin ikinci kez.

i. 34b/12.

ikḿlü'l-melik (A) koç boynuzu bitkisi (*melilotus officinalis*).

i. 43a/11.

iknā (A) razı etme.

i.-yıla 34b/11.

°ilāc (A) ilaç, deva.

i.-ı (göz kirpüğünde olan kabarcuk °ilācı) 35a/4.AB.

ile ile, birlikte.

i. 29b/12, 48b/7, 50a/12.

ilerürek daha ileri.

i. 54a/3.

ilk ilk, birinci, önce.

i.-inde 28a/11, 36b/1, 36b/9, 44b/2.AB, 54b/12.

ilt- götürmek, yerine ulaştırmak, eriştirmek.

i.-e 56a/12.

i.-mek gerek 52b/9.

in- inmek.

i.-e 54b/9.

i.-er 50b/2.

i.-ince 46a/12.

i.-en (ol i. şu) 36b/10.

i.-dügünüñ (göze şu i. nişānı) 36b/1.

i.-mek (göze şu i. dermānın ve sebebi) 36b/YB.

i.-meye 47b/9.

ince kalın olmayan, ince.

i. ol- 49a/12.

incecük incecik, çok ince.

i. tamarlar-ıla 31a/1.

incük incik kemiği, dizkapağı ile ayak bileği arasında kalan kemik.

i.-den (iki i.) 32a/11.

i.-inden (*incüginden*) (iki i.) 33a/8.

indür- indirmek.

i.-ür 55a/3.

intişār neşrolunma, yayılma, dağılma.

i. rencinüñ dermānı 33b/YB.

ol i. renci 33a/3.

iplik ince ip.

i. gibi 48b/2.

iri iri; sert, kalın.

i. duz-ile 53a/4.

dil i. olmağ dermānı 48a/4.AB.

irilıķ *bkz. irilik*

i.-ı (*irilığı*) 30a/3.

irilik sertlik, şişlik. (*krş. irilıķ*).

i. 30b/2, 48a/10.

i.-i (*iriligi*) 30b/11.

iriñ irin, organizmanın herhangi bir yerinde iltihaplanma sonunda ölmüş hücre artıklarından ve bozulmuş akyuvarlardan oluşan, mikroplu veya mikropsuz, genellikle sarımtırak renkte koyuca sıvı, cerahat.

i. 44b/YB, 44b/3, 44b/4.

i.-i 39a/12.

iriñlü irinli, irini olan.

i. baş 38b/3.

iriñsüz irinsiz, irini olmayan.

i. 38b/2.

isfānāḥ (Yun) *bkz. isfanāḥ.*

i. 33a/4.

i.-la 27b/5.

isfanāḥ (Yun) ıspanak (*spinacia oleracea*). (*krş. isfānāḥ*).

i. 28a/5, 41b/6.

i.-ıla (*isfanāğıla*) 29b/6.

isfidāc (F) üstübeç, kurşun karbonatı.

i. 46b/9.

i.-la 39a/6.

ishāl (A) hafifleme, azalma, sehl olma; ishal.

i.-eyle- 37a/4.

i.-den 25b/2.

issi

1.sıcak.

i. 26b/2, 34b/5, 35a/8.

i. bez 45a/6.

i. Һammām 45a/4.

i. Һum 25b/11.

i. kül ve tennūr 25b/12.

i. mum 35a/7, 35a/9.

i. sebebi 46b/4.

i. Һu 32b/7, 38b/4, 45a/5, 46a/1, 46a/4, 53a/8.

i. Һu buҺārı 32a/6, 32b/5, 44a/5.

i. Һu girdügi dermānı 46a/2.AB.

i. sūd 50a/2.

i. ҺabaҺ üzeri 44a/8.

gey i. Һu 26b/5.

i.-den 49a/3.AB.

i.-yle 38a/6.

daҺı 36a/12.

i. i. 50a/6, 51a/11, 51a/12, 55b/12.

2.eski tıpta bünye, “mizaç” adı verilen kan, balgam, safra, sevda (kara safra) olmak üzere dört ana öğeden oluşur. Bunlardan kan, sıcak-nemli (har/ratb, germ/ter); balgam soğuk-nemli (barid/ratb), safra sıcak-kuru (har/yabis) olmak üzere dört özellikten ikisine sahiptir. Aynı şekilde besin,

bitki ya da herhangi bir madde de bu özelliklerden ikisine sahiptir. (*krş. ter, yaş*).

i. domağıu tedbiri 26b/3.AB.

issilik mizac özelliği.

i. 42a/3, 45a/3.

i.-den ol- 49b/YB.

ağan ağız şuyı 53a/2.AB.

i.-i (*issiligi*) (kıızılılığı ve i.) 49a/10.

i.-idür (*issiligidür*) (ağız i.) 47a/3.

i.-in (*issiligin*) 46a/12.

i.-inden (*issiliginden*) (eyrek i.) 27a/2.

(ma^cde i. ol-) 52b/1, 52b/2.AB.

(ma^cde i. ve yaşlığından ol-) 53a/1.

istifrağ (A) kusma; boşaltma, vücutta fazla olan herhangi bir maddeyi azaltma.

i. tedbiri 54b/2.AB.

i.-dan 43a/YB.

isti^cmāl (A) kullanma, ilaç kullanma, uygulama.

i. 36a/12.

iş iş; bir sonuç elde etmek, herhangi bir şey ortaya koymak için güç harcayarak yapılan etkilik, çalışma.

i. 30b/4.AB, 31b/4.AB.

i.-e ilt- 52b/9, 56a/12.

sür-30a/12, 43b/4.AB.

i.-den (zahmetlü i.) 42b/6.

i.-i (el i. kim) 39a/3.AB.

i.-lerin 31b/4.AB.

işbu bu, işte bu (işaret sıfatı olarak).

i. 34b/4, 46b/7, 53b/4.

işle- çalışmak; etki etmek; kullanmak, yapmak.

i.-yeler 30b/4.AB, 39a/3.AB.

i.-mesinüñ dermānı 44b/3.AB.

işit- işitmek, duymak.

i.-mek 44a/YB.

işitgen iyi işiten.

i. eyle- 44a/10.

it- etmek, yapmak.

i.-dük 34b/2.

i.-er (*ider*) 29a/YB, 30a/YB, 32a/YB, 32b/YB, 33a/YB, 34a/YB, 34b/YB,
36a/YB, 36b/YB, 37b/13, 38a/12, 38b/YB, 39a/YB, 43a/6, 55b/YB.

i.-e (*ide*) 34a/12, 35b/6, 36a/12, 40b/6, 41b/10, 48b/11.

i.-esi (*idesi*) dermānı 44b/2.AB.

i.-dügidi 34a/6.

i.-mek 49b/4.

i.-mekdendür 46b/4.

J

jengār (F) tıpta kullanılan bir tür pas, bakır pası.

j. 32b/10, 35a/12, 39a/10, 44b/8, 47b/9, 47b/11.

j. merhemi 39a/4, 44b/7.

jeng (F) kir, küf.

j.-in (dişüñ çirkin ve j) 51b/YB.

jenglen- kirlenmek, küflenmek.

j.-ür 51b/1.

K - K

ķabak kabakgillerden, birçok türü olan bitki (*cucurbita*).

ķ. toħmı 27a/7, 27a/11.

ķ. yağı birle 40a/8.

bādem ve k. yağı 27a/9.

yaş ķabak 27a/5, 28a/5.

ķ.-ıla (*kabağıla*) (yaş ķ.) 33a/5.

(yaş k. daħı) 41b/7.

ķ.-la (*kabaġla*) (yaş ķ.) 29b/6.

ķabarcuķ vücudun çeşitli yerlerinde oluşan, sivilce gibi küçük şişkinlik.

göz kirpüğünde olan ķ. °ilacı 35a/4.AB.

gözde ķ. çıķmak 32b/2.

ķ.-ı (*kabacuġı*) (bu ķ.) 35a/10.

ķ.-ınuñ (*ķabarcuġınuñ*) (göz buñarında olan ķ. dermanı) 35a/YB.

ķābż (A) kabız edici, kabızlıġa neden olan; büzücü, kasarak sıkıştırıcı, tutma özelliġine sahip.

ķ. ve ekşiliġi var 38a/12.

ķaç kaç, ne kadar.

bir ķ. düġün 39a/8.

bir k. kez 40b/6, 46a/12.

ķaçan ne zaman, ne zaman ki, her ne zaman, nasıl.

ķ. 27a/1, 31b/1, 33b/7, 34a/10, 35b/1, 36b/10, 39a/YB, 39a/1, 40a/YB, 40b/YB, 42a/1, 44a/YB-YB, 44b/YB, 44b/4, 46a/4, 47b/YB, 47b/1, 47b/10, 49b/10, 50b/YB, 50b/7, 51a/7, 51a/10, 51b/2, 51b/7, 52a/YB, 53a/YB, 53b/YB, 55a/YB.

bir ķ. kez 52b/7.

ķadar kadar, ölçüsünde, derecesinde, büyüklüğünde; dek, deġin.

ne ķ. kim 43a/3.

şol k. 47a/9, 30b/10.

k.-ı (nohūd k.) 50a/9.

k.-ınca (mercimek k.) 39b/12.

kadın tuzluğu diken üzümü; ayrı taç yapraklı, iki çeneklilerden çiçekleri sarı, meyvesi ekşi ve kırmızı renkte, kabuğu ve kökü solucan düşürücü ilaç olarak kullanılan bir bitki, sarı çalı (*berberis vulgaris*).

k. bile 29a/6.

k. şuyı 54b/5-6.

kafa kafa, baş.

k.-sı üzeri 33a/12, 35b/9-10.

kāfūr (A) kāfurotu (*camphorosma monspeliaca*) ve bundan elde edilen, hekimlikte kullanılan, beyaz ve yarı saydam, kolaylıkla parçalanan, çok ıtırli bir madde.

k. erügi 47a/8.

birez k. 37b/9.

kāğız (F) kağıt.

k. 26b/6.

kāqayā (A) bkz. *kōkāyā*.

k. 52a/8, 56a/10.

qal- 1.geriye bırakmak, geride kalmak.

q.-an 56a/5.

qan nişānları 54a/2.

otlar 32b/12.

2.birşeyin içinde durmak, bulunmak.

q.-makdandır 40b/2.

qaluñ kalın, etli, yoğun. (*krş. qaluñ*).

q. 32b/3, 32b/3.AB, 34a/2, 34a/7.

q. ve eski 31b/YB.

eski ve q. sebeluñ nişānı 31b/1.

qatı q. ve şişmiş 30b/3.

ol q. et 39a/3.

q.-dur (eski ve q.) 31a/3.

q.-ı (eskisi ve q. tedbiri) 32a/3.AB.

q.-ınuñ tedbiri 34a/3.AB.

qaluñ *bkz. qaluñ.*

qızıl ve q. ol- 34b/1.

qamaş- ekşi bir şey sebebiyle dil, damak veya diş uyuşmak.

q.-ur 51a/3.

q.-sa 51a/7.

q.-duğın (diş q.) 51a/9.

ķamu bütün, hep.

ķ.-sı 27a/9, 31a/12, 32b/4, 32b/9, 36b/5, 38b/6, 47b/11, 51a/5, 51b/10, 54a/11.

ķ.-sın 25b/11, 27a/7, 28b/11, 34a/12, 40b/8, 42b/11, 43b/6, 44b/12, 46b/10, 47a/8, 50b/10, 51a/6, 51a/9, 51b/4, 52a/9, 52b/11, 56a/12.

ķ.-sını 26a/9, 26a/12.

ķ.-sıyla 42b/12.

ķan kan; atardamar ve toplardamarların içinde dolaşarak hücrelerde özümleme, yadımlama görevlerini sağlayan plazma ve yuvarlardan oluşmuş kırmızı renkli sıvı, eski tıp anlayışındaki humoral patoloji teorisinin temelini teşkil eden dört vücut sıvısından biri. (*bkz. hılt*).

ķ. 32a/11.

ķ. çok ak- 30b/11.

ķ. al- 26b/10, 27b/8, 28a/7, 29a/7, 29b/7, 30a/7, 30b/7, 30b/8, 31a/7, 31b/7, 32a/7, 32a/10, 33a/7, 35b/10, 37a/7, 41b/8, 47a/4, 48a/4, 49a/7, 49a/11, 49b/4, 54a/4, 54b/4, 55b/4.

ķ. ġālib ol- 27b/YB, 49a/10.

ķ. ol- 56a/9.

ķ. sız- 49a/3, 52a/2.

ķ. tırma- 53b/8.

ķ. çoklığı 38a/1, 41b/2.

ķ. durmaķ tedbiri 53b/3.AB.

ķ. ġalebesi 54a/YB.

ķ. nişāmı 41b/4.

ķ. tūzligi 37b/YB-3-3.AB.

boēaz Şişi ķ. ēalebesinden olduēunuē niŐānı 54a/1.

eyrek ķ. 42a/7.

eyrek ķ. sebebi 48a/1.

ķalan ķ. niŐānları 54a/2.

tenūē ķ. ķoklıēı 38a/YB.

ķ.-ı 38a/10, 52a/7.

(bu ķ.) 37b/5.

ķ.-dan 27b/2, 28b/11, 30a/10, 41b/YB, 47a/2, 49a/2, 49b/2.

olan boēaz aērısı 55b/6.

(Şol ķ. kim) 48a/2.

ķ.-dandur (ēōyūnmiŐ ķ.) 47b/3.

ķ.-ı (burun ķ.) 37b/2.AB, 38a/1.

(burun ķ. kim) 37b/YB, 38a/YB)

(dar yerine duran burun ķ.) 37b/2.

ķ.-ın (ēōēercin yavrusunuē ķanadı ķ.) 33b/6.

ķanat kuŐlarda ve bōceklerde uēmayı saēlayan organ.

ķ.-ı (*ķanadı*) (ēōēercin yavrusunuē ķ. ķanın) 33b/6.

ķankı hangi.

ķ.-sı (her ķ.) 50b/9.

ķap kabuk.

ķ.-ı (*ķabı*) soyılmış arpa 27a/10.

soyulmuş kavrulmuş mercimek 47a/11.

soyulmuş bakla kim 33b/4.

soyulmuş datlu bādām 51a/8.

soyulmuş māş 33a/5.

soyulmuş mercimek 41b/7.

(ḥaṣḥāş k.) 27a/11.

(ḥaṣḥāş toḥmı ve k.) 43a/12.

(nār k.) 52a/10, 56a/4.

(turunc k.) 52a/10, 52b/10.

ķ.-ınuñ (*ķabınuñ*) (şaru helīle ķ. yonķası) 34a/11.

ķ.-ın (*ķabın*) (kebere kökinüñ ķ.) 50b/7.

(kōknar ağacı ķ.) 50a/6.

(mercimek ķ.) 32a/7.

(tūt kökinüñ ķ.) 50b/7.

(yumurdanuñ şol yufķa ķ. kim) 46b/6.

ķ.-ına (*ķabına*) (ķatı ķ.) 46b/6.

ķapaķ 1.her türlü kabın üstünü örtmeye veya bir deliği kapamaya yarayan nesne.

ķ. (emzükli ķ.) 39b/8, 42b/12, 43b/8.

ķ.-ı (ķapağı) 43b/8.

ķ.-la (ķapağıla) (şol emzükli ķ.) 50a/8.

2.göz yuvarlarının önünde bulunan, birbirine yaklaşarak gözü örten, kenarlarında kirpikler bulunan koruyucu organ.

ķ. biş- 28b/2, 34b/4.

ķ. Şiş- 32a/3.
ķ. kıızıl ve ķaluñ ol- 34b/1.
ķ. ķatıđı 35b/2.AB.
ķ.-ı (ķapađı) 34b/10, 34b/12.
ķ.-ı (ķapađı) bağlan- 36b/10.
ķatı ķalıñ ve Şişmiş ol- 30b/3.
(göz ķ.) 33b/8.
(göz ķ. ķatı ol-) 35b/YB, 35b/1.
ķ.-ın (ķapađın) (göz ķ.) 30b/10.
(gözi ķ.) 29a/9.
(gözinüñ ķ.) 30b/2.
(gözünüñ ķ.) 31b/1.
ķ.-ına (ķapađına) (göz ķ.) 27b/13.

ķapsuz kabuksuz.

ķ. baķla 28a/6.

ķapan- kapanmak.

ķ.-ıcaķ 29a/4.AB.

ķar havada beyaz ve hafif billurlar biçiminde donarak yağan su buharı.

ķ. 37b/8.

ķ. Şuyı 38a/6.

ķar- karıŐtırmak, katmak, birleŐtırmek.

ķ.-up 36a/10.

ķara 1.en koyu renk, siyah; beyaz karşıtı.

ķ. ol- 47b/2.

aķ ķ. baş 47b/YB.

ķ. baş dermānı 47b/3.AB.

ķ. boya 56a/7.

ķ.-sı (gözüñ ķ.) 31a/1.

ķ.-sında (gözüñ ķ.) 29b/3.

2.bir tür belirtmeye yarar.

ķ. bañ toħmı 50a/8.

ķ. ĥarbak 39b/10, 40a/11, 50a/11.

ķ. helīle 26a/11.

ķaralık kara olma durumu, karaya çalan leke.

ķ.-ıdur (*ķaralığıdur*) (diş ķ.) 52b/2.

ķaranfil (A) karanfil (*eugenia caryophyllata*).

ķ. 40b/7, 40b/10, 52a/6, 52a/10, 52b/10.

ķarār (A) karar, bir yerde yerleşip kalma.

ķ.-ından (bayağı ķ.) 33b/YB, 33b/1, 33b/8.

ķarın insan ve hayvanlarda gövdenin kaburga kenarlarından kasıklara kadar olan ön bölgesi.

ķ. 38a/9.

ķ.-ına ur- 37b/6.

ķarıř- iki veya ikiden çok şey bir araya gelip birbirinin içinde dağılmak,
birbirinin içine girmek; bulanmak, duruluğunu yitirmek.

ķ.-ur 50b/3.

ķ.-a 46a/6.

ķ.-mış 48a/3.

ķarıřdur- ķarıřmak işini yaptırmak.

ķ.! 50b/4.

ķ.-a 38b/6, 38b/9, 49a/9, 50a/9, 50b/5.

ķ.-alar 52a/12.

ķ.-up 43a/12, 47b/9, 54a/12.

ķarlagu kırlangıç.

ķ. tezeği 55a/6.

ķartal- eski, kartlamış olmak.

ķ.-mış 30b/YB.

ķarřu karşı.

güne ķ. 44a/2.

ķarpūz (F<ħarbūz) karpuz, kabakgillerden sūrūngen gōvdeli bir bitkinin iri ve sulu meyvesi (*citrullus vulgaris*) 42a/6.

ķ. 42a/6.

ķ. ŗuyı 54b/5.

ķaŗnī (F) hindiba, yaban marulu (*cicharium endiva*) .

ķ. 55a/9.

ķ. ŗuyı birle 33b/5.

tāze ķ. 53a/4.

ķ.-yi 35b/7.

ķ.-yle 53b/5.

ķaŗı- herhangi bir ŗeyle deriyi hafifķe ovmak.

ķ.-yudura 51b/9.

ķat būkūlen veya kıvrılan birŗeyin her kıvrımı.

iki ķ. eyle- 53b/3.

ķat- katmak, eklemek, ilave etmek.

ķ.-a 26a/12, 32a/6-8, 38b/8-9, 39a/11, 45a/9, 46b/13, 47a/12, 47b/4-9, 50a/11.

ķ.-alar 33b/11, 40a/5, 44a/4.

ķ.-larsa 28a/12.

ķ.-up 31a/9, 35b/6, 37b/10, 39b/11, 43a/12, 54b/10.

ķatı ķok, fazla, sert, gūķlū, pek ŗiddetli.

ķ. ol- 27b/4, 28a/2, 28a/3, 29a/2, 29b/2, 41b/13, 43a/3, 49a/10, 50a/7, 54b/2, 55a/2.

ķ. ağrı- 42a/1.

ķ. bağla- 35b/12.

ķ. ağır- 35b/3.

ķ. baş ağrısı 38a/3.

ķ. bişmiş yumurdanuğ şarusı 51a/11.

ķ. gneş 27a/3.

ķ. gneşdr kim 26b/2.

ķ. şab 46b/6.

ķ. řalıñ ve şişmiş ol- 30b/3.

ķ. şovuk 46b/3.

ķ. tımār 47b/3.

ķ. yiyni 36b/3.

ķ. zağm 33b/2.

göz şapağı ķ. ol- 35b/YB, 35b/1.

ķ.-đı (ķapak ķ.) 35b/2.AB.

ķ. ķ. 37b/7, 53b/11.

ķatıl- katılmak, eklenmek.

ķ.-miş 30a/9.

ķatrān (A) organik maddelerden kuru damıtma yoluyla elde edilen, sıvı yağ kıvamında, kara leke, ağır, is kokulu, suda eriyen bir madde.

ķ.-a 50b/4, 50b/5.

қаңре (A) damla.

iki üç қ. 46a/9.

үч қ. 39b/12.

қаңунā (A) pireotu, karnıyarık otu (*plantago pyllium*).

bezr-i қ. 28a/6, 28a/10.

bezr-i қ. lu^cabı 37b/13.

қ.-yı (bezr-i қ.) 48a/9.

қаврул- kavrulmak. (*krş. қаврул-*)

қ.-miş gül 47a/7.

қабı soyılmış қ. mercimek 47a/11.

қишнċ 47a/10.

қавун kavun; kabakgillerden, sürüngen gövdeli, meyvesi güzel kokulu, sulu, etli ve iri olan bir bitki (*cucumis melo*).

қ. 52b/5.

қавурма tencerede kendi yağыyla kızartılıp pişirilen et.

қ. 36b/4.

қавурул- kavrulmak. (*krş. қаврул-*)

қ.-miş darı 45a/5.

қавут kavrulmuş tahıl unu.

ķ.-ın (*ķavudın*) (arpa ķ.) 52b/6.

ķay- 1.durum değiştirmek.

ķ.-ar 26b/1.

ķ.-a 55b/8.

ķayısı gülgillerden, sıcak veya ılık iklimlerde yetişen, çiçekleri pembemsi beyaz ağaç ve bu ağacın açık turuncu renkte, eti sulu, güzel kokulu, tek ve sert çekirdekli tatlı meyvesi.

ķ. ağacı 34b/9, 36b/4.

ķayna- güneşin ısıtması, güneş çarpması.

ķ.mağından 27a/3.

ķaynan- kaynatılmak, kaynamak.

ķ.-miş ol- 43a/7, 45a/6, 50a/4, 52a/6, 53b/10.

gülbeşeker 36a/11.

şu 37a/6, 40a/11, 40a/12.

ķaynat- kaynamasını sağlamak.

ķ.-a (*ķaynada*) 39b/7, 40b/11, 42b/11-11, 44b/12, 45a/10 , 49a/6, 55a/8, 56a/6.

ķ.-alar (*ķaynadalar*) 27a/12, 42b/12, 43a/12, 43b/7, 45b/11, 50a/6.

ķ.-up (*ķaynadup*) 39b/5.

ķazan çok miktarda yemek piřirmeye veya bir Őey kaynatmaya yarar bűyűk,
derin ve kulplu kap.

ķ.-dan 52a/12.

kebāb (A) kebab, doğrudan doğruya ateşte veya kap iēinde susuz olarak
pişirilmif et.

k.-ı (bilűc ve keklik k.) 28b/4.

kebābe (A) kara biberi andırır tane, kuyruklu biber.

k. 47a/10, 52a/11, 53a/10.

kebere (A) gebre otu, keditırnağı, kapari, kabbar; çok yıllık, dikenli, beyaz ve
bűyűk iēekli çalılar (*capparis spinosa*). iēek tomurcukları genellikle turřu
halinde yenir.

k. kűkinűñ ķabı 50b/7.

kebīkec (F) yabani bir tűr maydanoz (*ranunculus asiaticus*).

k. 50b/5.

kebűter otı (F) gűvercin otu.

k.-nuñ şuyı 45b/10.

keēi keēi (*capra hircus*).

k. bağrından ıķan şu 35a/6.

k. űdi 33b/11, 36b/8, 45b/12.

k. südi 55b/12.

kefâret (A) karşılık.

bu k. 27a/10.

k.-i (dermânı ve k.) 30a/YB.

k.-in 56a/YB.

keklik keklik kuşu (*perdrix*).

k. eti 25b/8.

bilüc ve k. kebâbı 28b/4.

kemmün (A<kemmü<Yun) (*bkz. kimmün*).

k. şuyı 30b/11.

kepek un eledikten sonra, elek üstünde kalan kabuk kırıntıları.

k. 26b/8.

k.-i (*kepegi*) 46b/11.

kerefes (A) kereviz, maydanozgillerden kökleri ve yaprakları sebze olarak

kullanılan kokulu bir bitki (*apium graveolens*).

k. 52b/9.

kes- 1.bıçak, makas gibi bir araçla bir şeyi ikiye ayırmak, bölmek.

k.-eler 31b/11, 33b/9.

k.-üp 34b/12.

k.-mek 34a/8, 48b/6, 49a/12.

k.-mekden 34a/3.

2.bitirmek, son vermek, sona erdirmek.

k.-er 52a/7.

kesil- akmamak.

k.-mese 44b/4.

ke□īrā (A) ak geven, zamk geveni; çok yıllık, yastık biçiminde bir dağ bitkisi

olan geven dikeninin gövdesinden çıkarılan bir tür zamk, gön sakızı, kitre zamgı (*astragalus gummifer*).

k. 46b/9.

tuz gibi döğilmiş k. 38b/9.

k.-yla 48a/7.

keşir havuç.

k. şuyı 54a/6.

kettān (A) ketengillerden, çiçekleri mavi renkte ve beş taç yapraklı, lifleri dokumacılıkta kullanılan bir bitki (*linum usitastissimum*) ve bu bitkinin liflerinden yapılmış (dokuma vb.).

k. tohmı 27a/11.

k. tohmı şuyı 29b/12, 42a/11.

kez defa, sefer, kere.

bir k. 44a/11.

bir kaç k. 40b/6, 46a/12.

bir kaçan k. 52b/7.

her k. 31a/4.

iki üç k. 36a/10, 38b/12, 44a/6.

üç k. 53b/11.

üç dört k. 38b/4.

k.-den (bir k.) 25b/3.

kıll bazı hayvanların derisinde, insan vücudunun belli yerlerinde çıkan, üst deri ürünü olan ipliksi uzantı.

ķ.-uñ (ol ķ. bir ucın) 39a/9.

ķ.-ına (at ķ.) 39a/8.

ķ.-lar 34b/12.

ķ.-ları (ol ķ.) 34b/11.

ķıl- yapmak, etmek.

ķ.-a 29a/5, 33b/12, 49b/9, 55a/7, 55a/9.

ķına (A) kına.

ķ. 47a/7.

ķırañ kenar.

ķ.-ına 48b/3.

ķıs- sıkmak, sıkıştırmak.

ķ.-a 50a/12.

ķısalık kısa olma durumu.

ķ.-ından (*ķısalıđından*) ol- 48b/6.

(siñir ķ.) 48b/3.

ķısm (A) kısım, bölüm.

ķ.-dan 35b/3.

ķız- ısınmak, sıcaklığı çok artmak.

ķ.-ar 40a/7.

ķ.-mıř dārū 50a/12.

ķızar- kırmızı veya ona yakın bir renk almak.

ķ.-mağdur (göz ķ.) 26b/3.

ķızdur- ısıtmak, harareti arttırmak, ateşlendirmek.

ķ.-a 49b/12.

ķ.-up 26b/4.

ķızıl kızıl, kırmızı.

ķ. ol- 30a/2-3, 45a/10, 47a/2, 49b/3.

gey ķ. ol- 27b/3.

göz ve yüz ķ. ol- 54a/2.

yüz k. ol- 41b/3.

k. baş ve sivülci kim 47a/YB.

k. benek 37a/2, 37a/3.AB.

k. gül 27a/11, 27b/10, 47a/10, 50b/12, 52a/8.

k. nokta 37a/YB.

k. şâf 30a/10.

k. şâf nüshası 30a/4.AB.

k. ve kaluñ 34b/1.

k. ve yeşil şâf 31b/9.

k. yâ yeşil şâf 31a/10.

k. zırnîh 32b/11, 56a/10.

kızılca kızıla çalan, az kızıl.

k. benek 29b/3.

kızılık kırmızılık, kızarıklık.

k.-1 (*kızılığı*) 50a/3.

ve ıssılığı 49a/10.

(göz k.) 28a/2, 32a/3, 34b/4.

(gözüñ k.) 28b/3.

kızoğlan bakire.

k. südi 28a/10.

ki (F) ki bağlacı. (*krş. kim*).

k. 25b/3.AB, 29b/10, 30b/11, 34a/1, 34a/5, 37b/YB, 43b/7.

kiçi küçük.

k. çengāl-ile 31b/10.

k. ıtrīfil 28b/9, 36a/11, 52b/8, 53a/7.

k. sındu 31b/11.

ķīfāl (Yun<kefali) şah damarı, boynun iki yanında, kanı başa ve yüze götüren

aort dallarından her biri.

ķ. tamarı 28a/7, 30a/7, 30b/7, 31a/7, 31b/7, 32a/10, 33a/7, 41b/8, 42a/7, 48a/4, 49a/7, 54b/4, 55b/4.

ağrıyan tarafınıñ ķ. tamarı 27b/8, 29a/7.

ol yanınıñ ķ. tamarı 29b/7.

ķ.-den 32a/11, 49b/4, 54a/4.

kim (F) ki bağlacı. (*krş. kim*).

k. 25b/1, 26a/YB-7, 26b/YB, 26b/1, 26b/2-6-8, 27a/YB-2-5, 27b/YB-3, 28a/YB-2, 28b/YB, 29a/YB-1-5, 29b/YB-1-2, 30b/YB-1-4.AB-12, 31a/YB-12, 31b/YB-1-2-4, 32b/YB-5, 33a/YB-1, 33b/2.AB-4-8-10, 34b/3-6-9, 35a/3, 35b/1-6, 36b/1-3, 37a/1-1-3, 37b/YB-3-3-5-3.AB, 38a/YB-2-4-6-6-10-12, 38b/1-3-10-12, 39a/3-6-6-3.AB-8-9, 39b/3-9-11, 40a/2, 40b/2-3-5, 41a/1-2-7-10, 41b/YB-10, 42a/YB-1, 42b/YB-2-12, 43a/YB-3, 43b/YB-1-2-9, 44a/2-10, 44b/1-4, 45a/YB-1-2-6, 45b/YB-4-7-10, 46a/YB-2-8, 46b/6, 47a/1-9, 47b/9, 48a/2, 48b/YB-1-3-4-6-8, 49b/YB-10, 50a/2-4-9, 50b/1, 51a/1-10, 51b/1-2-8-

8, 52a/1-6, 52b/YB-1-3, 53a/2-3-6-11, 53b/4-9-12, 54a/YB-1-7, 54b/YB-2-7-9, 55a/2-3-5-6-8, 55b/YB-1-2-5-8-9, 56a/YB.

ne kadar k. 43a/3.

şöyle k. 39a/1.

tā k. 31a/9.

kimnūn (A<kemmūn<Yun) kimyon, maydanozgillerden, 50cm kadar yükseklikte, beyaz veya pembe çiçekli, bir yıllık, ıtırılı, otsu bitki (*cuminum cyminum*). (krş. *kemmūn*).

k. 31b/11.

kir herhangi bir şeyin veya vücudun üzerinde oluşan, biriken pislik.

k. 51a/2.

kirec (F<girec) kireç, kalsiyum oksit (CaO).

k. 47b/10.

şu degmedük k. 56a/8-11.

kiriş ok atılan yayın iki ucu arasındaki esnek bağ.

k.-in (yay k.) 53b/12.

kirpük kirpik; göz kapağının kenarındaki kıllar.

k. 34b/7.

k. devrildiği 34b/2.

k. devrilüp içerü yatduğu 34b/3.AB.

k.-e (*kirpüğe*) 34b/8.

k.-de uyuz belür- 30a/YB.

k.-den 37a/5.

k.-i (*kirpügi*) (göz k.) 29a/3.

k.-in (*kirpügin*) (gözinüñ k.) 30a/10.

k.-inde (*kirpüginde*) (göz k. olan kabarcık  ilacı) 35a/4.AB.

(göz k. uyuz ol-) 30a/1.

k.-ler 34b/10, 37a/YB.

dökildügi birle 34b/1.

dökildüginüñ devrilüp içerü batduđunuñ dermānı 34b/YB.

(çok k. devrildügi) 34b/4.AB.

k.-lere bit ve sirke düş- 37a/1.

kişi kimse, insan.

k. 35b/1, 53b/11.

k.-ler (bir nice k.) 41a/7.

kişn c (F) kişniş, maydanozgillerden yaprakları maydanozu andıran, 20-60 cm

yükseklikte, tüsüz, bir yıllık ve otsu bir bitki (*coriandrum sativum*).

k. şuyı 54b/11.

k. şuyı birle 27b/12.

şavrulmış k. 47a/10.

şuru k. 31a/9.

k.-i 53a/12.

(yaş k.) 37a/9.

yaş k. şuyı birle 49b/7.

ķōķayā (A) çeşitli bitkilerden yapılan bir tür hap. (*krş. ķāķayā, ķōķayā*).

ķ. ĥabbı birle 39b/4, 43b/11, 55a/4.

ķōķayā (A) *bkz. ķōķāyā*.

ķ. 36b/7.

ĥabb-ı ķ. birle 37a/4.

ķōķla- koklamak.

ķ.-ya 35a/5.

ķōķulu kokulu, kokuya sahip.

ĥōş ķ. süci 40b/4.

ķol insan vücudunda omuz başından parmak uçlarına kadar uzanan bölüm.

ķ.-ından (bir ķ.) 27b/8.

ķon- koyulmak, katılmak.

ķ.-a 56a/8.

ķop- başlamak, ortaya çıkmak.

ķ.-ar 45a/2, 51b/2.

ķopar- koparmak.

ķ.-alar 34b/11.

ķoruķ koruk, olgunlařmamıř ekři użüm

ķ. aşı 38a/11.

ķovuķ oyuk, boş.

ķ.-ına (*ķovuđına*) (diş ķ.) 50b/6.

(diřüň ķ.) 50b/4.

ķoy- 1.bir şeyin iĉine veya ütüne yerleştirmek.

ķ.-a 33a/11, 35b/8, 38a/9.

ķ.-alar 27a/12, 39a/9.

ķ.-up 31b/12.

2.bir durumda bırakmak, bekletmek.

ķ.-a 39b/11, 47b/8.

3.su dökmek.

ķ.-a 26b/7, 45a/5.

ķ.-alar 37b/7.

4.girmek.

ķ.-maķdan 43b/4.

5.tedavi amacıyla uygulamak.

ķ.-a 28b/11, 31a/11, 32a/6, 38a/9, 38b/6-11, 39b/9, 45a/12, 46a/5, 49b/11-12.

ķ.-alar 29a/11, 32a/5, 32b/5, 44b/8-9.

ķ.-ası ot 29b/4.AB.

ķ.-maķ 42b/8.

ķ.-maķ gerek 42a/8-9.

ķoyu koyu, yoğun.

ķ.- eyle- 38a/10.

ķ.- ol- 39b/11.

ķ. balęam 53a/3.

ķoyul- bir Şeyin içine koyma işi yapılmak.

ķ.-miş 38b/11.

ķōz (F) ceviz (*juglans regia*).

ķ. içi 26a/12.

ķ. yağı 25b/10.

ķōk ķōk; bitkileri toprağa bağlayan ve onların, topraktaki besin maddelerini emmesine yarayan klorofilsiz bōlōm.

k. mōzū 56a/4.

k.-i (ęanęal otunuń k.) 50b/8.

k.-inūń (kebere k. ķabı) 50b/7.

(tūt k. ķabı) 50b/7.

ķōknar (F) ķōknar, amgillerden, yōksek bōlgelerde yetiŐen, ięne yaprakları kısa, yassı olan, reçineli ve kozalaklı bir orman ağacı (*abies cilicia*).(*krŐ. ķōkūnar*).

k. ağacı ķabı 50a/5.

kökünar (F) *bkz. köknar.*

köpük çalkalanan, kaynatılan, mayalanan, yukarıdan dökülen sıvıların üzerinde oluşan hava kabarcıkları yığını.

k.-i (*köpügi*) alınmış bal 26a/12, 39a/10.

kulak kulak, işitme organı.

ķ. 42a/1, 43a/1, 46a/12.

ķ. ağrılarınuñ şerhin 41b/1.

ķ. ağrısı 43a/10, 46a/1.

ķ. ağrısı kim 41b/YB, 42a/YB, 43a/YB, 45a/YB, 45b/YB, 46a/YB.

ķ. ağrısınıñ sebebi 41b/2.

ķ. ağırlığı 44a/YB.

ķ. altı 48a/4.

ķ. çirki 44b/7.

ķ. delügi 42a/2, 46a/11.

ķ. gicidügi kim 43b/YB.

ķ. güvüldüsi 42b/1.

ķ. güvüldüsi kim 42b/YB.

ķ. içi 44b/1, 45b/7.

ķ. sağırlığı 44a/1.

ķ. soğuldamağ dahı 41b/4.

ķ.-uñ (*ķulağıuñ*) dürlü ağrı dermānı 45b/4.AB.

ķ.-ı (*ķulağı*) 44a/4-10.

ķ.-ı (*ķulağı*) 45b/10.

üzeri 41b/12, 45a/4.

(ol k. üzeri) 46a/5-8.

k̇.-a (*k̇ulaĝa*) 42a/8, 43a/11, 43b/6-9, 44a/4-11-12, 44b/6-8-9-11, 45a/1, 45b/1-4-3.AB-11, 46a/4-7.

k̇.-dan 41b/12, 44b/YB, 44b/3, 44b/4, 46a/6.

k̇.-ın (*k̇ulaĝın*) 42b/12, 44a/8.

arıt- 44a/5.

delügi 44a/2.

(iki k̇.) 37b/11.

k̇.-ına (*k̇ulaĝına*) 41b/11, 42b/12, 43a/9, 45a/6-7-9-11-12, 45b/6-10.

(ol k̇.) 46a/4-7.

k̇um silisli kütlelerin, kayaların, doğal etkenlerle parçalanarak ufalanmasından oluşan, deniz kıyısı, dere yatağı vb. yerlerde çok bulunan, ufak, sert tanecikler.

k̇.-a (issi k̇.) 25b/11.

k̇urbaĝa dil altında çıkan bir tür çıban.

k̇. kim 48b/YB.

k̇.-yı çıkar- 48b/12.

(dil altındaki k̇.) 48b/11.

k̇.-sı (dil k̇) 48b/4.AB.

k̇urı- kurumak.

k̇.-ya 38b/12.

ķurş (A) sertleştirilerek yassı hale getirilmiş, yuvarlak, kōřeli veya oval yassı

şekilli ilaçların genel adı, tablet.

ķ.-lar eyle- 47b/12, 56a/8-12.

ķuru 1.suyu, nemi olmayan; sert.

ķ. bişici çapak 29a/3.

ķ. yaķu 45a/5.

ķ.-ca bařcuĝazlar 38b/1.

2.daha sonra kullanılmak için kurutulmuş.

ķ. beksimād 53a/9.

ķ. benefşe 27a/10.

ķ. kiřnīc 31a/9.

ķ.-sıyla (benefşe ķ.) 29a/9.

3.eski tıp anlayışına gōre, kuru, yaş, soĝuk, sıcak özelliklerinden

“kuru” özelliĝe sahip nesne.

ķ. teřennūc 25b/2.YB.

ķurulık mizaç özelliĝi.

ķ. ĝālib ol- 26a/2, 46b/2.

ķ.-dan ol- 25b/1, 27a/2, 36a/2.

olan dermānı 36a/3.AB.

ķurt yumuřak vūcutlu, uzun gōvdeli, omurgasız, bacaksız, ayaksız veya

çok ilkel ayaklı kūçük hayvan, kurtçuk.

ol k. kim 45b/7.

k. dur- 45b/3.

k. düş- 45b/YB.

kulağa k. düş- 45b/3.AB.

kurut- suyunu ve ıslaklığını giderip, kuru duruma getirmek.

k.-alar (*kurudalar*) 28a/12.

k.-up (*kurudup*) 33b/4.

kus- midesinin içindikileri ağız yolu ile dışarı atmak, kay etmek, istifra etmek.

k.-mağ gerek 52b/7.

k.-mağa 53a/7.

k.-mağdan 25b/1.

kust (A) kıst otu (*costus*) ve bu otun kökünden elde edilen ilaç.

k. 43b/6.

k. yağı 43b/12.

kuvvatlandur- kuvvetlendirmek, güçlendirmek.

k.-mağ gerek 43a/4.

kuvvet (A) kuvvet, güç; sağlamlık, sıhhat.

k. tedbiri 26a/3.AB.

k.-ile (*kuvved-ile*) em- 54b/9.

ķ.-i (gözüci ķ.) 35a/2.

ķuvvetlü kuvvetli, güçlü.

vaktā yiyini vaktā ķ. 36b/3.

ķ.-ise 43b/3.

ķuyruk göz kenarları.

ķ.-ları (göz ķ.) 35b/YB, 35b/2.

ķuzı kuzu.

ķ. oğlaķ pāçası 30a/6, 48a/8.

oğlaķ ķ. pāçası 29a/4.

oğlaķ yā ķ. pāçası 33a/6.

ķüflen- küf oluşmak, çürümeķ, kötü olmaķ.

k.-miş balģam 52b/3.AB.

(şol k. buķārlar) 40b/1.

k.-mek (aģız ve diş k.) 52a/3.

k.-meginden (aģız yıyısı kaçan k. ol-) 52a/YB.

ķükürt doğada saf veya başka cisimlerle birleşik olarak bulunan, sarı renkli

element, sülf.

k. tütüni 40a/9.

ķül yanan şeylerden artakalan toz madde.

issi k. 25b/12.

külli (A) bütün, hep.

k. 39a/5.

k.-si 46a/9.

kündüse (A) ağukunduzu, ak çöpleme, çomak, beyaz harbak, yalancı çöpleme;

kazık köklü, yeşilimsi beyaz çiçekli, çok yıllık, otsu ve zehirli bir bitki
(*veratrum album*).

k. birle 39b/6.

k.-yle 45b/9.

L

lājiverdī (F) koyu mavi renkte değerli bir taş, lacivert taşı.

l. taş 34b/6.

latīf (A) güzel, hoş, yumuşak.

l. etler 30b/6, 31b/6.

l. gıdālar 31b/6.

l. tedbirler 30a/4.

l. ve ter gıdālar 25b/6.

loğma (A) ağza bir defada alınıp götürülen yiyecek parçası, sokum.

boğaza l. dur- 53b/11.

süñük yâ l. dur- 53b/YB.

l.-yı düşür- 53b/12.

lu^cab (A) bitki suyu.

l.-ı (bezr-i kaçūnā l.) 37b/3.

lüle (F) boğum.

l. ağzı 43b/8.

lülelü boğumlu.

l. kapak 43b/8.

M

ma^ccūn (A) macun; öğütölmüş ya da toz haline getirilmiş otların şurup, bal veya bir öz ile karıştırılması suretiyle hazırlanan hamur kıvamındaki ilaçların genel adı.

m. tedbiri 26a/4.AB.

m.-ı 56a/4.AB.

(necāh m.) 25b/8.

(yaş egir m.) 26a/7.

ma^cde (A) mide; omurgalılarda sindirim sisteminin, yemek borusu ile on iki parmak bağırsağı arasında besinlerin sindirime hazır duruma getirildiğı bölgesi. (*krş. mide*).

- m. buḥārı 51a/1.
- m. buḥārından daḥı 36b/2.
- m. doluluḡı 53a/2.
- m. issiligi 52b/1, 52b/2.AB.
- m. issiliginden ve yaşıḡından 53a/1.
- m. ṭoluluḡı 36a/3.
- m.-den 36a/3, 50b/2, 51b/2, 52a/3, 52b/YB-1.

maḥmūde (A) mahmudiye otu, çit sarmaşıkgillerden, yaprakları ok ucu biçiminde, çiçekleri soluk sarı renkte, çok yıllık ve otsu bir bitki (*convolvulus scammonia*) ve bu bitkinin köklerinden çıkarılan, hekimlikte kullanılan, reçineye benzer bir madde.

- m. 27b/9, 28a/8, 28b/7, 54a/5.
- m. ile 29b/9.
- m.-yle (buçuk deng m.) 25b/9.

ma'lūm (A) bilinen.

- m.-dur 55a/3.

māmīrān kırlangıç otu.

- m. 36a/6.

māmiṣā gelincik çiçeḡinin bir çeşidi.

- m. ṣāfi 44a/12.

mani^c (A) men'eden, engel olan.

m. yoğusa 33a/7.

mārūl (Yun<marouli) birleşikgillerden, geniş ve uzun olan yeşil yaprakları

taze olarak yenilen bir bitki, marul (*lactuca sativa*).

m. yaprağı 27a/5-12, 28a/5.

ھاşھاş ve m. tōhmı 27a/7.

māsūrā(Rum) koni veya silindir biçiminde olup üzerine şerit, iplik vb. sarılan

karton, tahta, plastik vb.nden yapılan araç.

m. 49b/12.

m.-yı 49b/11.

māş (F) börülceye benzeyen, bir yıllık, otsu, beyaz, açık mavi veya mor

çiçekli bir bitki mürdümük (*lathyrus sativus*).

kabı soyulmuş m. 33a/5.

māzū (F) servigillerden, yaprakları almaşık ve küçük pullar biçiminde, gövdesi

düz olan, dipten dallanan bir süs bitkisi, mazı (*thuya*).

m. 35a/11, 40b/8, 46b/9, 47b/11, 56a/7.

m. dağı 37b/10.

kök m. 56a/4.

m.-yı 46a/12, 48b/7.

m.-sı (yılğun m.) 51a/5, 56a/4.

māzūlu içinde mazu olan.

m. nesne 51a/7.

meger (F) ancak, illā, oysa ki, o durumda.

m. kim 37b/5.

Mekkî (A) Mekke'ye ait, Mekke ile ilgili.

huzâz-1 M. 27b/11.

meneveş (A) sakız ağacının (*pistacia lentiscus*) meyvesi. menengiç, çitlembik, çitlik adlarıyla bilinir.

m. ağacı yaprağı 49a/9.

mercimek (F<merdümek) baklagillerden, beyaz çiçekli bir tarım bitkisi (*lens culinaris*) ve bu bitkinin ufak, yeşil veya kahverenkli, yuvarlak ve yassıca tohumu.

m. 27b/5.

m. aş 38a/10.

m. kabı 32a/7.

m. kadarınca 39b/12.

kabı soyulmuş kavrulmuş m. 47a/11.

merhem (A) yaralara ve ağrıyan yerlere sürülmek üzere hazırlanmış, yağlı maddeler ve reçineden mürekkep, haricen kullanılan kıvamlı ilaç.

m. eyle- 38b/9, 46b/10.

bu m. 39a/11.

işbu m. 46b/7.

yeşil m. nüshası 39a/4.AB.

yumaklık ve m. tedbiri 38b/2.AB.

m.-ile (ağ m.) 39a/5.

m.-i budur 38b/3.AB.

tedbiri 46b/3.AB.

m.-ine (jengār m.) 39a/4, 44b/7.

mermer (Yun<marmaron) birleşiminde %75 kalsiyum karbonat bulunan, genellikle beyaz, renkli ve damarlısı da olan, cilālanabilen billurlaşmış kireç taşı.

m. üzerinde 45a/12.

mersīn (Yun<myrsine) mersingillerden, Güney ve Batı Anadolu dağlarında yetişen, yaprakları yaz kış yeşil kalan, beyaz çiçekli bir ağaç (*myrtus communis*).

m. yağı 49a/4, 50a/5.

tāze m. yaprağı 52a/10.

merzengüş (F) mercanköşk denilen fesleğene benzer bir çiçek, sıçankulağı otu.

m. 39b/5, 42b/10, 44b/12.

m. yağı 39b/12.

m.-I 43b/7.

me□elā (A) örnek olarak, örneğin.

m. 53b/2.

mezdeği (A) köknar.

m. 36a/12, 49a/5, 49b/9, 52a/4, 52a/10.

m.-yle 36a/11.

erimiş m. 34b/7.

mide *bkz. ma^cde.*

m.-den olan dermānı 36a/4.AB.

mīl (A) göze sürme çekmeye yarayan, kemik veya fil dişinden yapılmış ince ve uzun

araç.

m. birle 34a/12.

panbuğ dolanmış şuyıla yaş olmuş m. birle 29a/12.

mirī (F) salça.

m. 28b/10, 36b/4, 47b/5, 48b/5, 53a/9.

m. birle 52b/8.

mī□kāl (A) yirmi dört kırat (dirhemin üçte biri) değerinde bir ağırlık ölçüsü

birimi.

bir buçuk m. 27b/9.

misvāk (A) erāk ağacının ucu dövölüp fırça haline getirilen ve diş temizliğinde kullanılması sünnet olan ince dalları.

m. 53a/6.

mizāc (A) bünye özelliği, tabiat. Mizaç, dört ana unsur olan kan, safra, sevda ve balgam maddelerinden oluşur; bu maddelerin oranları mizaç özelliklerini oluşturur.

m.-a (kırulık ğālib ol-) 46b/2.

m.-ı tagayyür ol- 41a/3.

m.-ına (dimāĝ m. ğālib ol-) 27a/3.

(dimāĝ m. kırulık ğālib ol-) 26a/2.

(dimāĝ m. yaşlık ğālib ol-) 33b/3.

muhtāc (A) ihtiyacı olan, muhtaç.

m. ol- 38b/3.

mūm (A) mum.

m. 51a/9.

issi m. 35a/9.

m.- ı 38b/7.

m.-la (issi m.) 35a/8.

mu^ctedil (A) ölçülü, dengeli; ne az ne çok, orta halde bulunan, orta; ılık.

hōř yıyılı m. süci birle 43a/6.

muvāfık (A) uygun, yerinde.

m.-dur 25b/11, 27a/4-9, 36b/4.

yavlağ m. 25b/12, 52b/6.

müddet (A) zaman, süre.

bir m. 47a/8.

mülāzım (A) bir yere veya kimseye sarılıp ayrılmayan, tutunup kalan.

m. ol- 53a/7.

mümkın (A) mümkün, olabilir.

m.-dür 42a/3.

mürr (A) mirra adı verilen ve Arabistan'da yetişen bir ağacın zamkı, usaresi

(*comiphora myrra*).

m. 30a/12, 54a/10.

m. toğmı şuyı 42a/11.

müşg (F) misk.

m. 52b/11.

müzevvere (A) etsiz, sadece sebzeler ve meyvelerle yapılan yemek.

m.-si 27b/5, 33a/4.

N

nāfi^c (A) faydalı.

n. ol- 50a/9.

nār (F) nar ağacı ve meyvesi (*punica granatum*).

n. çiçeği 50b/10, 53b/9.

n. kabı 52a/10, 53b/9, 56a/4.

n. ve ^cunnāb yi- 27b/7.

datlu n. 42a/6.

ekşi n. 48b/7.

n.-uñ (datlu n. içindeki et) 32a/8.

nārdeng (F) nar, erik, elma gibi meyvelerden elde edilen bir tür pekmez.

n.-le (ekşi n.) 29a/6.

nāzik (F) narin, hassas.

n.-lerde 32b/3.

ne ne.

n. kadar kim 43a/3.

n.-dür 26a/YB, 30a/YB, 32b/YB, 36b/YB, 38b/YB, 49b/YB, 50a/YB,
52a/YB, 52b/YB.

n. n. 39b/YB.

necāh (A) hastalıktan kurtulmaya yardımcı olan bir tür macuna verilen addır.

n. ma^ccūnı 25b/8.

neden neden, sebep.

n.-dür 36a/YB.

nefes (A) nefes, soluk.

n. yiri 39a/2.

n. yolu 40a/YB, 40a/1.

neft (F) petrol.

aķ n. 42b/9.

nesne nesne, şey.

n. çeyne- 51a/7, 52a/1.

boğazda n. dur- 53b/2.

çıban gibi n. 42a/2.

her n. kim 38a/10.

māzūlu n. 51a/7.

şayru n. 54b/7.

şamzurası aşşılı n. 44a/4.AB.

n.-dür (bu şamzurası n. kim) 44a/10.

n.-yle (yufka n.) 31a/2.

n.-ler (akşurducı n.) 35a/5.

(artuķluđu n.) 40a/3.

(bu n.) 52a/7.

(burnına Şu viresi n.) 40a/4.AB.

(damzurası n.) 38a/2.AB.

(ol n. birle) 55b/5.

(Şovuk n. gerek) 42a/5.

(tamzurası n.) 43a/3.AB.

n.-leri (bu n.) 44a/6.

n.-lerden (Şol n.) 31b/4.

nesrin gili ilaç amaçlı kullanılan bir çeşit kil.

n. 40b/7.

neşter (F) kan almak, aşı yapmak veya küçük apseleri açmak için kullanılan ufak bıçak, hekim bıçağı.

n. 54b/8.

nezle (A) soğuk almaktan ileri gelen, burun akması, aksırma ile beliren hastalık.

n. tedbiri 26b/4.AB.

omağu ve n. 26b/YB.

n.-yle ısıtma bile 26b/10.

nıŐf (A) yarım, yarı.

n.-ınca 33b/11.

nice nice, nasıl, hangi, bazı, kimse.

n. işe 43b/4.AB.

bir n. def'a 41b/13.

bir n. kişiler 41a/7.

bir n. sib 42b/12.

n.-ler (bir n.) 41a/10.

niçe bazısı, kimisi, birkaç.

bir n. 41a/YB, 51b/11.

nîlüfer (F) nilüfer, yaprakları yuvarlak ve geniş, çiçekleri beyaz, sarı, mavi,

pembe renkte, durgun sularda yetişen bir su bitkisi.

n. 29b/9.

n. şarâbı 27a/4.

n. yağı 27a/9.

nişân (F) belirti, alamet.

n.-ı 25b/1.AB-1-3, 26a/YB-1.AB, 26b/1.AB-3, 27a/1.AB, 27b/1.AB-2,

28a/1.AB-1, 28b/2, 29a/1.AB, 29b/1.AB, 30a/1.AB-2, 30b/1.AB-1,

31a/1.AB, 31b/YB-1, 32a/1.AB-1-3, 32b/1.AB, 33a/1.AB, 33b/YB-7,

34a/1.AB, 34b/1.AB, 35a/1.AB, 35b/1.AB, 36a/1.AB-1, 36b/1.AB-3,

37a/1.AB, 37b/1.AB-3, 38a/1.AB, 38b/1.AB, 39a/1.AB-2, 39b/1.AB-3,

40a/1.AB-2, 40b/1.AB, 41a/YB, 41b/YB-3, 42a/1.AB-1, 42b/1.AB,

43a/1.AB, 43b/1.AB, 44a/1.AB-1, 44b/1.AB, 45a/1.AB-3, 45b/1.AB,

46a/1.AB-2, 46b/1.AB, 47a/1.AB-3, 47b/1.AB, 48a/1.AB, 48b/1.AB-3,

49a/1-3, 49b/1.AB-3, 50a/1.AB-2, 50b/1.AB, 51a/1.AB, 51b/1.AB,

52a/1.AB-1, 52b/1.AB-2-3, 53a/1.AB-2-3, 53b/1.AB, 54a/1.AB, 54b/1.AB-1,

55a/1.AB-1, 55b/1.AB-2-9, 56a/1.AB.

(balğamdan olanuñ n.) 26a/3.

(boğaz şişi kan ğalebesinden olduğunuñ n.) 54a/1.

(burun tomura n.) 38a/3.

(göze şu indüginüñ n.) 36b/1.

(ol renc bu sebebden olduğunuñ n.) 43a/2.

(toğalıdan sağıruñ n.) 43b/1.

n.-ıdur (kan n.) 41b/4.

n.-ın 45b/1.

n.-ları 28b/1.AB.

(kalan kan n.) 54a/2.

(şafra n.) 54b/3.

nişāsta (F) tahıl tanelerinde, baklagillerden veya patates gibi bir takım yumrulardan çıkarılan una benzer bir madde.

n. 47a/10.

n.-yla 46b/10.

nite nasıl.

n.-si iş 43b/3.AB.

nohūd (F) nohut baklagillerden, birleşik telek yapraklı, çiçekleri sarımtırak renkte, meyvesi baklamsı, bol nişastalı bir bitki (*cicer arietinum*) ve bu bitkinin yuvarlak tanesi.

n. kadarı 50a/9.

noқта (A) nokta, benek, leke.

gözde kıızıl n. belürse dermānı 37a/YB.

nūsādur (F) *bkz. nūşādur.*

n.-ı 48b/10.

nūsādur (F) amonyak tuzu. *krş. nūsādur.*

n. 32b/11, 54a/10, 55a/6, 56a/7.

n.-ı 55a/10.

n.-ıla 48b/4.

n.-la 53a/9.

nūşha (A) yazılı, yazılmış şey.

n.-sı budur 30a/11.

(kıızıl şāf n.) 30a/4.AB.

(yeşil merhem n.) 39a/4.AB.

(yeşil şāf n.) 32b/10.

O

od ateş.

o. ur- 38a/9.

oğlak oğlak, keçi yavrusu.

o. eti 28b/4.

o. pāçası 27b/6, 28b/5.

o. ve kuzı pāçası 29a/4.

o. yā kuzı pāçası 33a/6.

kuzı o. pāçası 30a/6, 48a/8.

oğlan çocuk, bebek.

o. 35b/3, 51b/3.

o.-uñ (genç o. dişi) 51b/2-7.

oğlan aşi çakşır otu (*ferula alaeochytris*) ve bundan elde edilen, müshil olarak kullanılan zamkimsı madde.

o. 43b/5, 45a/8.

ol o.

1.(işaret sıfatı olarak)

o. 29a/1, 29b/YB-7, 30b/12, 31a/YB-2-10, 32b/YB-2-6, 33a/12, 34a/1-3-4-7, 34b/11, 35b/9, 36b/2-10-11, 37a/6, 38a/1-4, 38b/10-11, 39a/3-5-7-8-9, 39b/7, 41a/5, 41b/12, 42b/11-12, 43a/2, 43b/YB-1-8-9, 44a/3, 45a/11, 45b/7, 46a/4-5-6-6-7-8-11, 47a/1, 47b/4-12, 48b/10, 49b/9-11-12-12, 50a/7-10-11, 50b/4, 51b/1-8, 53b/11, 55a/8, 55b/5, 55b/11.

2.(işaret zamiri olarak)

o. 30a/3, 31a/2, 32a/1, 33b/YB-2.AB-3.AB, 34a/6, 40b/2, 44b/2, 45b/3, 47b/1, 48b/6, 52b/1-2, 56a/2.

o. kim 37b/3-3.AB, 48b/4-6.

o.-dur kim 25b/1, 27b/2, 28a/2, 29b/2, 30b/1, 31b/1, 33b/8, 34b/2, 35b/1, 36a/1, 36b/1-3, 37b/3, 38a/3-5, 39a/3-8, 39b/3, 40a/2, 41a/1, 42a/1, 42b/2, 43a/3, 43b/1, 44a/1, 46a/2, 48b/3, 50a/2, 52a/1, 52b/2, 53a/2-3, 54a/1, 54b/2, 55a/2, 55b/2-9.

anuñ onun.

a. 25b/YB-1-3-3.AB, 26b/2-9, 27a/YB-2-12, 27b/YB, 28a/YB-1, 28b/YB-1, 29a/YB, 29b/YB, 30a/YB-2, 30b/YB-11, 31a/YB, 31b/YB-8, 32a/1-2, 32b/YB-4.AB, 33a/YB, 33b/3.AB-11, 34b/2-2.AB, 35a/9, 35b/YB, 36b/YB, 37b/3-6, 38a/YB-9, 38b/5, 39a/YB, 39b/YB-8-12, 40a/2, 40b/YB-1, 41a/YB-3, 41b/YB, 42a/YB, 42b/YB-1-11, 43b/YB-3-8, 44a/YB-1-9, 44b/YB-5-10-12, 45a/YB-3, 45b/1-4, 46a/YB-1-9-10, 46b/3.AB- 7-13, 47a/YB, 47a/2, 47b/YB-9, 48b/YB, 49a/1-3-4-7-12, 49b/YB-2, 50a/2-4, 50b/YB, 51a/YB, 51b/3-11, 52a/YB-6, 52b/YB-1-3-8, 53a/YB-2-3-12, 53b/YB-9, 54a/YB-7, 54b/YB-1-12, 55a/1-8, 55b/YB-2, 56a/YB-1.

a.-ıla 40b/11.

a.-la 47b/8, 53b/3, 56a/6.

anı onu.

a. 26a/YB, 30a/YB, 32b/YB, 33a/11, 34a/8, 34b/7, 35b/8, 36a/YB, 36b/12, 39a/7, 39b/2, 42a/9, 43b/3.AB, 45b/7, 47b/8, 48b/7, 49b/YB, 50a/YB, 50b/YB-4, 52a/YB, 53b/3, 55b/11.

aña ona.

25b/YB, 29a/YB-1, 30a/8, 33a/1, 34a/4-6, 38b/9, 40b/5-12, 41a/6-11, 42b/12, 44b/9, 45a/12, 47b/3, 48a/2-9, 51a/10-11, 52a/12, 55a/5.

anda onda.

a. 41a/3, 54a/2.

andan ondan.

a. 29a/7, 29b/7, 30b/11-12, 31b/9-11, 31b/12, 32a/12, 32b/5, 33a/8-11, 34a/9, 35a/4-7-10, 35b/10, 37a/5-6, 38b/11, 39a/5, 39b/11, 40a/6-7, 40b/5, 41b/12, 43b/9-12, 44a/4-6-9, 44b/5, 46a/10-12, 47b/4, 48a/5, 49b/8-12, 52a/5, 55a/3, 55b/12, 56a/9.

a. kim 55a/3.

a. sonra 29b/7, 32a/12, 32b/5, 33a/8, 34a/9, 35a/7, 36a/10, 37a/8, 40a/6, 40a/7, 47b/4, 48a/5, 49b/8, 52a/5.

anlar onlar.

a.-uñ-ıla 31b/10.

ol- olmak; bulunmak; meydana gelmek.

o.-mişdur 27a/3.

o.-ur 25b/1-2-3, 27a/2-3, 27b/3-3-4, 28a/3-3, 28b/3, 29a/2-2-3, 29b/1-2-3-3, 30a/1-3-3, 32b/1-3-3-3-3, 33b/2-2-3-2.AB, 3.AB-8, 34a/2-3-3, 34b/9, 35a/1, 35b/2-3, 36a/3, 36b/3-11, 37a/1, 37b/2-3-3.AB, 38a/4, 38b/1-2-3, 39b/2-3, 40b/3, 41a/5-10, 41b/13, 42a/3, 43a/1-3, 43b/1-3, 44b/1-1-2, 45a/1-2-3.AB, 45b/2-2-8, 48a/1-2-10, 48b/YB-1-1-3, 49a/1-2-12, 49b/1, 50a/3, 51a/1, 52a/1-2-3-3, 52b/1, 53a/1-3, 54a/2-3-3-12, 54b/2-3-3, 55a/2-3, 55b/1-2-3, 56a/YB-2-3.

kim 41a/7.

o.-ursa 26b/10, 27b/2, 28a/1-7, 28b/1, 30b/1, 34a/4-10, 34b/1, 36a/1-2-3-3, 38a/5, 40a/7, 41b/2, 43b/4-11, 44a/1, 45a/4, 45b/3, 46a/1, 47a/2, 47b/2, 49a/10, 49b/2, 50a/YB-1-7, 50b/9, 54a/8, 55a/1, 55b/8.

o.-isar 53b/4.

o.-a 25b/3.AB, 26a/7, 26b/9-11, 27a/YB-6, 27b/YB, 28a/YB, 28b/YB, 29a/6-10, 29b/10, 30a/1-9, 30b/3, 31a/YB, 31b/YB, 32b/4-6-9, 33a/YB-1-6, 33b/4-5-6-10, 35b/8, 37b/YB, 38a/YB-1-6-9, 38b/11, 39a/6, 39b/11, 40a/2-3, 40b/5-6, 41a/6, 42a/YB, 42b/YB-1, 43a/YB-3-7, 43b/YB, 44a/3, 45a/YB-6, 45b/5, 46a/YB-6, 46b/8, 48a/3, 48b/3-4-6-7, 50a/5, 51a/9, 51b/12, 52a/6, 52b/YB-1, 53a/6, 53b/10, 54a/YB-8-9, 54b/YB, 55a/YB-6, 55b/3-9.

o.-sa 32b/2.AB-3.AB, 33b/3.AB, 35a/3.AB, 39a/YB, 41b/6, 44a/YB, 45b/1, 47b/YB-1, 49b/10, 50b/YB, 51a/8, 52a/YB, 55b/YB-2.AB.

o.-sa gerek 26b/12, 27b/6, 29b/5.

o.-ınca 33a/12, 45a/10.

o.-unca 56a/9.

o.-up 34a/7, 49a/10.

o.-an 25b/4.AB, 32b/2, 33b/4.AB, 35a/YB-4.AB, 36a/2.AB-3.AB-4.AB, 37a/3, 37b/1, 43b/10, 45a/2.AB, 45b/YB, 46a/3, 46b/YB, 52a/2.AB-3.AB, 52b/2.AB-3.AB, 53a/3.AB, 53b/1, 55b/6.

o.-anuñ 26a/3.

o.-duğı 35b/YB, 35b/1.

o.-duğınuñ 43a/2, 54a/1.

o.-mış 29a/12, 49a/10.

o.-mağ 30a/3, 33b/1, 36a/YB-YB, 41b/4, 48a/4.AB.

o.-mağ gerek 30a/6.

o.-mağdur 26a/1-2, 33b/YB, 41b/3, 45a/3, 49b/3-3.

o.-mağdan 33b/3, 34a/10, 43a/1, 56a/1.

o.-mağdandır 41a/3, 46b/2.

o.-mağından 27b/YB, 28a/YB.

o.-maz 28a/2-3, 55a/2.

o.-mazsa 29b/11, 31b/10, 41a/8.

o.-maya 38a/8.

olun- olunmak, yapılmak.

o.-ursa 39a/7.

on on, (10).

o. dirhem 28b/10, 30a/11, 34a/11, 39a/10, 47b/7-7, 49a/4, 56a/10.

onar on sayısının üleştirme sayı sıfatı, her birinden on.

o. dirhem 26a/8.

o. dirhem 40b/10.

on iki on iki, (12).

o. dirhem 39a/10.

on üç on üç, (13).

o. dirhem 49a/4.

oñurğa omurga, bel kemiği.

o. aşağı düşmek ^calāmeti 55b/3.AB.

o.-ya 55b/8.

o.-sı (boyun o.) 55b/9.

o.-sından (boyun o.) 55b/3.

o.-ları (boyun o.) 55b/7.

o.-larına (arka o.) 25b/6.

oran ölçü, derece, miktar.

o.-ı (iki deng o.) 43a/8.

o.-dan geç- 53a/YB.

ot 1.ot, bitki.

o.-dur (bir o. kim) 34b/9.

o.-ı (şaru o.) 30b/12.

o.-ınuñ (efs̄ınt̄ın o. suyu) 45b/5.

(hanzal o. köki) 50b/8.

o.-ın (toħmekān o.) 51a/8.

2.ilaç, ecza.

iç sürücü o. 31a/8.

ķoyası o. 29b/4.AB.

o.-lar tedbiri 29a/4.AB.

(ağız içine urası o.) 55a/4.AB.

(bu o.) 29a/10.

(burnına ŗamzurası o.) 40a/2.AB.

(ekesi o. dermānı) 47a/4.AB.

(şol o.) 31a/12.

(t̄iz o.) 33a/9.

o.-ları tedbiri 30b/3.AB.

(ağız yıyısınıñ o.) 52a/4.AB

(arıtmağı o.) 31b/3.AB, 33a/3.AB.

(bu o.) 32b/8, 38b/5, 54a/9.

(diş o.) 51b/4.AB.

(ekesi o.) 28a/4.AB.

(ekesi ve yakası o.) 4.AB.

(kalan o.) 32b/12.

(sebelüñ o.) 32b/4.AB.

o.-lara 40b/9.

o.-lardan (ğalız o.) 29a/4.

o.-lar-ıla 34a/9.

otla- ilaçlamak, ilaç yapmak, tedavi etmek.

o.-yalar 39a/6.

o.-mağ 25b/4, 38b/4.

tedbiri 29a/3.AB, 29b/3.AB, 39a/2.AB, 42a/3.AB.

(ğarğara bile o.) 40b/4.AB.

o.-mağ gerek 49a/12.

o.-mağa 38b/3.

o.-mağı 40b/2.AB.

otur- yerleşmiş, oturmuş.

o.-miş yir 55b/11.

ov- ovmak, bir şeyin üzerine bastırarak el gezdirmek; yoğurmak.
o.-mak muvafıkdur 25b/11.

Ö

öd karaciğerin salgıladığı yeşil, sarı renkte acı sıvı, safra.
ö.-i (semiz tavuk ö.) 43a/6.
(turna ö.) 39b/10.
ö.-in (keçi ö.) 33b/11, 36b/8, 45b/12.
(şığır ö.) 42b/10.
ö.-yle (şığır ö.) 43b/6.
ö.-ler şāfi 36b/8.

öksür- öksürmek.
ö.-e 53b/11.

ön 1.bir şeyin esas tutulan yüzü, arka karşıtı; ön.
ö.-inde (gözi ö.) 36b/2.
ö.-indegi (dimāguñ ö.) 41a/2.
2.önce; ön.
ö. 37a/3.
ö.-iyle 39a/6.

ört- örtmek, üstünü kapamak.
ö.-mişdür 31b/2.

örtül- örtülmek, üstü kapanmak.

ö.-mekdür 31a/2.

ötürü ötürü, -den dolayı.

oñurgasından ö. ol- 55b/3.

öyle öğle, gün ortası.

ö. vaktında 36a/2.

P

pāça (F) koyun, keçi sığır gibi kasaplık hayvanların ayağından yapılan çorba.

p.-sı (oğlağ p.) 28b/5.

(oğlağ yā kuzı p.) 33a/6.

(kuzı oğlağ p.) 30a/6.

p.-sın (oğlağ ve kuzı p.) 29a/5.

(kuzı oğlağ p.) 48a/8.

p.-sıyla (oğlağ p.) 27b/6.

pālūde (F) pelte.

sıvuk p. 43a/5.

panbuğ (F) pamuk.

p. 29a/12, 44a/9, 46a/10.

bir pāre p. 33a/10.

ütülmüş p. 38a/9.

yeñi p. 33a/11.

p.-ıla (*panbuğıla*) 44a/5.

p.-la (*panbuğla*) 46a/11.

pāre (F) parça.

p. p. eyle- 50b/6.

bir p. panbuğ 33a/10.

perhiz (F) sağlığı korumak veya düzeltmek amacıyla uygulanan beslenme düzeni.

p.-i 28a/2.AB, 28b/2.AB, 29a/2.AB, 29b/2.AB, 30a/2.AB, 30b/2.AB, 31b/2.AB, 33a/2.AB, 36b/2.AB, 41b/2.AB, 42a/2.AB, 42b/2.AB, 43a/2.AB.

p.-ler 26a/2.AB.

perverde (F) meyve veya sebzeyi terbiye etme.

p. ol- 26a/7.

perverīş (F) terbiye etme.

p. yimiş 33b/10.

pes (F) o halde, öyleyse, sonuç olarak, şimdi.

p. 37b/5, 43b/8, 47b/8, 55b/11.

peynir (F) peynir.

p. 30a/4.

R

rāḥat (A) rahat.

r. 50a/3.

r. ol- 49b/3.

rāziyāne (F) rezene, maydanozgillerden, sarı çiçekli, yaprakları iplik biçiminde parçalı hoş kokulu, baharlı meyveleri bulunan bir bitki (*foenicolum vulgare*).

r. şuyı 36a/4.

r. şuyın kim 33b/10.

reg-bend (F) damar sargısı, kanı durdurmak için kullanılan bir tür sargı.

r. ile 29b/12.

r. üzeri 35b/7.

r.-i (ol r.) 35b/9.

r.-e 35b/8.

renc (F) ağrı, hastalık.

bu r. 25b/1, 33b/7, 41a/7-11.

ol r. 33a/12, 43a/2.

r.-dür kim 51a/10.

r.-üñ (bu r. sebebi) 45a/1.

r.-e (bu r.) 40a/9.
r.-de (bu r.) 25b/11, 42a/2.
r.-i (sersām r.) 48b/1.
(unutsağulıķ r. kim) 26a/YB.
r.-inüñ (intişār r. dermānı) 33b/YB.
r.-ine (ol intişār r.) 33a/3.
r.-ler (burunda olan r.) 37b/1.
r.-lerüñ 46b/YB.
r.-leri (boğazda olan r.) 53b/1.
r.-lerin (ağız ve dil ve dudak r.) 46b/1.
r.-lerindendür (baş r.) 26b/YB.

renclü ağırlı, hastalıklı, hasta olan.

r.-ye (bu r.) 25b/7, 37b/8.

reng (F) renk.

r.-i (ol başuñ r.) 47a/2.

revān (F) akan, akıcı.

r. ol- 40a/3, 53a/6.

reyhāni (A) reyhanla ilgili olan.

r. süci 40b/9, 52a/12.

rufādan (A) bkz. rufūdan.

r. 30b/6, 31a/5.

rufūdan (A) rafadan. (*krş. rufādan*).

r. yumurda 28b/4, 30a/5, 33a/6, 43a/5, 48a/9.

S - Ő - B

şabr (A) sabırlık otu, sarısabır, çok yıllık, etli yapraklı ve sarı çiçekli bir bitki (*aloe vera*) ve bundan elde edilen tıbbî bir zamk.

ő. 34a/11, 35a/11, 37b/10, 44b/6, 45b/4.

ő. birle 27b/11.

őāfī (A) saf, katıksız.

ő.-ise 36b/10.

őafrā (A) sarı safra, öd; karaciğerin salgıladığı yeşil, sarı renkte acı sıvı, humoral patoloji teorisinin temelini teşkil eden dört vücut sıvısından biri.

ő. gālib ol- 28a/YB.

ő. nişānları 54b/3.

göyümiő ő. 48a/2.

ő.-dan ol- 28a/1, 49a/2, 49b/2, 54b/YB, 54b/1, 56a/2.AB.

göyün- 35b/2.

(göyünmiş ş.) 56a/3.

ş.-dandur 47a/2.

sağ 1.sağlam.

s. ve bütün ol- 51b/12.

2.saf.

s. tuz 48b/4, 50b/12, 51a/4, 51b/4-10.

sağ- memeyi parmaklar arasında sıkarak sütünü akıtmak; sağmak.

s.-a 29a/9, 36a/9.

s.-mak gerek 41b/11.

sağdur- sağma işi yapılmak.

s.-a 27b/13, 37a/9.

sağır işitme duyusundan yoksun, işitmeyen (kimse).

s.-uñ (toğalıdan s. nişānı) 43b/1.

sağırılık sağır olma durumu.

s. 43b/4-10.

s. kim 43b/2.

s. ol- 43b/10.

ol s. 43b/YB.

s. şāfları 43b/2.AB.

s.-uñ (*sağırılıguñ*) 43b/2.

s.-ı (*sağırlığı*) (kulak s.) 44a/1.

saķın- sakınmak, uzaklaşmak.

s.-a 28b/6, 29a/4, 47b/9, 51a/6.

s.-maķ gerek 26a/4-5, 27b/7, 28a/4, 29b/4, 30b/5, 31a/4-6, 31b/4, 33a/4,
36b/6, 41b/5, 42b/6.

sākin (A) sakin, dingin, dindirilmiş.

s. ol- 29b/11, 33a/12, 46a/6, 52b/3.

s. eylemek tedbiri 41b/4.AB.

saķla- sakınmak, korumak.

s.-yu 51b/6.

saķsı saksı.

çinī s. 51a/4.

şal- vermek, yükseltmek, arttırmak.

s.-andan (*sevdā ş.*) 28b/6.

salār *bkz. salyār.*

s. 53a/YB.

salyār (Yun<salion) salya, ağızdan sızan tükürük. (*krş. salar*).

sümük ve s. çoklığı 26a/3.

sar- sarmak, örtmek, çevresini çevirmek.

s.-a 46a/10, 49b/11.

sarhoşlık sarhoş olma durumu.

s.-dan 42b/4.

sarımsak sarımsak; zambakgillerden, yapraklarında, saplarında ve toprak altındaki soğan biçimli sürgünlerinde kokulu yağ bulunan bir kültür bitkisi (*allium sativum*).

iki diş s. 50a/6.

sarmaş- bir şeye sıkı sıkıya sarılmak, dolanmak.

s.-ur 34b/9.

şaru 1.yumurtanın ortasında bulunan sarı, besleyici bölüm.

ş.-sın (kati bişmiş yumurdanun s.) 51a/12.

(yumurdanun ağın ve ş.) 33a/10.

2.bitki türlerini ayırt etmek için kullanılır.

ş. helile 27b/9, 31b/8, 50b/12, 54a/4.

ş. helile kabınun yonkası 34a/11.

ş. otı 30b/12.

ş. zırnıh 37a/9, 50b/8, 56a/10.

saruca ağacı bir çeşit ağaç.

s. 50b/8.

sa' ter (A) güveyi otu, zater (*origanum vulgare*).

s.-le 36b/4.

sayığı tereyağı.

s. kim 51b/8.

sayıklat- sayıklamasına sebep olmak.

s.-a (*sayıklada*) 42a/3.

şayru hasta.

ş. 35a/7, 54b/7.

şayruluk hastalık.

ş.-uñ (*şayruluğuñ*) şöñında 55a/6.

ş.-a (*şayruluğa*) ulaş- 27a/1.

ş.-1 (*şayruluğı*) (dil ş.) 52b/2.

sebeb (A) sebep, neden.

s.-den (bu s.) 43a/2, 48a/3.

(ol s.) 38a/2.

s.-i 25b/1AB, 26a/YB-1.AB, 26b/1.AB, 27a/1.AB-2, 27b/1.AB, 28a/1.AB, 28b/1.AB, 29a/1.AB, 29b/1.AB, 30a/1.AB, 30b/1.AB, 31a/1.AB, 31b/1.AB, 32a/1.AB, 32b/1.AB, 33a/1.AB, 33b/YB, 34a/1.AB, 34b/1.AB, 35a/1.AB, 35b/1.AB, 36a/1.AB, 36b/1.AB, 37a/1.AB, 37b/1.AB, 38a/1.AB, 38b/1.AB, 39a/1.AB, 39b/1.AB, 40a/1.AB, 40b/1.AB-1, 41a/1.AB, 41b/1.AB, 42a/1.AB,

42b/1.AB, 43a/1.AB, 43a/1.AB, 43b/1.AB, 44a/1.AB, 44b/1.AB, 45a/1.AB, 45b/1.AB, 46a/1.AB, 46b/1.AB, 47a/1.AB-2, 47b/1.AB, 48a/1.AB, 48b/1.AB, 49a/1.AB, 49b/1.AB, 50a/1.AB, 50b/1.AB, 51a/1.AB, 51b/1.AB, 52a/1.AB, 52b/1.AB, 53a/1.AB, 53b/1.AB, 54a/1.AB, 54b/1.AB, 55a/1.AB, 55b/1.AB, 56a/1.AB.

(baş ve çıiban s. birle) 42a/YB.

(boğaz ağrısınıñ s.) 55b/7.

(bunuñ s.) 26a/1.

(bu rencüñ s.) 45a/1.

(diş yıyıduğınun s. kim) 50b/1.

(domağun s.) 26b/1.

(göz ağrısınıñ s.) 27b/1, 28a/1, 28b/1.

(göze şu inmek dermānın ve s.) 36b/YB.

(kulak ağrısınıñ s.) 41b/2.

s.-inden (buḥār s. ol-) 45a/7.

(cānaverler girmek s. ol-) 45b/YB.

(eyrek kan s. ol-) 48a/1.

(ğalīz yil s. ol-) 39b/2.

(ta^cām s.) 51a/1.

s.-indendür (issi s.) 46b/4.

(ol yavuz buḥārlar s. kim) 51b/1.

(şol bevāsīr s. kim) 40b/3.

(yil s.) 46b/3.

s.-iyle (nefes yolu bağlanmaḵ s.) 40a/YB.

(şu girmek s.) 46a/YB.

s.-lerinden (burun yıyı duymadığını s. birisi) 41a/1.

sebel göze inen perde, dumanlı bulanık görme hastalığı.

s. 31a/1.

ol s. kim 31a/YB, 31b/YB.

s.-üñ otları 32b/4.AB.

(eski ve kalın s. nişānı) 31b/1.

s.-i 31b/10 (ol s.) 31b/10.

s.-de (yufka ve yeñi s.) 31b/5.

sekbīnec (F) salatalığa benzeyen bir bitki ve bundan elde edilen zambak.

s. 36a/6.

s. birle 36b/9.

sekiz sekiz, (8).

s. dirhem 56a/11.

semiz semiz; eti, yağı çok olan, besili, şişman.

s. tavuk ödi 43a/5.

serçe serçe; serçegillerden kışın göçmeyen, koyu boz renkli, küçük ötücü

bir kuş (*passer domesticus*).

s. eti 25b/7.

sersām (F) insana sersemlik veren bir hastalık, menenjit hastalığı.

s. renci 48b/1.

s. şöñinca 43b/10.

s.-dan ol- 48b/4.

şoñra 43b/2.

sevdā (A) kara safra; eski tıp anlayışında ,nsan mizacında bulunduğu kabul edilen dört vücut sıvısından biri. (*bkz. hılt*).

s. şal- 28b/6.

s.-dan ol- 55b/2.AB.

(göyünmiş s.) 56a/3.

sezāb (A) sedef otu, çok yıllık, çalı görünüşünde, sarı çiçekli ve kuvvetli kokulu bitkilerin genel adı (*ruta graveolens*).

s. 45a/6.

s. yıyla- 41a/9.

s. şuyı 32b/12, 41a/12.

s. şuyı birle 33b/11, 36b/8.

s. yağı 45a/7.

sıçan sıçan; fareden iri, kemirgen, memeli hayvan (*rattus*).

s. tezegi 32b/9.

sığ- sığmak.

s.-ası (çuvāldūz s. delük) 38a/8.

s.-maya 48b/7.

şığır sığır; gevişgetirenlerden, boynuzlu büyük baş evcil hayvanların genel adı.

ş. eti 36b/6.

ş. ödi 42b/10, 43b/6.

ş.-uñ 51b/8.

sık- sıkmak, basınçla suyunu, yağını, sıvı kısmını çıkarıp akıtmak.

s.-alar 31b/12.

şıkındu sıkılarak çıkarılan meyve suyu, usare.

ş.-sı (boy ş.) 42a/11.

(efsintin ş.) 43b/5.

sındu makas, bir şeyleri kesmek için kullanılan alet, sındı.

s.-yla (kiçi s.) 31b/11.

şinnāre küçük makas.

ş. birle 34a/8.

sırça cam, camdan yapılmış.

s. 51a/4.

şırף sade, saf.

şol tatlu ş. süci 44b/10.

sıvuk sulu, cıvık, suyu fazla.

s. pālūde 43a/5.

sız- sızmak, yavaş yavaş akmak.

s.-mağdur 49a/3.

s.-mağdan 52a/2.

sızır- süzmek.

s.-a 46b/8.

sızırıl- süzölmek.

s.-mış 38b/6.

sib elma.

s. 42b/12.

sibistān (F) sibistan ağacı ve meyvesi (*cordia mixa*).

s. 29b/8, 41b/10, 48a/7.

sidük sidik, idrar.

s.-ine (*sidübine*) (deve s.) 39b/11.

sikencübīn (F) bkz. *sirkengübīn*.

s. ve ĥardal birle 37a/5.

sikengübīn (F) *bkz. sirkengübīn.*

s.-i (şeker s. birle) 54a/6.

sil- bir şeyin ıslaklığını gidererek kuru duruma getirmek.

s.-mekden 30b/5.

siñ- sindirmek.

s.-er 43a/4.

siñek sinek.

s. 53b/2.

s. gibi 36b/1.

siñir sinir, duyu ve hareket uyarılarını beyinden organlara, organlardan beyne ileten beyazımsı teller ve bu tellerin oluşturduğu demet.

s. kısalığı 48b/2, 48b/6.

s.-i (ol s.) 48b/6.

s.-ler birle 41a/YB.

za^cıflığından ol- 34a/3.

s.-leri (boynı s.) 41a/5.

(tamarları ve s. çekilmegi) 27b/4.

sirke (F) 1.sirke, ekşimiş üzüm suyu.

s. 48b/5, 53b/6.

s. içinde 44a/12, 50a/5, 56a/8.

dögilmiş ve elenmiş tīz s. 47b/11.

s.-yi 49a/9.

(şol s.) 50a/4.

s.-ye 39b/7, 44a/4, 47b/9, 50b/9, 54b/10.

bandur- 38b/10.

(ol s.) 38b/10.

(tīz s.) 47b/7.

s.-de 26b/8.

s.-yle 40a/10, 43a/3, 45a/12, 48a/5, 48b/9, 49b/5-7, 53b/5-5, 54a/6, 56a/6.

2.bit, tahtakurusu vb. asalak böceklerin yumurtası.

bit ve s. 37a/YB.

kirpüklere bit ve s. düş- 37a/1.

s.-yi (ol bit s.) 37a/6.

sirkengübīn (F) bal, şeker, sirke ve çeşitli meyvelerin öz suyundan yapılan bir

grup şerbete verilen ad. (*krş. sikencübīn, sikengübīn*).

s. 47b/5, 52a/5, 52b/7.

s. birle 55a/4.

sīsenber (Yun.) varsama (marsama) otu denilen bir bitki.

s. 39b/5.

sivülci sivilce; içinde irin bulunan küçük deri kabarcığı, en küçük çıban.

kızıl baş ve s. kim 47a/YB.

siyâh bitki türlerini ayırt etmek için kullanılır.

s. helîle 55b/4.

soğan soğan (*allium cepa*).

s. 45a/6.

s. şuyı 53b/6.

s. turşısı 53a/11.

soğ- içine veya arasına girmesini sağlamak.

s.-a 40b/6-9-12, 44b/6-12, 45a/6, 46a/11.

s.-alar 55b/11.

soğulda- zonklamak.

s.-sa 42a/1.

s.-mağ 41b/4.

s.-mağı 27b/3.

s.-ması 50a/3.

şoñ sonra; son.

ş.-ına 37b/2.

ş.-ında kim 55a/6.

ş.-ınca 30a/2, 31b/8, 32b/1, 38a/3, 38b/5, 42b/2-3-3, 43b/10, 46a/9, 48b/1, 49a/7, 52b/8, 55a/5.

şoñra sonra; müteakiben.

ş. 25b/2, 27b/8, 29b/7, 30a/7-10, 31a/10, 32a/7-12, 32b/5, 33a/8, 34a/9, 35a/5-7, 36a/2-10, 37a/8, 40a/6-7, 43b/3, 44b/2, 46a/2-3, 47b/4, 48a/5, 49b/8, 52a/5, 53b/8, 54a/7, 55b/2, 56a/2.

ş.-ğı dermānı 28b/12.

sovuş 1.soğuk, ısısı düşük olan, sıcak karşıtı.

ş. ayran 37b/8.

ş. şu 46a/3, 46a/3-7, 49b/6-7, 51a/10.

ş. şu girdügi dermānı 46a/3.AB.

ş. yil 45a/1-4.

ş. yildür kim 26b/1.

depesine ş. şu koy- 37b/7.

katı ş. 46b/3.

ş.-dan şiş- 49a/2.AB.

2.eski tıp anlayışına göre mizaç özelliği.

ş. 43b/4.

ş. domağı tedbiri 26b/2.AB.

ş. hılt 45a/2, 50a/1.

ş. nesnelere gerek 42a/5.

ş.-dur 26b/1.

ş.-dan 43b/YB, 45a/4.

sovuqluk soğukluk, mizacın soğuk olma durumu.

s. 26a/1.

s.-dan 45a/YB, 50a/YB.

şoy- bir şeyin üzerinden kabuk, deri, zar gibi şeyleri çıkarmak.

ş.-a 32a/7.

soyul- soymak işine konu olmak.

s.-miş (kabı s. arpa) 27a/10.

(kabı s. bakla kim) 33b/4.

(kabı s. datlu bādām) 51a/8.

(kabı s. kavrulmuş mercimek) 47a/11.

(kabı s. māş) 33a/5.

(kabı s. mercimek) 41b/7.

söbüce beyzi, yumurta biçiminde.

s.-dür kim 35a/3.

sögüt söğüt; akarsu kenarlarında yetişen, yaprakları almasıık ve alt yüzleri

havla örtülü büyük bir ağaç (*salix*).

s. yaprağı şuyı birle 33b/4.

şu su.

ş. 46a/8.

ş. az iç- 36b/5.

ş. çok iç- 28b/6.
ş. gir- 46a/YB.
ş. tıoldur- 40a/5.
ş. vir- 40a/8-10-12, 40b/11, 49a/9, 56a/6.
ş. virmek tedbiri 49b/3.AB.
ş. degmedük kireç 56a/8-11.
ş. içinde 36a/9.
ş. içmek tedbiri 36b/4.AB.
burnına ş. vir- 38b/5.
burnına şü viresi nesnelere 40a/4.AB.
depesine şovuk ş. koy- 37b/7.
göze şü indüğünüñ nişanı 36b/1.
göze şü inmek dermânın ve sebebi 36b/YB.
ılıcağ ş. 46a/7.
inen şü 36b/10.
issi şü 45a/5, 46a/1-2-4, 53a/8.
issi ş. bu buğarı 32b/5, 44a/5.
ol ş. 46a/6.
şovuk ş. 46a/3.AB-7, 51a/10.
turu ş. 36a/9.
ş.-nuñ ilkinde 36b/9.
(issi ş. buğarı) 32a/6.
ş.-yı 54b/10.
birle 37a/10, 55a/6.
(gey issi ş.) 26b/5.

(ılıcağ ş.) 26b/7.
(ol ş.) 36b/12.
(şovuk ş.) 49b/6-7.
(şol ş.) 45b/4.
ş.-ya dahı 40a/11.
(ılıcağ ş.) 25b/4.
(issi ş.) 32b/7.
ş-yla 48a/5, 49a/9, 49b/3, 56a/6.
(issi ş) 38b/4.
(kaynanmış ş.) 37a/6, 40a/12.
(panbuk dolanmış ş.) 29a/12.
(şol ş.) 53b/8.
ş.-yı (ağız ş.) 53a/YB-3.AB.
(arpa ş.) 26b/11, 54a/9, 54b/4.
(ayva tohmı ş.) 28a/10.
(bal ş. birle) 55a/6.
(datlu erük ş.) 28a/8, 54b/5.
(dilüñ ş.) 48b/8.
(dişüñ s.) 51a/4.AB-10.
(gül ş.) 54b/11.
(gül ş. birle) 49a/11.
(issilikden ağan ağız ş.) 53a/2.AB.
(kadın duzluğı ş.) 54b/6.
(karpuz ş.) 54b/5.
(kasnī ş. birle) 33b/5.

(keçi bağından çıkan ş.) 35a/6.

(kişnīc ş. birle) 27b/12.

(sezāb ş.) 41a/12.

(sezāb ş. birle) 33b/12.

(sögüt yaprağı ş. birle) 33b/5.

(sumāk ş.) 54b/12.

(yaş kişnīci ş. birle) 49b/7.

(zerdālū ve erūk ve ʿunnāb ş. birle) 47a/5.

ş.-yın 26b/9, 27a/12, 31b/12, 37b/9, 45b/11, 53a/8.

(ağzın ş.) 47a/9.

(arpa ş.) 42a/4, 48a/8.

(boy ş.) 29b/12.

(efsīntīn otunuñ ş.) 45b/5.

(eşek tezeği ş.) 38a/6.

(gül ş.) 37b/7.

(gül ş. çıkaracak alet gibi) 38a/7.

(kar ş.) 38a/6.

(kebüter otunuñ ş.) 45b/10.

(kemmūn ş.) 30b/11.

(kettān toħmı ş.) 42a/11.

(kettān toħmı ş. birle) 29b/12.

(mürr toħmı ş.) 42a/11.

(rāziyāne ş.) 36a/5.

(rāziyāne ş. kim) 33b/10.

(şeftālū yaprağı ş.) 45b/6.

ş.-yına 44b/12.

(sezāb ş.) 32b/12.

ş.-yıyla 54a/6.

(datlu elma ş.) 52b/11.

(erük ş.) 54a/4.

(soğan ş.) 53b/6.

(yimişler ş.) 42a/8.

(yimişler ş. kim) 41b/9.

şulu sulu olan, içinde su bulunan.

ş. süci 27a/6.

s.-ca süci 36a/7.

sumāk (A) sumak; Antep fıstığıgillerden, sıcak bölgelerde yetişen, kabuğu hekimlikte, yaprakları dericilikte kullanılan bir ağaç (*rhus coriaria*). Bu ağacın, ekşilik vermek için dövülerek yemeklere katılan mercimeğe benzeyen meyvesi.

s. 47a/6-7, 53b/10.

s. aşu gibi 38a/11.

s. şuyı 54b/12.

s. şāfi 35b/11.

(dānesiz s.) 47a/11.

şusal- susamak.

ş.-mağı 54b/2.

susam (A) susamgillerden, sıcak bölgelerde yetişen küçük bir bitki (*sesamum indicum*). Bu bitkinin yağ çıkarılan, öğütülerek tahin elde edilen ve simit vb.nin üzerine serpilerek küçük sarımtırak tohumu.

s. yağı 43a/12.

sūsen (A) zambak (*iris*); yüksek boylu, çok yıllık, otsu, iri çiçekli, güzel görünümlü ve kokulu, mor (gök) (*iris germanica*), beyaz (ak) (*iris albicans*) ve sarı (*iris pseudacorus*) gibi çeşitli türleri olan bir bitki.

s. yağı 25b/10, 51a/11.

susuzlık susamış olma durumu.

s.-ı (*susuzluğu*) 54b/2.

süci içecek, şarap, içki.

s. 31a/4.

s. içme- 35b/12.

s. kat- 32a/8.

s. yıyısı 53a/11, 53a/4.AB.

hōş kokulu s. 40b/4.

hōş yıyılı s. 40b/11.

hōş yıyılı mu^ctedil s. 43a/6.

şulu s. 27a/6.

şuluca s. 36a/7.

şol tatlu şırf s. 44b/10.

s.-ye (rehāni s.) 40b/9.

s.-den 26b/5, 28a/4, 29a/4, 29b/4, 30b/4, 31a/6, 33a/4, 36b/5, 41b/5, 42b/3.

s.-yle 30a/12.

(hōş yıyılı s.) 52b/12.

(reyhāni s.) 52a/12.

(şol s.) 52a/5.

süd 1.kadınların ve memeli dişi hayvanların yavrularını beslemek için

memelerinden gelen, besin değeri yüksek beyaz sıvı.

s. sağ- 29a/9, 36a/9.

s. aşlından 36b/5.

s. içine 42a/12.

ılıcağ tāze s. 46a/5.

ıssıcağ tāze s. 37a/8.

issi s. 50a/2.

ol s. 41b/12.

tāze s. 42a/8.

s.-e (ol s.) 46a/6.

s.-den 30a/4.

s.-le (tāze s.) 54a/7.

s.-i (kızıoğlan s.) 28a/10.

s.-in (°avrat s.) 27b/13, 41b/11.

(keçi s.) 55b/12.

s.-ine (°avrat s.) 32a/5.

s.-iyle (°avrat s.) 28a/12, 29b/10.

2.bazı bitkilerin türlü organlarında bulunan veya tohumlarından elde edilen beyaz renkte öz su.

s.-i (bādām s. birle) 26b/12.

(südlegen s.) 50b/9.

s.-iyle (bādām s.) 29b/5, 33a/5.

südlegen sütleğen otu; bir, iki veya çok yıllık, sütlü, otsu veya çalimsı, çok çeşitli türleri bulunan bitkiler (*euphorbia officinarum*).

s. südi 50b/9.

süker (F) bkz. şeker.

s. 29a/10.

s. cüllābı birle 28a/6.

sükk kokulu ağız pastili.

s. 52a/6, 52b/10.

sülük sülük; tatlı sularda yaşayan, vücudunda 22 sindirim kesesi olduğu için bir kezde, ağırlığının sekiz katı kan emebilen, bazı kan hastalıklarının tedavisinde yararlanılan hayvan (*hiruda medicinalis*).

s. 53b/YB-3-8.

s. çıkarmağ tediri 53b/2.AB.

sümük doku hücrelerinin ve üzerinde bulunan bezlerin, doku yüzünde nemli, akıcı, kaygan bir tabaka oluşturan salgısı.

s. ve salyār çoklığı 26a/3.

sünbül (F) sümbül; zambakgillerden, soğanla üretilen, 15-20 cm yükseklikte, çiçekleri kuvvetli kokulu ve türlü renkli, çok yıllık bir bitki (*hyacinthus orientalis*).

s. 26a/10, 28b/10, 30a/12, 34b/5, 40b/10, 51b/10, 52a/6-10, 52b/10.

s.-ü Hindi “Hint sünbülü” 40b/7.

sünük kemik.

s. 53b/YB-12.

s. çıkarmak tedbiri 53b/4.AB.

sür- 1.uzaklaştırmak, götürmek, temizlemek.

s.-e 29b/9, 47a/9, 47b/8, 48a/7, 53a/5-9, 55a/5.

s.-eler 32a/12.

s.-üp 47a/6.

s.-mek 48a/6.

s.-mek gerek 31b/9, 32a/11, 41a/9.

s.-mekden 32a/7.

2.dokunmak, sürtmek, ovmak.

s.-e 48b/5-8-11.

s.-eler 37b/7, 30b/10.

s.-mek 48b/9.

3.bir maddeyi yüzey üzerine ince bir tabaka olarak yaymak.

s.-e 35b/8, 51a/6, 52a/9.

s.-eler 51b/5.

4.kullanmak, uygulamak, yapmak.

s.-eler 30a/12.

s.-mek gerek 43b/3.AB-4.AB.

sürme (F) göz ilacı.

s. 46b/10.

s. gibi 54a/11, 55a/7.

s. kim 34b/6.

şeb s. 35a/12.

s.-yi (işbu s.) 34b/4.

s.-si tedbiri 31a/4.AB.

(bāselīkūn s.) 34a/5.

s.-sin (aydınlık s.) 31a/11, 36a/6

sürücü temizleyici.

iç s. ot 31a/8.

süz- bir sıvıyı, içindeki katı veya yoğunlaşmasına sebep olan tortulu maddelerden ayırmak için bez veya delikli bir kaptan geçirmek.

s.-miş tavuk yağı 38b/8.

s.-mek gerek 30a/9.

süzdür- süzme işi yapılmak.

s.-e 38b/7.

Ş

şāb (A<şabb) şap; alüminyum ve potasyum sülfatından veya amonyum alüminyum sülfatından oluşan, sıcak suda eriyen, tadı buruk, antiseptik bir madde. (*krş. şeb*).

ş. 47b/10, 50b/10, 52a/8-11, 56a/11.

şāf (A) fitil, çeşitli hastalıklarda makattan kullanılmak üzere hazırlanmış, vücut sıcaklığı ile erimeye müsait, küçük koni şeklindeki ilaçlar.

ş. eyle- 30a/12, 32b/12, 43b/6.

aķ ş. 29b/10.

dögilmiş ş. eyle- 35a/12.

ķızın ş. 30a/11.

ķızıl ş. nüshası 30a/4.AB.

ķızıl ve yeşil ş. 31b/9.

ķızıl yā yeşil ş. 31a/10.

yeşil ş. 34a/5.

yeşil ş. nüshası 32b/10.

ş.-ı (bu ş.) 35a/10.

(ol ş.) 43b/9.

ş.-ın (māmişā ş.) 44a/12.

(ödler ş.) 36b/8.

(sumāk ş.) 35b/11.

ş.-lar eyle- 27b/12, 39b/11.

dermānı 39b/4.AB.

ş.-ları (sağırılık ş.) 43b/2.AB.

şahm (A) sebze ve meyvelerin etli kısmı.

ş.-ı hançal 25b/9, 28b/7, 39b/10, 40a/11, 43b/4, 45b/11, 50a/4, 55a/5.

şahtere (F) şahtere; bir yıllık otsu, parçalı yapraklı, pembe veya beyaz çiçekli bir bitki şahtere; bir yıllık otsu, parçalı yapraklı, pembe veya beyaz çiçekli bir bitki (*fumoria officinalis*).

ş. 30a/8.

şakīka (A) yarım baş ağrısı, migren.

ş. ağrısı 43a/10.

şalgam (F) turpgillerden, şekli soğana benzeyen, yumru köklü, sebze türü bitkisi (*brassica rapa*).

ş. turşısı 53a/11.

şāmī Şam şehriyle ilgili, Şam'dan gelen.

ş. 47a6.

ş. sırça 51a/4.

şarāb (A) şurup, içilecek şey; bitkilerin veya meyvelerin kaynatılmasıyla hazırlanan koyu sıvı kıvamda ilaç.

ş.-ı (benefşe ş.) 54a/5.

(nīlūfer ş.) 27a/4.

ş.-ıyla (elma ş.) 27b/10.

(tūt ş.) 54a/6.

şeb (A<şebb) bkz. şāb.

ş. 35a/12.

şeftālū (F) şeftali; gülgillerden, ılıman bölgelerde yetişen, pembe çiçekli bir ağaç ve bunun tatlı ve sulu meyvesi (*persica vulgaris*).

ş. 42a/6, 52b/5.

ş. çekidegi yağı 45b/8.

ş. yaprağı suyu 45b/6.

ş.-yla (yaş ş.) 48a/6.

şeker (F) şeker kamışı, şeker pancarı, patates, havuç, mısır, buğday vb. bitkilerin sap ve köklerinin öz suyundan veya nişastasından çıkarılan, birleşiminde karbon, oksijen ve hidrojen bulunan, beyaz, suda eriyen, mayalanabilen ve çoğu tatlı olan maddelerin genel adı. (*krş. süker, şekker*).

ş. 31a/9, 47a/12.

ş. dağı 29a/6.

ş. cüllābı 42a/4.

ş.-i 43a/5.

ş.-le 37b/13, 48a/9, 52b/6.

ş.-i (taberzed ş.) 26a/8, 32b/4-8.

ş.-iyle (taberzed ş.) 30b/10.

şekker (F) *bkz. şeker.*

ş. sikengübini birle 54a/6.

ş.-i (yumuşak dögilmiş ş.) 47b/6.

şerh (A) açıklama, açık anlatma.

ş. bildür- 41b/1.

ş. eyle- 37b/1.

şey şey.

ş. 46b/6.

şifâ (A) hastalıktan kurtulma, iyi olma, sağalma.

ş. ol- 40b/6.

şimdi az önce, biraz önce, demin.

ş. 41a/11.

şiş organ veya dokuda çeşitli sebeplerle ortaya çıkan şiş, kabartı,

şişkinlik, kabarıklık.

ş.-i (boğaz ş.) 54a/1.

ş.-inüñ (dil ş. dermānı) 48a/YB.

şiş- şişmek, genişlemek, hacmi büyümek, kabarmak.

ş.-se 49a/2.AB-3.AB.

ş.-dügi 49a/YB

ş.-miş 30b/3, 39a/7.

ş.-mek 48a/1, 49a/1, 47b/2.AB, 48a/2.AB, 32a/3.

ş.-megiyle 49b/1.

ş.-meksüz 49b/1.

şişe (F) şişe, camdan veya bakırdan yapılmış dar ağızlı, uzun kap.

ş. eyle- 38a/7.

ş. dürtmak tedbiri 38a/3.AB.

ş.-sin (cerrāhlarıñ ş.) 37b/6.

ş.-ler 54b/8.

şīrin (F) tatlı, hoş.

ş.-lerden 29b/4.

şīrlġūn (F<şir-i ruġān) şırlaġan, susam yaġı (*oleum sesami*).

ş.-da kaynat- 49a/6.

şiryān (A) atardamar.

ş. tamarı kim 38a/2.

şol şu, o.

1.işaret sıfatı olarak:

ş. 29a/YB, 31a/12, 31b/4-10, 34a/5, 35a/1-6, 37a/2, 40b/1-2, 41a/2, 44b/10, 45a/6, 45b/1, 46b/5-5, 48a/2, 48b/2, 50a/4-8, 50b/1, 52a/5, 53b/8, 56a/YB.

2.işaret zamiri olarak:

ş. 38b/10, 45b/4.

ş. kadar 30b/10, 47a/9.

şör (F) tuzlu, şor.

ş. 27b/6.

şöyle şöyle, şu şekilde.

ş. 36b/11, 51a/12, 54b/8.

ş. kim 39a/1, 45b/10, 55b/8.

T - Ṭ

tā (F) kadar, dek, degin.

t. 39a/5, 41b/11, 42a/10, 45a/10, 46a/6-8-10-12-12, 48b/12.

t. kim 31a/9, 39b/9-11, 42b/12, 48b/8, 50a/9, 53a/6, 53b/12, 54b/9, 55a/8.

ta^cām (A) yemek, yiyecek, aş. (krş. ta^cām, yimek, yiyim).

t. 42b/4, 52b/3, 53b/2, 54b/9, 55a/3.

t. dahı 35b/12.

t. sebebinden 51a/1.

her t. kim 38a/11.

t.-ı az yi- 42a/4.

.-dan saın- 27b/6.

.-lardan (alz .) 31a/4.

aba (A) yiyecek koymaya yarar az derin ve yayvan kap.

issi t. zerine 44a/8.

abr (F) tebeir; toz zerreciklerinden oluan, izdii yerde iz bırakan, beyaz

veya aık renkte kireli kaya; bu kayadan elde edilen bir eit ak toprak.

. 47a/10, 52a/8.

aberzed (F) nebat ekeri.

. ekeri 26a/8, 30b/10, 32b/4-8.

abat (A) tabiat, miza, yaradılı.

. yumua gerek 37a/7.

.-ı yimiler uyuyla yumuatma gerek 42a/7.

yumuat- 28a/7, 29b/9, 54a/4.

.-in arıt- 55b/4.

yumuat- 29a/8, 33a/9, 39b/4, 41b/8.

aayyr (A) deime, bakalama.

t. ol- 41a/6.

aayyrlk deiiklik.

t.-1 (*tağayyürlüğü*) 41a/6-7.

tağlağ *bkz. dağlağ.*

ğ. demür-ile 33b/9.

taṃaḡ damak; ağız boşluğunun tavanı.

ğ. içinde 40b/1.

ğ.-dan ol 52a/1.

taṃām (A) tamam, tam, bütünüyle; uygun, münasip.

t. 40b/5, 46b/8, 49b/6.

taṃar damar; canlı varlıklarda kanın veya besleyici sıvıların dolaştığı kanal.

ğ. tolu ol- 41b/3.

ol dimāğı altındaki ğ. 38a/5.

ğ.-1 (şiryān ğ.) 38a/2.

ğ.-ın (iki bürçek ğ.) 33b/9.

ğ.-ından (ağrıyan tarafındaki kīfāl ğ.) 29a/7.

(ağrıyan tarafınıñ kīfāl ğ.) 27b/8.

(alın ğ.) 30b/8.

(göz bıñarı ğ.) 30b/8, 31b/7.

(kīfāl ğ.) 28a/7, 30a/7, 30b/7, 31a/7, 31b/7, 32a/10, 33a/7, 41b/3.AB, 42a/7,

48a/4, 49a/7, 54b/4, 55b/4.

(ol yanınıñ kīfāl ğ.) 29b/7.

.-lar (ol . kim) 31b/2.

.-ları ve sınırları ekilmegi 27b/4.

.-larıyla (inceck .) 31a/1.

amzur- damlatmak. (*krş. damzur-*).

.-a 40a/6, 42a/11-12, 42b/9, 43b/6, 44a/6-7-11-12, 45a/6, 45a/7-9, 46a/9.

.-alar 40a/5, 41b/13, 43a/9, 43b/12, 44a/4-6, 44b/5, 44b/11, 45b/4-6-10-11.

.-up 41b/12.

.-ası aşşılı nesne 44a/4.AB.

nesneler 43a/3.AB.

(bu . nesnedr kim) 44a/10.

(burnına . otlar) 40a/2.AB.

.-ma 42b/10, 43a/7, 45b/8-12.

.-ma gerek 31b/9, 41a/12.

.-mağıla 45b/8.

ala sabahleyin, sabah vakti, sabah olur olmaz.

. 38b/4.

her . 51a/6, 52b/6, 53a/8.

alaca sabahleyin erkenden, şafakla birlikte.

. 44a/7, 52b/4.

ar dar, yetersiz, sıkıntılı.

. ol- 54a/8.

araf (A) taraf, yan, cihet.

.-dan (iki . dağı) 30b/7, 31a/7.

.-inu (ağrıyan . kfl amarından)27b/8.

.-ındağı (*tarafındağı*) (ağrıyan . kfl amarından) 29a/7.

a a; kimyasal veya fiziksel durumu değiiklikler gsteren, rengini iindeki maden, tuz ve oksitlerden alan sert ve katı madde.

. zerinde 37a/10.

ljiverd . 34b/6.

atlu *bkz. datlu.*

. bdm yağı 25b/5

. bdem yağlu elv 27a/5.

. ergile 28a/4.

. erk 29b/5.

ol . ırf sci 44b/10.

tavuk tavuk; slngillerden, eti ve yumurtası iin retilen kmes hayvanı (*gallus*).

t. beyni 37b/12.

t. eritesi 30a/6.

t. eti 31a/5.

t. yağı 38b/6, 46b/8.

t. yavrusı 30a/5.

semiz t. ödi 43a/5.

süzmiş t. yağı 38b/8.

tavuk karağusu bir çeşit göz hastalığı.

t. 35a/1.

t.-nuñ dermānın 35a/YB-2.AB.

tāze (A) 1.bozulmamış, bayatlamamış olan.

t. süd 42a/8, 54a/7.

ılıcağ t. süd 46a/5.

ıssıcağ t. süd 37a/8.

2.kuru ve solmuş pörsümüş olmayan.

t. ol- 38a/6.

t. kāsñ 53a/4.

t. mersñn yaprağı 52a/10.

tāzelik dirilik, temizlik.

t.in (*tāzeligin*) gider- 51a/2.

tedbir (A) tedbir, bir şeyi temin edecek veya önleyecek yol, çare.

t.-le (iş bu t.) 53b/4.

t.-i 41a/2.AB, 41b/YB, 45a/YB, 47b/YB, 49b/YB, 50b/YB, 54a/3.AB.

(açmak ve ağartmak t.) 51a/2.AB.

(arıtmaḵ t.) 28a/3.AB, 28b/3.AB, 36b/3.AB, 41b/3.AB, 49b/2.AB, 55a/2.AB.

(arıtmaḵ ve aḵsırtmaḵ t.) 39b/2.AB.

(āṣān t.) 42b/4.AB.

(bir dürlü t.) 40b/3.AB.

(bişürmek t.) 42a/4.AB.

(boğaz açmaḵ t.) 54b/3.AB.

(boğaz içine urası t.) 54a/4.AB.

(buḥār eylemek t.) 39b/3.AB.

(burun bağlarınıñ t.) 38b/YB.

(çirkin arıtmaḵ t.) 44a/2.AB.

(dağlamaḵ t.) 49b/4.AB.

(diş t.) 51b/YB.

(diş çıkarmek t.) 50b/3.AB.

(dudaḵ yarığınıñ t.) 46b/2.AB.

(dütsü ve buḥur t.) 50a/3.AB.

(eskisi ve ḵalıñı t.) 32a/3.AB.

(eyleyesi t.) 54a/2.AB.

(eyü yıyı t.) 41a/3.AB.

(ğarğaralar t.) 54b/4.AB.

(ğidāsı t.) 30/5, 37b/4.AB.

(gözde arpa olsa t.) 35a/3.AB.

(gözde yaş aḵmaḵ t.) 34a/4.AB.

(istifrāğ t.) 54b/2.AB.

(issi domağı t.) 26b/3.AB.

(ḵalıñınıñ t.) 34a/3.AB.

(k̄an durmk̄ t.) 53b/3.AB.

(kuvvet t.) 26a/3.AB.

(ma^ccūn t.) 26a/3.AB.

(merhemi t.) 46b/3.AB.

(nezle t.) 26b/4.AB.

(otlamak t.) 29a/3.AB, 29b/3.AB, 39a/2.AB, 42a/3.AB, 42b/3.AB, 50a/2.AB.

(otlar t.) 29a/4.AB, 30a/3.AB, 30b/3.AB.

(sākin eylemek t.) 41b/4.AB.

(şovuk domağı t.) 26b/2.AB.

(şu içmek t.) 36b/4.AB.

(şu virmek t.) 49b/3.AB.

(sülük çıkarmak t.) 53b/2.AB.

(süñük çıkarmak t.) 53b/4.AB.

(sürmesi t.) 31a/4.AB.

(şişe dürtmek t.) 38a/3.AB.

(yağlar t.) 27a/3.AB.

(yaqu t.) 27a/4.AB, 29b/4.AB, 33a/4.AB, 43a/4.AB.

(yufkasınıñ t.) 34a/2.AB.

(yumaklık ve merhem t.) 38b/2.AB.

t.-in 27a/YB, 29a/YB, 29b/YB, 30b/YB, 31a/YB, 31b/YB, 32b/YB, 36b/YB,

39a/YB, 39b/YB, 41a/YB, 43b/YB, 44b/YB, 51a/YB, 52b/YB, 53b/YB,

54a/YB, 54b/YB, 55a/YB.

(dişler dibi şişdügi ve giñleyik düşdüginüñ t.) 49a/YB.

(göz bişmeginüñ t. ve dermānın) 32a/YB.

t.-ler (lañf t. gerek) 30a/4.

t.-leri (balgâmdan olan t.) 25b/4.YB.

teke erkek.

t.-si (geyik t. boynuzu) 50b/11.

temürhindi (A) demirhindi, Hint hurması (*tamarindus indica*).

t. 29b/8.

t.-dür kim 41b/10.

t.-yle 28a/9.

ten (F) gövde, vücut, beden.

t.-üñ 25b/11.

kan çoklığından ol- 38a/YB.

t.-de kan çoklığından ol- 38a/1.

t.-in arıt- 31a/10.

ve dimâğın 43a/4.

tennūr (A) tandır.

t. (issi kül ve t.) 25b/12.

ter (F) yaş, rutubetli, nemli özelliğe sahip. (*krş. issi, yaş*).

t. eyle- 27a/6.

lañif ve t. gıdâlar 25b/6.

teşennüc (A) damar büzüşmesi, spazm.

t. 25b/YB.

ķuru t. dermānı 25b/2.YB.

tezek dışkı.

t.-i (*tezegi*) (eşek t. şuyı) 38a/6.

(sıčan t.) 32b/9.

t.-in (*tezeġin*) (ķarlaġuķ t.) 55a/6.

tımār (F) yara bakımı.

t. (ķatı t. gerek) 47b/3.

tırīfil (A) (*bkz. ıtrīfil*).

ķ. 36a/11.

tīz (F) 1.tez, ķabuk, hemen, erken, kısa sūre iķinde.

t. 36b/11, 42a/5, 43a/4, 50b/7, 51b/7, 38b/12.

2.keskin, acı, yakıcı, etkili; akut, şiddetli.

t.-dūr 31a/12.

t. eyle- 38b/10.

t. baş dermānı 56a/3.AB.

t. ġuķne 35b/10.

t. ısıtmalar 37b/2.

t. otlar 33a/9.

t. sirke 47b/7.

t. ta^cām 27b/6.

(dögilmiş ve elenmiş t. s.) 47b/11.

(şol t. baş kim) 56a/YB.

(şol yavuz ve t. buḥārdur kim) 50b/1.

tīzcek hemen, çabucak.

t. 46a/5-8.

tīzrek derhal, çabucak.

t. 33a/2.

tīzlik keskinlik, yakıcılık, acılık.

t.-i (*tīzligi*) geç- 55a/6.

t.-inden (*tīzliginden*) (kan t. ol-) 37b/YB-3-3.AB.

toğ- doğmak.

toğ.-alıdan sağıruñ nişānı 43b/1.

toğur- doğurmak, doğum yapmak.

toğur.-mağdan (oğlan toğur. ol-) 35b/3.

toḥm (F) tohum, bitkilerde dölleme sonunda yumurtacıktan oluşun ve yeni bir bitki oluşmasını sağılayan tane.

t.-ı (°aşfūr t. yağı) 25b/10.
(ayva t. suyu) 28a/10.
(ḥaṣḥāṣ t. ve ḳabı) 43a/12.
(ḥaṭmī t.) 27a/11.
(ḥıyār t.) 27a/7.
(ḳabaḳ t.) 27a/7, 27a/11.
(ḳara bañ t.) 50a/8.
(kettān t. suyu) 29b/12, 42a/11.
(mārūl t.) 27a/7.
(mūrr t. suyu) 42a/11.
t.-inuñ (bañ t. yağın) 43a/9.
t.-ları (*toḥumlari*) (bu t.) 42a/12.

toḥmalıḳ peklik.

ṭ. 42b/3.

toḥmekān (F) semizotu.

t. 47a/12.

t. otın 51a/8.

ṭoḳuz dokuz, (9).

ṭ. dirhem 56a/11.

ṭol- dolmak, bir yere iyice yayılmak, kaplamak.

ṭ.-ınca 41b/11.

oldur- doldurmak, dolu duruma getirmek.

.-a 40a/5, 46a/8-11, 50b/6.

.-alar 39a/4.

olu dolu, ii bo olmayan, ok fazla.

. yi- 30b/4.

amar . ol- 41b/4.

oluluk doluluk, dolu olma durumu.

.-ından (*olulugından*) (dimāg . ol-) 42b/YB-1.

(ma^cde .) 36a/3.

omağu *bkz. domağu.*

. ve nezle kim 26b/YB.

omal- yusyumu kabarmak, Őimek, tmsek haline gelmek.

.-sa 35b/YB.

.-duğu (gz .) 35b/4.AB.

(gz . dermānın) 35b/4.AB.

.-miş ol- 27b/3.

omalak Őikinlik.

. 28a/2.

şomur- şişip, kabarmak.

ř.- (burun ř. niřānı) 38a/3.

ř.-mışa (burun ř.) 37b/12.

řopalak kırkboęum, suut kōkū (*cyperus rotundus*).

ř. 26a/10, 50b/10, 51a/5, 51b/10, 52a/6-10, 53a/10.

ř.-ı (*şopalağı*) 40b/4.

tur- durmak, beklemek, kalmak.

t.-a 37b/YB, 38b/10, 44b/12.

t.-mazısa 53b/8.

şurak bkz. *şurak otı*.

ř.-ıla (*şurağıla*) (ekşi ř.) 53a/5.

şurak otı dereotu; bir yıllık, sarı çiçekli ve otsu bir bitki (*anethum graveolens*).

(krş. *şurak*).

ř. 37a/6.

ř. yağı birle 48a/11.

ř.-n 46a/10.

turb (F) turp (*raphanus sativus*).

t. toğmı 54a/10.

t. yağı 42b/8.

turna turnagillerden, Avrupa ve Kuzey Afrika'da toplu olarak yaşayan, göçebe, iri bir kuş (*grusgrus*).

t. ödi 39b/10.

turnu duru, saf, berrak.

t. şu 36a/9.

turunc (F) turunç; turunçgillerden, Akdeniz ülkelerinde yetişen, kışın yapragını dökmeyen, portakala benzer ekşimsi meyveleri olan bir ağaç (*citrus aurantium*).

t. ekşisi 48b/8.

t. kabı 52a/10, 52b/10.

t. turşısı 53a/5.

turş (F) ekşi.

t. ve şör 27b/6.

t.-lardan 26a/4.

turş (F) turşu; tuzlu suda veya sirkede bırakılarak özel bir kıvama getirilmiş, sebze veya meyve.

t. 51a/7.

t.-sı (soğan t.) 53a/12.

(şalgam t.) 53a/11.

t.-sıyla (turunc t.) 53a/5.

t.-lar 51a/3.

tūt (F) dut; genellikle ılıman bölgelerde yetişen, ak, kara, pembe renkte ekşi (*morus acidosa*) veya tatlı (*morus alba*), sulu meyvesi olan ağaç (*morus*).

t. kökinüñ kabı 50b/7.

t. şarābı 54a/6.

(şāmī t.) 47a/6.

tūtiyā göz hastalıklarının tedavisinde kullanılan toz haline getirilmiş sürme taşı.

dögilmiş ve elenmiş t. 34a/11.

ṭuy- hissetmek.

ṭ.-ar 41a/7-10, 52a/2.

ṭ.-a 46a/12.

ṭ.-mağ 41a/YB-4.AB-4.AB.

ṭ.-maz 41a/7-10.

ṭuz tuz; kokusuz, suda eriyen, yiyecekleri korumada ve tatlandırmada kullanılan billursu madde, sodyum klorür (*NaCl*).

ṭ. gibi 40a/4.

ṭ. gibi dögilmiş ke□īrā 38b/8.

göyünmiş ṭ. 56a/7.

sāğ ṭ. 51a/4, 51b/4-11.

yumuşak dögilmiş ṭ. 47b/7.

.-1 (sg .) 50b/12.

.-a kat- 47b/4.

.-dan 30b/4.

.-1la 48/9, 53b/6.

(sağ t.) 48b/4.

.-1na (degirmen .) 37b/10.

trbd (A) trbid otu (*concolvulus turpethum*).

t. 25b/9, 28b/8.

ttn duman.

t.-i (kkrt t.) 40a/9.

U – Ū - °Ū

u bir Şeyin başı, sivri noktası.

u.-1 (*ucı*) (emcek u. gibi) 41a/3.

u.-1n (*ucin*) yandur- 46a/12.

(ol bođunuñ bir u.) 46a/11.

(ol kılunñ bir u.) 39a/9.

u.-1na (*ucına*) degin 46a/10.

°d (A) d ağacı; dulaptal otugillerden, odunu ve kabuğu hoş kokulu bir ağaç

(*aguilaria agallocha*).

°. 26b/6, 36a/12.

°ü.-ı hām 52b/10.

ulaşdur- ulaştırmak, eriştirmek.

u.-ur 33a/3.

u.-sa 27a/1.

°unnāb (A) hünnap, çiğde; dikenli kışın yapraklarını döken, kırmızı veya siyahımtırak renkli, çekirdeği sert meyveleri olan bir ağaççık (*zizyphus lotus*).

°u. 27b/7, 29b/8, 41b/10.

°u. birle dahı 54a/5.

zerdālū erük °u. suyu birle 47a/5.

unutsağulıķ unutkanlık.

u. renci kim 26a/YB.

ur- vurmak; yapmak; kapamak, koymak, ilaç ya da merhem türü şeyleri sürmek. (*krş. vur-*).

u.-a 27b/12, 32a/9, 33a/11, 38a/9, 38b/5, 39b/8, 45a/6, 50b/9-11, 53b/7-10.

u.-alar 32a/4, 34b/11, 37b/6-10, 42b/12, 43a/11, 43b/8-9-9, 53b/12, 54a/9-11, 54b/8.

u.-ursa 55a/7.

u.-up 35a/9.

u.-ası (boğaz içine u. tedbiri) 54a/4.AB.

(ağız içine u. otlar) 55a/4.AB.

u.-maķ 51a/YB, 54a/12.

u.-mağ gerek 26b/4, 51a/12.

u.-mek 55a/11.

u.-mağdın 55b/YB-1.

u.-madan 54b/8.

uşak çaduruşığı otu ve bundan elde edilen tıbbî bir zamk (amonyak).

(*dorema ammoniacum*).

u. 32b/12.

u.-ı (*uşağı*) 32b/12.

uyan- uyku durumundan çıkma, uyanma.

u.-sa 35b/1.

uyku uyku, dış uyaralara karşı bilincin bütünüyle veya bir bölümünün yittiği, tepki gücünün zayıfladığı ve her türlü etkinliğin büyük ölçüde azaldığı dinlenme durumu.

uzun u. 42b/2.

u.-da aq- 53a/3.

u.-dan şoñra 36a/1.

uyan- 35b/1.

u.-sından (gündüz u.) 42b/5.

uykusuzluk uykusuzluk, uyuyamama veya uyumamış olma durumu.

u. kim 27a/YB.

u. hadden geç- 27a/1.

u.-a (*uykusuzlığa*) aşşılıdır 27a/10.

uyu- uyumak, uyku durumunda olmak.

u.-mağdan (çok u.) 42b/5.

uyuz uyuz; uzun süre şiddetli kaşıntıyla ve kaşıntıyla belirgin hastalık.

u. 36b/1.

göz kirpüğünde u. ol- 30a/1.

kirpükde u. belür- 30a/YB.

u.-ı (göz u. kim) 30b/YB.

uzak uzak, üzerinden çok zaman geçmiş olan.

eski ve u. ol- 30a/3.

uzun başlangıç ile bitimi arasında fazla zaman aralığı olan, çok süren.

u. uyku 42b/2.

Ü

üç üç, (3).

ü. 34b/7.

ü. dirhem 32b/10, 34a/11, 34b/6.

ü. dört kez 38b/4.

ü. günden sonra 54a/7.

ü. güne degin 29b/10, 42a/10.

ü. katre 39b/12.

ü. kez 53b/11.

iki ü. gün 35b/12.

iki ü. katre 46a/9.

iki ü. kez 36a/10, 38b/11, 44a/6.

üçer her birinden üç.

ü. dirhem 26a/10.

üst bir şeyin yukarı, göğe doğru olan tarafı, görünen yanı. (*krş. üzer*).

ü.-in 29b/12.

ü.-ini 31b/2.

ü.-ine 32a/5, 33b/6, 46a/10.

ütül- tüyler, kıllar hafifçe yanmak.

ü.-miş pamuk 38a/9.

üzer üst. (*krş. üst*).

ü.-ine 26b/5, 32a/6, 32a/9, 33a/11-12-12, 33b/1, 34b/10, 35a/9, 35b/6-7-9-9-

11, 41b/12, 44a/8, 45a/5, 46a/5-8, 46b/5-7, 49b/11-12, 55b/YB.

ü.-inde 37a/10, 45a/12, 47b/9.

üzüm üzüm (*vitis vinifera*).

ü. 29b/8, 41b/10.

dögilmiş ve elenmiş çekirdegi çıkmış ü. 52a/12.

üzre üstüne, üzerine.

ü. 27a/12, 38a/9, 51a/2, 55b/1.

V

vaqt (A) vakit, zaman, mühlet.

v. olur “bazen” 45b/2-2.

her v. kim 33a/1.

v.-in (yatası v.) 35b/5, 44a/7, 53a/9.

v.-ında (hācet v.) 39b/12.

(öyle v.) 36a/2.

(şol bişürmek v.) 35a/6.

vaқта (A) bazen, zaman zaman.

v. kim 45a/1.

v. yiyni v. kuvvetlü 36b/3.

v'allāhu (A) vallahi.

v. 51b/6.

v'allāhu-a'lem (A) “Allah bilir” anlamında bir söz.

v. 54b/12.

v'allāhü'ş-şāfi (A) “Allah şifa versin” anlamında temenni ifadesi.

v. 29b/12.

var mevcut, vaki, hasıl bulunan.

v. 30a/3, 41a/5.

v.-dur 38a/12, 51b/3.

var- varmak, gitmek, ulaşmak.

v.-a 32a/6, 35b/4, 36a/8, 42b/7, 44a/8.

v.-mağ 31b/5.

v.-mağ gerek 30b/6, 31a/8.

ve (A) ve.

v. 25b/1.AB-4-5-6-6-8-8-8-9-9-10-10-12, 26a/YB-YB-YB-1-3-3-2.AB-4-4-5-6-8-10-10-10-10, 26b/YB-1.AB-1-3-3-4-5-6-6-7, 27a/YB-1.AB-1-2-4-7-7-9-11-11-11-11-12, 27b/1.AB-3-4-4-6-6-7-9-11-11-12-12-13, 28a/1.AB-2-3-2.AB-4-4-5-5-5-6-7-8-8-9-4.AB-10-10, 28b/1.AB-2-2-2.AB-4-4-4-5-5-6-4.AB, 29a/YB-1.AB-2-2-2.AB-4-4-6-9-10-12, 29b/YB-1.AB-2.AB-4-4-8-8-8-8-8-8-9-4.AB, 30a/YB-YB-1.AB-2-2-3-3-2.AB-5-5-6-10-12, 30b/YB-1.AB-2-3-3-2.AB-4-4-4-4-5-6-3.AB-8-9, 31a/YB-YB-1.AB-2-3-3-4-5-5-11-11-11, 31b/YB-YB-1.AB-1-2.AB-4-5-6-7-7-8-9, 32a/1.AB-2-3-3-2.AB-3.AB-7-10-11-11-11, 32b/YB-1.AB-3-2.AB-4-4-8-8-8-8-9-4.AB-11, 33a/1.AB-1-2.AB-4-8-9-10, 33b/YB-4-6, 34a/YB-1.AB-8-10, 34b/1.AB-1-4, 35a/YB-YB-1.AB-1-5, 35b/1.AB-2-2-4-8-8-9-11-12-12, 36a/YB-1.AB-1-2-4-4-6-6-9-12, 36b/YB-1.AB-1-3-2.AB-4-4-5-5-5-6-6-7-8-9-10-11, 37a/YB-YB-1.AB-1-2-5-7-11, 37b/1.AB-7-9-10-11-12, 38a/1.AB-9-11-11-11-12,

38b/1.AB-2-2.AB, 39a/YB-1.AB-1-2-12-12, 39b/YB-1.AB-2.AB-5-5-5-6-7-10-10-10, 40a/1.AB-3-6-7-8-8, 40b/YB-1.AB-5-7-7-7-7-8-8-8-12-12, 41a/YB-YB-1.AB-4-9-12, 41b/YB-1.AB-3-3-4-2.AB-5-5-10, 42a/YB-1.AB-1-3-3-2.AB-4-6-6-6-6-7, 42b/YB-2-2-3-2.AB-4-4-5-5-5-6-7-9-9-10-1-12-12, 43a/YB-1.AB-1-2.AB-4-5-5-11-11-12, 43b/YB-1.AB-7-7-11-12, 44a/YB-1.AB-5-6-3.AB-8, 44b/YB-YB-1.AB-3-3-6-6-11-12, 45a/YB-1.AB-3-4-4-5-10, 45b/YB-1.AB-11, 46a/1.AB, 46b/YB-YB-1.AB-1-1-9-9-10, 47a/YB-YB-1.AB-2-2.AB-4-5-5-6-6, 47b/YB-1.AB-1-2-10-10-11-11-11-12, 48a/YB-YB-1.AB-1-7-8-8-10-10-12, 48b/YB-YB-1.AB-2-5-5-7, 49a/YB-YB-1.AB-2-5-6-8-10-11-12, 49b/1.AB-2-7, 50a/1.AB-3-3-5-6-3.AB-12-12, 50b/YB-1.AB-1-5-7-8-8-8-9-10-12, 51a/YB-YB-YB-1.AB-1-2-3-2.AB-5-5-5-7, 51b/YB-YB-1.AB-4-5-5-9-10-10-12, 52a/YB-3-4-4-5-6-6-6-7-7-8-9-11, 52b/YB-1.AB-2-5-5-7-8-8-10-10-10-10, 53a/YB-1.AB-1-6-7-10-10-11-12, 53b/YB-1.AB-6-6-9-9, 54a/YB-1.AB-2-4-5-5-5-6-10-10-10, 54b/YB-1.AB-2-2-3-5-5-6-11-12, 55a/YB-1.AB-1-2-4-6-10, 55b/1.AB-4, 56a/YB-YB-1.AB-1-4-4-4-4-5-5-7-7-8-9.

verdinec gözün bulber konjunktivada görülen şişlik veya ödem.

v. 29a/YB-1.

vir- vermek, birisine bir şeyi iletmek, eriştirmek, kullandırmak; sahip olmasını sağlamak; ortaya çıkarmak; herhangi bir duruma yol açmak.

v.-ür 34b/3, 35a/3, 50b/3.

v.-e 38b/5, 40a/8, 40b/11, 49a/9, 56a/6.

v.-eler 42a/6.

v.-esi (burnına şu v. nesneler) 40a/4.AB.

v.-mek 29b/6, 40a/10, 49b/3.AB.

v.-mek gerek 31a/8, 40a/12, 54b/6.

vur- (bkz. *ur-*).

v.-a 55b/8.

v.-mağ gerek 35b/6.

v.-u kıya 38b/6.

Y

yā (F) veya, ya da.

25b/YB-2-2-3, 26a/1-1, 26b/2-8-12, 27a/3, 29b/3-5-6, 31a/10, 33a/YB-5-5-6-6-6, 33b/1-2-3, 34a/2-3-3, 34b/8, 35a/8-8, 35b/YB-YB-3-3, 36a/6, 37b/9-10-11-11, 38a/6, 38b/7, 39b/1-2, 42a/2-5, 42b/YB-3, 43a/8, 44b/1-8, 45a/2-6-6-7-8-11, 45b/5-5-11, 46b/3-3-4-12, 47b/5-5-8, 48b/8, 49a/1-2-5, 49b/1-1, 50a/5-11, 50b/2-5, 51a/8-9-11, 52a/1-2-3-3, 52b/1-6-12, 53a/1-3-4-5-7-8, 53b/YB-YB-2-2-2-5-6-6, 55a/5, 55b/YB-1-5-10-10, 56a/2-3-12.

yabān (F) dışarı, ıssız kır, ova.

y. yūri- 42b/5.

yağ yağ.

y. 41b/13, 48a/12.

ılıcağ y. 44a/7.

ıssıcağ y. 46a/9.
y.-ı (ılıcağ y.) 45b/8.
(ol y.) 49b/9.
y.-a 46a/10.
(şol y.) 45a/6.
y.-ı (acı bādām y.) 42b/9, 44a/11.
(bādām y. birle) 28a/6.
(bādem ve kabak y.) 27a/9.
(bādem y. birle) 26b/10.
(benefşe y.) 26b/7, 27a/9.
(datlu bādem y.) 26b/12.
(gül y.) 38b/6, 49b/8.
(gül y. birle) 32a/4, 33a/11.
(gül y. dağı) 38b/6.
(gül y. kim) 43a/7.
(kabak y. birle) 40a/8.
(merzengüş y.) 39b/12.
(nīlūfer y.) 27a/9.
(turağ otı y. birle) 48a/11.
y.-ın 27a/8.
(acı bādām y.) 43b/12, 44a/11.
(aşfūr toħmı y.) 25b/10.
(bābūnec y.) 45a/8.
(bādām y.) 35b/4, 36a/8.
(bañ toħmınuñ y.) 43a/9.

(benefşe y.) 25b/5, 27a/12, 35b/4, 36a/7.

(göl y.) 35b/8, 38b/7, 40a/8.

(kõz y.) 25b/10.

(kust y.) 43b/12.

(mersin y.) 49a/4.

(sezab y.) 45a/7.

(susen y.) 25b/10, 51a/11.

(süzmiş tavuk y.) 38b/8.

(şeftalü çekirdegi y.) 45b/8.

(tatlu bādām y.) 25b/5.

(tavuk y.) 46b/8.

(turb y.) 42b/8.

(zerdalü çekirdegi y.) 42b/9.

y.-ına (göl y.) 35b/5.

(susam y.) 443a/12.

(zeytün y.) 40a/14.

y.-ıyla (göl y.) 38b/7.

(yiyim y.) 26b/8.

y.-lar dürt- 36a/7.

tedbiri 27a/3.AB.

y.-larla çerb eyle- 46b/11.

yağlu yağlı, üzerinde veya içinde yağı olan.

tatlu bādēm y. helvā 27a/5.

yāhūd (F) veya, yahut, ya da.

y. 56a/3.

yağ- yanmasını sağlamak veya yanmasına yol açmak, tutuşturmak.

y.-ası (ekesi ve y. otları) 28b/4.AB.

yağu yakı; deri üzerine uygulanan, genellikle bir beze emdirilerek sürülen yakıcı ve tahriş edici ilaç.

y. eyle- 27b/11-13, 33b/6, 35a/7, 42b/11, 43a/12.

y. tedbiri 29b/4.AB, 43a/4.AB.

bu y. 43a/10.

ķuru y. eyle- 45a/5.

y.-sı 27b/4.AB, 28a/4.AB.

tedbiri 27a/4.AB.

y.-lar tedbiri 33a/4.AB.

yaķula- yakı uygulama.

y.-ya 35a/10.

yala- yalamak, dilini gezdirerek bir şeyin üzerindeki alması.

y.-yalar 32b/6.

yalañuz yalnız, sadece.

y. 32a/10, 47b/6.

yalat- yalamasını sağlamak.

y.-a (*yalada*) 32b/9.

yan yan, taraf.

y.-ı (bir y.) 39b/3.

y.-ınuñ (ol y. kıfāl tamarı) 29b/7.

yan- yanmak.

y.-a 46a/12.

y.-dugine 56a/12-12.

yaña taraf, yön; tarafa, yanda.

eñsedin y. 40a/6.

y.-dan 31b/10.

yandur- yanmasını sağlamak, yakmak.

y.-a 46a/12.

yapış- yapışmak, ayrılmayacak bir biçimde yir yere tutunup kalmak.

y.-ur 29a/3.

y.-sa 53b/YB.

y.-dugın 29a/10.

y.-mışdur 46b/6.

yapışkan yapışkan, yapışma özelliği olan.

y. 34b/9.

yaprağ bitkilerde solunum, karbon özümlemesi, terleme gibi olayları oluşturduğu, çoğu klorofilli, yeşil ve her türlü biçimdeki bölümler.

y.-ı (*yaprağı*) (mārūl y.) 27a/5-12, 28a/5.

(mersīn y.) 50a/5.

(sögüt y. şuyı birle) 33b/5.

(şeftālū y. şuyı) 45b/6.

(tāze mersīn y.) 52a/10.

(zerdālū y.) 51a/9.

y.-ın (*yaprağın*) (meneveş ağacı y.) 49a/6.

yar tükürük, salya.

y. 53a/1.

yar- yarmak, derin bir şekilde keserek açmak.

y.-a 48b/12.

yara- yaramak, iyi gelmek, uygun düşmek.

y.-maz 36b/12.

yarı bütünü oluşturan iki eşit parçadan her biri.

y.-sınca (dükelinūñ y.) 47a/12.

yarıl- yarılmak, yara açılmak, çatlamak.

y.-duğundan sonra 44b/2.

y.-miş ol- 46b/5, 48a/2.

y.-mağ (dil y. dermānı) 48a/3.AB.

y.-mağı (dudağ y.) 46b/2.

y.-mağınun (dudağ y.) 46b/YB.

yarpuz bir tür nane, yarpuz.

y. 39b/7, 42b/12, 44b/12, 56a/5-5.

y.-ı 55a/8.

yaruk ince bir çizgi durumunda açılmış yara; yarık, çatlak.

y.-ınun (yaruğınun) (dil y. dermānı) 48a/YB.

(dudağ y. tedbiri) 46b/2.AB.

y.-ına (yaruğına) (dudağ y.) 46b/12-13.

y.-lar 30b/2.

yāsemīn (F) yasemin; zeytingillerden, beyaz, kırmızı veya sarı renkli çiçekleri

güzel kokulu olan bir ağaççık (*jasminum officinale*).

y. 45a/8.

yaş 1.nemli, ıslak.

y. ol- 29a/12, 40b/5, 50A/8.

2.kendi suyunu canlılığını yitirmemiş, kurumamış, kurutulmamış taze.

y. balık 36b/6.

y. egir ma^ccūnı 26a/7.

y. kabağıla dağı 41b/7.

y. kabağ 27a/4, 28a/5, 29b/6, 33a/5.

y. kişnīc 37a/9.

y. kişnīci suyu birle 49b/7.

y. şeftālū 48a/6.

y.-ken 49a/6.

3.yaş, nemli mizaca sahip olan. (*krş. issi, ter*).

y. eyle- 42a/5.

4.gözden akan berrak sıvı, göz yaşı.

y. aq- 34a/12.

y. aqıt- 34b/3.

y. ve çapağ 28a/3.

(gözde y. aqmaq tedbiri) 34a/4.AB.

y.-ı 34a/9.

(göz y.) 28b/2, 34a/10.

(göz y. aqmağınuñ dermānın) 34a/YB.

yaşar- (gözleri) nemlenmek, yaşla dolmak.

y.-ınca 51a/12.

yaşlıq nemlilik, yaşlıq, nemli mizāç özelliği.

y. gālīb ol- 26a/1, 33b/3, 34a/10.

y.-dan ol- 25b/3, 36a/1, 49a/1.

olan dermānı 36a/2.AB.

(şol gālīz y. ol-) 35a/1.

y.-dandur 47b/2.

y.-ı (*yaşlığı*) çok ol- 29a/2.

y.-ından (*yaşlığından*) (dimāğ y. ol-) 33b/7.

(ma^cde issiliginden ve y. ol-) 53a/1.

yat- 1.yatmak, bir yere veya bir şeyin üstüne boylu boyunca uzanmak.

y.-a 33a/12, 35b/9, 41b/12, 46a/6-8.

y.-ası vaktın 35b/5, 44a/7, 53a/9.

y.-mağ gerek 35b/11.

2. yatay veya yataya yakın bir duruma gelmek, eğilmek.

y.-duğı (kirpükler devrilüp içerü y.) 34b/3.AB.

yatıca yatık durumda olan.

y.-dur 49b/10.

yavlağ pek, çok, oldukça.

y. 37b/5.

y. ol- 42a/3.

y. aşşı kııl- 49b/9, 55a/7-9.

y. aşşıludur 34a/6, 37b/13, 40a/9, 48a/12.

y. büyük 48b/12.

y. eyüdür 25b/10, 43a/7, 45b/12, 48b/9.

y. muvāfıkdur 25b/12, 52b/6.

yavru yavru, yeni doğmuş olan.

y.-sı (tavuk y.) 30a/6.

y.-sınıñ (gögercin y. kanadı kanı) 33b/6.

yavşan yavşan otu; sıracagillerden, mavi ve beyaz renkte çiçekler açan ve değişik türleri bulunan bir bitki (*artemisia*).

y. 39b/5, 42b/10, 43b/7, 44b/11.

yavşur- yapıştırmak, yamamak.

y.-mağ gerek 34b/8.

yavuz kötü, fena.

y. yıyı 41a/7-10.

y.-dur 47b/2.

artuğ ve y. et 39a/1.

ol y. buhārlar sebebendür kim 51b/1.

şol y. ve tīz buhārdur kim 50b/1.

yay yay.

y. 53b/12.

yedi yedi, (7).

y. 46b/11.

yelim tutkal, yapışkan nesne, çiriş.

y. 42a/12.

yeñi yeni, taze.

y.-dür 32a/1.

y. panbuķ 33a/11.

y. ve yiyni 32a/10.

y. ve yufķā 31a/YB-3.

yufķa ve y. sebel 31b/4.

y.-si 32a/2.AB.

y.-sinüñ ve eskisinüñ 32a/YB.

yer alan, bir şeyin kapladığı boşluk, bir şeyin konumu.

y.-ine (dar y.) 37b/YB-2.AB.

(dar y. duran burun kıanı) 37b/2.

yeşil yeşil renk.

y. merhem nüshası 39a/4.AB.

y. şāf nüshası 32b/10.

ķızıl ve y. şāf 31b/9.

ķızıl yā y. şāf 31a/10

şol y. şāf 34a/5.

yet- yetişmek, erişmek, ulaşmak.

y.-miş ol- 55b/9.

yıg- menetmek, engel olmak.

y.-ar 31b/3, 34a/2.

y.-a 31a/9.

y.-arsa 34a/8.

y.-maz 34a/1.

yıgln- çekinmek, kaçınmak, nefisini menetmek, sakınmak.

y.-a 26b/6.

y.-mağ gerek 30a/4.

yılgun ılgın ağacı.

y. m̄z̄usı 51a/5, 56a/4.

yın- yıkanmak.

y.-an 47b/12.

yi koku. (*krş. yiyü*).

y. 39b/YB-1, 40a/YB-1-10, 41a/YB, 41a/1-4.

çirkin y. 41a/4.AB.

eyü y. 41a/3.AB-4.AB.

yavuz y. 41a/7.

y.-si (ağız y.) 52a/YB-1.

(ağız y. kim) 52b/YB-1.

y.-sinüñ (ağız y. otları) 52a/4.AB.

y.-sin (ağız y.) 52a/2-7, 53a/12.

(süci y.) 53a/4.AB.

y.-sini (süci y.) 53a/11.

y.-leri (eyü y.) 41a/10.

(yavuz y.) 41a/10.

yyi- kokmak, bozulmak.

y.-se 40b/YB, 47b/4.AB, 50b/YB.

y.-dügünüñ (diş y. sebebi) 50b/1.

y.-miş dişüñ dermānı 50b/2.AB.

yyilü kokulu.

hōş y. mu^ctedil süci birle 43a/6.

hōş y. süci 40b/11, 52b/12.

yıy-la- koklamak.

y.-mağ gerek 41a/9.

yyü *bkz. yıyı.*

dimāğdan olan y. 52a/2.AB.

diş dibinde olan y. 52a/3.AB.

yi- 1.yemek, ağızda çiğneyerek yutmak.

y.-e 28a/6, 32b/12, 36a/10-11-11, 39a/5, 42a/6, 48a/8, 52a/12, 52b/4, 53a/7-9.

y.-yicek 52b/3.

y.-y-esi (gice y.) 42b/4.

y.-miş 54a/3.

y.-mek 26a/6, 27b/7, 31a/6, 36a/12, 37b/12, 41b/5, 42a/4, 42b/2-4, 52b/4-5-9-4.AB, 53a/4.

y.-mek gerek 31b/6, 42a/4, 52b/7.

y.-mekden 26a/4, 28b/6, 30b/4-5, 36a/1, 51a/3-7.

y.-memek gerek 42b/4.

2.bitirmek, yok etmek.

y.-r (artuğ eti y.) 39a/12.

yidür- yedirmek, yemesini sağlamak.

y.-eler 37b/8.

y.-mek gerek 27b/9, 31a/9.

y.-mekdür 25b/6.

yigirmi yirmi, (20).

y. dirhem.

yil yel, rüzgar.

y.-dür (sovuğ y. kim) 26b/1.

y. sebebinden 46b/3.

ğalız y. sebebinden 39b/2.

y.-den olan dermānı 45a/2.AB.

(sovuğ y. ol-) 45a/1-4.

y.-ler (ğalız y. kim) 45a/2.

yimek yemek, yemek için pişirilip hazırlanmış yiyecek, aş, taam. (*krş. aṣ, ta'ām, yiyim*).

y. yi- 28b/6.

y.-i (*yimegi*) az yi- 41b/5.

yimiş meyve; çeşitli bitkilerin tohum ve meyveleri.

ağça y. 34b/9.

perverīş y. 33b/10.

y.-ler şuyı 42a/7.

y.-ler şuyıyla kim 41b/9.

yine yine, tekrar.

y. 27b/9, 41b/12-13, 42a/9.

yinür gittikçe oyulup derinleşen yara, yenirce, ākile.

y. baş 56a/2.

yir yer, bir şeyin kapladığı boşluk, bir şeyin konumu.

ol diş bitesi y. 51b/8.

y.-i (ol oturmuş y.) 55b/12.

(yufka y.) 38a/9.

y.-e 47b/12.

y.-in dağla- 34b/11.

(diş y.) 51b/9.

(nefes y.) 39a/2.

yiym yemek, yiyecek, lokma, taam.

y. yağı 26b/8.

yiyni hafif, kolay.

katı y. 36b/3.

vaqtā y. vaqtā kuvvetlü 36b/3.

y.-dür 34a/1.

y.-ye (yeñi ve y.) 32a/10.

y.-si ve yeñisi 32a/2.AB.

yiynilik hafiflik.

y. 45a/3.

yoğrul- yoğurma işi yapılmak veya yoğurma işine konu olmak.

y.-miş ol- 33b/5.

yoğun kalın.

y. ol- 39a/7.

yoğur- yoğurmak; katı veya toz durumundaki bir maddeyi herhangi bir sıvı ile karıştırarak hamur durumuna getirmek.

y.-a 50a/10.

yoğurt yoğurt; maya katılarak koyulaştırılmış beyaz, kıvamlı süt ürünü.

y.-dan yığlınmak gerek 30a/4.

yok yok, bulunmayan, mevcut olmayan, var karşıtı.

y.-dur 32b/2, 41a/6, 43b/2-3.

y.-ısa (*yogısa*) 34b/4.

(māni^c y.) 33a/7.

yoğaru yukarı, yukarı taraf, bir Şeyin ũst bŕlũmũ.

y. 25b/YB, 34a/5, 34b/8, 50b/2, 55b/12.

yoğsa yoksa, aksi takdirde.

y. 33a/2.

yol yol.

y.-ı (nefes y. bağlan-) 40a/YB-1.

y.-ıdur (burunuğ y.) 40b/2.

y.-ında (geğiz y.) 39a/9.

yonđa kabuk.

y.-sı (şaru helĭle kabınuğ y.) 34a/11.

yoş (gŕz) kararmak, fersizleşmek, kamaşmak.

gŕz y. ol- 36a/YB.

yoşluk (gŕz) yorgunluk, fersizlik, zayıflık.

y.-1 (*yoşluğı*) (göz y.) 36a/1.

yu- yıkamak, temizlemek.

y.-yalar 30b/11, 37a/6.

y.-madın 35b/7.

yufka ince.

y. 32b/3-2.AB-4, 34a/4.

y.-dur 31a/3.

y. nesne 31a/2.

y. ve yeñi sebel 31b/4.

y. yir 38a/9.

yeñi ve yufka 31a/YB.

yumurdanuñ şol y. kabın kim 46a/6.

y.-sınuñ tedbiri 34a/2.AB.

yumrucağ yuvarlak, yumru olan.

bu iki y. birle 41a/4.

iki y. kim 41a/2.

yumurda yumurta, tavuk, serçe güvercin gibi kuşların yumurtası.

y. ağın 32a/4.

rufadan y. 30b/6, 31a/5.

rufudan y. 28b/4, 30a/5, 33a/6, 43a/5, 48a/9.

y.-nuñ ağın ve şarusın 33a/10.

şol yufkâ kabun kim 46b/5.

(kâtı bişmiş y. şarusın) 51a/11.

y.-yı 35b/5.

yumuşak yumuşak, hafif; (hastalık için) kötü ve ağır olmayan. (*krş. yumuşek*).

y. gerek 37a/7.

y. dög- 28b/11, 32a/7, 34a/12, 40a/4, 40b/4-8, 45a/12, 46b/12, 47a/12,
48b/10, 50a/10-11, 51b/4, 53b/7.

y. dögil- 33b/4, 51a/6.

y. dögilmiş tuz 47b/7.

y. dögilmiş şeker 47b/5.

y. eyle- 26a/9.

y. hıķne 54b/6, 55b/5.

yumuşek *bkz. yumuşak*.

y. dög- 55a/10.

yumuşat- yumuşatmak, hafifletmek, sertliğini gidermek.

y.-a (*yumuşada*) 28a/8, 29b/9, 33a/9, 54a/4.

y.-maķ gerek 29a/8, 39b/4, 41b/9, 42a/9.

yumuşdur- emdirmek.

y.-a 40b/9.

yun- yıkanmak.

y.-alar 30b/10.

y.-miş 51a/5.

y.-mağ gerek 39a/7.

y.-mağı 39a/8.

yut- yutmak, ağızda bulunan bir şeyi yutağa geçirmek.

y.-a (*yuda*) 53a/8.

y.-masa (*yudmasa*) gerek 54b/7.

yüri- yürümek, adım atarak ilerlemek, gitmek.

y.-mekden (yaban y.) 42b/6.

yüz başta, alın, göz, burun, ağız, yanak ve çenenin bulunduğu ön bölüm sanat.

y. kızıl ol- 41b/3.

göz ve y. kızıl ol- 54a/2.

y.-ine 35b/8.

yüz elli yüz elli, (150).

y. dirhem 40b/10.

yüzerlik üzerlik; sedef otugillerden, yaprakları almaşık, çiçekleri beyaz renkte, susama benzeyen tohumları acı olan bir bitki. (*peganum harmala*).

y. 54a/10.

Z – Ž - Ẓ - Ẕ

zāc (A) demirsülfat.

göyünmiş z. 30a/11, 32b/10.

z.-ı 47b/9.

(aru z.) 45a/10.

z.-a (ol z.) 45a/11.

za^cferān (A) safran; süsengillerden, sonbaharda mor renkli ve büyük çiçekler açan, yumrulu bir bitki (*crocus sativus*) ve bu bitkinin tepeciklerinin kurutulmasıyla elde edilen, sarı renk vermekte kullanılan toz.

z. 28b/10, 30a/12.

z. birle 27b/12, 56a/8.

zaḥm (A) yara.

ḳatı z. 33b/2.

z.-dan 33a/YB-1, 37a/2.

zaḥmet (A) ağrı, acı, rahatsızlık, zorluk.

z. gör- 51b/3.

z. vir- 34b/3, 35a/3.

zaḥmetlü zorluk veren.

z. iş 42b/6.

zā'if (A) zayıf, arık, güçsüz, yetersiz.

z. ol- 36a/3.

görmegi z. ol- 36a/YB.

zā'iflik zayıflık, güçsüzlük.

z.ında (*zā'ifliğinden*) (siñirler z. ol-) 34a/3.

zamān (A) zaman, süre, vakit.

bir z. 32b/7, 44b/2-12.

zamg (A) zamk; akasya, kitre, sütleğen gibi bazı ağaçların kabuklarından sızarak donan, renksiz veya sarı kırmızımtırak renkte amorf madde.

z.-1 °Arabī dahı “*Arap zamkı*” 38b/5.

zencebīl (A) zencefil; zencefilgillerden, kamış görünüşünde, çok yıllık, otsu bir

bitki (*zingiber officinale*) ve bu bitkiden elde edilip, baharat olarak kullanılan toz.

z. 26a/10, 52a/11, 52b/8.

zerāvend (F) ilaç yapımında kullanılan bir bitki, loğusa otu.

z. 43b/5.

zerdālū (F) zerdali; kayısı ağacının küçük meyveli bir türü (*armeniaca vulgaris*).

z. 29b/8, 41b/9, 42a/6, 52b/4, 54b/5.

z. çekirdegi yağı 42b/9.

z. hoşāvı birle 28a/8.

z. ve erük ve ʿunnāb suyu 47a/5.

z. yaprağı 51a/9.

ıslanmış z. 52b/4.

zerūr göze serpmeye yoluyla uygulanan bir çeşit toz ilaç.

z. 31b/12.

zeytūn (A) zeytin; zeytingillerden, dalları dikensiz, yaprakları karşılıklı, küçük ve gümüş renginde, uzun ömürlü bir ağaç (*olea europea*) ve bu ağacın teza iken yeşil, sonradan karararak yağlı meyvesi.

z. yağı 40a/4.

zırnīḥ (F) sıçanotu, arsenik.

z. 47b/10.

kıızıl z. 32b/11, 56a/10.

şaru z. 37a/9, 50b/8, 56a/10.

zıkr (A) anma, bildirme, söyleme.

z. it- 34a/5.

z. ol- 53b/4.

Bölüm 7

SONUÇ

Eski Anadolu Türkçesiyle yazılmış olan eserde çok sayıda yabancı sözcük vardır. Bu sözcükler imlâ açısından incelendiğinde yazılış farklılıkları göze çarpmaktadır.

Eserde birkaç Türkçe sözcüğün yazılışında eksik veya fazla ses kullanımına bağlı olarak yanlış yazımlar görülmektedir.

Metin ünlü ve ünsüz yazılışları açısından incelendiğinde, aynı iki sözcük fonetik farklılıklar göstermektedir. Gramer yönünden bakıldığında ise, kelimeye gelen eklerin yazılışlarında da farklılık bulunmaktadır. Ayrıca, birkaç sözcükte eklerin kalınlık-İncelik uyumu yoktur.

Esere sözvarlığı açısından bakıldığında, genel olarak hastalık ve organ adlarının Türkçe;

ağız	boyun	emcek	unutsağılık
ayak	burun	güvüldü	uykusuzlık
baş	çöngel-	ısıtma	uyuz

tedavilerde kullanılan ilaç, macun ve bitki adlarının ise Arapça, Farsça ve Yunanca;

anīson (Yun.)	dāne (F)	gülbeşeker (F)
anzerūt (F.)	efsintīn (Yun)	hardal (A)
cüllāb (A)	fūlfül (A)	isfānāḥ (Y)

sözcüklerden oluştuğu görülmektedir.

Sonuç olarak; Hulāsatu't-Tıbb, Eski Anadolu Türkçesinin dil özelliklerini ve tıp anlayışını yansıtan, XIV. yüzyıl Türk tıp dilinin varlığını kanıtlayan önemli bir eserdir.

KAYNAKÇA

Akalın, Şevki (1952). *Büyük Bitkiler Kılavuzu*. Ankara.

Arat, Reşit Rahmeti (1979). *Kutadgu Bilig III- İndeks*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.

Bayat, Ali Haydar (2003). *Tıp Tarihi*. I. Baskı, İzmir: Sade Matbaa.

_____ (2007). *Kemâliyye (Erken Anadolu Türkçesiyle Yazılmış Bir Tıp Risalesi)*, 8. Merkez Efendi Geleneksel Tıp Festivali Anısına (1-10 Haziran), İstanbul.

Bayat, Ali Haydar ve Okumuş, Necdet (2004). *Mürşid (Göz Hastalıkları) İnceleme-Metin-Dizin-Sözlük*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

Baytop, Turhan (1997). *Türkçe Bitki Adları Sözlüğü*. Ankara:Türk Dil Kurumu Yayınları.

_____ (1999). *Türkiye’de Bitkiler ile Tedavi (Geçmişte ve Bugün)*. İlaveli İkinci Baskı, İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri.

Canpolat, Mustafa ve Önler, Zafer (2007). *Edviye-i Müfrede*. Ankara:Türk Dil Kurumu Yayınları.

Demir, Ayadın (2010). *Hekim Bereket Hulāsa (1.-50. sayfalar) (İnceleme-Metin-Sözlük)*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili Bilim Dalı, Ankara.

Devellioğlu, Ferit (1993). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. 11. Baskı, Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.

Dilçin, Cem (2013). *Yeni Tarama Sözlüğü*. 3. Baskı, Türk Dil Kurmu Yayınları.

Doğan, Şaban (2009). “15. Yüzyıla Ait Bir Tıp Terimleri Sözlüğü: Terceme-i Akrahadîn’in İstılah Lügati.” Sakarya Üniversitesi Türk Dili Bölümü, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 4/4, Summer*.

Eker, Süer (2002). *Çağdaş Türk Dili*. 1. Basım, Ankara.

Ercilasun, Ahmet Bican (2012). *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*. 12. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları.

Erdağı Doğuer, Binnur (2013). *Tuhfe-i Mübārizī (Metin-sözlük)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Eren, Hasan (1999). *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*. Ankara.

Ergin, Muharrem (1993). *Türk Dil Bilgisi*. 20. Baskı, İstanbul: Bayrak Yayınları.

Gülensoy, Tuncer (2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*. 2 Cilt, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Gülsevin, Gürer (1997). *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

İslamî Tıp Yazmaları Kataloğu. (1984). (Editör: Ekmeleddin İhsanoğlu), The Research Centre for Islamic History, Art and Culture, İstanbul: Renkler Matbaası.

Kâhya, Esin (1995). *İbni Sinâ, El-Kanun Fi't-Tıbb*. (Birinci Kitap), Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

_____ (2000). *İbni Sinâ, El-Kanun Fi't-Tıbb*. (İkinci Kitap), Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

Kanar, Mehmet (2011). *Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü*. 1. Baskı, Say Yayınları.

Karasoy, Yakup (2009). *Eski Oğuz Türkçesiyle Yazılmış Bir Tıp Kitabı Tabiatnâme*. Konya: Palet Yayınları.

Kaya, Emel (2002). *Hekim Hayreddin Amasyavî'nin Hulasatu't-Tıbb Adlı Eseri (İnceleme-Metin-Dizin)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

_____ (2008). *Muyîddin Mehî'nin Müfid (Nazmü't-Teshil) Adlı Eseri (İnceleme-Metin-Dizin)*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.

Kaya Gözlü, Emel (2009). "Muhyiddin Mehî'nin Müfid (Nazmü't-Teshil) Adlı Eserinin Türk Dili ve Tıp Tarihindeki Yeri ve Önemi" *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Bahar, Konya, S. 25, s.119-136.

Korkmaz, Zeynep (1995). "Anadolu'da Türkçenin Yazı Dili Oluşu ve İlk Öncüleri", *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, I. Cilt, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, s.429-434.

Mağmumi, Şerefeddin (1910). *Kamus-ı Tıbbî (Dictionnaire Encyclopédique Médical / Français-Turc)*, Cilt I-II, Kahire.

Önler, Zafer (1989). "Eski Anadolu Türkçesi Döneminde Yazılmış İki Tıp Kitabında Yer Alan Sağlık Bilgisi Terimleri", *TDAY- Belleten 1985*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, s. 87-130.

_____ (1990). "XIV. ve XV. Yüzyıl Anadolu Türkçesi Botanik Terimleri", *Journal of Turkish Studies*, Volume 14, (Fahir İz Armağanı), Harvard, s.357-392.

_____ (1990). *Müntahab-ı Şifâ I (Giriş-Metin)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

_____ (1998). “XIV.-XV. Yüzyıl Türkçe Tıp Metinlerinin Dili ve Sözcükleri”, *Kebikeç*, S.6, s.157-168.

_____ (1999). *Müntahab-ı Şifâ II (Sözlük)*. İstanbul: Simurg Yayınları.

Redhouse, Sir James W. (1992). *Turkish and English Lexicon*. İstanbul: Çağrı Yayınları.

Sami, Şemseddin (1998). *Kâmûs-ı Türkî*. İstanbul: Alfa Yayınları.

Steingass, Ph. D. F. (2005). *Persian-English Dictionary*. İstanbul: Çağrı Yayınları.

Şahin, Hatice (2011). *Eski Anadolu Türkçesi*. 3. Basım, Ankara: Akçağ Yayınları.

Şehsuvaroğlu, Bedii N. (1957). “Anadolu’da Türkçeleşme Cereyanları ve Türkçe İlk Tıp Yazmalarındaki Terimler”, *VIII. Türk Dil Kurultayında Okunan Bilimsel Bildiriler*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1957, s. 25-35.

_____ (1961). *Eşref bin Muhammed, Hazâinü’s-Saâdat (Dizin ve Tıpkıbasım)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

_____ (1984). *Türk Tıp Tarihi*. Bursa: Taş Kitapçılık.

Şehsuvaroğlu, N. ve Güreşsever, G. (1976). “Bilim ve Sanat Tarihi Bakımından Sabuncuoğlu Cerrahiyesi”, *Kültür ve Sanat*, Yıl: 2, S. 4, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s.44-51.

Tarama Sözlüğü (1995). 8 Cilt, 3. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Tekindağ, Şehabettin (1971). “İzzet Koyunoğlu Kütüphanesinde Bulunan Türkçe Yazmalar Üzerinde Çalışmalar” *1. Türkiyat Mecmuası*, C. 16, s.133.

Tietze, Andreas (2002). *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı*. Cilt I (A-E), İstanbul: Simurg Yayınları.

Timurtaş, Faruk Kadri (1994). *Eski Türkiye Türkçesi (XV. Yüzyıl)*. İstanbul: Enderun Kitabevi.

Tuncer, Hadiye (1978). *Yabani Bitkiler Sözlüğü*, (Hayatizade Mustafa Feyzi Efendi), 2 Cilt, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Atak Matbaası.

Türkçe Sözlük (1998). 2 Cilt, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Unat, Ekrem K., İhsanoğlu, E., ve Vural, S. (2004). *Osmanlıca Tıp Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Uzel, İlter (1992). *Cerrâhiyetü'l-Haniyye I-II*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Yazım Kılavuzu (2005). 24. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ek 1: Tıpkı Basım